

UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ

Diplomová práce

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Ústav historických věd

**Hrabě Ferdinand Johann Verdugo (1635–1672) jako
hejtman Žateckého kraje**

Diplomová práce

2020

Autor: Bc. Dita Leinveberová

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

Prohlášení

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše. Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Kralupech nad Vltavou dne 18. dubna 2020

Dita Leinveberová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce doc. Mgr. Jiřímu Kubešovi Ph.D. za jeho vědecké rady, neutuchající pomoc při vzniku této práce a jeho odborné vedení. Byl to právě doc. Mgr. Jiří Kubeš Ph.D., kdo navrhl toto téma ke zpracování. Významné poděkování patří rovněž mému partnerovi Františkovi a celé rodině za podporu během studia. Nemenší dík patří také pracovníkům archivů, muzeí a mým přátelům.

Anotace

Předkládaná diplomová práce pojednává o Ferdinandovi Johannovi hraběti Verdugovi (1635–1672), se zaměřením na jeho práci v úřadu Žateckého krajského hejtmana za panský stav, ve kterém působil v letech 1665–1667. Práce se zabývá fungováním úřadu samotného. Výzkum je založen na korespondenci, kterou hrabě Verdugo vedl s druhým jmenovaným hejtmanem za rytířský stav a krajským sekretářem Christianem Ferdinandem Ungarem, jež byl nepostradatelným článkem v hladkém fungování úřadu. Tito muži mezi sebou projednávali především záležitosti týkající se průtahu vojsk v kraji, výběru berní a zachování pořádku a míru v kraji. Mimo těchto povinností museli čelit také mimořádným záležitostem. Například urovnávat spory mezi poddanými, vrchností a městy.

Klíčová slova

Krajský hejtman, Žatecký kraj, 17. století, Ferdinand Johann hrabě Verdugo.

Title

The Count Ferdinand Johann von Verdugo (1635–1672), Kreishauptmann of the Žatec Region

Annotation

This master thesis is focused on The Count Ferdinand Johann of Verdugo (1635–1672) and his served in Žatec regional governor's office. He served as a regional governor (*Kreishauptmann*) for three years from 1665 to 1667 and he was a governor for *Herrenstand*. This thesis describes functioning of the office itself. The research is based on correspondence, which The Count Verdugo exchanged with other governor and regional secretary (*Kreissecretary*), Christian Ferdinand Ungar, who was indispensable for his office running smoothly. These men were discussing mostly about passing of armies, tax collection and maintaining order and peace in the region. In addition to these duties, they also had to face extraordinary matters. Apart from these duties, they also had to deal with special issues. For example, dealing with conflicts between subordinates, nobility and towns.

Keywords

Regional governor (*Kreishauptmann*), Žatec region, 17th century, Ferdinand Johann The Count Verdugo.

Obsah

Úvod	1
1. Vývoj krajské správy od počátků až po současnost	20
2. Ferdinand Johann Verdugo a jeho svět	29
2.1 Rod Verdugo	38
2.2 Život Ferdinanda Johanna	43
3. Ferdinand Johann Verdugo jako hejtman Žateckého kraje	50
3.1 Žatecký kraj	50
3.2 Fungování krajského úřadu	52
3.2.1 Komunikace v úřadě	56
3.2.2 Krajsští úředníci	58
3.2.2.1 Krajszí hejtmané	58
3.2.2.2 Krajský sekretář	60
3.2.3 Kompetence	62
3.2.4 Vojenské záležitosti	63
3.2.4.1 Ubytování Montecuccolliho pluku v roce 1665	65
3.2.5 Berně	68
3.2.6 Vnitřní správa kraje	68
3.3 Nevšední záležitosti v úřadování krajského hejtmana	75
3.3.1 Zabití žateckého měšťana Rudolfa Münicha	75
3.3.2 Spor de Contreras vs Krämerová	77
3.3.3 Stížnosti židů	80
3.3.4 Věznění francouzského kupce (1666–1667)	83
4. Závěr	85
5. Přílohy	90
5.1 Edice	90
5.1.1 Ediční poznámka	90

5.1.2	Edice korespondence Ferdinanda Johanna Verduga z let 1665–1667.	90
5.1.2.1	Franz Orin z Arina, krajský hejtman za rytířský stav, 1665	90
5.1.2.2	Adam Felix Údrčský z Údrče, krajský hejtman za rytířský stav, 1666–1668	103
5.1.2.3	Christian Ferdinand Ungar, krajský sekretář, 1665–1666	106
6.	Resumé	126
7.	Seznam pramenů a literatury	128
7.1	Prameny	128
7.2	Vydané prameny	128
7.3	Literatura	128
8.	Seznam ilustrací a tabulek	139
8.1	Seznam ilustrací	139
8.2	Seznam tabulek	139

ÚVOD

Předkládaná diplomová práce se bude týkat osoby Ferdinanda Johanna Verduga jakožto hejtmana za panský stav v Žateckém kraji. Práce však nebude jen o něm, ale i o jeho kolegovi hejtmanovi za rytířský stav a krajském sekretáři. Na základě korespondence mezi krajskými hejtmany, krajským sekretářem, nadřízenými orgány a obyvateli kraje se postupně dozvíme, jaké měli kompetence, jaká byla praxe a také jak řešili všední, ale i nevšední záležitosti, které nastaly v době jejich působení. Díky korespondenci lze zjistit, jak často spolu komunikovali, jak rychle dokázali daný spor či problém vyřešit a jak rychle reagovali. Je důležité si uvědomit, že v kraji probíhala komunikace mnohem živěji, hejtman za panský stav, v našem případě Ferdinand Johann Verdugo, musel být o všem informován a nic nemělo uniknout jeho pozornosti. Komunikace mohla probíhat jak formou dopisů,¹ ale také se krajští hejtmané mohli scházet osobně, a to buď na svých panstvích, nebo v krajském městě.

Jak již bylo řečeno, Ferdinand Johann Verdugo byl hejtmanem za panský stav Žateckého kraje v letech 1665–1667 a řadil se spíše mezi chudší šlechtice. Většinu svého života trávil na svých statcích. Nepatřil mezi šlechtice, co chtěli svůj život zasvětit kariéře. Otázkou je, zdali to bylo kvůli financím, kterých neměl dostatek, nebo to bylo z osobních důvodů. Ať už měl důvody jakékoli, pro nás je v tuto chvíli důležité, že zastával post krajského hejtmana. V době svého působení vlastnil panství Doupov a Železnou, nejednalo se o nejuvdělečnější panství v českých zemích, ale zároveň se Doupov řadil mezi šest největších statků v Žateckém kraji. Jeho rod patřil mezi nově nobilitované po Bílé hoře, ale on sám již uměl česky, čímž se řadí mezi výjimky v tomto případě. Dále pak uměl německy, což byla řeč, ve které vyřizoval veškerou korespondenci spojenou s vedením úřadu krajského hejtmana.

Ferdinand Johann Verdugo byl jmenován krajským hejtmanem celkem třikrát. Za tu dobu byli jeho kolegy za rytířský stav Franz Orin z Arina, který byl krajským hejtmanem v roce 1665, a druhým byl Adam Felix Údrčský z Údrče v letech 1666–1667. Franz Orin z Arina patřil stejně jako Verdugo mezi nově nobilitované šlechtice po Bílé hoře a Adam Felix Údrčský z Údrče oproti tomu pocházel ze starého šlechtického rodu. Hrabě Verdugo měl k dispozici krajského sekretáře. Byl jím Christian Ferdinand Ungar. Ten sloužil jako krajský sekretář dlouho před tím, než Ferdinand Johann Verdugo

¹ Několik dopisů mezi krajskými hejtmany se zachovalo v Státním obdlastním archivu (dále jen SOA) Plzeň, pracoviště Klášter, Rodonný archiv (dále jen RA) Verdugo, kart. 17–21, inv. č. 260–311.

nastoupil do úřadu, a působil tam ještě dlouho po jeho odchodu. Korespondence s krajským sekretářem se nečekaně ukázala jako hlavní zdroj informací.

Práce si klade za cíl upozornit na toto téma a na možnosti, které v sobě skrývá, a kterým prozatím nebyla věnována velká pozornost. Práce se tedy bude věnovat výše zmíněným pramenům osobní povahy a občasně také instrukcím a dalším pramenům hromadné povahy, jako například celozemským nařízením.

Než přistoupím k hlavním kapitolám této práce, tak považuji za vhodné v rámci úvodu představit literaturu zabývající se krajskými hejtmany, šlechtou a rodem Verdugo. Následně budou rozebrány použité prameny a v krátkosti představím jednotlivé kapitoly.

Literatura

V této části úvodu bych se ráda zaměřila na stav bádání pro téma krajských hejtmanů, které považuji za stěžejní pro tuto práci. Následně na dějiny šlechty a šlechtické kariéry a jako poslední na současný stav bádání k rodu Verdugo a Ferdinandovi Johannovi Verdugovi.

Krajští hejtmané a krajská správa se dosud netěšili velkému zájmu badatelů. Přesto tu máme již několik autorů, kteří se touto problematikou zabývali. Jmenovat můžeme například Františka Palackého², Hermenegilda Jirečka³ nebo Václava Vladivoje Tomka⁴. Palacký se ve své studii z roku 1831 soustředil především na úředníky působící v kraji v době 11.–14. století. Celkem jmenuje 24 krajů, ale zároveň si je vědom toho, že se jejich působnost měnila, ale on sám to dále nerozebíral.⁵ Oba dva další autoři se stejně jako Palacký zaměřili na starší dějiny a problematice raného novověku nevěnovali velkou pozornost.

Zatím nepřekonanou prací je dvoudílná kniha o krajské správě od Bohuslava Riegra vydaná roku 1889 a 1892. Tyto knihy podávají základní informace k vývoji krajů, ale i o změnách kompetencí krajského hejtmana.⁶ První svazek z roku 1889 pojednává o vývoji krajské správy od jejího počátku až po rok 1740. Druhý svazek poté navazuje

² PALACKÝ, František. Pomůcka ku poznání řádů zemských královstwj českého w druhé polowici XIII. Stoletj. In *Časopis českého muzea* 5, 1831, č. 1, s. 302–325.

³ JIREČEK, Hermenegild. Župa Litomyšlská, Vratislavská a Chrudimská do r. 1200. Příspěvek ke starému místopisu země České. In *Památky archeologické a místopisné (dále jen PAM)* 2, 1856, č. 1, s. 25–31.

⁴ TOMEK, Václav, Vladivoj. O starém rozdělení Čech na župy a pozdějším na kraje. In *Časopis českého muzea* 32, 1858, č. 2, s. 222–252.

⁵ PALACKÝ, František. Pomůcka ku poznání řádů zemských královstwj českého w druhé polowici XIII. Stoletj. In *Časopis českého muzea* 5, 1831, č. 1, s. 302–325.

⁶ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889.; TÝŽ. *Zřízení krajské v Čechách (Ústrojí správy krajské v l. 1740–1792)*. Část II. Praha, 1892.

rokem 1740 a probírá se problematikou až do roku 1792. Rieger se zabýval vztahem krajských úřadů k panovníkovi, k nižším orgánům, ale také jejich kompetencí vůči městům a vrchnostem nacházejícím se v daném kraji. Bohužel se vůbec nezaměřil na jména hejtmanů. Jednotlivé hejtmany zmiňuje jen občas, a to především v poznámkách. Tyto informace čerpal převážně z instrukcí, norem a řádů určených pro kraje a jejich hejtmany.⁷ Rieger se tomuto tématu věnoval i ve svých několika dalších titulech, kde se zaměřil například na samosprávu v Uhrách nebo přehled nových návrhů na zřízení krajů.⁸

Po Riegrově práci se na začátku 20. století objevilo několik dalších prací od Josefa Pekaře⁹, Františka Fiedlera¹⁰ a Augusta Sedláčka¹¹. Tyto práce nebyly tak obsáhlé jako ta Riegrova, ale i přesto přinesly mnoho nových poznatků. August Sedláček se ve své práci zaměřil jak na vývoj krajské správy, tak i na jednotlivé kraje. Ovšem jeho popis vývoje krajů je velmi stručný a je zřejmé, že ještě v roce 1920, kdy kniha vyšla, nebyl o krajskou správu tak velký badatelský zájem. Sedláček se zaměřil především na hradskou správu a krajské poprávce. Ty ovšem mylně zařadil mezi popravčí, kteří měli popravovat, a ne jako ty, co „po právu nalézali“. Sedláček se ve své práci dostává převážně do 15. století, někdy dokonce až do století 18. Oproti tomu Josef Pekař došel „jen“ do 13. století. František Fiedler ve svém článku zašel ještě dále a sepsal stručnou historii krajského zřízení až do začátku 20. století s tím, že zhodnotil i názory na obnovu krajského zřízení.

V druhé polovině 20. století vznikla další velká práce zabývající se krajskou správou, kterou napsali Jaroslav Macek a Václav Žáček. Nese název *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Tato práce představuje vývoj krajské správy od roku 1605, ale oproti Riegrovi zasahuje až do roku 1868, kdy krajská správa zanikla. Na stranu druhou není tak obsáhlá jako Riegrovo krajské zřízení. Práce se snaží upozornit na prameny, které jsou dostupné v archivech, a to z jednoho prostého důvodu, aby se zvýšil badatelský zájem. Práce upozorňuje především na archivní materiály od

⁷ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889.; TÝŽ. *Zřízení krajské v Čechách (Ústrojí správy krajské v l. 1740–1792)*. Část II. Praha, 1892.

⁸ Například můžeme uvést: RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách*. Praha, 1893.; TÝŽ. O krajském zřízení pro království české. In *Osvěta: listy pro rozhled v umění, vědě a politice* 30, č. 1, (1900), s. 7–28, č. 4, s. 342–355.; TÝŽ. *Ústavní dějiny Rakouska: do Ottova Slovníku naučného*. Praha, 1903.; TÝŽ. *Přehled novějších návrhů zřízení krajského: dle přednášky v Českém klubu 22. prosince 1902*. Praha, 1903.; TÝŽ. Z novějších dějin ústavních. In *Beseda Učitelská, týdeník pro učitele a přátele školství národního* 37, Praha, 1905, č. 9–24, s. 117–122, 137–139, 153–157, 185–188, 197–200, 213–217, 225–228, 241–245, 265–269, 281–283, 295–297, 309–311, 321–323.; TÝŽ. *O samosprávě v Uhrách*. Drobné spisy II, Praha, 1919.

⁹ PEKAŘ, Josef. O správním rozdělení země České do polovice 13. století. In *Sborník prací historických. K šedesátým narozeninám dvorského rady prof. dra Jaroslava Golla vydali jeho žáci*, Praha, 1906, s. 81–123.

¹⁰ FIEDLER, František. Krajské zřízení v Čechách. In *Česká politika II/2*, Praha, 1907, s. 352–391.

¹¹ SEDLÁČEK, August. *O starém rozdělení Čech na kraje*. Praha, 1920.

18. století a pouze okrajově zmiňuje prameny ze 17. století. Prameny z bělohorské doby se prakticky nezachovaly. Autoři však zmiňují jen materiály, které jsou uloženy ve fondech krajských úřadů,¹² prameny k Žateckému krajskému úřadu jsou dochovány od roku 1736.¹³ Autoři tedy vůbec nevěnovali pozornost šlechtickým rodinným archivům, ačkoliv jejich členové zastávali úřad krajského hejtmána, a v nich je možno najít jak korespondenci ke krajské správě, tak i různá nařízení.

Obecné informace o krajích a jejich vývoji nalezneme v souhrnných pracích o dějinách státu a státní správy. Stěžejní je dílo od autorů Hledíkové, Janáka a Dobeše *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost* z roku 2007.¹⁴ Další publikace vyšla už v roce 2007, a napsal ji Marek Starý. Svou knihu určil především pro studenty a další zájemce z řad veřejnosti. Napsal o vývoji správy v českých zemích od 8. století až po rok 1848. Jak sám říká, jde především o přehled základních faktů.¹⁵

Je s podivem, že ačkoliv krajští hejtmané tvořili základní kámen pro státní správu, stále se ještě nedočkali velkého badatelského zájmu. Lépe zpracované období je předbělohorské, pobělohorské období není zpracované téměř vůbec. Pokud tedy nepočítáme souhrnné monografie¹⁶, kde se o povinnostech krajských hejtmanů objevují pouhé zmínky. Asi zatím nejprobádanější období je od tereziánských reforem po současnost.

V posledních několika letech však stoupl zájem o zhotovování jmenných seznamů krajských hejtmanů. První soupisy krajských hejtmanů se objevily v 70.–80. letech 19. století. Většinou jsou soupisy zaměřeny na všechny kraje v krátkém časovém úseku (cca 1 rok až 10 let), anebo je seznam omezen na jeden či dva kraje v řadě několika let. Například můžeme uvést práce Františka Dvorského¹⁷, Antonína Rybičky¹⁸ a dalších¹⁹.

¹² Jedná se například o materiály uložené v Národním archivu ve fondech: České gubernium-contributionale z let 1748–1755; Česká dvorská kancelář uloženo v kart. 334–335.

¹³ MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958.

¹⁴ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 80-7106-709-1.

¹⁵ STARÝ, Marek. *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1848*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2007. ISBN 978-80-86754-79-6.

¹⁶ D'ELVERT, Christian. *Zur oesterreichischen Verwaltungs-Geschichte mit besonderer Rücksicht auf die böhmischen Länder*. Praha, 1880.; *Ottův slovník naučný VI*. Praha, 1893, heslo: Čechy (dějiny právní: děj, ústavy, střední doba), 6. Zřízení krajské, s. 510–512 a s. 531.; NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny. Dílu I. část 1, Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*. Praha, 1912.; VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha, 1975.; MALÝ, Karel – SIVÁK, Florian. *Dějiny státu a práva v Československu*. I. díl, Praha, 1988.; COGAN, Rudolf. *Krajské zřízení*. Praha, 2004. ISBN 80-7357-041-6.; ADAMOVÁ, Karolína – LOJEK, Antonín – SCHELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Tematická řada, Stát. Praha, 2015.

¹⁷ DVORSKÝ, František. *Hejtmané krajští r. 1562*. In *PAM* 9, 1874, s. 561.; TÝŽ. *Krajští hejtmané r. 1540*. In *PAM* 9, 1874, s. 149–150.; TÝŽ. *Seznam krajských hejtmanů v království Českém léta 1571*. In *PAM* 9,

Tito autoři se jako první věnovali soupisům a otevřeli tak nové téma k bádání. I když v jejich podání se jedná o pouhý jmenný seznam bez žádného dalšího vědeckého zhodnocení. V dnešní době takové jmenné seznamy vytváří Petr Mareš.²⁰ Tomu se poměrně dobře podařilo zmapovat období předbělohorské a blíže popsat systém vybírání hejtmanů do krajského úřadu, vyhotovování seznamů, mechanismus schvalování krajského hejtmana a také přijetí a propuštění z úřadu. Ve své knize také zpřístupnil soupis krajských hejtmanů formou edice, kde čerpal především ze seznamů krajských hejtmanů z let 1563–1617 uložených v Národním archivu.²¹

Avšak prozatím nejbohatší prací týkající se soupisů krajských hejtmanů se ukázala být disertační práce Heleny Sedláčkové²². Ta ve své práci shrnula dosavadní stav bádání a sestavila tak téměř úplný jmenný seznam krajských hejtmanů v letech 1537–1848 (v období třicetileté války jsou prázdná místa pro nedostatek pramenné základny), a to za použití materiálů dochovaných ve fondech České dvorské kanceláře, Českého gubernia, Desek zemských, Nové manipulace a Staré manipulace uložených v Národním archivu²³. Jedná se tedy o materiály vzniklé z působení centrálních institucí. Ve své práci shrnula poznatky k vývoji krajů, jmenování hejtmanů a podílu šlechty na vedení kraje, především potom analyzovala, jaká šlechta byla jmenována a jak se proměňoval její zájem o zastávání úřadu krajského hejtmana.²⁴ Ve své další práci se Sedláčková zajímala o mechanismus

1874, s. 960.; TÝŽ. Hejtmané krajští po Čechách. L. 1605, l. 1609, l. 1610, l. 1612. In *PAM* 10, 1878, s. 374–376.; TÝŽ. Hejtmané krajští po Čechách. L. 1613. In *PAM* 10, 1878, s. 628.; TÝŽ. Hejtmané krajští po Čechách. L. 1605, l. 1609, l. 1610, l. 1612, *PAM* 10, 1878, s. 374–376.; TÝŽ. Hejtmané krajští v Čechách. L. 1614, l. 1615, l. 1616. In *PAM* 10, 1878, s. 852–854.

¹⁸ RYBIČKA, Antonín. Hejtmané kraje chrudimského od r. 1440 až do r. 1850. In *PAM* 8, 1870, s. 223–230.; TÝŽ. Hejtmané a úředníci krajští v Čechách r. 1774–1776. In *PAM* 8, 1870, s. 505–508.; TÝŽ. Hejtmané kraje Čáslavského. In *PAM* 13, 1886, s. 133–135.

¹⁹ ZOUBEK, František Jan. Hejtmané krajští r. 1552. In *PAM* 8, 1870, s. 69.; TÝŽ. Hejtmané krajští r. 1553. In *PAM* 8, 1870, s. 149.; ROJEK, Jan Karel. Hejtmané kraje Hradeckého. In *PAM* 10, 1878, s. 121–124.

²⁰ MAREŠ, Petr. Krajské mustrunky a krajští mustrheři v organizaci vojenské správy předbělohorských Čech (1565–1618). In *Paginae historiae. Sborník Národního archivu* 21/2, 2013, s. 298–321.; TÝŽ. Obsazení úřadu krajského hejtmana v Čechách v letech 1553/1554–1556/1557. In *Časopis Národního muzea, řada historická – Series Historia* 179, č. 1–2, 2010, s. 42–62.; TÝŽ. Obsazování úřadu krajského hejtmana v Čechách za vlády Ferdinanda I. a soupis krajských hejtmanů z let 1537/1538–1560/1561 podle register české královské kanceláře. In *Paginae historiae. Sborník Národního archivu* 19, 2011, s. 7–93.; TÝŽ. *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období a soupis krajských hejtmanů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564–1616/1617*. Praha, 2009.

²¹ Národní archiv (dále jen NA), Stará manipulace (dále jen SM), kart. 1130–1135, inv. č. 1605, sign. K 26/1 a K 26/2.

²² SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmané v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová.

²³ Například: NA, SM, kart. 1130–1135, inv. č. 1605, sign. K 26/1, sign. K 26/2.; NA, ČG-Contr. 1748–1755, kart. 104–105 a 106, inv. č. 102 a 103, sign. H 1/1–17 a H 2/1–14.

²⁴ SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmané v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová.

dosazování krajských hejtmanů, ale jen pro Podbrdský kraj.²⁵ Přestože seznamy stále nepřináší plynulou řadu jmen (a to především proto, že v některých případech nejsou dochovány jmenovací seznamy), díky těmto lidem můžeme říci, kdo, kdy a kde byl krajským hejtmanem.

Téma krajských hejtmanů ještě není ani zdaleka vyčerpáné, což platí zejména pro pobělohorskou dobu. Především pak byla věnována malá pozornost každodennímu životu a povinnostem krajského hejtmana, i když povětšinou máme stručné popsání jeho kompetencí na základě dochovaných instrukcí. Ale zatím nikdo, pokud je mi známo, se nezabýval jedním krajským hejtmanem a tím, co reálně musel řešit, popřípadě jak to řešil na základě dochované korespondence. Zdali přesahoval své kompetence, anebo naopak zdali některé své kompetence vůbec nevyužil, aby dosáhl cíle.

Další badatelské téma týkající se této práce jsou dějiny šlechty v raném novověku. Nebudu o tom však pojednávat nějak rozsáhle, pouze upozorním na vybraná díla, která souvisí s touto prací.²⁶ Zlehka se dotkneme raně novověké šlechty a její kariéry a blíže se podíváme na současný stav bádání pro rod Verdugo.

Literatura k dějinám šlechty vznikala od 19. století, kdy české země patřily k Rakousku. V této době šlechta patřila mezi nejmocnější vrstvy a je pochopitelné, že o nich vznikaly publikace či články. Například můžeme uvést Maxe Dvořáka²⁷, který svou pozornost zaměřil na Lobkovice a Šliky; archiváře Františka Dvorského²⁸ a jeho ediční práce; Františka Tischera²⁹, jenž byl stejně jako Dvorský archivářem, jen pracoval u Černínů v Jindřichově Hradci, a je tedy pochopitelné, že jeho vědecký zájem směřoval právě k tomuto rodu. V neposlední řadě můžeme uvést Josefa Pekaře³⁰ a jeho *Knihu o Kosti*, která má tři díly a napsal ji mezi lety 1909–1911. Autor, který se primárně nevěnoval šlechtě, ale při psaní 15 svazků se jí vyhnout nemohl, byl August Sedláček a řeč je samozřejmě o jeho díle *Hrady, zámky a tvrze království Českého I.–XV.* (1882–1927).

²⁵ SEDLÁČKOVÁ, Helena. Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 aneb císařské rozhodnutí nadevše. Příloha - Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 za panský stav. Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 za rytířský stav. In *Naším jubilejkám: sborník příspěvků k počtě životního jubilea Věry Beránkové, prom. hist., PhDr. Dagmar Culkové a PhDr. Marie Liškové*, Praha, 2000. ISBN 80-85475-64-2. s. 231–237.

²⁶ Ostatně bylo už napsáno několik publikací, které se toho ujaly a shrnuly současný stav bádání. Například KOLDINSKÁ, Marie – CERMAN, Ivo. *Základní problémy studia raného novověku*. Praha, 2013. ISBN 978-80-7422-251-1.

²⁷ DVOŘÁK, Max. *Geschichte des Raudnitzer Schloss-Baues 1652–1684*. Praha, 1873.; TÝŽ. *Stručný nástin dějin panství a hraběcího rodu Šlikovského*. Jičín, 1895.

²⁸ DVORSKÝ, František (ed.). *Zuzana Černínová z Harasova: Dopisy české šlechtičny z polovice 17. století*. Praha, 1886.

²⁹ TISCHER, František. *Heřman hrabě Černín z Chudenic: Obraz ze života a činnosti jeho*. Praha, 1903.

³⁰ PEKAŘ, Josef. *Knihy o Kosti: kus české historie*. Praha, 1998. Páté vydání kde jsou všechny díly spojené.

Tyto svazky jsou řazené podle tehdejších krajů a jsou stále badateli využívány. Chvályhodné na Sedláčkově díle je, že oproti ostatním autorům se nevěnoval jen tradiční české šlechtě, ale ve své práci neopomíná zmínit šlechtu, jež přišla do českých zemí v pobělohorské době.³¹ Dále můžeme uvést některé německy píšící badatele, kteří se stejně jako česky píšící autoři zaměřili na šlechtické rodiny, ale především na nejvýznamnější členy těchto rodů. Byli to například Victor Fleischer³², Jacob von Falke³³, Andreas von Thürheim³⁴ nebo Adam Wolf³⁵.

Po rozpadu Rakouska-Uherska šlechta ztratila na politické moci.³⁶ A dějiny této privilegované vrstvy byly odsunuty do pozadí. Jedním z mála autorů, kteří se po vzniku republiky věnovali šlechtickým dějinám, byl Zdeněk Kalista. Svou první práci věnoval Humprehtu Janu Černínovi z Chudenic, a to dokonce už v roce 1932.³⁷ Následující práce také věnoval tomuto Černínovi³⁸, ale napsal i několik publikací týkajících se obecně barokní šlechty³⁹.

Po druhé světové válce a komunistickém převratu se výzkum dějin šlechty nedočkal velké obliby. Ale i v této době, kdy se o dějinách kdysi mocné a urozené vrstvy téměř přestalo psát, vzniklo několik málo děl. Můžeme jmenovat například Josefa Janáčka⁴⁰ nebo archiváře Karla Třísku⁴¹. Mezi zahraniční badatele věnující se dějinám

³¹ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého I–XV*. Praha, 1882–1927.

³² FLEISCHER, Victor. *Fürst Karl Eusebius von Liechtenstein als Bauherr und Kunstsammler*. Wien-Leipzig, 1910.

³³ FALKE, Jacob von. *Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein I–III*. Wien, 1868–1882.

³⁴ THÜRHEIM, Andreas von. *Feldmarschal Ernst Rüdiger Graf Starhemberg: 1683 Wiens ruhmvoller Verteidiger (1638–1701)*. Wien, 1882.

³⁵ WOLF, Adam. *Fürst Wenzel Lobkowitz, erster geheimer Rath Kaiser Leopolds I., 1609–1677: Sein Leben und Wirken*. Wien, 1869.

³⁶ Za první republiky bylo zrušeno šlechtictví.

³⁷ KALISTA, Zdeněk. *Mládí Humprechta Jana Černína z Chudenic. Zrození barokního kavalíra*. Praha, 1932.

³⁸ KALISTA, Zdeněk (ed.). *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*. Praha, 1941.; TÝŽ. *Korespondence císaře Leopolda I. s Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*. Praha, 1936.; TÝŽ. Humprecht Jan Černín jako mecenáš a podporovatel výtvarných umění v době své benátské ambasády (1630–1663), *PAM* 36, 1928–1930, s. 53–78.

³⁹ KALISTA, Zdeněk. *Úvod do politické ideologie českého baroka*. Brno, 1934.; TÝŽ. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*. Praha, 1939.; TÝŽ. *České baroko*. Praha, 1941.

⁴⁰ JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. Praha, 1976.; TÝŽ. *Valdštejnova smrt*. Praha, 1970.; TÝŽ. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha, 1987.

⁴¹ TRÍSKA, Karel. *Černínský palác v Praze (stavební dějiny jednoho barokního paláce)*. Praha, 1940.; TÝŽ. *Vývoj Černínské ústřední správy*. In *Sborník archivních prací* 18, č. 2, 1968, s. 363–376.

české šlechty patří například Grete Klingenstein⁴² a velkou syntézu o dějinách habsburské monarchie napsal Robert Evans.⁴³

Větší badatelský zájem o dějiny šlechty projevovala česká historická obec v devadesátých letech 20. století. Avšak jednalo se především o předbělohorskou dobu. Období pobělohorské čekalo na své „objevení“ ještě několik let. Mezi autory pak můžeme uvést jména jako Jaroslav Pánek⁴⁴, který se zaměřil na generaci posledních Rožmberků, cestování, vzdělání nebo výchovu. Další výrazné jméno v historické obci je Václav Bůžek⁴⁵. Ten působí na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, kde mimo jiné vzniklo historické centrum pro bádání o raně novověké šlechtě. Z jeho žáků pak můžeme jmenovat Rostislava Smíška, Josefa Hrdličku, Pavla Krále nebo Jiřího Kubeše. První tři jmenovaní žáci dnes působí na Jihočeské univerzitě stejně jako Václav Bůžek. Rostislav Smíšek⁴⁶ se ve své poslední práci soustředil na dvorskou kariéru Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I. Přechodovým rituálům šlechty se věnuje Pavel Král, jeho publikace *Mezi životem a smrtí. Testamenty české šlechty v letech 1550–1650* pak pojednává o proměnách posledních vůlí a rozdílech mezi mužskými a ženskými testamenty.⁴⁷

Jiří Kubeš od roku 2001 působí na Univerzitě Pardubice, konkrétně na ústavu historických věd filozofické fakulty. Jeho polem působnosti je šlechtické cestování⁴⁸, rezidence⁴⁹ či každodennost⁵⁰ a ve své poslední práci se věnoval šlechtě v diplomatických službách rakouských Habsburků⁵¹.

⁴² KLINGENSTEIN, Grete. *Der Aufstieg des Hauses Kaunitz: Studien zur Herkunft und Bildung des Staatskanzlers Wenzel Anton*. Göttingen, 1975.

⁴³ EVANS, Robert John Weston. *The Making of the Habsburg Monarchy, 1550–1700: An Interpretation*. Oxford, 1979. Tato kniha vyšla v českém překladu až o mnoho let později pod názvem: TÝŽ. *Vznik habsburské monarchie 1550–1700*. Praha, 2003. ISBN 80-7203-463-4.

⁴⁴ PÁNEK, Jaroslav. *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551–1552*. Praha, 1987.; TÝŽ. *Poslední Rožmberkové: Velmoži české renesance*. Praha, 1989.; TÝŽ. *Zápas o Českou konfesi*. Praha, 1991.

⁴⁵ BŮŽEK, Václav. *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*. Praha, 1996. ISBN 80-85268-54-X.; TÝŽ. *Život na dvorech barokní šlechty: (1600–1750)*. České Budějovice, 1996. ISBN 80-7040-188-5.; TÝŽ. *Poslední páni z Hradce*. České Budějovice, 1998. ISBN 80-7040-267-9.; TÝŽ. *Šlechta v předbělohorských Čechách*. In *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 95–121.; BŮŽEK, Václav a KRÁL, Pavel (ed.). *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*. České Budějovice, 1999. ISBN 80-7040-331-4.

⁴⁶ SMÍŠEK, Rostislav. *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I*. České Budějovice, 2009. ISBN 978-80-7394-165-9.

⁴⁷ KRÁL, Pavel. *Mezi životem a smrtí: testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*. České Budějovice, 2002. ISBN 80-7040-463-9.

⁴⁸ KUBEŠ, Jiří. *Náročná dospívání urozených: kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*. Pelhřimov, 2013. ISBN 978-80-7415-071-5.

⁴⁹ KUBEŠ, Jiří. *Sídelní strategie knížat z Lobkovic ve Vídni v raném novověku (1624–1734)*. In *Porta Bohemica. Sborník historických prací* 3, 2005, s. 86–119. ISBN 80-86971-01-5.; TÝŽ. *Hlavní sál - sebereflexe šlechty ve výzdobě společenských místností venkovských rezidencí (na příkladu českých zemí*

I na Univerzitě Pardubice vzniklo centrum pro studium raně novověké šlechty, kde kromě Jiřího Kubeše působí několik dalších historiků věnujících se šlechtickému prostředí. Jmenovat můžeme například Petra Vorla, který napsal několik publikací a článků o pánech z Pernštejna⁵², ale věnuje se také říšským sněmům⁵³ nebo rezidenčním městům⁵⁴. Dějinami vojenství jako formy sebeprezentace šlechticů se zabývá Vítězslav Prchal⁵⁵ a Pavel Marek se věnuje osudům urozených žen v raném novověku⁵⁶ či dějinám Pernštejnů a Lobkoviců.

Raně novověkým cestováním se dále zabývá Zdeněk Hojda⁵⁷, šlechtickým nobilitacím a konfiskacím po Bílé hoře se věnuje například Ivana Austová⁵⁸ a Tomáš Knoz⁵⁹, ale ještě před nimi napsal zatím nepřekonanou publikaci Tomáš Bílek⁶⁰. O šlechtické kariéře píše Rostislav Smíšek a Petra Vokáčová⁶¹. Dějinám barokní šlechty se dále věnují například Ivo Cerman⁶², Aleš Valenta⁶³, Jiří Hrbek⁶⁴, Pavel Preiss⁶⁵ nebo Anna Kubíková⁶⁶.

17. a první poloviny 18. století). *Česko-slovenská historická ročenka* 2005, Brno, 2005, s. 31–59. ISBN 80-210-3895-0. ISSN 1214-8334.

⁵⁰ KUBEŠ, Jiří – PRCHAL, Vítězslav. *Aristokratický sport v deníkových záznamech*. In Rostislav Švácha (ed.), *START. Sport jako symbol ve výtvarném umění*, Praha, 2016, s. 55–60. ISBN 978-80-7467-089-3.; KUBEŠ, Jiří – PRCHAL, Vítězslav. *Tobiáš Antonín Seeman a jeho kalendářové zápisy z let 1726–1747*. In *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 9–23. ISSN 1802-2502.

⁵¹ KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*. Praha, 2018. ISBN 978-80-7422-574-1.

⁵² VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna (Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy)*. 2. vyd. Praha, 2012. ISBN 978-80-87067-21-5.; TÝŽ. *Páni z Pernštejna (Českomoravský rod v zrcadle staletí)*. Pardubice, 1993.

⁵³ VOREL, Petr. *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj Koruny české v letech 1526–1618*. Pardubice, 2005. ISBN 80-86046-74-5.

⁵⁴ VOREL, Petr. *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.–17. století*. Pardubice, 2001. ISBN 80-86046-47-8.

⁵⁵ PRCHAL, Vítězslav. *Společenstvo hrdinů: Válka a reprezentační strategie českomoravské aristokracie 1550–1750*. Praha, 2015. ISBN 978-80-7422-279-5.

⁵⁶ MAREK, Pavel. *Pernštejnské ženy: Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*. Praha, 2018. ISBN 978-80-7422-641-0.

⁵⁷ HOJDA, Zdeněk – CHODĚJOVSKÁ, Eva – HAJNÁ, Milena – TESARÍKOVÁ, Alexandra. *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje: I. Kavalířská cesta českého šlechtice do německých zemí, Itálie, Francie, Španělska a Portugalska a II. Cestovní deník Heřmana Jakuba Černína z let 1678–1682*. Praha, 2014. ISBN 978-80-7422-281-8.

⁵⁸ AUSTOVÁ, Ivana. *Býti šlechticem: šlechtické nobilitace v letech 1627–1657 v českých a rakouských dědičných zemích*. České Budějovice, 2016. ISBN 978-80-88030-14-0.

⁵⁹ KNOZ, Tomáš. *Pobělohorské konfiskace: moravský průběh, středoevropské souvislosti, obecné aspekty*. Brno, 2006. ISBN 80-210-4130-7.; TÝŽ. Finanční aspekty pobělohorských konfiskací. In *Český časopis historický = The Czech Historical Review: Historický ústav AV ČR*, 100, č. 4, Praha, 2002, s. 774–814.

⁶⁰ BÍLEK, Tomáš Václav. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618 I-II*. Praha, 1882.

⁶¹ VOKÁČOVÁ, Petra. *Příběhy o hrdé pokoře: aristokracie českých zemí v době baroka*. Praha, 2014. ISBN 978-80-200-2364-3.

⁶² CERMAN, Ivo. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7106-977-5.; TÝŽ. Raimundo Montecuccoli a "válečná strana" na dvoře Leopolda I. In *Historie a vojenství. Časopis Historického ústavu Armády České republiky*. 51, č. 3, 2002, s. 568–603.; TÝŽ. Pojmy "frakce", "strana"

Po roce 2000 dospělo historické bádání tak daleko, že vznikly první syntézy k dějinám šlechty, které zahrnuly jak dobu předbělohorskou, tak i pobělohorskou. První z nich je publikace od Petra Maří s názvem *Svět české aristokracie: (1500–1700)* z roku 2004.⁶⁷ Jedná se o vůbec první velkou práci o dějinách šlechty v českém prostředí. Knihu rozdělil do několika kapitol podle témat. Ve své knize se věnoval například šlechtické hierarchii, reprezentaci a urozenosti, majetkové základně šlechty, kariéře nebo rodině. Další syntézy, které následovaly Maříova příkladu, jsou *Společnost českých zemí v raném novověku: Struktury, identity, konflikty*⁶⁸; *Země Koruny české ve středoevropské monarchii*⁶⁹ a *Člověk českého raného novověku*⁷⁰. Mezi nejnovější pak můžeme uvést dílo Roberta Šimůnka *Obraz šlechtického panství v Čechách 1500–1750*⁷¹.

O rodu Verdugo toho zatím nebylo moc napsáno. Základní informace najdeme v genealogických příručkách z 18. a 19. století. Verdugy zmiňují Sinapius⁷², Zedler⁷³ nebo Kneschke⁷⁴. O rodu Verdugo se dá také dočíst i v Sedláčkových *Hradech, zámcích a tvrzích: díl XIII. Plzeňsko a Loketsko a díl XIV. Litoměřicko a Žatecko*.⁷⁵ Ale stejně jako v příručkách, i zde najdeme jen základní informace, popřípadě jen zmínky o tom, že dané panství přešlo do jejich vlastnictví. Všechny tyto práce poskytují o Ferdinandovi Johannovi pouze strohé základní informace.

a "kabala" v komunikativní praxi dvořanů Leopolda I. In *Český časopis historický = The Czech Historical Review*, 100, č. 1, Praha, 2002, s. 33–54.

⁶³ VALENTA, Aleš. *Lesk a bída barokní aristokracie*. České Budějovice, 2011. ISBN 978-80-86829-62-3.

⁶⁴ HRBEK, Jiří. *Barokní Valdštejnové v Čechách 1640–1740*. Praha, 2013. ISBN 978-80-7422-233-7.

⁶⁵ PREISS, Pavel. *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách. 2. rozšířené a přepracované vydání*. Praha, Litomyšl, 2003. ISBN 80-7185-573-1.

⁶⁶ KUBÍKOVÁ, Anna. *Eggenberkové: z bankéřské lavice na knížecí stolec*. Praha, 2016. ISBN 978-80-7422-411-9.

⁶⁷ MAŘI, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6.

⁶⁸ BŮŽEK, Václav a kolektiv. *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7422-062-3.

⁶⁹ BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav (ed.). *Habsburkové 1526–1740: Země Koruny české ve středoevropské monarchii*. Praha, 2017. ISBN 978-80-7422-572-7.

⁷⁰ BŮŽEK, Václav – KRÁL, Pavel. *Člověk českého raného novověku*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7203-694-3.

⁷¹ ŠIMŮNEK, Robert. *Obraz šlechtického panství v Čechách 1500–1750*. Praha, 2018. ISBN 978-80-7422-654-0.

⁷² SINAPIUS, Johannes. *Des Schlesischen Adels: Oder Fortsetzung Schlesischer Curiositäten, Darinnen Die Gräflichen, Freyherrlichen und Adelichen Geschlechter/ So wohl Schlesischer Extraction, Alls auch Die aus andern Königreichen und Ländern in Schlesien kommen, Und entweder darinnen noch floriren, oder bereits ausgangen, In völligem Abrisse dargestellt werden, Nebst einer nöthigen Vorrede und Register*. Anderer Theil. Leipzig, 1728. s. 266–267.

⁷³ ZEDLER Johann Heinrich, *Grosses vollständiges universal Lexikon Aller Wissenschaften und Künste*. Leipzig, 1743. s. 373–376.

⁷⁴ KNESCHKE, Ernst Heinrich. *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon im Vereine mit mehreren Historikern*. Bd. IX. Leipzig, 1870. s. 372–373.

⁷⁵ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrže království Českého. Díl XIII. Plzeňsko a Loketsko a XIV. Litoměřicko a Žatecko*. Praha, 1905 a 1923.

První specializovanou studii o tomto původem španělském rodu napsal v roce 1920 Ludwig Igálffy-Igály. Avšak tato studie byla přeložena do češtiny až v roce 1990. I přesto obsahuje zajímavé informace o historii rodu a jeho působení v českých zemích.⁷⁶ V roce 1973 byl sepsán inventář *Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705)*. Archivářem byl Jan Haubert a díky pramenům, které uspořádal, získal mnohé informace o tomto rodu a na jejich základě sepsal historii rodu a genealogický rozrod od zakladatele rodu Francisca Verduga.⁷⁷ Avšak v těchto dvou případech se dočteme jen několik málo informací o životě Ferdinanda Johanna Verduga.

Mezi nejnovější badatele, kteří začali blíže zkoumat jedince rodu, patří Jiří Kubeš a Michaela Buriánková. Jiří Kubeš poprvé napsal o kavalířské cestě Franze Julia Verduga v roce 2010 do časopisu *Folia Historica Bohemica*.⁷⁸ Tato dílčí studie pak byla zapracována do souhrnné monografie o kavalířských cestách s názvem *Náročné dospívání urozených: kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*, jež byla vydána v roce 2013. Mezitím v roce 2011 vyšel článek o historii rodu Verdugo a jeho cestě ze Španělska přes Čechy až do Slezska. Tento článek je zatím nejpropracovanějším pojednáním o dějinách rodu.⁷⁹

Michaela Buriánková, žákyně výše jmenovaného, se zabývala systémem právních poradců Ferdinanda Johanna hraběte Verduga ve své bakalářské a diplomové práci. Získala velmi cenné informace o životě tohoto barokního šlechtice. Některé své poznatky pak publikovala ve článku *Pražský agent hraběte Ferdinanda Jana Verduga v druhé půli 17. století*, který vyšel v roce 2012.⁸⁰

Dále byl rod Verdugo zmíněn v publikacích a studiích zabývajících se primárně sídlem nebo panstvím na Doupovsku. Jedná se pak především o práce Jiřího Úlovece a Zdeňky Binterové.⁸¹ O tom, jak bojoval Guillermo Verdugo na Bílé hoře, pak napsal

⁷⁶ IGÁLFFY-IGÁLY, Ludwig. Verdugové, hrabata z Talaverry v Čechách a ve Slezsku. In *Heraldika a genealogie* 23, č. 3, 1990. s. 121–132.

⁷⁷ HAUBERT, Jan. *Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705)*, (inventář SOA v Plzni). Plzeň 1973.

⁷⁸ KUBEŠ, Jiří. Tři pohledy na kavalířskou cestu Franze Julia hraběte Verduga v letech 1681–1683. In *Folia Historica Bohemica* 25, č. 2, Praha, 2010, ISBN 80-85268-56-6. s. 29–65.

⁷⁹ KUBEŠ, Jiří. Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, Ostrava - Katowice, 2011. ISBN 978-80-7368-936-0.

⁸⁰ BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Pražský agent hraběte Ferdinanda Jana Verduga v druhé půli 17. století*. In *Historica Olomucensia*, Olomouc Sv. 41, 2012, s. 171–192.

⁸¹ BINTEROVÁ, Zdeňka. *Zaniklé obce Doupovska v bývalém okrese Kadaň*. Chomutov, 1998. ISBN 80-238-2668-9.; ÚLOVEC, Jiří. *Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech. Díl 2. N–Ž*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-208-2.; TÝŽ. *Zaniklá tvrz a zámek v Doupově*. In *Historický sborník Karlovarska* 7, Karlovy Vary, 1999, s. 14–33. ISSN 1210-9401.

Josef Forbelský, avšak v rámci publikace věnované generálu Baltasaru Marradasovi. Právě po jeho boku Verdugo bojoval.⁸²

Z tohoto seznamu vyplývá, že zatím nebylo shromážděno velké množství informací k Verdugům. A tak tento rod má stále hodně co nabídnout k bádání. Zvláště pak život Ferdinanda Johanna zůstává ve velké míře pod rouškou tajemství. K tomuto baroknímu šlechtici se dochovala osobní korespondence s rodinnými příslušníky a šlechtici usazených v jeho okolí, ale i se zaměstnanci jednotlivých panství, důstojníky, rychtáři a purkmistry měst.⁸³ Zmapování života Ferdinanda Johanna pak může být přínosným pro poznání životního stylu šlechtice v 17. století, který většinu svého života strávil na svém panství (většina badatelů se zatím zaměřuje spíše na významné šlechtice, kteří utvářeli velké dějiny nebo měli významné funkce u dvora či vynikali jako sběratelé a příznivci umění).

Prameny

V této části práce si představíme prameny, které nám pomohou s rekonstrukcí povinností a každodenní práce krajského hejtmana. Jedná se o korespondenci mezi Ferdinandem Johannem Verdugem jakožto hejtmanem za panský stav a dalšími členy krajského úřadu: hejtmány za rytířský stav, krajskými komisaři a krajským sekretářem. Další dopisy se týkají zpráv, sporů, stížností a krajských nařízení, které krajský hejtman dostával. Bohužel se ve většině případů jedná o jednostrannou korespondenci, ale v několika případech se zachovaly i koncepty Verdugových odpovědí. Všechny tyto dopisy jsou uloženy ve Státním oblastním archivu Plzeň v pracovišti Klášter, ve fondu Rodinný archiv Verdugo-Doupov 1560–1705.⁸⁴

Rodinný archiv Verdugů zatím patří mezi ty méně badatelsky využívané, jak lze rozpoznat už z pojednání o literatuře k tomuto rodu. Rodinný archiv Verdugů však nabízí mnoho zajímavých témat ke zpracování. Mimo jiné také přináší informace k období třicetileté války, ale také k poznání každodenního života šlechticů žijících na venkově.

Dochované prameny týkající se výkonu funkce krajského hejtmana jsou uloženy v pěti kartonech a pochází z let 1665–1669. Pro tuto práci byly použity hlavně ty z let 1665–1667, kdy byl sám hrabě Verdugo krajským hejtmanem. Kartony jsou inventarizovány tematicky. Každý spor, stížnost, kauza, popřípadě zaměstnanec krajského úřadu mají své vlastní inventární číslo a témata jsou od sebe navzájem oddělena.

⁸² FORBELSKÝ, Josef. *Španěle, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase*. Praha, 2006. ISBN 80-7021-812-6. s. 22–23.

⁸³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 10–27, inv. č. 165–341.

⁸⁴ TAMTÉŽ. kart. 17–21, inv. č. 260–311.

Korespondence mezi Ferdinandem Johannem a ostatními krajskými úředníky má okolo 50 dopisů a v kartonech jsou řazeny podle dotyčného úředníka. Přestože má každý úředník svou vlastní složku, některé jeho dopisy týkající se určitého sporu mohou být zařazeny právě k onomu sporu. Takže například dopisy od krajských hejtmanů za rytířský stav nebo krajského sekretáře jsou zařazeny k jednotlivým kauzám. Mezi zachované prameny však nepatří jen dopisy, ale také různá nařízení, tabely, specifikace a rozkazy.⁸⁵

Pro potřeby této práce jsem vybrala zejména korespondenci s krajskými úředníky hlavně z toho důvodu, abych zhodnotila, jak fungovala komunikace mezi krajskými hejtmany za panský stav a rytířský stav a také krajským sekretářem. Na základě těchto dopisů jsem dále vybrala několik zajímavých témat a kauz, která se opakovala v dopisech. Příkladem můžeme uvést jednotlivé kauzy, a to nařízení o ubytování a zásobování regimentu v kraji a s tím související zabití žateckého měšťana rejtařem ubytovaného pluku, dále pak věznění francouzského kupce a zprávy o moru. Ostatní témata byla prozatím ponechána pro další výzkum, už nyní je ale jasné, že další zajímavá témata se týkají sekvestrační správy na panství Valeč nebo jde o spor o předání panství Chyše. Pro lepší přehled o tom, jaké problémy krajský hejtman Verdugo řešil, bylo vybráno několik zajímavých sporů z inventáře a vloženy do níže uvedené tabulky. Inventární čísla označena *kurzívou* jsou ta, která byla použita pro tuto práci.

Tabulka 1: Obsah kartonů 17–21 v RA Verdugo (výběr): Veřejná činnost krajského hejtmana⁸⁶

inv. č.	sign.	obsah	časový rozsah	kart.	počet dopisů a příloh odhadem
260	C a 1	<i>Krajský sjezd v Žatci a potvrzení krajských hejtmanů</i>	1666	17	4
261	C a 2	Korespondence s krajskými hejtmany: <i>František Orin z Arina</i> <i>Adam Felix Údrčský z Údrče</i>	1665–1666 1668–1669	17	10 2
262	C a 3	Korespondence s krajskými komisaři: <i>Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu na Skytalech</i> <i>Vilém Jindřich Schmidtgrabner z Lustenecku</i>	1665 1667	17	2 1
263	C a 4	<i>Korespondence s krajským sekretářem Kristiánem Ferdinandem Ungarem</i>	1665–1669	17	26
264	C a 5	Koncepty krajských psaní v různých záležitostech	1665–1669	17	280 stran
265	C a 6	<i>Krajská nařízení o ubytování a zásobování vojska</i>		17	

⁸⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17–21, inv. č. 260–311.

⁸⁶ TAMTÉŽ.; HAUBERT, Jan. Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705), (inventář SOA v Plzni). Plzeň 1973, s. 38–45.

		<i>a o kontribuci</i>	1665–1669		26
266	C a 7	<i>Zprávy o moru</i>	1666	17	2
267	C a 8	Židé na Žatecku: a. Stížnost Jakuba Aarona z Hroznětína na Kryštofa Schmidta, vrchního hejtmana na Vilémově, pro ohrožení na životě b. <i>Stížnost židů v Údlících na Jakuba Aarona pro nesprávný rozvrh židovské daně</i>	1666 1666–1667	17	8 8
268	C b 1	Žatec královské město: c. <i>Zabití žateckého měšťana Rudolfa Minicha rejtarem pluku Montecuccolli Rysackem</i> d. Spor plukovního trubače Gotfrída Eilenbergera s žateckými měšťany Schierly pro různé násilnosti e. <i>Věznění francouzského kupce Jana Forsta pro lákání horníků z cínových dolů u Jindřichovic k odchodu do Francie</i>	1665 1666–1667 1666–1667	18	12 19 4
269	C b 2	Kadaň královské město: c. Různé stížnosti Mikuláše Leopolda Schichta ze Schmiedtfeldu proti městu Kadaň	1667	18	11
270	C b 3	Most královské město: b. Stížnost na kvartýrování pluku Montecuccolli ve městě	1665–1666	18	8
271	C b 4	Louny královské město: c. Spor sester Polyxeny Doroty Chotkové, Anny Lukrecie Mulzové a Silvie Žofie Berkové s bratrem Františkem Karlem z Feldhoffen o dědictví po rodičích	1665–1667	18	23
278	C c 7	Čichalov, statek: Prodej statku Čichalov po úmrtí Alžběty Ludmily Stensdorfové, rozené Hoferové z Lobenstejnu pro dluhy	1669	19	27
283	C c 12	Chrástany, statek: b. Spory Marty Kropfové s děkanem v Radonicích Bartolomějem Tonazollem	1665–1668	19	15
284	C c 13	Chyšě, panství: Spor Viléma Albrechta Krakovského z Kolovrat s Vilémem Friedrichem Michnou z Vacínova pro nepořádné předání panství Chyšě, odkládání poddaných, kontribuční dluhy a verbální urážky	1665–1669	19	50
285	C c 14	Jindřichovice, panství: Hraniční spor s kurfiřtstvím Saským	1667–1669	19	14
287	C c 16	Kozlov, statek: Nucený prodej statku Kozlov po zemřelém Kašparu Františkovi Hegnerovi z Rossfeldu na žádost vdovy Anny Kateřiny opět provdané Štampachové ze Štampachu rozené ze Stensdorfu	1665–1669	20	28
288	C c 17	Kysibl, panství: spor s panstvím Údrč o šenkování piva v Těšeticích	1668	20	10
292	C c 21	Lipno, statek: a. Rozdělení statku mezi bratry Jana Jindřicha		20	

		a Karla z Bissingen	1667–1669		16
295	C c 24	Neprobylice, statek: <i>a. Spor Františka Iniga de Contreras na Neprobylicích s Eliškou Cramerovou rozenou Schönovou ze Schönau o poddanský dvůr</i>	1666	20	14
297	C c 26	Ostrov nad Ohří, panství: Uzávěra pozůstalosti po Juliu Jindřichovi vévodovi Sasko-Lauenburském a Františku Erdmanovi vévodovi Saském	1665–1666	20	27
302	C c 31	Soběchleby, statek: Spor Jindřicha Rudolfa Mirošovského z Mirošovic s páterem Colerem z Buškovic pro urážku cti	1667	21	11
303	C c 32	Soběsuky, statek: Spor Viléma Arnošta z Kolovrat s Karlem Schmiedtem z Schmeidbachu o 3500 zlatých, pojištěných na statku Soběsuky	1666–1668	21	12
307	C c 36	Valeč, panství: Sekvestrační správa panství Valeč Jaroslava Arnošta Štampacha ze Štampachu Adamem Ferdinandem Strojetic z Libyni a Janem Adamem Nesslingerem ze Schelchengrabu na Drahonicích	(1660) 1665–1669	21	54
308	C c 37	Vikletice, statek: b. Stížnost Polyxeny Schmiedtové z Schmiedbachu proti Adamu Údrčkému z Údrče pro nesprávnou uzávěru pozůstalosti	1667–1668	21	31
311	C c 40	Žďár statek: Stížnost Jana Mořice Schiehla, hejtmana statku Žďár na sládka Vintířovského Eliáše Feilera, vedoucí k vyloučení z cechu	1665–1666	21	25

Dopisů s hejtmanem za rytířský stav Franzem Orinem z Arina (hejtmanem v roce 1665) se dochovalo deset a s Adamem Felixem Údrčkým z Údrče (ve funkci v letech 1666–1667) pět, od krajských komisařů se podařilo nalézt celkem jedenáct dopisů a od krajského sekretáře Christiana Ferdinanda Ungara celkem 27. Hrabě Verdugo byl taky ve spojení s místodržitelstvím, se zástupci královských měst, s majiteli panství nacházejících se na území Žateckého kraje, s židy usídlenými na Žatecku a v neposlední řadě také s veliteli ubytovaného vojenského regimentu.⁸⁷

Všechny dopisy jsou psány novogotickou kurzívou. Největší část dopisů je v němčině, ale najde se i pár výjimek, kde je použita čeština (jedná se cca o deset dopisů). V textech se objevují latinská slova, pro ty je použito humanistické písmo. Některá latinská slova mají německou koncovku (ty jsou pak psány humanistickým písmem a koncovka je dopsána novogotickou kurzívou). Barokní němčina se od té dnešní liší nejen gramatikou,

⁸⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17–21, inv. č. 260–311.

ale také způsobem vyjadřování. Zaměňování písmene „y“ nebo „ÿ“ za písmeno „i“ je v dopisech poměrně běžné (například slovo „*přísaha*“ „*aydt*“ je v dnešní němčině psáno „*eid*“, slovo „*bei*“ je často psáno „*beÿ*“ nebo „*bey*“). Ale i přidávání písmen „b“, „h“ nebo „c“ je časté. Příkladem můžeme být slovo „*šibal*“, které je v barokní němčině psáno jako „*schalckh*“ a které se v dnešní němčině píše „*schalk*“.

Všichni autoři dopisů používali v němčině i latině zkratky. Jedná se pak o slova, která se v dopise opakuji a tyto zkratky jsou v barokní době všeobecně známé. Jako příklad lze uvést „*h[err]*“, „*excell[enz]*“, „*gn[aden]*“, „*könig[lichen]*“, „*may[estat]*“, „*röm[ischen]*“ nebo „*obr[isten]*“. V latinském jazyce to jsou například zkratky „*a[nno]*“ a především pak u názvu měsíců „*feb[ruarii]*“, „*aug[ustus]*“, „*7bris[septembris]*“, „*9bris[novembris]*“ nebo „*Xbris[decembris]*“. Pisatelé mimo jiné zkracovali v němčině slova končící na „*liche*“, „*en*“, „*er*“ nebo „*aß*“. Nejtypičtějším slovy, u kterých jsou použity tyto zkrácené koncovky, jsou pak „*d[er]*“, „*d[en]*“ a „*d[aß]*“. Jako další příklady si pak můžeme uvést „*eu[er]*“, „*gestreng[er]*“, „*od[er]*“, „*tag[en]*“, „*weg[en]*“, „*raittung[en]*“ nebo „*gräff[liche]*“.

Dopisy adresované hraběti Verdugovi odpovídají dobové praxi, i když i zde můžeme najít anomálie. Pokud se zaměříme jen na dopisy od krajských úředníků, hlavička dopisů vždy obsahuje oslovení hraběte. V případě dopisů od Orina z Arina se jedná o oslovení „*hoch undt wohlgebohrner graff etc.*“. Ostatní pak užívali „*hoch undt wohlgebohrner graff undt herr herr*“. Úvodní věta v dopise pak znovu opakovala oslovení a často také zprávu o dobrém doručení předchozího dopisu. V této části dopisu, kde se opakovalo oslovení, se objevují odkazy na příbuzenské či klientské vazby mezi jednotlivými hejtmany a dalším personálem krajského úřadu. Například Adam Údrčský z Údrče oslovuje hraběte „*herr bruder*“, stejné oslovení pak používá také Vilém Jindřich Schmidtgraber z Lustenecku. Majitel panství Valeč Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu používá oslovení „*nachbahr*“. Největší úctu prokazoval hejtmanovi za panský stav sekretář Christian Ferdinand Ungar, měšťan a člen rady v Žatci. Ten nejčastěji používal „*Ewer hoch gräfflichen gnaden*“ a toto oslovení, pak několikrát opakoval i v průběhu dopisu. Ale Franz Orin z Arina použil velice neobvyklé oslovení, a to „*herr collega*“. Toto oslovení je v barokní době nezvyklé. Z deseti dochovaných dopisů toto oslovení použil celkem pětkrát, třikrát hraběte oslovil „*gevatter*“ a u dvou dochovaných dopisů (datováno: 16. srpna 1665, 8. května 1666) použil neutrální oslovení „*besonders hochgeehrter herr*“. Oslovení kolego pak znamenalo, že byli ze stejného úřadu, ale i přesto je to v jejich době neobyčejné oslovení.

Hoch- und Wohlgebohrner Herr Herr,

Herrn Hoch-Bräu^{er}. gnädigst zu schreiben erlaubt Ihnen die^{se} Briefe,
 Haben Ich mit gebührender Respect den^{en} Gnade salbes, und
 alle Sonstige Vortheile mit meinem Vorworte.
 Weil Ich daum bey Herrn Hoch-Bräu^{er}. Bräu^{er}. wohnen so,
 "wird es wohl nicht: als d. schriftlich gefordert: gebietet,
 die auch für mich noch mehr Gütern, das in dem
 glücklichen Expeditionen, in gnaden und künig^{en} blieben, mög^{en}
 nicht Annehmlicher sein, wenn nach die^{se} alle^{en} und
 im plühen zu Herrn Hoch-Bräu^{er}. Bräu^{er}. pathe, Combr.
 Abzug des das sonst in anderen Tagen, auf die mein
 Königlich Herr Hoch-Bräu^{er}. Bräu^{er}. daus dan, genugs
 die mir in die^{se} und die^{se} Abende, so dan so viel
 mög^{en}: in dem nach zu zeigen, das nach demselben Gold. 170.
 Section die und Exlorbe
 Herr Hoch-Bräu^{er}. Bräu^{er}.

Pragen 5. Aug. 1665.

Christian Ferdinand Ungar

Obr. 1 Dopis pro Ferdinanda Johanna Verduga od krajského sekretáře Christiana Ferdinanda Ungara⁸⁸

⁸⁸ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 5. 8. 1665. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

Oproti úvodní formuli je ta závěrečná mnohem barvitější. Často se vyskytuje rozloučení, aby dotyčný zůstal v boží milosti, boží ochraně nebo s boží přízní s přidáním konečného „*dienst schuldigest diener*“, „*dienst schultichster knecht*“, „*dienst wielligster*“ nebo „*gehorsambster diner*“. Občas se na konci připojily také pozdravy pro rodinu. Například Franz Orin z Arina vzkazoval, že jeho manželka děkuje Verdugově manželce za přání. Verdugo také dostal několik pozvání k návštěvě, a to nejen pro něj, ale i pro celou rodinu. Stejně tak se na konci loučil i sekretář Christian Ferdinand Ungar. Ten k dopisům přikládal přání k vánočním a velikonočním svátkům. Například přání k vánočním svátkům a Novému roku poslal 23. prosince 1666: „*Euer hoch graf[liche] gn[a]d[en] dero gn[ä]dig[en] frauen gemahlin und jung[en] herrschafft durch Gott glichseelige hej[lige] weihnacht ferien und darauf folgentes auch viel unzehbar nachkombente hej[lige] neue jahr mitt dero aigenen verlang[en] zu uberleben allergehorßambist mich aber zu dero gnaden empfehlen und bleibe*“.⁸⁹

Tyto fráze svědčí o snaze udržovat dobré vztahy. Však byl hrabě Ferdinand Johann Verdugo jejich nadřízeným a měl z krajských úředníků nejvyšší postavení a bylo dobré s ním dobře vycházet. Můžeme také předpokládat, že v některých případech se korespondence nedochovala, respektive nemusela ani vzniknout, protože Verdugo často jezdil za svými kolegy na Širokou Třebčici (kde sídlil Franz Orin z Arina) nebo do Stroupče (odkud psal Adam Felix Údrčský z Údrče) a naopak Orino z Arina či Údrčský z Údrče jezdili na Doupov. Často se také scházeli v Žatci, kde působil krajský sekretář. Dalo se tak vytušit z dopisů, které psali oba krajští hejtmani a podepsali je na jednom místě, nebo z dopisů, kde se zmínili o osobní schůzce.

Především nám však tato korespondence s dvěma hejtmany za rytířský stav, krajskými komisaři a krajským sekretářem dá představu o fungování krajského úřadu a průběhu komunikace mezi krajskými úředníky a o tom, jak řešili spory.

Nyní si nastíníme koncepci práce. V první kapitole budu ve stručnosti pojednávat o vývoji krajské správy od počátků až po současnost. Zvláštní důraz bude kladen na 17. století, které je stěžejní pro tuto práci. Tato kapitola je nezbytná pro pochopení toho, jak kraje fungovaly a jak se vyvíjela pozice krajského hejtmana a jak se proměňovaly jejich kompetence. Následující kapitola se zaměřuje na život Ferdinanda Johanna Verduga. Bohužel neobsahuje jeho celý život od dětství až po jeho smrt, ale jen útržky, které bylo

⁸⁹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 23. 12. 1666, Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

možné získat z dosud napsané literatury nebo probádaných pramenů. Hrabě Verdugo bude představen jako šlechtic své doby a budou nastíněny možnosti uplatnění urozených v tehdejší společnosti s důrazem na krajskou správu.

Třetí kapitolu považuji za stěžejní. Právě zde je využita korespondence s hejtmany za rytířský stav, krajským sekretářem a lidmi bydlícími v kraji, kteří se obrátili na krajský úřad s nějakou záležitostí. V této části jsou pak rozebrány kompetence krajského hejtmana za panský stav, v některých částech jsem využila také instrukce pro krajské hejtmany pro doplnění informací. Jednalo se zejména o instrukci začleněnou do Obnoveného zřízení zemského a samostatně vydanou instrukci z roku 1695. V rámci této kapitoly je začleněno několik podkapitol věnovaných jednotlivým sporům, které Ferdinand Johann Verdugo musel řešit. Spory byly vybrány tak, aby reprezentovaly nejdůležitější kompetence. Jde zejména o vojenské záležitosti (především ubytování regimentu v Žateckém kraji), spory mezi vrchností a poddanými, spory ve městech a stížnosti židů usedlých v Žateckém kraji.

Do přílohy byla umístěna edice části korespondence hraběte Ferdinanda Johanna Verduga. Bylo vybráno několik nejzajímavějších pramenů. Vzhledem k ojedinělosti byly vybrány dopisy od Franze Orina z Arina, Adama Felixe Údrčkého z Údrče a krajského sekretáře Christiana Ferdinanda Ungara. Jedná se o psaní, která byla adresována Verdugovi. V několika málo případech se zachovaly i koncepty, které jsou také editovány.

Závěrem je nutno podotknout, že ačkoli badatelský zájem o krajské hejtmany a šlechtu v 17. století stále stoupá, tak zatím nikdo nepojednával o pozici krajského hejtmana na základě dochované korespondence. Zvláště proto jsem se rozhodla jít touto cestou a pokusit se o sondu do tohoto tématu. Jedná se pak o to, jaká témata krajský hejtman řešil, jak komunikovali krajští hejtmané mezi sebou, jak rychle dokázali případ řešit a zdali ho řešili jen na krajské rovině popřípadě, zdali komunikovali i s nadřazenými úřady.

1. VÝVOJ KRAJSKÉ SPRÁVY OD POČÁTKŮ AŽ PO SOUČASNOST

Smyslem této kapitoly není podat komplexní historii o krajské správě, ale jen uvést do problematiky a nastínit, jak se kraje vyvíjely od počátku do současnosti a jaké povinnosti měl krajský hejtman. K členění státu na menší samostatné správní celky docházelo už v době utváření samotného českého státu. Docházelo k tomu především proto, aby panovník nemusel spravovat celé území sám. Tato malá správní území se nazývala hradské soustavy a vznikala v průběhu raného středověku. A to konkrétně v období vlády Břetislava I. (1034–1055), kde vznikala takzvaná hradská soustava.⁹⁰ Hradský správce neboli kastelán měl zajistit správu oblasti vzdálené od centra moci a přidělené území měl na starost ve jménu vladaře. Od roku 1039 mezi jeho kompetence spadala trestní moc.⁹¹ Hradský správce se musel především prokázat jako zdatný voják, aby mohl svěřené území bránit před případnými útoky.⁹²

Hradská správa pomalu upadala už ve druhé polovině 12. století a jejím nástupcem se staly větší samostatné územně správní celky, které dostaly název kraje. Název je odvozen od slova „rozkrajení“, což ukazovalo na proces rozdělení země na jednotlivé správní útvary. V čele těchto krajů stáli krajští poprávci⁹³. Ti byli jmenováni králem a měli udržovat mír, řád a veřejnou bezpečnost v kraji. Měli trestně-policejní⁹⁴ a hrdelní pravomoc, ale také se podíleli na výběru berně. Krajským poprávcem mohla být pouze osoba, která měla inkolát, a funkce to byla čestná, nikoli placená.⁹⁵

Ve 14. století se začaly konat tzv. krajské sněmy, které svolával panovník. Tyto sněmy ale měly malý význam, většinou se zde pouze prezentovaly výsledky jednání ze zemského sněmu a na programu bývala témata jako zachování spokojenosti a míru v kraji.⁹⁶ Krajské poprávce jmenoval král dva z řad šlechty a měli si pomáhat a navzájem

⁹⁰ Mezi správní hrady raného středověku patřily například: Čáslav, Děčín, Hradec Králové, Chrudim, Sedlec, Kourim, Kladsko, Litoměřice, Mělník, Plzeň, Praha, Prácheň, Vyšehrad nebo Žatec.

⁹¹ Např.: vraždy, nedodržování svátečních dnů, nevěra v manželství nebo prostituce.

⁹² RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889.

⁹³ Název je odvozen od těch, kteří „po právu nalézali“.

⁹⁴ Zajištění bezpečnosti na cestách nebo také hlídat dodržování měr a vah na trzích.

⁹⁵ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 80-7106-709-1.; RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 7–28

⁹⁶ TAMTÉŽ. s. 55.

se doplňovat.⁹⁷ Karel IV. ustanovil počet krajů na dvanáct⁹⁸. Ovšem hranice krajů nezůstaly stejné, v průběhu času se proměňovaly i přesto, že názvy krajů zůstávaly stejné.⁹⁹

Za husitských válek dosáhla krajská správa velké moci. Krajští poprávci byli postupně nahrazeni krajskými hejtmany a poté, co byly ukončeny husitské války, se krajští hejtmané udrželi na svých pozicích. Pro každý kraj byli jmenováni dva krajští hejtmané.¹⁰⁰ V době interregna (1440–1453) získala krajská správa větší moc a prakticky držela mocenskou rovnováhu v zemi a krajské hejtmany volily krajské sněmy. Hejtmani jednotlivých krajů měli mezi sebou spolupracovat na udržování klidu a pořádku. Ke každému hejtmanovi byla přidána rada, ve které byli zastoupeni i měšťané.¹⁰¹

Za krále Jiřího z Poděbrad přibyla roku 1467 krajským hejtmanům pravomoc velet vojsku. Počet krajů se rozšířil na čtrnáct, přibylы kraje Podbrdský a Vltavský. Byli voleni dva krajští hejtmané. Jeden za stav panský a jeden za rytířský, zpravidla byl jeden z nich katolík a jeden kališník. Hejtmani měli být jmenováni králem ze šlechty, která měla sídlo v daném kraji. Jejich povinnosti se skládaly z udržování veřejného pořádku v kraji, dohledu na kvalitu mince a na výběr berně a dále měli hrdelní a soudní pravomoci, a v případě nutnosti měli velet krajské hotovosti.¹⁰² Tím, jak za krále Vladislava slábla panovnická moc, tak opět sílila moc krajská. Kraje pořádaly sněmy dokonce bez povolení krále. Tyto sněmy časem volily nejen berníky, ale i hejtmany spolu s dalšími zástupci a měly mít na starost i obecnou bezpečnost, vykonávat hrdelní a soudní pravomoc, povolávání krajské hotovosti a kontrolování výběru berně.¹⁰³ Král Vladislav se proti sílící moci krajů snažil bojovat a roku 1494 zapověděl všechny krajské sněmy, ale tím narušil

⁹⁷ Mezi jejich práva patřilo také právo hrdelní, které se vztahovalo i na města. Jejich další povinností bylo udržovat veřejný pořádek, velet krajské hotovosti, předsedat krajským sjezdům, napomáhat měli při výběru berní a podporovat moc soudní a další úřady. FIEDLER, František. *Krajské zřízení v Čechách*. In *Česká politika II/2*, Praha, 1907, s. 355.

⁹⁸ A to kraje Kouřimský (Pražský), Slánský, Žatecký, Litoměřický, Boleslavský, Hradecký, Chrudimský, Čáslavský, Bechyňský, Prácheňský, Plzeňský a Rakovnický.

⁹⁹ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 28–67.

¹⁰⁰ Od roku 1432 bylo usneseno, že v kraji měla šlechta a města zvolit krajského hejtmana a jeho pomocnou radu. Hejtman měl na starost svolání zemské hotovosti v kraji, její zásobování, případně měl moc soudit a trestat. HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 80-7106-709-1. s. 82–111.

¹⁰¹ Hejtmanovi a radě připadalo tedy několik povinností, a to například svolat krajskou hotovost, dále měli moc soudní, popravčí, policejní či trestní. RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 74–80.

¹⁰² HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 80-7106-709-1. s. 111. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha, 1997. ISBN 80-7201-045-X. s. 68.

¹⁰³ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 96–97.

vazbu mezi krajským a zemským sněmem. Krajské sněmy si většinou volily zástupce na zemské sněmy.¹⁰⁴

Roku 1500, při vydání Vladislavského zřízení zemského¹⁰⁵, kraje znovu nabyly větší moci a spolu se šlechtou oslabily moc měst. Pro každý kraj byli jmenováni dva hejtmani, jeden ze stavu panského a jeden z rytířského stavu, a jejich jmenování muselo být každoročně obnovováno. Oba hejtmani měli mít majetky v daném kraji, kde byli jmenováni a měli spolu navzájem spolupracovat.¹⁰⁶ Jejich kompetence zůstávaly téměř neměnné a tak v tomto případě Vladislavské zřízení zemské obnovilo situaci před rokem 1494.

V roce 1517 ustanovila šlechta „hejtmany krále v království Českém“. Dva pány a dva rytíře. Ti měli vést správu komorní, berniční, ale také měli mít moc nad krajskými hejtmany.¹⁰⁷ V roce 1517 byl také ustanoven hejtmanský řád, podle kterého už neměli hejtmáné soudní pravomoc, ale jen policejní a správní. Na starost měli především krajskou policii a měli velet krajské domobraně.¹⁰⁸ Královská města i vrchnost se tedy měla podřídit velení krajských hejtmanů. S příchodem krále Ludvíka do země proběhl další pokus o povznesení královské moci, a tak se kraje musely poddat jeho vedení. Hejtmáné a berníci nebyli voleni, ale byli jmenováni králem. Sněmy se konaly pouze z příkazu krále. Poté, co Ludvík odtáhl ze země, se pravomoci krajských sněmů zase o něco rozšířily.¹⁰⁹

S příchodem Ferdinanda I. na český trůn se krajská správa zase pozměnila. Ferdinand I. chtěl omezit moc krajů a posílit královskou moc. Krajské sjezdy se už nemohly samy svolávat, svolat je mohl pouze král. Ferdinand svolal jen ty sjezdy, na kterých se jednalo o berních a vojenské hotovosti, aby mohl bojovat proti Turkům, ale aby i posílil královskou moc a mohl tak vzdorovat šlechtě. Po roce 1547 se Ferdinandovi podařilo posílit královskou moc dostatečně na to, aby se na krajských sjezdech projednávaly jen věci týkající se tuláků, žebráků a podobně.¹¹⁰ I přesto všechno Ferdinand stále využíval krajských hejtmanů k ochraně veřejného pořádku. Roku 1528 vydal Ferdinand I. zvláštní řád o „hejtmanství zemském a krajském“, jehož předlohou byl řád

¹⁰⁴ Pro chudší šlechtu byla přítomnost na zemském sněmu nákladná a tak využívali zástupců z krajských sněmů. Na krajské úrovni pak připravili návrhy pro jednání, které zástupce předložil na zemském sněmu, a obráceně se potom na krajském sněmu přednesla zemská usnesení. STARÝ, Marek. *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1848*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86754-79-6. s. 55–56.

¹⁰⁵ Zároveň Vladislavské zřízení zemské obsahuje instrukce pro krajské hejtmany.

¹⁰⁶ FIEDLER, František. Krajské zřízení v Čechách. In *Česká politika II/2*, Praha, 1907, s. 357.; RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 101–102.

¹⁰⁷ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 105–106.

¹⁰⁸ MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha, 1997. ISBN 80-7201-045-X. s. 69.

¹⁰⁹ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 126.

¹¹⁰ MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 7.

z roku 1517. Krajští hejtmané se podřídili hejtmanům království nebo královským místodržícím, kteří v době nepřítomnosti krále měli udržovat v zemi klid, mír a starat se o zemské potřeby. Král jmenoval dva hejtmany, jednoho za stav panský a jednoho za stav rytířský, jak tomu bylo i v přechozí době. Důležité také bylo, aby hejtmani pocházeli z kraje a post krajského hejtmana museli přijmout i přesto, že nechtěli. Hejtmani byli jmenováni každý rok (na sv. Jiří), a pokud o to dotyčný stál, mohl být znovu jmenován. Pokud se hejtman měnil, tak musel nově nastoupenému vypomoci s nedokončenou prací. Nově se krajské správy dotklo případné úmrtí krále, kdy se měli své funkce vzdát a vyčkat na nové jmenování. Stejně jako v přechozích letech měl hejtman dbát na rozkvět kraje, udržovat pořádek a mír, stále se podílel na vybírání berní, měl jistou rozhodovací moc, ale ne přímou soudní. Případy určené soudu předával dál místodržícím, nejvyššímu purkrabímu nebo komornímu soudu. Tímto byla krajská správa na nějaký čas ustálena. V 16. století se stabilizoval počet na čtrnácti krajích, ale nebyl tím vyřešen problém ohledně jejich velikosti, neboť některé kraje zůstávaly neúměrně velké a jiné zase malé.¹¹¹

Při stavovském povstání došlo k pokusu o změnu řízení v krajích. Stavovský sněm jmenoval tři komisaře za stavy panský, rytířský a městský. Ti nahradili dva krajské hejtmany a otevřela se pozice pro městský stav. To dokazuje, jak velkou váhu přikládalo toto povstání městům. Tito tři komisaři ale stále používali oslovení hejtman i přesto, že reálně jej nahradili. Po poražení stavovského povstání roku 1620 se na své místo vrátili krajští hejtmané. Pro panovníka totiž sehrávali důležitou roli ve veřejné správě a zároveň mu mohli pomoci prosazovat vlastní zájmy.¹¹²

Podle Obnoveného zřízení zemského v Čechách (1627) byli krajští hejtmané zařazeni mezi královské zemské úředníky a krajské sjezdy tak utrpěly těžkou ránu. Byl obnoven zákaz jejich konání bez povolení krále, a ten je už nikdy nesvolal, a tak postupem času byly nadobro zapomenuty. Jmenování krajských hejtmanů probíhalo každoročně z řad šlechty, která měla panství v kraji. Oni samotní sídlili na svém panství, odkud kraj řídili.¹¹³ Z prostudované korespondence je patrné, že praxe mohla být i jiná. Za působení Ferdinanda Johanna Verduga se několikrát svolávala komise do města Žatec. Bohužel není patrné, jaké prostory využívali. Mohla to být jedna určitá místnost na radnici města nebo

¹¹¹ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 167–182.; MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 31–32.

¹¹² MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 7–9. JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888. Článek A. IV.

¹¹³ JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888.

mohli využívat prostory krajského sekretáře Christiana Ferdinanda Ungara. Ten byl nejen krajským sekretářem, ale i členem městské rady. Dá se předpokládat, že díky tomu, že seděl takzvaně na dvou židličích, mohl krajský úřad využívat prostory města. A nejen místnosti, ale i o využití městského vězení pro krajské záležitosti existuje doklad. Tudíž kraj mohl být řízen ze sídel hejtmanů, ale také z krajského města. V našem případě se jednalo o královské město Žatec, ostatní královská města v Žateckém kraji neměla v tomto případě tak významné postavení.¹¹⁴ Dále měli nařízeno hlídat, zdali se v kraji někdo nesnaží o povstání nebo o spiknutí proti císaři. Krajští hejtmané měli také dohlížet na vybírání daní a starat se o vojenské záležitosti (průtah vojsk krajem, zimní ubytování, zajištění jídla, pití a ubytování).¹¹⁵

Krajští hejtmané měli projednávat veškeré věci společně, ale v nejnужnějších případech mohli i samostatně, a to podle toho, komu byl případ předložen, avšak co nejdříve měl o dané záležitosti informovat svého kolegu. Měli na starost soudní¹¹⁶, berní a vojenskou správu, při které měli na starost verbování, zásobování a zimní ubytování armády.¹¹⁷ Za svoje služby nedostávali žádný plat. První platy začaly být hejtmanům dávány na konci třicetileté války. Místo hejtmana bylo každý rok obnovováno (na sv. Jiří), popřípadě byl dosazen nový, stejně jako v předchozích letech. Toto pravidlo bylo změněno v roce 1695, kdy byla vydána vůbec první samostatná instrukce. Krajští hejtmané mohli setrvat v úřadu nejdéle pět let, po uplynutí této doby museli rezignovat. Jak již bylo řečeno výše, v kraji byli jmenováni vždy dva hejtmani, jeden za stav panský a jeden za stav rytířský. Dlouhou dobu měli mít stejnou moc, ale postupem času získal převahu hejtman z panského stavu.¹¹⁸ Hejtman stále využíval své vlastní zaměstnance k vedení úřadu, ty si samozřejmě platil ze svých peněz.¹¹⁹ Ke krajskému hejtmanovi si mohl přijít stěžovat i poddaný, ovšem jen pokud svou stížnost už podal u své vrchnosti. Tím ale poddaní mohli

¹¹⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 30. 3. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; TAMTÉŽ. inv. č. 262. nefoliováno. Dopis z 13. 8. 1665. Jaroslav Ernst Štampach ze Štampachu píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; TAMTÉŽ. inv. č. 262. nefoliováno. Dopis z 16. 4. 1667. Vilém Jindřich Schmidtgraber z Lustenecku píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; TAMTÉŽ. inv. č. 267b. nefoliováno. Koncept z 21. 8. 1666. Ferdinand Johann Verdugo a Franz Orin z Arina, neadresováno.; TAMTÉŽ. kart. 18, inv. č. 268. nefoliováno.

¹¹⁵ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 259–267.

¹¹⁶ Neměli moc soudní, ale mohli pouze spory urovnávat.

¹¹⁷ MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 9.

¹¹⁸ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 80-7106-709-1. s. 133.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha, 1997. ISBN 80-7201-045-X. s. 140–141.

¹¹⁹ STARÝ, Marek. *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1848*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86754-79-6. s. 70.

narazit, krajský hejtman byl sám z řad šlechty a mohl být dokonce i vrchností dotyčného poddaného, a tak se mohlo stát, že stál na straně vrchnosti.¹²⁰ Avšak i tato instrukce nebyla dostačující a brzy byla vydaná nová instrukce.

Zajímavou pozici v této době zastával krajský sekretář neboli písař. O této funkci nemáme moc zpráv, jelikož se rozvíjela postupně. Sekretář měl na starosti agendu krajské kanceláře. Z počátku (v době předbělohorské) tuto pozici nejčastěji obsazoval soukromý písař hejtmana za panský stav. Vzhledem k tomu, že se hejtmané v úřadu střídali nejméně po roce, tak se začalo praktikovat, že si stejného krajského písaře najal i nový hejtman, protože měl písař/sekretář zkušenosti s vedením krajské kanceláře a měl přehled o jednotlivých sporech a i nařízeních. Tím začala vznikat nová pozice, která se zformovala v pobělohorské době. Praxe byla většinou taková, že hejtman za panský stav využíval svého vlastního písaře ze své vrchnostenské kanceláře a k ruce mu byl i krajský sekretář/písař.¹²¹ Na základě dochované korespondence lze potvrdit, že Ferdinand Johann Verdugo při svém úřadování v letech 1665–1667 využíval svého písaře, ale také krajského sekretáře (který byl měšťanem Žatce). Díky dochovaným dopisům s Christianem Ferdinandem Ungarem pak můžeme říci, že byl pro běh úřadu nepostradatelným. Pro hejtmany dělal extrakty, zasedal v komisích (o kterých podával zprávu hejtmánům), překládal listiny z češtiny, pokud to bylo zapotřebí. Snad i díky sekretáři Ungarovi se dařila spolupráce mezi krajským úřadem a městskou radou v Žatci, které byl Ungar členem.¹²² Zajímavé ustanovení o sekretářích přichází s instrukcí z roku 1695. Stálo v ní, že krajští sekretáři nesmí o ničem sami rozhodovat a žádné dokumenty nemohou podepisovat samostatně. Je tedy pravděpodobné, že k tomu v některých případech docházelo.¹²³

Leopold I. chtěl vyhotovit novou instrukci pro krajské hejtmany i na konci své vlády. Proto vydal v květnu 1704 rozkaz místodržícím, aby sestavili novou propracovanější instrukci pro kraje a jejich hejtmany. Tato nová instrukce vznikala v Praze až do ledna 1705. Bohužel Leopold I. v květnu 1705 zemřel a novou instrukci nestihl vydat, naštěstí jeho syn Josef I. instrukci bez jakýchkoli průtahů vydal v roce 1706. Tato instrukce sice v mnoha věcech kopírovala svou předchůdkyni z roku 1695, ale v mnohém ji doplňovala. Krajský hejtman nesměl opouštět kraj, pokud tedy nepožádal o svolení místodržitelství a musel také udat, kde se bude nacházet. Mimo jiné i krajští hejtmané měli

¹²⁰ MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 10.

¹²¹ TAMTÉŽ s. 62.

¹²² SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Korespondence mezi Christianem Ferdinandem Ungarem a Ferdinandem Johannem Verdugem.

¹²³ NA, Sněmovní artikule, inv. č. 115 a, 1695, s. 29–32.

propagovat katolické náboženství a ten, kdo tento úřad chtěl zastávat, musel být katolíkem a šířit katolickou víru. Dalším pravidlem, které se nadále opakovalo i v následujících instrukcích, bylo to, že hejtmané měli listiny podepisovat společně a neměli jednat jeden bez druhého. Dále pak pokud hejtman opouštěl svůj post, musel pomoci nastupujícímu hejtmanovi a předat mu veškeré listiny a spisy, které by mohl jeho nástupce potřebovat. Aby se tak skutečně stalo, měl si nově nastupující hejtman od svého předchůdce vyžádat potřebné listiny a také si zjistit potřebné informace o případných sporech, které v té době ještě nebyly vyřízené.¹²⁴

Tato instrukce také ustanovila krajským hejtmanům stálý příjem. Finanční ohodnocení začínali dostávat už během třicetileté války. Ovšem každý kraj dostával jinou částku, zřejmě proto, že se posuzovala náročnost vedení kraje. Poté, co byl uzavřen mír, se platy krajských hejtmanů snížily o polovinu, ale peníze již nepocházely z královské pokladny, nýbrž od stavů, které měli majetky v daném kraji. Až v roce 1706 se systém vyplácení změnil a hejtmani si mohli ponechat 1 % z vojenských kontribucí¹²⁵, ale po dvou letech byl tento nový způsob opuštěn a vrátilo se k předchozímu vyplácení krajských hejtmanů.¹²⁶ Roku 1714 se také změnil příjem krajských hejtmanů. Měli si nechat 1 % z pokuty za nevybranou berní. Tento systém byl nahrazen o jedenáct let později. To měl být plat ustálen na 1 200 zlatých pro hejtmana za panský stav a 800 zlatých za stav rytířský.¹²⁷

V letech 1713–1714 byly v Čechách zřízeny krajské filiální pokladny. V první polovině 18. století se ukázalo, že krajští hejtmani jsou nepostradatelní a jejich kompetence a agenda se nadále rozšiřovaly. Celkově tedy měli na starosti berní věci¹²⁸, vojenské záležitosti¹²⁹, finanční správu¹³⁰, živnosti, obchod s průmyslem, soudní agendu a dokonce

¹²⁴ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 257–270.

¹²⁵ Výše jejich příjmu se rovnala tomu, kolik toho byli schopni vybrat. Tím se snažili o motivaci hejtmanů, aby poctivěji vybírali berní.

¹²⁶ SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmané v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová. s. 25.

¹²⁷ TAMTÉŽ.

¹²⁸ Měli dělat každoroční kontroly berních knížek (zavedeny 1710), pomáhali s vypracováním podkladů pro berně (například berní rula) a také rozdělovat berně mezi jednotlivá panství. Především měl krajský hejtman dohlížet na správné vybírání berní, aby vrchnosti neporušovali předpisy a neokrádali tak království. Mimo jiné měli dohlížet i na to, zdali vrchnost neutiskuje poddané. Hejtman také dohlížel na placení nedoplatků z daní, ze kterých měl 1 %. Krajský hejtman měl mít přehled i o osedlých na panstvích, především když se panstvím přehnal nějaká přírodní katastrofa. MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 10–11.

¹²⁹ Zde měl krajský hejtman zajistit verbování, zásobování a ubytování vojska v kraji. Také měl řešit průtahy vojska krajem, měl dohlížet na chování vojáků, se kterým úzce souvisely stížnosti na vojáky, které musel řešit. MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 10–11.

¹³⁰ Především pak kontrola hodnoty mincí. MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 10–11.

i politické a policejní záležitosti¹³¹. V roce 1714 došlo k redukci počtu krajů na dvanáct, a to na Bechyňský, Berounský, Boleslavský, Čáslavský, Hradecký, Chrudimský, Kouřimský, Litoměřický, Plzeňský, Prácheňský, Rakovnický a Žatecký.¹³²

Instrukce vydaná roku 1731 rozšířila krajským hejtmanům kompetence. Ti měli nově dohlížet na obchod v královských městech, vypomáhat soudům nebo dohlížet na hygienické podmínky. Mimo jiné také blíže specifikovala ochranu katolické víry, a to tak, že se zvýšil dozor na hříšně žijící osoby, byla zavedena výuka náboženství pro děti, konfiskovaly se kacířské knihy a spisy, stíhali se kacíři a zabráňovalo se poddaným v útěku z důvodu změny víry. Instrukce dále specifikovala hlídání vah a měř v kraji, měli dbát na dovoz soli, devalvací mince nebo měli bránit jejímu falšování a exportu zlata, stříbra a dalších drahých kovů. Jinak vesměs opakovala předchozí instrukce, především ve věcech vojenských, politických, soudních a výběru daní.¹³³

O 20 let později vydala Marie Terezie reskript, kterým zásadním způsobem reformovala krajskou správu. Tímto krokem se krajské úřady dostaly plně pod státní kontrolu. V každém kraji měl být jmenován jen jeden hejtman, který měl stanovené sídlo v krajském městě, ale bohužel to neznamenovalo, že by krajský úřad dostal svou vlastní budovu. Zároveň s tímto krokem se provedla i reorganizace krajů. Největší kraje byly zmenšeny tím, že se jejich podíl dal těm menším krajům. Chtělo se tím docílit přibližně stejné velikosti krajů. Celkem bylo zřízeno šestnáct krajů, ale krajských měst bylo méně.¹³⁴ V roce 1764 se provedla další velká změna a to, že se krajští hejtmané jmenovali každé tři roky, a tím bylo nahrazeno jednoroční funkční období.¹³⁵ Poté, za vlády Josefa II., se na místech krajských hejtmanů poprvé objevili lidé z městského prostředí. Začal se klást důraz na schopnosti a vzdělání hejtmana. Šlechta tak postupně ztrácela svou vládu nad tímto úřadem. Z krajského hejtmana se stal nadobro státní úředník. Kraje se také nově skládaly z tzv. visitačních okresů, v jejichž čele stál komisař, jenž dostával plat od státu. Roku 1787 vydal Josef II. manipulační instrukci pro krajské úřady, kterou zvýšil působnost

¹³¹ Policejní, politické a soudní záležitosti zahrnovaly kontrolu krčem a žalářů. Podle práva mohli zatýkat osoby a soudit je. Dále jestli poddaní nenosí zbraně, udržovat na silnicích bezpečnost, hlídat židy a kacířská spiknutí atd. MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 11.

¹³² HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 80-7106-709-1. s. 134.

¹³³ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 259–267.

¹³⁴ Krajskými městy v roce 1751 byly Mladá Boleslav, Čáslav, Chrudim, Litoměřice, Písek, Praha (pro kraj Berounský, Kouřimský, a Rakovnický), Slaný (od roku 1788), Beroun (v letech 1788 až 1792), Plzeň a Žatec. V Čechách bylo 16 krajů, ale ne krajských měst.

¹³⁵ SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmané v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová. s. 24.

krajského hejtmana, například musel dohlížet na patrimoniální a městskou správu. Naproti tomu musel hejtman podávat pravidelné hlášení na gubernium a byl odpovědný za řízení krajského úřadu a své podřízené.¹³⁶ Tereziánské a josefínské reformy byly tak účinné, že krajská správa setrvala téměř beze změn až do roku 1850.¹³⁷

Dalo by se tedy říci, že na počátku byly hejtmané stavovskými úředníky, kteří byli každý rok jmenováni na krajských sjezdech z řad pánů a rytířů. V průběhu času se jejich postavení měnilo, avšak výrazně jejich postavení změnil příchod Habsburků na český trůn. Ferdinand I. ustanovil, že krajského hejtmana může jmenovat pouze král, ale stále je jmenoval z řad šlechticů a také si zajistil, aby krajské sjezdy mohl svolávat pouze on, panovník. To se udrželo v krajské správě až do jejího konce. Charakter krajského hejtmana se nejvíce změnil po polovině 18. století, kdy se z něj stal plnohodnotný státní úředník, který za svou práci dostával pravidelný plat. Mimo jiné vzali privilegium šlechtě a tento post mohl zastávat i měšťan, nešlo tedy jen o urozenost dané osoby, ale hlavně o její schopnosti pro vedení úřadu. Spolu s tím se také zrušilo pravidlo o proměnlivosti sídla krajského hejtmana, kdy do té doby bylo sídlem úřadu sídlo jmenovaného šlechtice a krajský úřad se postupně přesunul do krajských měst. Krajská správa byla zrušena v 2. polovině 19. století. Na Moravě se tak stalo r. 1860 a v Čechách tomu bylo později, a to mezi roky 1862–1868. Krajská správa byla obnovena až následující století v roce 1945.

¹³⁶ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 80-7106-709-1. s. 159–162.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha, 1997. ISBN 80-7201-045-X. s. 140–143.

MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 239.

¹³⁷ HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 80-7106-709-1. s. 162.

2. FERDINAND JOHANN VERDUGO A JEHO SVĚT

V předešlé kapitole bylo popsáno, co to jsou kraje, jak fungovaly, kdo byl v jejich čele a jaké měl kompetence. Dále se mi zdá vhodné, abych jen krátce představila Ferdinanda Johanna Verduga, který byl velmi krátkou dobu svého života krajským hejtmanem, ale především byl celý život šlechticem a příslušníkem rodu Verdugo. A proto bych zde také ráda krátce zmínila něco o životě tohoto šlechtice a o rodu Verdugo.

V první řadě je dobré naznačit, kdo byl barokní šlechtic. Jedná se o malé procento privilegované, urozené a mocné skupiny v Království českém. Šlechtic prokazoval věrnost, úctu a poslušnost ke své zemi a svému králi. Mimo jiné také patřil mezi ty, kteří se podíleli na moci v zemi, a mohl zastávat vlivné úřady.¹³⁸ Barokní šlechta měla ve svém životě několik cílů, a to například: sloužit panovníkovi a vlasti, vylepšovat svůj status ve šlechtické hierarchii nebo ochraňovat katolickou víru v českých zemích.

Avšak i mezi členy šlechtické společnosti panovaly značné rozdíly. Existovala šlechtická hierarchie, kde sice všichni byli urození, ale někteří byli urozenější, mocnější a také bohatší. Tyto aspekty a mnohé další udávaly místo ve šlechtické hierarchii. Spory o to, kdo bude zastávat přední místo, nemusely být každodenním problémem, ale pře o ně mohla vzniknout poměrně jednoduše. Tyto konflikty neprobíhaly však pouze mezi českými šlechtici. Objevují se jak v řadách cizí šlechty, tak i u panovníků, kteří se pokoušeli pozvednout svůj status nad jiného vládce.¹³⁹ Hierarchie se pak zviditelňovala jak v zasedacím pořádku při korunovaci, zemském sněmu, u dvora nebo při různých oslavách (svatba, narozeniny, apod.). Musíme tedy počítat s tím, že existovalo více rovin, jako například hierarchie nejvyšších zemských úředníků, panského stavu nebo stavovské obce. I dvořané měli své speciální postavení, nemluvně o církevních hodnostářích a podobně.¹⁴⁰ V rámci tohoto systému se rod Verdugo nikdy nedostal dále než na vojenské posty a v případě Ferdinanda Johanna Verduga na místo krajského hejtmana. Rod Verdugo tedy spadal mezi ty méně mocné, málo bohaté a ne moc vlivné.¹⁴¹ Nemůžeme jej tedy srovnávat s Lichtenštejnými, Černými nebo Lobkovici, kteří patřili mezi aristokracii¹⁴² v českých zemích.

¹³⁸ BŮŽEK, Václav a kolektiv. *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7422-062-3. s. 77–78, 80–81.

¹³⁹ MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 40–51

¹⁴⁰ BŮŽEK, Václav a Pavel KRÁL. *Člověk českého raného novověku*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7203-694-3. s. 85–97.

¹⁴¹ KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620-1750)*. Pelhřimov, 2013. ISBN 978-80-7415-071-5. s. 144–145.

¹⁴² Termín aristokracie definoval ve své knize *Svět české aristokracie: (1500–1700)* Petr Maťa jako určitou šlechtickou vrstvou nejmocnějších a nejurozenějších šlechticů ve své době.

Zásadními aspekty pro získání vyšší pozice v hierarchii byly věk, pozemkový majetek, urozenost a, jak již bylo naznačeno, veřejné uplatnění. Ideální tedy bylo, aby šlechtic rozšiřoval svůj majetek. Mnohým ze šlechticů se to dařilo poměrně dobře. Ovšem jiní své majetky marnotratně rozhýřili.¹⁴³ Toto však není případ Ferdinanda Johanna Verduga, který vynaložil velké úsilí zbavit se dluhů, které nasbírali jeho předci. Svou práci však nedotáhl do konce, protože zemřel ve svých 37 letech, a tak nakonec jeho syn, který byl špatným hospodářem, musel prodat veškerý rodinný majetek v Čechách a odejít do Slezska.¹⁴⁴

Každý šlechtic dbal na svou urozenost. V barokní době se šlechticem mohl člověk stát díky narození do šlechtické rodiny, anebo mohl dostat titul od krále, který jej uděloval za službu koruně nebo za věrnost vládnoucímu rodu. V řadách barokní šlechty se objevilo hned několik takových případů, kdy bylo uděleno několik titulů (a to jak novým rodům, tak i povýšení do vyššího stavu) za vojenské zásluhy nebo za úřednické služby. Ferdinand II. využil toho, že mohl udělovat tituly bez předchozího svolení sněmu, a zamíchal tak šlechtickou společností. Především se pokusil zbavit neloajální šlechty a nahradit ji šlechtou věrnou králi a katolickou. Také byla zavedena nová titulatura, oproti zavedenému titulování pán a rytíř se začaly používat také říšské tituly. Takže panský stav se více rozvrstvil a můžeme zde narazit na tituly vévoda, kníže, hrabě a baron.¹⁴⁵ Po bitvě na Bílé hoře se do českých zemí dostává více nově nobilitovaných cizinců. Ti své tituly a majetky získali za věrnost a služby králi. Ještě v předbělohorské době musel případný zájemce o zařazení do panského stavu prokázat svou urozenost po tři generace a projít schválením na zemském sněmu a od panovníka. To však neplatilo pro pobělohorské období. Případnému zájemci stačilo „jen“ udělení nebo polepšení od panovníka. Dokonce i hranice mezi starožitnými a novožitnými pány ztratila na svém zamýšleném významu.¹⁴⁶

Nejednalo se však jen o udělení nových titulů, ale mimo jiné taky o přesuny majetku v řadách šlechty. Majetek zabavený šlechticům, kteří se účastnili povstání proti

¹⁴³ Tomuto tématu se blíže věnoval: VALENTA, Aleš. *Lesk a bída barokní aristokracie*. České Budějovice, 2011.

¹⁴⁴ KUBEŠ, Jiří. Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, Ostrava - Katowice, 2011, s. 223–240. ISBN 978-80-7368-936-0.

¹⁴⁵ BŮŽEK, Václav a kolektiv. *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7422-062-3. s. 80–93. MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 67. JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888. Článek A. XXVII.–A. XXX.

¹⁴⁶ AUSTOVÁ, Ivana. *Býti šlechticem: šlechtické nobilitace v letech 1627–1657 v českých a rakouských dědičných zemích*. České Budějovice, 2016. ISBN 978-80-88030-14-0. s. 38–61.

králi, byl prodáván nebo darován věrným katolíkům.¹⁴⁷ Přerozdělování proběhlo v několika vlnách. První vlna je charakteristická tím, že majetky získávali vojáci z řad věrných Habsburkům. Konfiskovaná panství byla prodávána s odečtem dlužné částky, a to nahradilo vyplácení v hotovosti, které se Habsburkům ke konci střetů nedostávalo. Takto přišel ke svému majetku Karel Bonaventura de Longueval Buquoy, jenž získal majetky na jihu Čech, dále pak Baltazar Marradas, který obdržel zámek Hluboká a panství v okolí Plzně. Guillermo Verdugo poté získal Doupov, Bruno z Mansfeldu obdržel Dobříš a podobně můžeme jmenovat i další cizí rody, jako například Metternichy a Questenbergy. Ovšem nejen cizí šlechta skupovala konfiskované statky. I česká šlechta se podílela na přeskupování majetků. Jako příklad můžeme uvést hlavně knížata Lobkovice, Albrechta z Valdštejna, Pavla Michnu z Vacínova, Viléma Kinského nebo Adama Erdmana Trčku z Lípy. Ve druhé vlně po roce 1634 získali majetky Octavio Piccolomini, Matyáš Gallas nebo Jan Aldringen z Lotrinska, Heřmana Černína z Chudenic, ale i bratři Karel I., Gundakar a Maxmilián z Lichtenštejna měli zájem o konfiskované statky. Po ukončení třicetileté války si polepšil také Jan Špork, který získal panství Lysá nad Labem, Heřmanův Městec, Hradiště a další.¹⁴⁸ Ovšem statky získávala i Polyxena z Lobkovic rozená z Pernštejna ve spolupráci se svým manželem Zdeňkem Vojtěchem Popelem z Lobkovic. Další ženou, která skupovala konfiskované statky byla Marie Magdalena Trčková rozená z Lobkovic, a to i přesto, že byla nekatolička.¹⁴⁹

Kariéra a kariérní postup patřily mezi základní kameny v životě barokního šlechtice. Rozhodnutí jakou cestou jít musel učinit každý. Většinou toto rozhodnutí činili už rodiče dítěte a od útlého věku ho připravovali na vysněnou kariéru. Na výběr měli hned z několika životních drah, a to z duchovní, dvorské, zemské, diplomatické nebo vojenské kariéry. Dlouhou dobu měli šlechtici výhradní právo na obsazování různých postů, a udržovali tak i představu o tom, že jen šlechtic může zastávat určitá místa, jelikož je k tomu předurčen díky své urozenosti, má na to potřebné kvality a talent, zkrátka je pro tu službu nejzpůsobilejší.¹⁵⁰ Pokud se šlechtic chtěl uplatnit ve veřejné správě (ať už jako voják, diplomat, dvořan anebo zemský úředník), chtěl tím především sloužit, čímž je

¹⁴⁷ MAŘA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 67–68

¹⁴⁸ EVANS, Robert John Weston. *Vznik habsburské monarchie 1550–1700*. Praha, 2003. ISBN 80-7203-463-4. s. 236–238.

¹⁴⁹ MAREK, Pavel. *Pernštejnské ženy: Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*. Praha, 2018. ISBN 978-80-7422-641-0. s. 333–334. MAŘA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6.

¹⁵⁰ MAŘA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 281–288.; BÍLEK, Tomáš Václav. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618*. Praha, 1882.; KNOZ, Tomáš. *Pobělohorské konfiskace: moravský průběh, střeoevropské souvislosti, obecné aspekty*. Brno, 2006. ISBN 80-210-4130-7.

myšlena především služba panovníkovi a zemi. Na tom byl založen vztah mezi šlechticem, jenž zastával roli „sloužícího“, a panovníkem nebo zemí, kteří byli v tomto vztahu „nadřízeným orgánem“. Zastávání vysokých funkcí bylo také formou sebe prezentace. Přeci jen post jednoho z osmi nejvyšších zemských úředníků¹⁵¹ nebo funkce u panovníkova dvora dodávala šlechtici značnou moc i váhu v raně novověkém světě.¹⁵²

Nejvyšší posty obsazovala především aristokracie a ty nižší naopak ostatní šlechtici. Ovšem i toto pravidlo neplatí pro všechny. Ne všichni aristokraté toužili po kariéřním vzestupu a spokojili se i s menší službou pro zemi. S kariéřním vzestupem šly také ruku v ruce velké finanční výdaje a byla s tím spojena neschopnost dohlížet osobně na svá panství. Kromě toho musel šlechtic udržovat kontakty na vysokých místech a zajišťovat své jedinečné postavení. Za příklad můžeme uvést Adama Pavla Slavatu (1603–1657), jenž měl prostředky a vzdělání vhodné pro dvorské nebo vysoké zemské funkce. Jenže pobyt u dvora se mu nezamlouval a ještě ke všemu se mu rozpadlo manželství s Marií Markétou z Eggenberka, což ho od dvorské společnosti oddálilo nadobro.¹⁵³ A tak se odebral na svá panství v Čechách, kam ho to celou dobu táhlo, a spokojil se s rolí krajského hejtmana. Zastávání funkce krajského hejtmana se jevilo jako dobrý krok z hlediska udržování slavatovských statků před náročnými výdaji a také ulehčením od vojenských kontribucí.¹⁵⁴ Touto cestou se vydal i Ferdinand Johann Verdugo. Ovšem jeho syn Franz Julius Verdugo měl spadeno na kariéru u dvora. Bohužel se mu podařilo stát se jen císařovým komorníkem a skutečným tajným radou. Nakonec se po vzoru svého otce uplatnil v zemské správě, ale tentokrát to bylo v Horním Slezsku.¹⁵⁵ Adam Pavel Slavata a Ferdinand Johann Verdugo nebyli mezi svými vrstevníky sami, kdo

¹⁵¹ V předbělohorské době se jednalo o: nejvyšší purkrabí, nejvyšší hofmistr, nejvyšší maršálek, nejvyšší komorník, nejvyšší zemský sudí, nejvyšší kancléř, dvorský sudí a dva karlštejnští purkrabí (jeden pán a jeden rytíř).

¹⁵² MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 288–291.

¹⁵³ Více k jeho osobě a pobytu u dvora HRDLIČKA, Josef. Synové "velkých" otců. Vídeňský dvůr očima Adama Pavla Slavaty. In *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*. České Budějovice, 2003. s. 249–273.; KRÁL, Pavel. Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku. In: *Opera historica : časopis pro dějiny raného novověku*. České Budějovice. roč. 16, č. 2, 2015, s. 185–206.

¹⁵⁴ MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 294–295. KRÁL, Pavel. Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku. In *Opera historica: časopis pro dějiny raného novověku*. České Budějovice, roč. 16, č. 2, 2015, s. 185–206.

¹⁵⁵ KUBEŠ, Jiří. *Náročně dospívání urozených: kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*. Pelhřimov, 2013. ISBN 978-80-7415-071-5. s. 149.

se raději uchýlil na své statky, než aby usiloval o přední místa u dvora, avšak musíme říci, že to ve své době byly výjimky.¹⁵⁶

Aristokratická kariéra se během raného novověku proměnila a šlechtici z vyšších sfér během cca dvou set let změnili své cíle. Existovaly určité kariérní modely, s nimiž souvisely také zásady výchovy šlechtice, ideální dosažené vzdělání a v neposlední řadě se proměňovalo, na jakém místě měl začít svou životní dráhu. V 17. století pak existovalo několik životních etap, kterými si musel každý šlechtic projít.¹⁵⁷

První přípravy na život se odehrávaly v matčině prostředí (v tzv. fraucimoru). Chlapci u matek zůstávali zhruba do sedmi let. Například s výukou jazyků se doporučovalo začít hned, jak se dítě naučilo mluvit. Po dosažení sedmého roku byli chlapci přesunuti pod otcovský dohled. Okolo osmi let se mělo začít s latinou, matematikou, náboženstvím a společenským jednáním. Tyto znalosti byly získávány doma za pomoci najatých odborníků. Po určitém čase se chlapci přesunuli do škol. Většinou se jednalo o jezuitské koleje, ale mohlo se jednat i o školy jiných řádů (např. piaristů), které provozovaly školy. Zde si osvojili gramatiku, historii, cizí jazyky, rétoriku, náboženství, ale také jízdu na koni nebo šerm. Následoval pobyt na filozofické fakultě či alespoň jeden rok na právech. Dále si museli osvojit správné vystupování ve společnosti, disciplínu a kázeň. Všechny tyto znalosti a další potřebné věci, které měli umět, aby se z nich stali dvořani, prohlubovali na kavalírských cestách.¹⁵⁸

Kavalírské cesty se staly velkým fenoménem už na konci 16. století, ale skutečný rozmach zažily až v 17. století, kdy je začala dvorská společnost vyžadovat. Šlechtic se měl na své cestě „kvalifikovat“. Měl získat zkušenosti potřebné ke kariéře u dvora a zajištěna mu měla být všestranná výchova. Za těmito znalostmi musel cestovat po celé západní a jižní Evropě. Cílem bylo navštívit prestižní univerzity (zejména italská Bologna, Padova, Siena a další), šlechtické akademie (Turín, Paříž...) a navštívit dvory evropských panovníků. Na těchto místech měl mladý šlechtic zdokonalit své znalosti cizích jazyků, historie, filozofie, práva, fortifikace, jízdy na koni, zlepšit svou fyzičku a navázat nové společenské kontakty u dvorů (Paříž, Řím, Madrid, Brusel či Londýn). Velkou roli hrály také finance a rodiče byli schopni utratit nemalé částky, aby své děti vychovali podle

¹⁵⁶ SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmáné v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová.

¹⁵⁷ HRDLIČKA, Josef. Synové "velkých" otců. Vídeňský dvůr očima Adama Pavla Slavaty. In *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*. České Budějovice, 2003. s. 249–273.

¹⁵⁸ SMÍŠEK, Rostislav. *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* České Budějovice, 2009. ISBN 978-80-7394-165-9. s. 127–142.

moderního úzu a zajistili jim tak kvalitní vzdělání a následně dobrý kariérní postup.¹⁵⁹ Proto chudší šlechta využívala jiných vzdělávacích možností. Například se mohli vzdělávat v družině v rezidenci bohatšího aristokrata, který jim zajistil výchovu od členů Tovaryšstva Ježíšova a zajistil učitele na šlechtická cvičení.¹⁶⁰ Ferdinand Johann Verdugo zřejmě nepodnikl kavalírskou cestu, avšak jeho syn na cestu vyjel. Toho se však Ferdinand Johann nedožil a cestu organizovala jeho manželka, která se radila se svými příbuznými.¹⁶¹

Cílem této práce však není pojednávat o všech šlechtických životních drahách, ale jen poukázat na to, v jakém prostředí se Ferdinand Johann Verdugo nacházel a s čím mohl a nemusel přijít do kontaktu. V tomto bodě se pak dostáváme ke krajským hejtmanům. Především potom k rozdílnému kariérnímu postupu v předbělohorském období a v pobělohorském období. Tyto změny ve své práci popsala Helena Sedláčková¹⁶², která rozdělila zájem šlechty o krajský úřad do třech následujících období: za prvé přibližně období předbělohorské (1537–1617)¹⁶³, po něm následuje období přibližně sta let po bitvě na Bílé hoře (1631–1713)¹⁶⁴ a poslední třetí krátké přechodné období (1714–1751).¹⁶⁵

První období je typické tím, že post krajského hejtmana obsazovali členové předních šlechtických rodin. Ze soupisů lze vyjmenovat několik rodů, které se funkce krajského hejtmana ujímaly nejčastěji. Byli mezi nimi například páni z Dubé, z Rožmitálu, z Rožmberka, z Kolovrat, ze Šternberka, Zajícové z Házmburka, Valdštejnové, Lobkovicové nebo Slavatové. Libštejnští z Kolovrat se dokonce objevují jako krajští hejtmané hned v několika krajích. Větev Libštejnských z Kolovrat na západě Čech si ponechala tradici zastávat úřad krajského hejtmana, ale hlavně protože se jednalo o chudší větev a pokud se chtěli uplatnit v zemské správě, neměli moc jiných možností. I přesto, že zastávat pozici krajského hejtmana se pro některé rody zdálo výhodné, tak se našlo několik výjimek. Byly to především ty rody, kdy se jejich představitelé obávali o snížení své moci nebo o ztrátu své vážnosti a důstojnosti. Jednalo se především o vladaře domu

¹⁵⁹ KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*. Pelhřimov, 2013. ISBN 978-80-7415-071-5.

¹⁶⁰ MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 318–320.

¹⁶¹ Bratrem Jaroslavem Julíusem Libštejnským z Kolovrat (1626–1686), Albrechtem Vilémem Krakovským z Kolovrat (†1688) a dvěma bratrance Julíem Albrechtem Libštejnským z Kolovrat (1633–1683) a Jiří Linhart Colonna z Felsu. KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*. Pelhřimov, 2013. ISBN 978-80-7415-071-5. s. 195, 144–149.

¹⁶² SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmané v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová. s. 37.

¹⁶³ Toto období bylo určeno díky pramenné základně, která začíná rokem 1537 a končí rokem 1616.

¹⁶⁴ Sedláčková Helena zvolila toto rozmezí na základě dochovaných pramenů. Mezi lety 1631–1641 jsou dochované dva úplné seznamy z let 1631 a 1632 a plynulá řada je pak dochována od roku 1641.

¹⁶⁵ Sedláčková období vymezila od roku 1713, kdy byly kraje redukovány a v roce 1751 byli krajští hejtmané vybíráni i z městského prostředí.

rozmberského, kteří usilovali o zproštění povinnosti zastávat hejtmanský úřad. Další byli Pernštejnové, kteří také neuspěli ve své snaze vzdát se svých povinností v roli krajského hejtmana. Ale i páni z Hradce se obávali o ztrátu své rodinné prestiže.¹⁶⁶ Pozice krajského hejtmana byla v této době tzv. startovací místo, ale nebyla to jediná možnost, jak začít svou kariéru. Dalšími možnostmi, jak dosáhnout vysokých postů, bylo stát se hejtmánem pražských měst, hejtmánem německých lén, královským hofmistrem, královským maršálkem, mistrem královské komory anebo nejvyšším mincmistrem. Z těchto pozic se většinou pokračovalo přes soudní instituce (do zemského, komorního nebo dvorského soudu) a až poté, co zde získali potřebné zkušenosti, se mohli ucházet o nejvyšší zemské úřady.¹⁶⁷

V druhém období došlo k určitým změnám. Mezi jmenovanými krajskými hejtmány se už jen výjimečně objevují jména předních šlechtických rodin¹⁶⁸ a naopak se tohoto úřadu ujímala šlechta, která patřila mezi nově povýšené, popřípadě to byly tzv. cizí rody. Jednalo se především o šlechtu s menším pozemkovým zázemím, která neměla zájem o zemskou ani dvorskou kariéru a většinu svého dospělého života trávili na svých panstvích. Například můžeme uvést Aldringeny, Berky z Dubé, pány z Bubna a Litic, Libštejnské z Kolovrat, Schmidy ze Schmidlu, Šenfely, Štampachy ze Štampachu nebo Vratislavy z Mitrovic. Mezi rody, které se v tomto období neujaly úřadu krajského hejtmana, pak patří například Buquoyové, Colloredové, Ditrichštejnové, Eggenberkové, Galasové, Kinští, Piccolomini, Questenberkové, Schwarzenberkové nebo Švamberkové.¹⁶⁹ Šlechta, která se chtěla propracovat do vyšších míst, tedy už o tuto funkci neprojevovala zájem, novým odrazovým můstkem pro další kariéru byl v této době například apelační soud. Tudíž krajská správa byla obsazována méně zámožnými šlechtici, kteří buď neměli prostředky, nebo neměli zájem o dvorskou či zemskou kariéru. Ale i tato nižší šlechta o pozice krajského hejtmana příliš neusilovala, protože to pro ně byla velká finanční zátěž. Tím je myšleno, že museli na své vlastní náklady vést kancelář a platit potřebný personál, často cestovat po kraji za vyřízením krajských záležitostí, udržovat kontakt s druhým

¹⁶⁶ SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmáné v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová. s. 31–39.

¹⁶⁷ MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 318–336.

¹⁶⁸ Příkladem můžeme uvést Adama Pavla Slavatu (1604–1657) úřad zastával v letech 1641–1644, 1650–1651; Rudolf z Valdštejna (1592–1649) úřad zastával v roce 1632; Heřman Černín z Chudenic (1576–1651) úřad vykonával v roce 1629 a 1631; Jindřich Vilém Slavata z Chlumu a Košumberka (+1654) krajským hejtmánem byl v letech 1651–1653; Václav Hynek Vratislav z Mitrovic (+1727) úřad krajského hejtmana zastával v roce 1685.

¹⁶⁹ SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmáné v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová. s. 39–89.

hejtmanem a nadřízenými úřady a k tomu se pojila nemožnost opustit kraj.¹⁷⁰ To ale nebyl Verdugův případ, ten byl krajským hejtmanem v letech 1665–1667. Je tedy pravděpodobné, že jemu zastávání úřadu nevadilo.

Proměna se však neprojevila jen na krajské úrovni. Prestižní místa v zemské správě¹⁷¹ stále patřila mezi vyhledávaná, ale ideálem se staly dvorské funkce. Nejvyššími místy u dvora pak byly posty nejvyššího hofmistra, komorníka, maršálka a štolmistra. Tento systém zavedl už Ferdinand I. a spolu s tím zřídil také tajnou radu¹⁷², dvorskou komoru, dvorskou radu a českou dvorskou kancelář. Roku 1556 byla zřízena také dvorská válečná rada. Dokud sídlil císař v Praze, tak se zemská a dvorská kariéra mohly prolínat, ovšem po odchodu dvora do Vídně tato možnost zmizela. Také se ustálilo pravidlo, že kdo se jednou rozhodl vydat se na dvorskou kariéru, tak posléze nepřecházel do zemské správy a naopak. Ovšem jako vždy existují výjimky potvrzující pravidlo, a tak i zde nalezneme několik šlechticů, kterým se přesun od dvora k zemské správě, nebo naopak, vydařil. Možnost uchytit se u dvora byla velmi lákavá, avšak velmi nákladná, a tak získat toto místo se podařilo jen těm nejbohatším a nejurozenějším rodům (například: Ditrichštejnové, Eggenberkové, Harrachové, Lichtenštejnové, Lobkovicové nebo Schwarzenbergové).¹⁷³ Mimo jiné nebyl pouze jeden panovnický dvůr, také císařovna, císařovna vdova, nástupník trůnu, princezny a další členové habsburského rodu měli svůj vlastní dvůr. V pobělohorské době se pak uvádí jako ideální model zaujmout místo rady buď ve dvorské komoře, říšské dvorské radě nebo u české dvorské kanceláře. Po této zkušenosti vyjet na diplomatickou cestu, která umožnila další kariérní růst. Zastoupení císaře v zahraničí se stalo fenoménem pro aristokracii, ta si od této služby slibovala, že jí panovník udělí řád zlatého rouna a po příjezdu se bude moci ucházet o ty nejvyšší dvorské úřady. Ovšem tyto cesty byly velice nákladné a jen část z výdajů hradil panovník.¹⁷⁴

¹⁷⁰ SEDLÁČKOVÁ, Helena. Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 aneb císařské rozhodnutí nadevše. Příloha - Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 za panský stav. Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 za rytířský stav. In *Našim jubilatnám: sborník příspěvků k počtě životního jubilea Věry Beránkové, prom. hist., PhDr. Dagmar Culkové a PhDr. Marie Liškové*, Praha, 2000, s. 231–237. ISBN 80-85475-64-2.

¹⁷¹ Ta prošla proměnou. Byl zrušen úřad Karlštejnských purkrabí roku 1625 a nahradili je prezident rady nad apelacemi a prezident české komory.

¹⁷² Její význam za vlády Leopolda I. upadá a tajná rada se nekontrolovatelně otevřela pro nadměrné množství šlechticů. Jednalo se tedy jen o symbolický titul.

¹⁷³ MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 364–395; SMÍŠEK, Rostislav. *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I.* České Budějovice, 2009. ISBN 978-80-7394-165-9. s. 71–77.

¹⁷⁴ KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*. Praha, 2018. ISBN 978-80-7422-574-1. 170–173.

Třetí období zahrnující krátký časový úsek let 1714–1751 je typické tím, že úřad krajského hejtmána obsazují nejčastěji šlechtici původem z cizích zemí a majitelé malých panství. Moc se tedy neliší od předchozího období. V jedné věci však lze rozdíl nalézt. Na rozdíl od pobělohorského období, kdy se šlechtici často opakují, ale úřad zastávají střídavě, se v této době stejný šlechtic nejmenoval několikrát, ale mnohdy jen jednou s tím, že zastával úřad bez přerušení. V tomto období se definitivně vytrácí aristokracie, namísto toho se utváří rody, které zastávají úřad po několik generací (například Caretto Millesimo, z Klebelsberku, Libštejnský z Kolovrat, Morzin a nebo Schmiedel ze Schmieden). Prestižní stále zůstávala dvorská kariéra. Ta nejen že zaručovala dobré společenské postavení a blízkost k panovníkovi, ale také to ukazovalo na moc, prestiž a mimořádnost jedince. Stejně jako v předchozích letech, dvorské úřady (respektive pobyt ve Vídni) byly finančně náročné a nutné bylo také investovat většinu svého volného času. Poté, co se šlechtic prosadil u dvora, nemohl ho opustit bez králova dovolení, což také obnášelo problémy se správou vlastních statků. To však mnozí nepovažovali za důležité. Dlouhodobá nepřítomnost u dvora dávala prostor konkurenci, která mohla více pletichařit a způsobit ztrátu pracně budované autority a moci dvořana.¹⁷⁵

Samostatně by se dalo mluvit o vojenské kariéře a církevní dráze. V druhé polovině 15. století se kariéra v armádě proměnila. Přestalo to být pole určené jen pro šlechtice a možnost získat vyšší místa získali i neurození lidé. Mezi lety 1560–1660 se odehrávala tzv. „vojenská revoluce“. S tímto termínem přišel jako první Michael Roberts v roce 1955. Vyjádřil tak rozsáhlé změny, kterými procházela armáda. Jednalo se především o náročnější výcvik vojáků, udržování stálé armády, reformy v oblasti administrace, profesionalizace armády, využívání dělostřelectva při boji, pěší vojsko částečně nahradilo do té doby dominantní kavalerii. Už nestačilo povolát jen šlechtice do boje, kteří si svou výzbroj obstarávali sami. Vojsko bylo zapotřebí vybavit, vycvičit, ubytovat, živit, a to vše stálo stát peníze. Tak se v průběhu třicetileté války začala tvořit stálá armáda, která potřebovala stále důstojníky a velitelský štáb. Po uzavření vestfálského míru některé pluky nebyly rozpuštěny a vznikla tak možnost stálého zaměstnání v armádě. Otevřela se tak možnost pro sociální vzestup a možnost zařazení mezi vojenské hodnosti. V tomto novém prostředí se však stále šlechta držela na předních velitelských pozicích.¹⁷⁶

¹⁷⁵ BŮŽEK, Václav a kolektiv. *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7422-062-3. s. 204–212.

¹⁷⁶ MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 440–450.

Jednou z dalších možností, jak se mohl šlechtic uplatnit, bylo stát se duchovním. Církev měla jasně daný model kariérního postupu. Nejčastěji se to v případě šlechty týkalo nejmladších synů. Ti pak opustili světský svět a získali přístup do duchovního prostředí. I jako služebníci boha mohli získat vlivná místa, kterými dokázali ovlivňovat i světský svět. Mohli se z nich stát kanovníci, biskupové, arcibiskupové, ale také se mohli dostat až do Říma a nasadit si kardinálský klobouk. Tato místa však nebyla určena jen šlechticům a stejně jako v armádě mohli získávat ty nejvyšší pozice lidé z neurozené vrstvy.¹⁷⁷

2.1 Rod Verdugo

Verdugové byli původem španělský rod a jsou příkladem toho, jak válka, popřípadě jiné válečné konflikty, dokážou udělat z obyčejné měšťanské rodiny ve Španělsku rod usazený v Čechách s hraběcím titulem. Nebyli to jediní Španělé, kteří přišli k majetkům v Čechách při konfiskacích, jak již bylo řečeno výše. Rakouská Habsburská monarchie měla dobré vztahy se svými příbuznými ve Španělsku. Vždyť tam vládla druhá větev Habsburků, tedy velmi blízcí příbuzní. O dobrých vztazích svědčí například udržování nejstarší habsburské ambasády od roku 1564,¹⁷⁸ nebo také propojování španělských a českých šlechtických rodů. Není tajemstvím, že ještě před nástupem Habsburků na český trůn se razila cílená sňatková politika. Několik dvorních dam ze Španělska se provdalo za přední české šlechtice. Například Vratislav z Pernštejna si vzal za ženu Marii Manrique de Lara, Adam z Ditrichštejna se oženil s Margaritou de Cardona.¹⁷⁹

Verdugové pocházeli ze Španělska, konkrétně z Talavery u Toleda. Zakladatelem rodu byl Francisco Verdugo, který začínal svou kariéru v armádě a postupně se díky svým schopnostem dopracoval na polního maršála a guvernéra nizozemských provincií Fríska, Groningenu, Drenthe a Overijsselu. Jako první z rodu získal šlechtický titul. Tento prapředek však ještě nepřišel do Čech. To se podařilo až jeho třem synům, Guillermovi, Juanovi a Franciscovi II.¹⁸⁰

¹⁷⁷ TAMTÉŽ. s. 478–487.

¹⁷⁸ KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*. Praha, 2018. ISBN 978-80-7422-574-1. 179–180.

¹⁷⁹ FORBELSKÝ, Josef. *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase*. Praha, 2006. ISBN 80-7021-812-6. s. 22–23.

¹⁸⁰ KUBEŠ, Jiří. Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, Ostrava – Katowice, 2011, s. 223–240. ISBN 978-80-7368-936-0.

Také tito tři bratři se rozhodli uplatnit v armádě. Nejstarší syn Guillermo získal panství v Čechách, a to díky jeho vojenským zásluhám při potlačování povstání v roce 1620. Sám se bitvy na Bílé hoře účastnil a velel pluku Valonů. Dokonce se mu podařilo v průběhu bitvy zajmout „syna knížete z Anhaltu“¹⁸¹ a dokonce prohlašoval, že jen díky němu získal Ferdinand II. českou korunu. Císař si jeho zásluhy uvědomoval a také ho odměnil tím, že mu umožnil koupit zkonfiskované statky v Čechách za zvýhodněnou cenu.¹⁸² Guillermo Verdugo nejdříve získal od panovníka v roce 1622 Doupov, a to z konfiskovaného majetku Jana Albína Šlika téměř za 15 000 zlatých. Přitom kupní cena byla téměř 50 000. Další statek, který získal také se slevou, tentokrát ale z konfiskací Jana Jindřicha Štampacha ze Štampachu, byl Mašťov, který koupil v roce 1623. Z celkové kupní částky 85 000 kop míšenských panovník Verdugovi slevil 17 000.¹⁸³ Dále z konfiskací získal Neprobylice a dva domy v Praze. On sám sice statky získal, ale neusadil se zde a jejich správu vedl Baltasar Cicogn. Nadále působil v armádě jako velící generál v Dolní Falci. Zemřel 20. prosince 1628 a po sobě zanechal jediného syna, který ale zemřel krátce po něm, a to v roce 1630. Celý jeho majetek se pak rozdělil mezi jeho mladší bratry, Francisca II. a Juana. I tak to nebylo jednoduše získané dědictví. Guillermo totiž v poslední vůli uložil, aby vyplatili třetinu dědictví klášterům benediktinek a augustiniánek v Talaveře, kde pobývaly jejich nevlastní sestry, a část rodině Rutgeertsů.¹⁸⁴

Francisco II. získal Doupov a Neprobylice (těch se musel vzdát v roce 1643 kvůli pohledávce sourozenců Rutgeertsů) a Juan vlastnil Mašťov. Doupov byl menší než Mašťov, a tak Francisco II. dostal i podíl na Mašťově. Juan se však v Čechách také neusadil a stejně jako jeho starší bratr se rozhodl pokračovat ve vojenské kariéře ve službách Filipa II. Francisco II. také zůstal v armádě, ale rozhodl se sloužit rakouským Habsburkům. Jeho manželka Anna Marie Zajícová z Házmburka byla z českého rodu a díky ní získal další dům v Praze a Vintířov. To nasvědčuje jeho postupnému asimilování

¹⁸¹ FORBELSKÝ, Josef. *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase*. Praha, 2006. ISBN 80-7021-812-6. s. 277.

¹⁸² TAMTÉŽ. s. 222–229, 254–257, 265–277, 355–358.

¹⁸³ BÍLEK, Tomáš Václav. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. [Část 1.]*. Praha, 1882. s. 599, 616.

¹⁸⁴ KUBEŠ, Jirí. *Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku*. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, Ostrava – Katowice, 2011. s. 223–240. ISBN 978-80-7368-936-0.; FORBELSKÝ, Josef. *Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase*. Praha, 2006. ISBN 80-7021-812-6.

se do českého prostředí. Z jejich manželství vzešli dva synové, Franz Norbert a Ferdinand Johann.

Po smrti Francisca II. (9. července 1650) byl starší Franz Norbert prohlášen za univerzálního dědice, ovšem záhy zemřel.¹⁸⁵ Podle zápisu z desek zemských z roku 1651 byl ustanoven dědicem Ferdinand Johann, a to jak po Franciscovi II., tak i po Juanovi, který neměl žádné děti. Juan byl zároveň určen poručníkem nad Ferdinandem Johannem, ten svůj statek Doupov převzal ve své plnoletosti.¹⁸⁶ Po svém strýci zdědil Mašťov, ale ten si ponechal pouze tři roky a v roce 1661 jej prodal Johannovi z Goltzu, aby se zbavil části dluhů.¹⁸⁷ Ferdinand Johann Verdugo pokračoval v asimilaci rodu a vzal si za ženu Maxmiliánu Apolonii Libštejnskou z Kolovrat a měl s ní syna Franze Julia a tři dcery. Avšak když v roce 1672 opustil tento svět, zanechal svého syna ještě nezletilého a majetky s dluhy.

Poručnicí byla ustanovena matka Maxmiliána Apolonie a jejími pomocníky při výchově byli její bratr Jaroslav Julius Libštejnský z Kolovrat, Vilém Albrecht Krakovský z Kolovrat a do výchovy také měl co říci její bratranec Jiří Linhart Colonna z Felsu.¹⁸⁸ Maxmiliána se o svého syna náležitě postarala. Zajistila mu výchovu hodnou jeho postavení, jež ho měla dovést do vysokých úřadů. Franz Julius nejprve chodil k pražským jezuitům, následně studoval na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity, kde své studium ukončil v létě 1678. Od tohoto roku bral hodiny jízdy na koni, italského jazyka a začal chodit na kurzy na právnické fakultě na pražské univerzitě. Později začal se šermem a prohluboval své znalosti římského práva. Toto všechno měl uplatnit na kavalířské cestě, kterou započal v roce 1681 a ukončil jí roku 1683.¹⁸⁹ Po návratu domů se ujal majetku v Čechách. O Doupov přišel v roce 1705, ale naštěstí pro něj zdědil po strýci Colonnovi majetek v Horním Slezsku, který vlastnil už od roku 1684 a kde se později

¹⁸⁵ KUBEŠ, Jiří. Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, Ostrava – Katowice, 2011. s. 223–240. ISBN 978-80-7368-936-0.

¹⁸⁶ NA, Desky zemské větší (dále jen DZV), sign. 112, Registra starostova práv vedení modrá od léta 1642–1657, E20–E21.

¹⁸⁷ IGÁLFFY-IGÁLY, Ludwig. Verdugové, hrabata z Talaverry v Čechách a ve Slezsku. In *Heraldika a genealogie* 23, č. 3, 1990. s. 121–132; BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Systémy právních poradců hraběte Ferdinanda Johanna Verduga (1653–1672) a hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka (1739–1742)*. Pardubice, 2013. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš. s. 26.

¹⁸⁸ Ten chtěl mladému Verdugovi odkázat své majetky v Horním Slezsku.

¹⁸⁹ Více k výchově Franze Julia KUBEŠ, Jiří. Tři pohledy na kavalířskou cestu Franze Julia hraběte Verduga v letech 1681–1683. In *Folia Historica Bohemica* 25, č. 2, Praha, 2010, s. 29–65. ISBN 80-85268-56-6.; TÝŽ. *Náročná dospívání urozených: kavalířské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*. Pelhřimov, 2013. ISBN 978-80-7415-071-5.

natrvalo usadil. Jeho kariéra nebyla nijak závratná. Získal titul císařova komorníka a titul skutečného tajného rady. Kde se však uplatnil, bylo v zemské správě v Horním Slezsku.¹⁹⁰

Rod Verdugo se tedy přemístil do Horního Slezska, kde působil ještě další dvě generace. Franz Julius si vzal za manželku českou šlechtičnu Johannu Františku Pavlovskou z Pavlovic, ale zůstali v Horním Slezsku. On sám zemřel v roce 1712 na svém zámku v Tworogu. Jeho synové a dcera se plně přizpůsobili životu v novém prostředí. Maxmiliána Liborie se provdala za šlechtice Karla Jindřicha Sobka z Kornic, který působil jako zemský hejtman v Opolsku-Ratibořsku. Nejstarší syn Johann Leopold neprodělal velkou kariéru, ale uplatnil se v úřadech Opolsko-Ratibořského knížectví. Tím také pokračovala linie Verdugů. Avšak jeho jediný syn Franz Wilhelm byl zastřelen na honu v roce 1757 a tím vymřel rod Verdugo.¹⁹¹

Verdugové nejsou jediný příklad, kdy se cizí rod usazený v Čechách po roce 1620 nezdržel na našem území tak dlouho. Například Eggenberkové v Čechách zůstali pouhé tři generace, ne však z důvodů finančních jako Verdugové, ale protože poslední Eggenberg zemřel ve 13 letech a pochopitelně neměl dědice. Majetek pak přešel na manželku Jana Kristiána Arnoštka rozenou ze Schwarzenberka. Eggenbergové disponovali větší majetkovou základnou narozdíl od Verdugů. Tomu odpovídá také jejich raketový start. Roku 1622 se stali pány na Českém Krumlově, Netolicích a Prachaticích, o rok později se usadili na Chýnově, Orlíku a Zvíkově, roku 1627 získali Ratibořské Hory, následující rok Drslavice a 1630 Vimperk. Se získáváním majetků šly ruku v ruce také tituly. Roku 1623 je panovník povýšil na říšská knížata, v roce 1625 získali velký palatinát¹⁹², následně v roce 1628 se mohli titulovat jako krumlovští vévodové.¹⁹³ Oproti tomu Verdugové zůstali u svých malých panství na Žatecku a titulu hraběte.

¹⁹⁰ KUBEŠ, Jiří. Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, Ostrava – Katowice, 2011. s. 223–240. ISBN 978-80-7368-936-0.

¹⁹¹ TAMTÉŽ.

¹⁹² To umožňovalo Eggenberkům například povyšovat do nižšího šlechtického stavu a propůjčovat erb, razit mince, udělovat městům práva tržní a podobně.

¹⁹³ KUBÍKOVÁ, Anna. *Eggenberkové: z bankéřské lavice na knížecí stolec*. Praha, 2016. ISBN 978-80-7422-411-9. s. 50–69.

Obr. 2 Erb rodu Verdugo¹⁹⁴

¹⁹⁴ IGÁLFFY-IGÁLY, Ludwig. Verdugové, hrabata z Talaverry v Čechách a ve Slezsku. In Heraldika a genealogie 23, č. 3, 1990, s. 121–132.

2.2 Život Ferdinanda Johanna

Ferdinand Johann Verdugo se narodil v roce 1635, vyrůstal v Čechách a dokonce se i naučil česky. Jeho rodiči byli Francisco II. a Anna Marie Zajícová z Házmburka. A jak už bylo řečeno, ještě než dosáhl plnoletosti, přišel o svého otce a jeho poručníkem se stal jeho jediný strýc Juan.¹⁹⁵ V roce 1656 se Ferdinand Johann oženil s Maxmiliánou Apolonií Libštejnskou z Kolovrat, která pocházela stejně jako jeho matka z českého rodu. Oženil se tedy velice brzy, a to již ve svých 21 letech. Rod Libštejnských z Kolovrat sídlil na panstvích hned vedle Verdugů a její otec byl Vilém Fridrich Libštejnský z Kolovrat, hejtman Pražského hradu,¹⁹⁶ komoří a hejtman Žateckého kraje na Libořicích, Malé Černoci a Železné. Její matka pak byla Anna Marie rozená Collona z Felsu.¹⁹⁷ Ferdinand a Maxmiliána spolu měli syna Franze Julia (1661–1712) a tři dcery, Marii Sabinu (1658–1712), Marii Alžbětu (1659–1683) a Marii Kateřinu (1660–1696).¹⁹⁸ Ferdinand Johann udržoval dobré kontakty s rodinou své manželky. To bylo celkem běžné. Často také využíval jejich služeb, pokud potřeboval v Praze něco vyřídit. Ferdinand do Prahy jezdil jen výjimečně, například jeho švagr měl plné právo jednat jeho jménem, pokud byl v Praze. Hrabě Verdugo měl širokou síť přátel a známých, které oslovoval v případně nouze, ale udržoval s nimi dobré vztahy i v období, kdy zrovna nepotřeboval jejich pomoc.¹⁹⁹

Když plnoletý Ferdinand Johann převzal Doupov a o pár let později zdědil i Mašťov od svého strýce Juana, musel se potýkat s nepříjemnou situací. Jeho majetky byly zadlužené a on se musel postarat, aby jeho rodina nepřišla na mizinu. Zbavit se dluhů se mu částečně dařilo. Sice musel prodat Mašťov, aby zaplatil alespoň nějaké pohledávky, ale ve své podstatě byl dobrým hospodářem. Většinu svého života trávil na Doupově a jen v nejnutnějších záležitostech zajížděl do Prahy, kde vlastnil tři domy a dvě vinice. Občasně zajížděl i na Železnu.²⁰⁰

¹⁹⁵ HAUBERT, Jan. Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705), (inventář SOA v Plzni). Plzeň 1973, s. 1–6.

¹⁹⁶ O této funkci hovoří IGÁLFFY-IGÁLY, Ludwig. Verdugové, hrabata z Talaverry v Čechách a ve Slezsku. In *Heraldika a genealogie* 23, č. 3, 1990. s. 121–132.

¹⁹⁷ BORŮVKA, Vlastimil. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolovrat*. Praha, 2000. ISBN 80-85228-61-0.

¹⁹⁸ HAUBERT, Jan. Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705), (inventář SOA v Plzni). Plzeň 1973, s. 19.

¹⁹⁹ BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Pražský agent Ferdinanda Jana Verdugo ve druhé půli 17. století*. Pardubice, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš. s. 48–75.

²⁰⁰ Ke správě těchto domů využíval agenta Augusta Pichlera, se kterým udržoval pravidelnou korespondenci. Více k tomuto tématu pak BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Systémy právních poradců hraběte Ferdinanda Johanna Verduga (1653–1672) a hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka (1739–1742)*. Pardubice, 2013. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš.

Doupov patřil rodu Verdugů od počátku až do konce jejich působení v Čechách. Na tomto panství trávil Ferdinand Johann nejvíce času a využíval ho i jako sídlo krajské správy v letech 1665–1667.²⁰¹ Toto panství leželo v Žateckém kraji a připadalo k němu město Doupov a jedenáct vesnic (Trnová, Řednice, Jírov, Prachometry, Petrov, Okounov, Kozlov, Víska, Zakšov, Tocov a Oleška). Některé části Doupova vyhořely 17. srpna 1660.²⁰² Oheň pravděpodobně zasáhl i samotný zámek, jelikož byl posléze barokně přestavěn v letech 1665–1670. Ten byl v době prodeje v roce 1705 popisován takto: „zámek Doupov obklopený vodním příkopem, vystavěný do čtverhranu většinou z kamene, částečně však z hrázděného zdiva, v němž se nachází dvanáct pokojů, kuchyně a spíže, dvě další komory, dále komora pro chlazení piva v létě, vedle pivnice se sudem, dva velké sklepy, dále menší sklep a lednice. Za výše zmíněnými pokoji se nalézá komora k uskladnění domácích potřeb, v zámeckém nádvoří tryská voda, v níž jsou chovány ryby.“²⁰³ Město Doupov mělo ornou půdu vyměřeno na 694,1 strychů a nacházel se zde městský pivovar, ale v roce 1630 jim Verdugové vzali vářečné právo a začali sami využívat pivovar. Podle berní ruly se zde vařilo 7 sudů a 7 věder²⁰⁴ a hrabě pivo dovážel také do Prahy.²⁰⁵ Na zámku se mimo jiné nacházelo vězení a byl používán i jako soudní budova. O podobě zámku však dnes (stejně jako v případě města) můžeme jen spekulovat. Naštěstí máme k dispozici alespoň fotografie, veduty a písemné prameny. Celé město bylo bez bližšího mapování zdemolováno v 60. letech 20. století, protože muselo ustoupit vojenskému prostoru.²⁰⁶

**Obr. 3 Zámek Doupov
(před rokem 1935)**²⁰⁷

²⁰¹ V inventáři Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705) Jan Haubert uvádí roky 1665–1669.

²⁰² LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. II. díl.* Praha, 1954. s. 98–107.

²⁰³ ÚLOVEC, Jiří. Zaniklá tvrz a zámek v Doupově. In *Historický sborník Karlovarska 7*, Karlovy Vary, 1999, s. 14–33. ISSN 1210-9401.

²⁰⁴ LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. II. díl.* Praha, 1954. s. 98–107.

²⁰⁵ BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Pražský agent Ferdinanda Jana Verdugo ve druhé půli 17. století.* Pardubice, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš.

²⁰⁶ ÚLOVEC, Jiří. Zaniklá tvrz a zámek v Doupově. In *Historický sborník Karlovarska 7*, Karlovy Vary, 1999, s. 14–33. ISSN 1210-9401.

²⁰⁷ TAMTÉŽ.

Další panství, které vlastnil tři roky, byl Mašťov. Toto panství nedaleko Doupova bylo svého času největším, jaké rodina Verdugo vlastnila, ovšem postupem času se rozprodávalo a v polovině 17. století z něj zbylo jen jedno město a tři vesnice (Mětikalov, Němčany a Chotěbudice).²⁰⁸ Ornou půdu mělo v roce 1654 vyměřenou na 426,2 strychů a byl zde také městský pivovar, který vařil 6 sudů a 7 věder, ale je uvedeno, že lidé z města si mohli vařit vlastní pivo, ale toto právo neuplatňovali, jelikož byli chudí.²⁰⁹ Toto panství s městem, kde byly chatrné budovy, Ferdinand Johann prodal v roce 1661 Johannovi z Goltzu.²¹⁰

Panství Vintířov mělo město Radonice a 14 vesnic (Vintířov, Měřetice u Vintířova, Blov, Vinaře, Vidolice, Radechov, Vojnín, Český Rohozec, Háj, Ždov, Kojetín, Růžová, Ratiboř a Zahořany). Na Vintířově měli také pivovar, který vařil 42 věder.²¹¹ Roku 1622 panství koupil Ferdinand z Nagarolla. Po jeho smrti panství spravovala jeho manželka Anna Marie Zajícová z Házmburka, která se znovu provdala, a to za Francisca II. Verduga. Tím se panství stalo součástí verdugovského majetku. Ferdinand Johann Verdugo měl toto panství dostat po svém otci Franciscovi II., ale k tomu nedošlo a panství získal manžel jeho nevlastní sestry Františky Polyxeny rozené z Nagarolla Jan Sebastián z Pottingu. Ten poté Vintířov prodal v roce 1664 Janu Antonínu Losy z Losinthalu.²¹²

Manželka Ferdinanda Johanna Maxmiliána rozená Libštejnská z Kolovrat do rodiny přinesla Železnou u Žatce (1662) a Velichov (1670). Část panství Železná zdědila po své matce, a aby se stala právoplatnou paní na Železné, tak vyplatila své sourozence. Netrvalo dlouho a Železná se stala předmětem sporu mezi Maxmiliánou a jejími bratry Jaroslavem Juliem a Wolfgangem. Ti chtěli spravedlivé dědické vyrovnání po svém otci a Maxmiliána tak o panství přišla po několikaleté soudní při v roce 1668, kdy byla Železná připojena k Libořicím. Novým pánem na Železné se tak nakonec stal Jaroslav Julius.²¹³

²⁰⁸ KUBEŠ, Jiří. *Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku*. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, Ostrava – Katowice, 2011. s. 223–240. ISBN 978-80-7368-936-0.

²⁰⁹ LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. I. díl*. Praha, 1954, s. 243–247.

²¹⁰ BINTEROVÁ, Zdeňka. *Zaniklé obce Doupovska v bývalém okrese Kadaň*. Chomutov, 1998. ISBN 80-238-2668-9.

²¹¹ LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. II. díl*. Praha, 1954. s. 443–446.

²¹² ÚLOVEC, Jiří. *Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech. Díl 2. N–Ž*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-208-2. s. 594.; BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Systémy právních poradců hraběte Ferdinanda Johanna Verduga (1653–1672) a hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka (1739–1742)*. Pardubice, 2013. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš. s. 39.

²¹³ LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. II. díl*. Praha, 1954. s. 748; BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Systémy právních poradců hraběte Ferdinanda Johanna Verduga (1653–1672) a hraběte*

Statek Velichov se skládal z jednoho města a jedné vesnice (Radošov) a i na tomto statku byl pivovar „na 7 sudův a 4 věderních.“²¹⁴ Velichov byl prodán až po Ferdinandově smrti, a to v roce 1695.²¹⁵ To, co Maxmiliána ztratila, však nebylo jen jedno panství. Ferdinand Johann jí pojistil na Doupově věno a jitřní dar v hodnotě 20 000 kop grošů míšeňských a tuto částku nedostala vyplacenou a po smrti svého manžela jí syn nikdy nevyplatil. Nakonec ke konci svého života v roce 1695 rozdělila tuto část na tři díly a odkázala ji dvěma klášterům a šlechtičně Anně Polyxeně Lützow rozené Vršovské. Tímto ale ublížila svému jedinému synovi, který pak musel peníze vyplácet rodině Lützow, která posléze odkoupila i druhé dvě částky od klášterů.²¹⁶ Nakonec v roce 1705 byl Franz Julius, jediný syn Ferdinanda Johanna, nucen panství Doupov prodat manželce Anny Polyxeny, Gottfriedovi Lützow a zbylou částkou z prodeje uspokojit další věřitele.²¹⁷ Proč se tak jeho matka zachovala, není známo, snad věděla, že tím synovi jen přitíží, jelikož už tak se potácel v dluzích. Mohla to myslet jako cennou životní lekci, anebo se se svým synem ke konci života nepohodla.

Mladý hrabě Ferdinand Johann svou kariéru směřoval úplně jiným směrem nežli jeho strýcové a děd. Už nesměřoval do armády, ale hledal uplatnění v zemské správě. Snad ho nelákal život na bojištích a chtěl se usadit doma na svém panství, což mu umožňovala práce krajského hejtmána. Pravděpodobně se inspiroval u příbuzných manželky, Libštejnských z Kolovrat, kteří dlouhou dobu drželi úřady krajských hejtmanů. Nejčastěji byli hejtmany Žateckého kraje. Maxmiliánin praděd Jaroslav starší (1549–1595) se stal hejtmánem Žateckého kraje a posléze i jeho tři synové působili v tomto úřadě. Byli to Beneš (1568–1617), Jáchym (1591–1635) a Jaroslav mladší (1591–1619). Beneš dokonce působil v Žateckém (1600²¹⁸–1606) a Rakovnickém kraji (1612–1614), Jáchym poté v Prácheňském kraji, ale přešel do Žateckého kraje (1614–1616²¹⁹) po roce. O tom, že by

Františka Karla Swéerts-Sporcka (1739–1742). Pardubice, 2013. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš.

²¹⁴ LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. II. díl*. Praha, 1954. s. 747 a 432–433.

²¹⁵ KUBEŠ, Jiří. Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, Ostrava – Katowice, 2011. s. 223–240. ISBN 978-80-7368-936-0.

²¹⁶ NA Praha, DZV, sign. 152, Kvatern trhový 1. břeškvový barvy vkladův a odevzdání statkův od 1652, M5 + připsané juxty.

²¹⁷ ÚLOVEC, Jiří. Zaniklá tvrz a zámek v Doupově. In *Historický sborník Karlovarska 7*, Karlovy Vary, 1999, s. 14–33. ISSN 1210-9401.

²¹⁸ Borůvka ve své práci poté uvádí rok 1603. BORŮVKA, Vlastimil. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolovrat*. Praha, 2000. ISBN 80-85228-61-0.

²¹⁹ Borůvka ve své práci poté uvádí rok 1618. BORŮVKA, Vlastimil. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolovrat*. Praha, 2000. ISBN 80-85228-61-0. s. 71–72.

krajským hejtmanem byl i děd Maxmiliány Karel (1592–1605) nejsou žádné doklady, avšak jeho syn Fridrich Vilém (1605–1641), otec Maxmiliány, se stal hejtmanem Žateckého kraje. Jak vyplývá z práce Heleny Sedláčkové, Libštejnští z Kolovrat patřili mezi rody, které se nejčastěji uplatňovaly v krajské správě. Nejvíce se členové tohoto starého rodu objevovali v Žateckém kraji, Loketském kraji, Litoměřickém kraji, ale zastoupení měli i v kraji Hradeckém, Čáslavském, Chrudimském, Rakovnickém a Slánském.²²⁰

Ferdinand Johann Verdugo zastával funkci nejen hejtmana za panský stav v Žateckém kraji v letech 1665–1667²²¹, ale získal také titul císařského komorníka a truksasa. Funkce krajského hejtmana mu umožnila sídlit doma a starat se o své panství. Jako krajský hejtman byl podle všeho spolehlivý, však byl dvakrát znovu zvolen do své funkce.²²²

Jak již bylo řečeno, Ferdinand Johann řešil složitou rodinou situací. Jeho malé statky byly zadlužené už od jeho předků a musel se s tím náležitě vypořádat. Současně s tím řešil několik soudních sporů s věřiteli. První spor se táhnul už od smrti jeho strýce Guillerma, který odkázal peníze rodině Rutgeerts ve svém testamentu. Dědici²²³ se pak soudili s Franciscem II. a nárokovali si peníze jak z panství Neprobylice, tak i z Doupova. Tomu se však Francisco II. bránil, ale v roce 1643 se nakonec Francisco II. vzdal Neprobylic ve prospěch dědiců. Tím to však celé neskončilo a sourozenci začali vymáhat další pohledávky odděleně. Avšak všichni postupně zemřeli a jejich pohledávky zdědil syn Kateřiny a Andrese de Contreras, Franz Inigo de Contreras. Spor posléze zdědil i Ferdinand Johann Verdugo, ale nebyl vyřešen ani po Ferdinandově smrti.²²⁴ Další spory, které vedl, byly zapříčiněny životním stylem jeho předků. Ti žili na dluh a půjčovali si

²²⁰ SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmané v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová.

²²¹ Haubert Jan v inventáři uvádí roky 1665–1669, ale na základě disertační práce Heleny Sedláčkové vyplývá, že funkci zastával v letech 1665–1667. Haubert pravděpodobně délku Verdugova působení určil z dochovaných pramenů ke krajské správě. Dochované prameny totiž obsahují roky 1665–1669. Předpokládám ale, že prameny z pozdějších let se k Verdugovi dostaly z několika důvodů a to: aby mohl novému hejtmanovi zažít si novou funkci anebo byl do případů osobně zainteresován a chtěl si udržet přehled.

²²² HAUBERT, Jan. Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705), (inventář SOA v Plzni). Plzeň 1973, s. 1–6.

²²³ Dědici byli sourozenci z rodiny Rutgeerts: Nicolas († po roce 1672), Marta provdaná Kropfůvá († okolo 1672), Magdalena provdaná Wermanová († před rokem 1668) a Kateřina († cca 1663), provdaná za Andrese de Contreras, císařského plukovníka, ten byl posléze zplnomocněn, aby zastupoval všechny sourozence v této záležitosti. Bylo to především proto, že také získal majetky v Čechách a roku 1630 obdržel inkolát.

²²⁴ BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Systémy právních poradců hraběte Ferdinanda Johanna Verduga (1653–1672) a hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka (1739–1742)*. Pardubice, 2013. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš. s. 23–30.

u příbuzných a přátel. Tyto pohledávky pak byly prodávány dalším stranám. Některé se hraběti podařilo vyřešit mimosoudním vyrovnáním, ale některé se táhly delší dobu.²²⁵

Ferdinand Johann si udržoval stálého agenta ve Vídni a v Praze. Ten ve Vídni měl charakter informátora a řešil právní úkoly, oproti tomu ten v Praze měl ty samé povinnosti, ale ještě mu k nim připadla správa majetku²²⁶ a vyřizování sporů, které hrabě vedl, ale také byl agent využíván jako poštovní posel. Takových zaměstnanců měl hrabě několik, někteří byli jednorázoví, jiní byli stálí, ale všichni měli za úkol informovat Verduga o dění, ať už se jednalo o novinky z Evropy nebo o vyřizování soudních pří.²²⁷

Ferdinand Johann Verdugo zemřel předčasně v roce 1672.²²⁸ Kdyby se tak nestalo, snad by se mu podařilo rodinné finance stabilizovat úplně. Avšak i přes jeho snahy se rodinné finance s nástupem jeho nehospodárného syna, který rád utrácel za oblečení, rozpadly úplně.²²⁹ Ferdinand Johann nestihl ani sepsat testament, a tak byla jeho vůle vyslovena na smrtelné posteli a do desek zemských vložena později.²³⁰ Pohřben byl v kostele Nanebevzetí Panny Marie v Doupově, kde měl také svůj náhrobek. Bohužel při demolici města ve 20. století vzal za své náhrobek i s kostelem.²³¹

Hrabě Ferdinand Johann tedy patřil mezi šlechtice, kteří jen výjimečně opouštěli svá venkovská sídla, a když už tak jen výjimečně. Nejvíce času trávil na Doupově, někdy zajel na Železnu. Do hlavní metropole Českého království jezdil, jen pokud to bylo nutné, ale hrabě si našel čas i na návštěvu nedalekých Karlových Varů. Při své práci krajského hejtmana se občas zdržoval i v Žatci. To, že se v letech 1665–1667 zdržoval převážně v Žateckém kraji, není nic mimořádného. Jako krajský hejtman nemohl opustit kraj bez svolení císaře. Ale tento životní styl Verdugovi pravděpodobně nevadil, protože i v letech, kdy úřad nezastával, se zdržoval převážně na svých panstvích. Hrabě Verdugo tedy nezapadá do Mařovy teorie o opuštění venkovských rezidencí a stěhování aristokracie do

²²⁵ BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Systémy právních poradců hraběte Ferdinanda Johanna Verduga (1653–1672) a hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka (1739–1742)*. Pardubice, 2013. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš. s. 23.

²²⁶ Ta nebyla jednoduchá, domy v Praze bylo nutné neustále opravovat, protože byly v zoufalém stavu.

²²⁷ Více k Verdugovým agentům BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Pražský agent Ferdinanda Jana Verdugo ve druhé půli 17. století*. Pardubice, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš.

²²⁸ Podle Hauberta měl chatrné zdraví a trpěl jakousi nevyčísitelnou vodnatostí.

²²⁹ HAUBERT, Jan. *Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705)*, (inventář SOA v Plzni). Plzeň 1973, s. 1–6.

²³⁰ KUBEŠ, Jiří. *Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku*. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*. Ostrava – Katowice, 2011. s. 223–240. ISBN 978-80-7368-936-0.

²³¹ BINTEROVÁ, Zdeňka. *Zaniklé obce Doupovska v bývalém okrese Kadaň*. Chomutov, 1998. ISBN 80-238-2668-9.

velkých měst.²³² Spíše zapadá do stejné kategorie jako František Karel Swéerts-Sporck ze studie Vítězslava Prchala, který podrobil Maťovu teorii kritice.²³³ I když František Karel Swéerts-Sporck byl srovnatelně zámožný jako Adam mladší z Valdštejna z Maťovy studie, tak se výrazně lišili v tom, jak trávili život a čemu se věnovali. Adam mladší z Valdštejna patřil mezi ty, co venkovská panství opouštěli a navštěvovali je jen výjimečně a oproti tomu František Karel Swéerts-Sporck raději pobýval na svých panstvích a věnoval se jejich správě. Dokonce stejně jako Verdugo zastával v letech 1732–1738 post krajského hejtmana. František Karel Swéerts-Sporck se tedy lišil od Ferdinanda Johanna Verduga majetkovou základnou, ale oba dva pobývali na svých panstvích a zastávali úřad krajského hejtmana. I když hrabě Swéerts-Sporck si tuto cestu zvolil, u hraběte Verduga to mohlo být hlavně proto, že neměl tak rozsáhlou majetkovou základnu jako výše zmínění šlechtici. Nicméně zůstat na venkově bylo pro zadluženého šlechtice, jakým byl hrabě Verdugo, lepší než se stěhovat do velkého města, kde bylo vše jednak dražší, a pak by tam musel patřičně reprezentovat, a to by znamenalo další výdaje navíc.²³⁴ Otázkou je, jestli Verdugo patřil mezi výjimky, anebo se jednalo o zajatý systém chudší šlechty, která se snažila ušetřit, kde se dalo.

V přehledu panství bylo nastíněno, jaké majetky držel. Avšak pokud ho porovnáme v krajském měřítku podle berní ruly z roku 1654, zjistíme, že Doupov bylo sedmé největší panství v kraji. Před ním se nacházela panství Kysibl, Petrohrad, Postoloprsty, Červený Hrádek, Klášterec nad Ohří a Novosedly. Pokud to vezmeme podle nejbohatšího majitele v kraji, byl Verdugo na pátém místě, první příčky obsadil Humprecht Jan Černín z Chudenic, bratři Michnové z Vacínova, Jan Adam Hrzán z Harasova a Julius Heinrich kníže Sasko-Lauenburský. Avšak s ohledem na celozemskou rovinu můžeme Verdugovy majetky zařadit mezi ty menší. Bohatstvím tedy patřil mezi chudší členy panského stavu.²³⁵

²³² MAŤA, Petr. Soumrak venkovských rezidencí. "Urbanizace" české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem. In *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice, 1999. ISBN:80-7040-331-4. s. 139–162.

²³³ PRCHAL, Vítězslav. Sídlo a jeho pán: rezidenční strategie hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka ve 2. čtvrtině 18. století. In *Theatrum historiae* 9, 2011. Pardubice. ISSN 1802-2502. s. 45–78.

²³⁴ Dopisy uloženy v SOA v Plzni, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17–21, inv. č. 260–311.; BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Systémy právních poradců hraběte Ferdinanda Johanna Verduga (1653–1672) a hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka (1739–1742)*. Pardubice, 2013. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jirí Kubeš.

²³⁵ DOSKOČIL, Karel. *Berní rula. sv. 2, díl 1, Popis Čech r. 1654*. Praha, 1953.; TÝŽ. *Berní rula. sv. 2, díl 2, Popis Čech r. 1654*. Praha, 1954.

3. FERDINAND JOHANN VERDUGO JAKO HEJTMAN ŽATECKÉHO KRAJE

Vývoj krajské správy byl již nastíněn v přechozí kapitole. Dále by bylo záhodno si více přiblížit prostor, v jakém Ferdinand Johann působil, a to Žatecký kraj. Neméně důležití jsou muži, se kterými spolupracoval, a lidé, se kterými přišel do kontaktu. Jaké měli vztahy, co a jak nejčastěji mezi sebou řešili v rámci svých kompetencí. Nakonec si představíme vybrané konkrétní situace, které Ferdinand Johann ve své pozici řešil.

3.1 Žatecký kraj

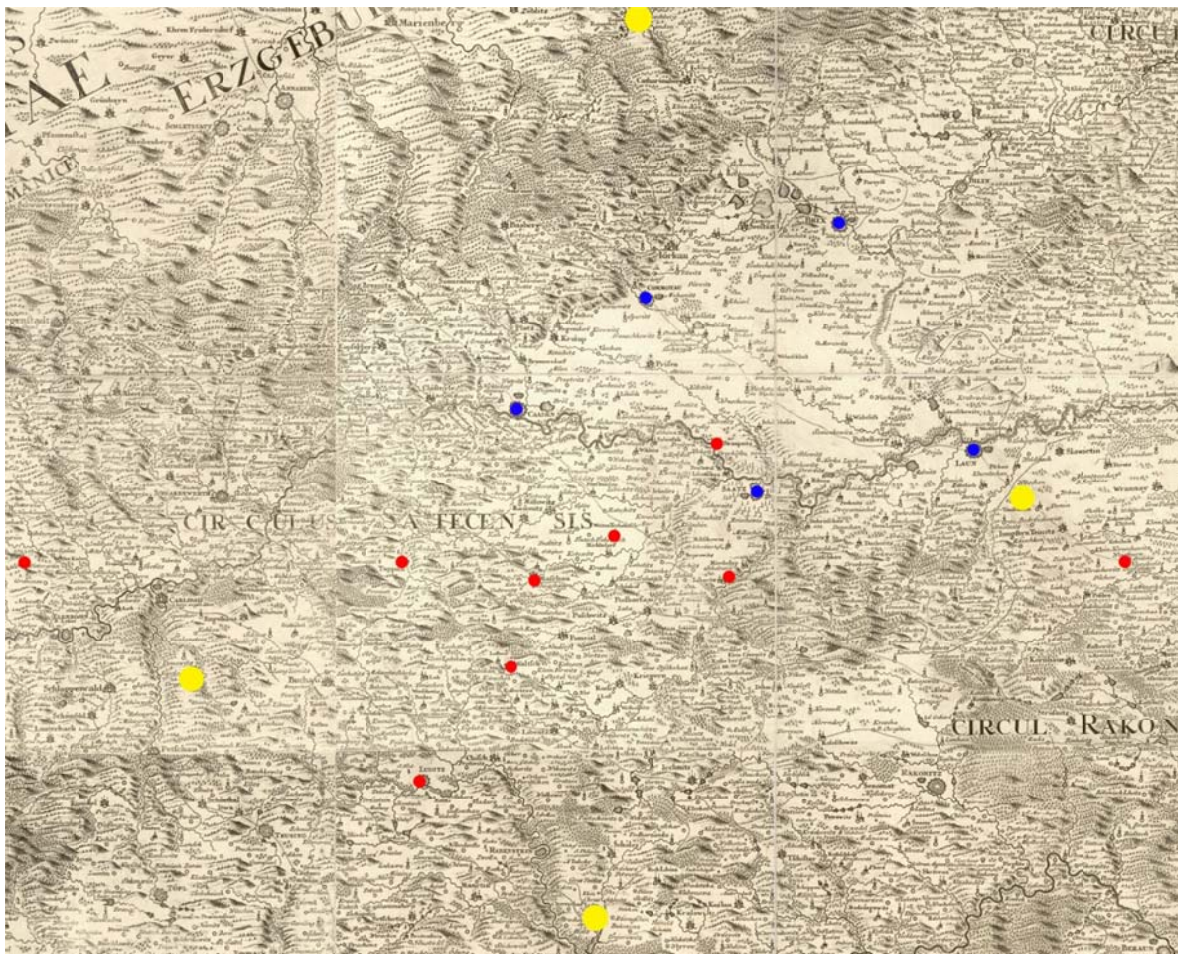
Žatecký kraj patřil mezi nejstarší kraje v Čechách. Své jméno dostal podle královského města Žatec. První zmínky se objevily už za vlády Přemyslovců ve 12. století, kdy Vladislav I. daroval celý kraj svému bratrovi Soběslavovi.²³⁶ Žatecký kraj měl několik významných měst, se kterými byli krajští hejtmáné v neustálém kontaktu. Jednalo se o královská města Žatec, Louny, Chomutov, Kadaň, Most a horní města Hora sv. Šebestiána, Hora sv. Kateřiny, Výsluní, Přísečnice a Vejprty.

V polovině 17. století patřilo Žatecko mezi středně velké kraje. Nejjižnějším bodem byly Chrástovice, nejseverněji ležel Zelený důl, nejzápadněji pak Stanovice a nejvýchodnějším bodem byly Veltěže. Kraji sousedními byly Loketsko, Plzeňsko, Rakovnicko, Slánsko a Litoměřicko. Nejvíce statků tohoto kraje vlastnil panský stav (cca 66,10 %), druhým největším držitelem půdy byla města (cca 17,80 %), která se však nemohla rovnat panskému stavu. Za nimi byl rytířský stav (cca 8,40 %), duchovní (cca 5,90 %) a císařské panství (cca 1,2 %), na posledním místě se nacházeli svobodníci (cca 0,60 %). Berní rula uvádí, že v Žateckém kraji bylo 133 statků a panství a cca 5 500 osedlých. V kraji byla samozřejmě zemědělská a řemeslná výroba, které byly důležité pro obyvatele v kraji. Velký podíl měly železárny, které byly umístěny na západě kraje. Můžeme jmenovat několik dolů, a to Nejdeč, Jelení nebo Rudnou, a také několik horních měst, například Loučná, Měděnec atd. Nesmíme zapomenout také na hutě a hamry, které byly důležité pro doly, ale i zemědělství. Mimo to se v kraji také nacházela kamenná huť u Jírkova a vápencová pec u Místa. Na Žatecku se pěstovaly všechny druhy obilí, chmel a slad, ale i vinařství si našlo své místo.²³⁷

²³⁶ SEDLÁČEK, August. *O starém rozdělení Čech na kraje*. Praha, 1920.

²³⁷ LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. I. díl*. Praha. 1954. s. 7–17

Obr. 4 Müllerova mapa Čech z roku 1720 – Žatecký kraj.

Vysvětlivky k mapě:

Modrá – Královská města (Žatec-Saatz, Louny-Laun, Kadaň-Caaden, Chomutov-Commotau, Most-Brix)

Žlutá – hraniční města (Zelený Důl-Grünthal, Veltěže-Wltschen, Stanovice-Donawitz, Chrást'ovice-Chraschotowitz)

Červená – šlechtické statky důležité pro hraběte Verduga a jeho práci krajského hejtmana (Žlutice-Luditz, Neprobylice-Neprobielitz, Železná-Schelesen, Vintířov-Wintergrün, Široká Třebčice-Weiten Trebetitsch, Valeč-Waltsch, Stroupeč-Straupnitz, Mašťov-Maschau, Doupov-Tuppau)

V Žateckém kraji mělo statky několik významných rodů. Podle berní ruly z roku 1654 největší statky v kraji vlastnil Humprecht Jan Černín z Chudenic, který vlastnil panství Kysibl, Nejdek, Petrohrad (jež se zároveň řadí mezi největší statky), Rudík, Sedčice a Krásný Dvůr. Hned za ním byli Michnové z Vacínova, kteří vlastnili Chyše, Blažim a Postoloprty. V porovnání s majetkem Humprechta Jana Černína z Chudenic byly

jejich majetky poloviční. Hned za nimi byl Jan Adam Hrzán z Harasova, ten vlastnil panství Červený Hrádek, který byl spolu s Petrohradem největším statkem v kraji. Čtvrtým nejbohatším majitelem v Žateckém kraji byl Julius Heinrich Sasko-Lauenburský se statky Oudř, Podhořany a Ostrov. Další v pořadí byli Verdugové. Ti v této době vlastnili pouze Doupov a Mašťov, přičemž Doupov patřil mezi prvních sedm největších statků. Další významní muži, kteří vlastnili statky na Žatecku, byli například Michal Oswald z Thunu (vlastnil Klášterec nad Ohří), František Vilém z Lobkovic, který byl pánem na Novosedlech, Ahníkov a Pruněrov náležely rodu Martiniců a Jan Hartvík z Nostic byl pánem na Jindřichovicích.²³⁸

Rytířský stav vlastnil méně než 9 % půdy. Největším panstvím bylo Záluží, které patřilo podle berní ruly Martinu Michnovi z Vacínova. Druhým největším panstvím byl Verněrov, který vlastnil Vilém Schmidtgrabner z Lustenecku. Třetí v pořadí bylo panství Soběsaky, kde sídlil Karel Schmida, Adam Strojetic z Strojetic byl pánem na Libyni a na pátém místě byly Neprobylice, který vlastnil Andreas de Contreras. Právě s ním vedl Ferdinand Johann Verdugo spor o toto panství. Dalšími rody byly například Sekerkové ze Sedčic, Údrčtí z Údrče, Orinové z Arina nebo Štampachové ze Štampachu (ti byli ke konci 60. let povýšeni do panského stavu). Jedná se tedy jak o staré české rody, tak i o nově povýšené rody z pobělohorského vyrovnání.

3.2 Fungování krajského úřadu

V čele Žateckého kraje ve druhé polovině stáli dva krajští hejtmané. Jeden za stav panský a jeden za stav rytířský. Ferdinand Johann Verdugo byl hejtmanem od roku 1665 do roku 1667. Jeho předchůdcem byl Jan Adam Hrzán z Harasova v letech 1661–1664. Po Verdugovi nastoupil Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu, který byl hejtmanem dva roky, a to od roku 1668 až do roku 1669. Verdugovými kolegy hejtmany za rytířský stav byli Franz Orin z Arina pro rok 1665 a v letech 1666–1667 s ním úřadoval Adam Údrčský z Údrče.²³⁹ Orino z Arina se pak do funkce krajského hejtmána vrátil a setrval v ní dva roky (1668–1669).

Franz Orin z Arina sídlil na Široké Třebčici, a to od roku 1660 a na Podbořanském Rohozeci. 18. února 1659 se oženil za Elisabeth Constantiu, dceru Johanna Georga Proy von Geisselberg a Findelstein, který byl hejtmanem za rytířský stav v roce

²³⁸ BAUER, Otakar. *Berní rula. Sv. 1, K edici Berní ruly (úvodní pojednání)*. Praha, 1950. s. 120–123.

²³⁹ Psáno také jako Audrčský z Audrce nebo Udrcský z Údrce. Adam Felix sídlil na Stoupčci. Tento český rod sídlil na Litoměřicku a Žatecku. MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti: díl I. A–M*. Praha, 2010. ISBN 978-80-257-0027-3. s. 36.

1664v Žateckém kraji. Franz Orin z Arina pocházel z Gorice, byl císařský major a hejtman Žateckého kraje. V roce 1646 byl staroměstským měšťanem a inkolát získal v roce 1655, a téhož roku se stal součástí rytířského stavu.²⁴⁰

Přehled krajských hejtmanů pro Žatecký kraj v 60. letech 17. století jsou uvedeny v tabulkách níže. V první jsou zachyceni předchůdci a nástupci hraběte Verduga, hejtmané za panský stav. Ve druhé jsou pak uvedeni předchůdci a nástupci Orina z Arina a Údrčkého z Údrče, krajszí hejtmané za stav rytířský.

Tabulka 2: Krajszí hejtmané za panský stav v Žateckém kraji pro roky 1660–1669²⁴¹

Jméno	Období	Sídlo
Michael Osvald Thun-Hohenstein	1660	Kláštorec nad Ohří
Jan Adam Hrzán z Harasova	1661–1664	Červený Hrádek
Ferdinand Johann Verdugo	1665–1667	Doupov
Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu	1668–1669	Skytaly

Tabulka 3: Krajszí hejtmané za rytířský stav v Žateckém kraji pro roky 1660–1669²⁴²

Jméno	Období	Sídlo
Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu	1662–1663	Skytaly
Johann Georg Proy von Geisselberg a Findelstein	1664	Malá Březnice
Franz Orin z Arina	1665	Široká Třebčice
Adam Felix Údrčký z Údrče	1666–1667	Stroupeč
Franz Orin z Arina	1668–1669	Široká Třebčice

Krajszí hejtmané se po vydání Obnoveného zřízení zemského zařadili mezi zemské úředníky. Jmenování byli šlechtici usedlí v kraji. Ideální bylo, aby dobře znali Žatecký kraj a jeho poměry. Podle instrukcí měl Verdugo a jeho kolegové dostávat nějaké peníze na vedení úřadu, dalo by se mluvit o tom, že dostávali plat. Peníze měly především sloužit k zaplacení poslů a písařů. Přesto musel krajský hejtman zaměstnávat i svou vlastní

²⁴⁰ Avšak Bedřich Jenšovský uvádí zcela jiná data, a to že inkolát získal v roce 1663 a do rytířského stavu byl povýšen 1665.

MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti: díl II. N–Ž*. Praha, 2010. ISBN 978-80-257-0027-3. s. 39; JENŠOVSKÝ, Bedřich – KRISTEN, Zdeněk. Historicko-právní nástin vzniku a vývoje nadání hraběte Straky. In *Zprávy českého zemského archivu* Sv. 9. Praha, 1946, s. 321.; PUSCH, Oskar, *Die Breslauer Rats – und Stadtgeschlechter in der Zeit von 1241 bis 1741*. Dortmund, 1986. s. 328.

²⁴¹ SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajszí hejtmané v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová.

²⁴² TAMTÉŽ.

vrchnostenskou kancelář. Částka, kterou měli dostávat ročně, činila 250 zlatých pro hejtmana za panský stav a jeho kolega za rytířský stav dostával 150 zlatých. Důvodem toho, že po roce 1650 začali dostávat peníze od království, měly být zvyšující se náklady na vedení krajské kanceláře, především v rámci vojenské agendy, kde měli zajišťovat průtahy vojsk, ubytování a celkově vojsko zaopatřit v kraji. Mimo jiné to bylo také opatření proti tomu, aby krajští hejtmané nezatěžovali obyvatele měst a nenechali se jimi vydržovat.²⁴³

Však taky kancelář hejtmana neměla stálé sídlo, ale měnila se podle sídla šlechty, který byl zrovna ve funkci. Teoreticky tedy kraje měly sídla dvě, jedno za stav panský a jedno za stav rytířský.²⁴⁴ Avšak pravidlem bývalo, že hlavní slovo měl hejtman za stav panský, a tak by se dalo předpokládat, že i jeho sídlo mělo vyšší postavení.²⁴⁵ V praxi ale Ferdinand Johann Verdugo a jeho kolegové využívali krajské město Žatec. Dá se předpokládat, že to bylo z praktických důvodů. Sídlil zde krajský sekretář, který vedl agendu krajského úřadu, a také mohli využívat městské vězení, případně i dům či místnost ve městě.

Krajští hejtmané byli vybíráni ze šlechty usedlé v kraji, která kraj dobře znala. Jmenování, popřípadě jejich opětovné dosazení do úřadu, probíhalo každoročně na sv. Jiří. Tento proces měl v pobělohorské době poměrně jasný průběh. Nejdříve dvorský a komorní soud sestavily seznamy kandidátů. Ty pak nejvyšší hofmistr anebo předseda soudu poslal místodržícím k potvrzení. Místodržící seznam schválili, případně připojili svůj názor k jednotlivým kandidátům a poslali ho do Vídně k panovníkovi. Ten seznam schválil nebo jej poslal zpět k přepracování. Pokud uznal za vhodné kandidáty jmenovat, vydali rozkaz k jejich jmenování. Krajští hejtmané, poté co obdrželi oznámení o své nové funkci, se na sv. Jiří vydali do Prahy na Pražský hrad, kde byli jmenováni nebo potvrzeni.²⁴⁶ Pravidlo o tom, že se museli dostavit na Pražský hrad, nebylo pravděpodobně vždy dodržováno. Například Verdugo byl o svém znovu jmenování v roce 1667 informován Johannem

²⁴³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 260. nefoliováno. Dopis z roku 1653. Adresováno Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Adamovi Felixi Údrčkému z Údrče.; RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 239–240.

²⁴⁴ Svědčí o tom i dochovaná korespondence. V mnoha případech byl dopis adresován pro oba krajské hejtmány. SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17–21, inv. č. 260–311.

²⁴⁵ Pokud byl dopis adresován oběma krajským hejtmánům, neudávalo se místo doručení. Hejtman za panský stav byl vždy uváděn na prvním místě. Jak při adresách, tak i v oslovení. SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17–21, inv. č. 260–311. O tomto pravidle také RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 260–261

²⁴⁶ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 226–229.; MAREŠ, Petr. *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období a soupis krajských hejtmánů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564–1616/1617*. Praha, 2009. ISBN 978-80-86712-75-8. s. 15.

Goltzem²⁴⁷, který mu při té příležitosti napsal: „*es würde nicht böße sein, wan bey nechstem landttag euer gräff[liche] gnaden, sich wegen dero session habitiren möchten*“ a ještě mu k jeho znovu jmenování pogrataloval.²⁴⁸

Při slavnostním jmenování skládali hejtmani přísahu. Hejtmanská přísaha byla zakotvena v Obnoveném zřízení zemském a byla podána tak, že krajští hejtmané skládali slib bohu a všem svatým, své zemi, ale hlavně panovníkovi. Slibovali věrnost králi a jeho právoplatným následovníkům, tím si Habsburkové chtěli zajistit věrnost krajského úřadu v případě povstání. Hlavně měli hájit zájmy krále, a pokud se doslechli o nějakém spiknutí nebo nepokojích, měli zakročít. Hejtmané slibovali, že se budou chovat stejně, jak k chudým, tak bohatým. Budou dodržovat Obnovené zřízení zemské a řídit se podle jeho článků.²⁴⁹

V úřadě měli zůstat minimálně jeden rok a nemohli své jmenování nijak zvrátit.²⁵⁰ Pravidlo o opuštění úřadu po pěti letech přišlo až s instrukcí v roce 1695. V zájmu panovníka bylo, aby krajský hejtman setrval na svém místě co nejdéle, ale jak se zdá, panovník se chtěl vyhnout tomu, aby nějaký krajský hejtman převzal úřad krajského hejtmana na neomezenou dobu.²⁵¹

V Obnoveném zřízení zemském bylo řečeno, že každý nový hejtman má obdržet od toho předešlého potřebné listiny ke kauzám, které ještě probíhaly. Odstupující hejtman pak měl pomoci svému nástupci se zabydlet na novém místě. Verdugo toto pravidlo dodržoval. V dochovaných pramenech se našlo několik dopisů z let, kdy už dávno nebyl hejtmanem. Sekretář Ungar v dopise odeslaném 7. června 1669 (tedy dva roky poté, co Ferdinand Johann ukončil svou službu) Verduga například prosil o listiny: „*Alß gelanget an ewer hoch gräff[liche] gnad[en] mein gehorsambes bitten (weilen von der gleichen in meinem handten nichts gelaßen worden, sondern alles, auch waß dem (titul[us]) wohlgedachten herrn Michna derentwegen, zu geschrieben, und zweifelsohne hinwiederumb darauf in andtworth erfolget sein wirdt, bey ewer hoch gräff[liche] gnad[en] canzelley verbleiben*

²⁴⁷ Kterému Verdugo prodal Mašřov v roce 1661.

²⁴⁸ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 260. nefoliováno. Dopis z 16. 6. 1667. Johann z Goltz píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁴⁹ JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888. Článek A. XLVIII.

²⁵⁰ JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888. Článek A. XLVIII.; SEDLÁČKOVÁ, Helena. Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 aneb císařské rozhodnutí nadevše. Příloha - Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 za panský stav. Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 za rytířský stav. In *Našim jubilantkám: sborník příspěvků k počtě životního jubilea Věry Beránkové, prom. hist., PhDr. Dagmar Culkové a PhDr. Marie Liškové*, Praha, 2000, s. 231–237. ISBN 80-85475-64-2.

²⁵¹ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 235–236.

thut) sie geruhen jedoch ohne gehorsambes maßgeben, dem herrn Paulen anzubefehlen, damit er eines alß daß andere unbeschwehrt außsuchen und nach aller möglichkeit, nebst zurucksendung der beylag[en] A. und B. mir unverzüglich mit ehisten anheroschicken möchte x.“²⁵² Tyto listiny měl hrabě Verdugo u sebe a týkaly se sporu o předání panství Chyšce mezi Vilémem Albrechtem Krakovským a Vilémem Fridrichem Michnou z Vacínova, který probíhal v letech 1665–1669. Spor dokončoval Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu a potřeboval listiny pro správné uzavření sporu.²⁵³

3.2.1 Komunikace v úřadě

V případě Verduga a jeho kolegů z rytířského stavu můžeme mluvit o dobré spolupráci. I přesto, že se nám dochovalo málo dopisů, lze rozpoznat, že komunikace probíhala rychle, pokud to bylo zapotřebí. Například Orin z Arina odpovídal na dopisy hned druhý den. Dalo by se tedy předpokládat, že Verdugo na svou odpověď čekal den, maximálně dva.²⁵⁴ Z dopisů také vyplývá, jaký mezi sebou tito dva hejtmani měli vztah. Jak již bylo zmíněno výše, Orin z Arina oslovuje Verduga „pane kolego“²⁵⁵. To naznačuje přátelský až rovnocenný vztah v rámci krajského úřadu, ale ne v rámci stavovského postavení. Neopomíná totiž dodržovat patřičnou Verdugovu titulaturu a k tomu připojuje fráze jako „meinen hochgeehrtisten herrn graffen“ nebo „hoch und wohlgeborner graff“.²⁵⁶ Vztah mezi Orinem z Arina a Verdugem se prohloubil v roce 1666, od tohoto roku vyměnil oslovení „collega“ za „gevatter“. Bohužel se nepodařilo dohledat doklad ke změně tohoto oslovení, ale můžeme předpokládat, že Verdugo šel za kmotra některému z dětí Franze Orina z Arina.²⁵⁷ O dobrých vztazích mezi hejtmany také svědčí starosti o zdraví, pozdravy manželkám a dětem, zmínky o návštěvách a podobně.

Podobné familiární oslovení používal i Adam Felix Údrčský z Údrče, říkal mu „bruder“. Bohužel se nepodařilo nalézt dokument, který by toto oslovení vysvětlil. Ferdinand Johann měl jednoho bratra, který zemřel ve 21 letech v roce 1653. Dále měl dvě

²⁵² SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopis ze 7. 6. 1669. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁵³ TAMTÉŽ.

²⁵⁴ Například Arino odpovídal na dopis, který Verdugo datoval 15. 8. 1665, hned 16. 8. 1665. SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 16. 8. 1665, Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁵⁵ „herr collega“

²⁵⁶ Dopisy od Franze Orina z Arina. SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno.

²⁵⁷ TAMTÉŽ. Dopisy z 29. 5. 1666 a 16. 6. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi. Dále pak TAMTÉŽ. kart. 21, inv. č. 307. nefoliováno. Dopis z 18. 5. 1669. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

nevlastní sestry. Byl s nimi spřízněn skrze svou matku Annu Marii rozenou Zajícovou z Házmburka ovdovělou z Nagarolla, avšak ani tímto směrem nebyl příbuzný s Údrčským z Údrče. Nevlastní sestra Františka Polyxena se provdala za Jana Šebestiána z Pöttingu, a Isabella Clara za pána z Breuner,²⁵⁸ a po jeho smrti se provdala za Františka Karla Libštejnského z Kolovrat²⁵⁹, prezidenta apelačního soudu a vyslance na volbu císaře v letech 1657–1658.²⁶⁰ Vilém Jindřich Schmidtgrabner z Lustenecku (krajský komisař) používal oslovení „bratře a kmotře“, bohužel ani v tomto případě se nepodařilo najít důvod k tomuto oslovení.²⁶¹ Tato oslovení tedy nemusela mít příbuzenský charakter, ale mohlo se jednat o vyjádření bližšího vztahu mezi dvěma jedinci, nebo se mohlo jednat o stejnou věkovou skupinu. Oproti tomu krajský komisař Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu oslovoval Verduga „nachbahr“.²⁶²

Vztah mezi sekretářem Christianem Ferdinandem Ungarem a Verdugem byl velice formální. Ungar používá oslovení „graff“ a vždy přidával další patřičná oslovení jako například: „*Hoch und wohlgebohrner graff und herr herr*“ nebo „*Ewer hoch gräff[liche] gn[a]d[en]*“²⁶³. A i přes značný stavovský rozdíl je vidět, že i po skončení úřadu spolu dobře vycházeli.

U Orina z Arina a Ungara je zjevné, že s Verdugem komunikovali často. Především Ungar se hodně odkazuje na dopisy, které mu Verdugo dříve zaslal. Největší soubor korespondence je z roku 1665. Podle adres se Verdugo zdržoval nejčastěji na Doupově. Jen dva dopisy ze všech byly adresovány na Železnu. Oba dva odeslal Christian Ferdinand Ungar z Žatce a jednalo se o dopisy napsané 27. července 1665 a 12. května 1668.

Jinak komunikace po kraji probíhala velice rychle. Většinu dopisů, které byly posílány v rámci kraje, Verdugo obdržel buď tentýž den, nebo den následující. Dopisy, které přišly z Prahy od místodržitelství, měli různou doručovací dobu, nejčastěji dopisy přicházeli v rámci několika dnů, ale některé byly doručeny až po dvou, někdy i třech týdnech.

²⁵⁸ Jedná se pravděpodobně o hraběte Ferdinanda Ernesta Breuner (1607–1666).

²⁵⁹ Narozeného 1620 a zemřel v roce 1700.

²⁶⁰ Haubert Jan v inventáři Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705).; KUBEŠ, Jiří. *Trnitá cesta Leopolda I. za říšskou korunou (1657–1658): volby a korunovace ve Svaté říši římské v raném novověku*. České Budějovice, 2009. ISBN 978-80-86829-43-2. s. 142.; HOMS, George J., *Isabella Clara Cecilia, Gräfin von Nogarola*, Profil osobnosti na stránce Geni.com.; 5 April 2015 [cit. 2019-10-9]. URL: < <https://www.geni.com/people/Isabella-Clara-Cecilia-Gr%C3%A4fin-von-Nogarola/6000000017146103070>>.

²⁶¹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 262. nefoliováno. Dopis z 16. 4. 1667, Vilém Jindřich Schmidtgrabner z Lustenecku píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁶² TAMTÉŽ. Dopis z 13. 8. 1665, Jaroslav Arnošt ze Štampachu ze Štampachu píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁶³ TAMTÉŽ. inv. č. 263. nefoliováno.

3.2.2 Krajští úředníci

V této části práce si představíme hejtmany za rytířský stav a krajského sekretáře. V druhé polovině 17. století stáli v čele kraje úřadu hejtmané. Druhou nejvýznamnější pozici zastával krajský sekretář. Dále byl v úřadě průvodčí komisař vojska, příležitostní komisaři vybíraní do jednotlivých komisí a mezi pomocný personál patřil druhý písař pro hejtmana za panský stav a poslové.

Komisař pro průtahy vojsk se ve sledované korespondenci bohužel neobjevuje. To však neznamená, že by tato funkce nebyla obsazena. Průvodčím komisařem pro vojska měl být šlechtic usazený v kraji a hejtman ho mohl sám jmenovat nebo mohl tuto pozici zastávat sám.²⁶⁴ V našem případě se o průtahy, ubytování a zásobování regimentů staral krajský sekretář spolu s krajskými hejtmany, nasvědčují tomu dochované tabely, vyúčtování a četné zmínky v dopisech.²⁶⁵

Pozice krajského komisaře se začala blíže formovat až ke konci 18. století, kdy byli krajští komisaři pověřováni visitací přiděleného území a měli být pomocnou silou pro hejtmana.²⁶⁶ V dopisech se také objevují komisaři, ale z kontextu předpokládám, že se jedná o jinou funkci. Komisař měl zasedat v komisích, které měly prošetřit nebo usmířit přidělené případy. Do komise se pak vybírali lidé z kraje a především ze stavů. V komisi zasedali také krajští hejtmané a krajský sekretář.

3.2.2.1 Krajští hejtmané

Hejtman za rytířský stav byl teoreticky podřízen hejtmanu za stav panský. Avšak pokud se jednalo o reprezentaci navenek, měli si být rovni a obyvatel kraje se mohl obrátit na jakéhokoli hejtmana. V případě Verduga a Orina z Arina nebo Údrčkého z Údrče z korespondence jasně vyplývá, že Verdugo vydával rozkazy, které plnil Orin z Arina nebo Údrčský z Údrče.

V několika dopisech Orin z Arina ujišťuje Verduga, že práci, kterou mu zadal, má buď udělanou, nebo na ní pracuje. Svého kolegu pak Orin z Arina informoval o tom, jak se věci mají, například jak jsou na tom s ubytováním vojsk v kraji, zdali se jim podařilo vybrat všechny peníze na berních, jak se vyvíjí jednotlivé spory, dědická řízení,

²⁶⁴ MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 54–55.

²⁶⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 265. nefoliováno.

²⁶⁶ MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 56–58.

sekvestrace panství, ale i to, jaké rozkazy přišly z místodržitelství.²⁶⁷ Orin z Arina si pravděpodobně nedovolil psát zprávy nebo rozhodnutí bez Verdugova vědomí. Hraběti je dával prostudovat, ať už mu je posílal osobně, nebo skrze krajského sekretáře.²⁶⁸ Pokud měl Orin z Arina cestu do Prahy, tak se nezapomněl zeptat, zdali tam hrabě nepotřebuje něco vyřídit.²⁶⁹

Podobné záležitosti pak řešil i Údrčský z Údrče. Stejně jako Orin z Arina informuje Verduga o sporech, kontribucích, ročním vyúčtování a podobně.²⁷⁰ Avšak i když se dopisů s Údrčským z Údrče dochovalo méně než s Orinem z Arina, ukázala se jedna zajímavá informace. Nebýt Verdugovy zjištěnosti, ani by se nám o tom nezachovalo žádných zpráv. Údrčský z Údrče si stěžuje na nespravedlivé rozdělení peněz, které dostali od Montecuccolliho pluku (tento pluk byl částečně ubytovaný v Žateckém kraji a částečně v Litoměřickém kraji). Jak sám Údrčský z Údrče píše, Montecuccolliho pluk dával hejtmanům na Nový rok 300 zlatých během jejich dvouletého působení. To, že to nebyla výjimka jen v případě Verduga a Údrčského z Údrče, dokazuje také to, že Údrčský z Údrče napsal, že jak pan velitel pluku, tak i krajský sekretář potvrzují, že takové dary, které dostanou krajští hejtmané, si mají rozdělit na půl. K tomu také dodává a celé tvrzení tím potvrzuje, že i pán Elbögnér²⁷¹ to takto říkal: „*Wie dan der (titul[us]) herr rittmeister Garish, auff mein unlangst gefhanes nachfragen, in beisein des herr creiß secretary clärlich gemeltet hatt. Wie wohlen ich zwar von weilant herrn Elbögnér seel.*“²⁷² A proč se o tom Údrčský z Údrče zmiňuje? Jak bylo řečeno, od pluku jednou dostali 300 zlatých, a měli si tento dar rozdělit na půl, bez ohledu na to, za jaký stav v krajském úřadu působili. Jenže Verdugo si ponechal 2/3 oněch peněz a Údrčskému z Údrče dal 1/3, tedy jen 100 zlatých. A když se v roce 1669 Údrčský z Údrče dozvěděl, že si Verdugo ponechal 2/3 a nerozdělil částku na půl, velice ho to rozhořčilo a dožadoval se zpětného vyplacení 50 zlatých. Tyto dary pravděpodobně nebyly výjimkou, avšak, jak se zmínil Údrčský z Údrče, tyto dary hejtmani nikdy nevyžadovali.²⁷³

Z dopisů je vidět, že komunikace fungovala všemi směry. Myšleno tak, že krajský sekretář Ungar komunikoval jak s Verdugem, tak s Orinem z Arina či Údrčským z Údrče.

²⁶⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 16. 8. 1665, 29. 3. 1666, 6. 4. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁶⁸ TAMTÉŽ. Dopis z 6. 3. 1666, 8. 5. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁶⁹ TAMTÉŽ. Dopis z 6. 3. 1666, Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁷⁰ TAMTÉŽ. Dopis z 27. 2. 1668, Adam Felix Údrčský z Údrče píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁷¹ Maxmilián Ladislav Elbögnér z Dolního Šénfeldu hejtman Žateckého kraje v letech 1648–1657, 1659.

²⁷² SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 11. 3. 1669. Adam Felix Údrčský z Údrče píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁷³ TAMTÉŽ.

Zajímavý je jeden z dopisů, od Ungara pro Orina z Arina, který se dochoval. Sekretář Orinovi z Arina odeslal tři místodržitelské rozkazy sepsané v češtině a přeložené do němčiny. Ungar Orinovi z Arina napsal: „*Mehr ain andere teutsche translation eines böhmischen stadthalterischen befehl detatto Prager schloß den 15 oct[o]ber 1665 mehr ain böhmischer stadthalterischer befehl die restitu[ti]on lebel sambt seiner teutschen tra[n]slation de dato Prager schloß den 17. octob[ris] 1665.*“²⁷⁴ To nasvědčuje tomu, že Orin z Arina neuměl česky, ale pouze německy, jinak by nebyl důvod překládat rozkazy do němčiny. Ale je to také důkaz fungování krajského úřadu a dokládá to, že práce krajského sekretáře byla rozmanitá.²⁷⁵

V praxi to tedy pravděpodobně fungovalo tak, že hejtmani v kraji spolu často nekomunikovali tak, jak by bylo zapotřebí. Proto byla v roce 1695 vydána instrukce, která krajským hejtmanům nařizovala, aby se vzájemně o všem informovali a jeden bez druhého nepodnikali žádné kroky. Pouze pokud by to situace vyžadovala, mohl jeden z hejtmanů jednat bez předchozí konzultace se svým kolegou. Ale druhého hejtmana měl neprodleně o svém jednání informovat.²⁷⁶

3.2.2.2 Krajský sekretář

Zajímavou pozicí bylo místo krajského sekretáře. Toho si najímal samotný hejtman, popřípadě pokud nebyl spokojen, byl to opět hejtman, kdo sekretáře propustil. Christian Ferdinand Ungar byl krajským sekretářem po celou dobu Verdugova úřadování. Dokonce do úřadu nastoupil ještě před hrabětem a zůstal tam i dlouho po něm. Ale i přesto musel sekretář splňovat základní podmínky pro přijetí. Musel být katolické víry, měl umět zachovat mlčenlivost a měl být poctivý, dále měl patřit mezi svobodné občany a měl ovládat jak český, tak i německý jazyk.²⁷⁷ Z pramenů vyplývá, že byl srdcem celého úřadu. Pro krajský úřad byl nepostradatelný. Vyřizoval většinu dokumentů (například psal extrakty, dělal opisy nařízení a podobně) a věděl o všem, co se v kraji událo.²⁷⁸ Na rozdíl od hejtmanů za rytířský stav se dochovalo více dopisů, a proto si můžeme udělat lepší představu o fungování krajského úřadu.

Christian Ferdinand Ungar byl od roku 1665 měšťanem v Žatci a později se stal členem městské rady. Když se v roce 1665 stal hejtmanem hrabě Ferdinand Johann

²⁷⁴ TAMTÉŽ. inv.č.263.nefoliováno.Dopis z23.10.1665. Christian Ferdinand Ungar píše Franzi Orinovi z Arina.

²⁷⁵ TAMTÉŽ. Dopis z 23. 10. 1665. Christian Ferdinand Ungar píše Franzi Orinovi z Arina.

²⁷⁶ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 261.

²⁷⁷ SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmané v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová. s. 23.

²⁷⁸ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno.

Verdugo, chtěl Ungar pozici sekretáře opustit. Verdugo ho ale přemlouval, aby ve funkci zůstal. Ungar se nakonec dal přesvědčit, ovšem kladl si podmínku. Nechtěl zároveň zasedat v městské radě. Verdugo tak napsal Vilému Albrechtu Krakovskému z Kolovrat: „...*waß massen bey antrettung der könig[liche] Saazer craißambts administration befunden, daß der in die 10 jahr bey solcher function geweßene craißambtssecretary Christian Ferd[inand] Ungar mittburger und rathßverwanter in Saaz, sich von solcher expedition liberiren wollen, und mir aber villieber wäre, daß ich ihme noch dießes jahr lang bey solcher expedition haben mögte, wesßentweg[en] ich so wohl münd alß schriefflich demselben anlangen laßen. Waß nun mir er in andtwortt ertheilet...*“ „...*auf ein jahrlang seines pflichts der rathßsession entlediget und desto füglicher dießes jahr noch bey den könig[lichen] crayßambt mitt mir elaboriren helffen könnte.*“²⁷⁹ Tomu bylo pravděpodobně vyhověno a Ungar pokračoval ve funkci sekretáře po celou dobu, co byl Verdugo hejtmanem. Dokonce ještě v roce 1669 informuje Verduga o dění v kraji, popřípadě ho prosí o dokumenty uložené ve verdugovském archivu. Je tedy pravděpodobné, že úřad zastával i v roce 1669 a možná ještě déle.²⁸⁰

Christian Ferdinand Ungar pocházel z Bochova, odkud se přesunul do Žatce. V roce 1655 se stal členem městské rady a později se stal císařským rychtářem v Žatci. Později, v roce 1668, se dočkal ocenění a byl povýšen do šlechtického stavu s predikátem „z Rittersburgu“. Roku 1671 byl oddělen dvůr od panství Milošice pro Christiana Ferdinanda Ungara a získal tak další majetek. Zemřel 12. června 1692 a pohřben byl ve Velkém kostele.²⁸¹ Mimo jiné už v roce 1665 byl vlivným mužem a jeho synovi šli za kmotry vlivní páni z Žateckého kraje, například jsou uvedeni Petr Pavel Příchovský z Příchovic, Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu, ale také rytmistr Monstecuccolioho pluku Carl Garisch²⁸². To nasvědčuje tomu, že měl kontakty ve šlechtickém prostředí a udržoval s nimi dobré vztahy.²⁸³

Ungar ve většině případů řešil s Verdugem ty samé otázky, co Orin z Arina a Údrčký z Údrče. Ubytování vojsk v kraji a s tím související výběry peněz jsou asi

²⁷⁹TAMTÉŽ. Dopis z 25. 9. 1665. Ferdinand Johann Verdugo píše Vilému Albrechtu Krakovskému z Kolovrat (nejvyšší zemský sudí).

²⁸⁰TAMTÉŽ. Dopis z 25. 9. 1665. Ferdinand Johann Verdugo píše Vilému Albrechtu Krakovskému z Kolovrat (nejvyšší zemský sudí).

²⁸¹MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti: díl II. N–Ž*. Praha, 2010. ISBN 978-80-257-0027-3. s. 390.; KATZEROWSKY, Wenzel. Die königlichen Richter von Saaz. In *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. ročník 18, 1880. č. 1. s. 66. LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. II. díl*. Praha. 1954. s. 744. SOA Litoměřice, sbírka matrik, Farní úřad Žatec, inv. č. 9178, matrika Z, 1669–1706, s. 101.

²⁸²V pramenech uložených v SOA Plzeň, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 265, uváděn jako Görisch.

²⁸³SOA Litoměřice, sbírka matrik, farní úřad Žatec, inv. č. 9132, matrika N. s. 373

nejčastějším tématem. Dále rozebírají průběh jednotlivých sporů, sekvestrací, exekucí, rozkazy od místodržitelství, roční vyúčtování, vybírání daní a podobně. Verduga informuje o koncipování patentů a rozkazů. Ale vždy slibuje, že vše, co sepíše, přepošle zpátky Verdugovi ke kontrole a podpisu.²⁸⁴ O několik let později, při vydání instrukce z roku 1695, bylo jasně zakázáno, aby krajský sekretář samostatně rozhodoval nebo podepisoval za hejtmany dokumenty.²⁸⁵ Praxe byla s největší pravděpodobností taková, že krajský sekretář dělal veškerou práci, a dokonce se i podepisoval za hejtmany. To však neplatí v případě Ungara. Ten, alespoň podle svého psaného slova, sliboval, že veškeré dokumenty odešle ke kontrole a podpisu. Ungar věděl o veškerém dění v kraji. Pro Verduga i Orina z Arina dělal veškerou práci, a proto se u něj informace chtě nechtě shromažďovaly.

Obr. 5 Podpisy krajských hejtmánů Ferdinanda Johanna Verduga, Adama Felixe Údrčkého z Údrče a krajského sekretáře Christiana Ferdinanda Verduga²⁸⁶

3.2.3 Kompetence

Kompetence krajského hejtmana byly rozmanité, a daly by se rozdělit do třech hlavních odvětví. V první řadě to byly **vojenské** záležitosti, především zaopatření vojska, což obnášelo jeho ubytování, zásobování, průtahy nebo kontrolovat kázeň. V **berních** záležitostech museli kontrolovat výběr daní, ale i ověřování poškození živelnými škodami, osvědčení počtu usedlostí, krajské repartice, exekuční vymáhání nebo zúčtování v kraji.

²⁸⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopisy od Christiana Ferdinanda Ungara.

²⁸⁵ NA, Sněmovní artikule, inv. č. 115 a, 1695, s. 29–32.

²⁸⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 265. nefoliováno. Vyúčtování od srpna 1667 do července 1668.

Posledním velkým odvětvím byla **vnitřní správa**. V té zajišťovali bezpečnost, komunikaci, hlídali těžbu uhlí nebo dřeva, zdravotnictví nebo katolickou reformaci.²⁸⁷

Pokud srovnáme instrukce zakotvené v Obnoveném zřízení zemském nebo pozdější instrukci z roku 1695 s dochovanou korespondencí, zjistíme, jak krajský úřad fungoval. Bohužel se nepodařilo dohledat takovou literaturu, která by pojednávala o řízení krajského úřadu z pohledu korespondence krajského hejtmana, a to jak za stav panský, tak za stav rytířský. Důsledkem toho je pojetí následující kapitoly, kde si budeme muset vystačit s oficiálními nařízeními a s komunikací mezi úředníky krajského úřadu a obyvateli kraje na Žatecku v době hejtmana Verduga. Představíme si několik situací ve formě sporů s židy, městy, panstvími či šlechtou, ubytování vojsk, sekvestrace apod.

Kompetence byly dány Obnoveným zřízením zemským, které nadefinovalo přísahu krajského hejtmana a v některých člancích, kde se určuje, kdy a za jakých příležitostí může krajský hejtman zasahovat. Krajští hejtmané museli být po kraji pohybliví. Pokud bylo zapotřebí, museli se dopravit do všech koutů svěřeného kraje. Většinou se snažili jednat rychle, ale některé spory se protáhly na více let. Řady dopisů nejsou kompletní, ale lze vyvodit na základě dochované korespondence, že Verdugo své kolegy v úřadě úkoloval a vysílal je na místa, kde jich bylo potřeba. Někdy tak Ungar a Orin z Arina mohli pracovat zároveň na jednom případě a někdy zase každý na svém. Oba pak podávali hlášení Verdugovi, který měl přehled o dění v celém kraji.

3.2.4 **Vojenské záležitosti**

Po porážce stavovského odboje v roce 1620 začali Habsburkové vydržovat stálou armádu. Na začátku to neměla být stálá armáda, ale vojáky po skončení válečné sezony ubytovali na tzv. zimní kvartýrování a při začátku jara je znovu vyslali do boje. Tyto regimenty byly průběžně doplňovány, nebo pokud byl regiment oslaben natolik, že nemohl dál válčit, byl zrušen nebo přetvořen v nový. Roku 1634 měla císařská armáda 115 regimentů, které vznikaly v letech 1615–1634. Z toho vyplývá, že habsburská stálá armáda vznikala v průběhu třicetileté války. Po uzavření vestfálského míru v roce 1648 si některé regimenty ponechali. Tím byly položeny základy stálé armády. Habsburkové pak museli vyřešit otázku stálých odvodů rekrutů pro dlouhodobou službu, výchovy důstojnictva a vytvoření stabilního velitelského štábu s pravidly o povyšování. Takto koncipovaná

²⁸⁷ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 222.

armáda byla nasazena za vlády Leopolda I. v letech 1657–1660 v Polsku, dále pak na přelomu let 1663 a 1664 v Uhrách a v letech 1673–1679 v Říši.²⁸⁸

Časté, někdy i každodenní starosti s vojskem řešili právě krajští hejtmané. Nejčastěji museli vyřešit otázky ubytování vojska v kraji a vybírání kontribucí k uživení armády. S tím byly věčné potíže a někteří se tyto dávky snažili oddálit a platili je zpětně. Stávalo se také, že kraj byl zpusťošen buď válkou, nebo počasím. Například škody od ohně a krupobití mohly být patřičným důvodem k odložení kontribucí nebo jejich snížení. Takové případy musel krajský úřad vyšetřit a zjistit, zdali se tvrzení zakládá na pravdě, a o případném odložení či snížení informovat místodržitelství.²⁸⁹ Pokud někteří neodevdzali příznávací listy, mohl krajský úřad uvrhnout na dotyčné exekuci. Krajský sekretář vyřizoval vyplácení výživného na štáb a další jednotky v pluku, avšak vždy až po předchozí dohodě s Verdugem. Některé výdaje si dělily kraje mezi sebou. Mohlo tak nastat například při pochodu vojska. V jednom konkrétním případě se pak dělili s Plzeňským, Rakovnickým a Bechyňským krajem. Pokud některá panství zůstávala nezátížená ubytováním vojsk, mohli s nimi počítat v nouzové situaci.²⁹⁰ Každý měsíc sestavovali ubytovací seznamy a ideálně jednou za tři měsíce informovali místodržitelství o počtu vojáků, které je potřeba doplnit.²⁹¹

Při ubytování vojska je zapotřebí si uvědomit, že se jedná o celé pluky. Ty byly ubytované po různých městech a vesnicích v celém kraji, a proto bylo nutné danou činnost náležitě zorganizovat. Štáb byl většinou umístěn ve větším městě a okolí. Jednotky byly ubytovány i se svými velícími důstojníky.²⁹² V případě, že velitel pluku chtěl udělat nějaké změny, informovali místodržitelství a pak se čekalo na jejich rozhodnutí. Kvartýrovací seznamy posílali do Prahy, aby bylo jasné, jak velké výdaje kraj vynaložil na vojáky. Krajský sekretář považoval za vhodné, aby místodržitele informovali i o tom, zda

²⁸⁸ MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6. s. 440–450.

²⁸⁹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 265. nefoliováno. Dopis z 19. 11. 1668. Benedikt Smolík píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; TAMTÉŽ. inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 23. 3. 1668. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi. RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 254.

²⁹⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 21. 8. 1665. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁹¹ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 353.

²⁹² Stalo se, že osobní jednotka v Žatci byla bez svého důstojníka, a tak ho museli přestěhovat k jednotce. SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 27. 7. 1665. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

důstojníci doplňovali své řady z mužů z kraje, a aby jim vyšší úřad sdělil, jak tyto případy příště vyúčtovat.²⁹³

Vojáci ubytovaní v kraji dostávali dávky. Ty mohli dostat buď napůl v naturáliích a penězích, nebo celé v penězích. Záleželo na vrchnostech v kraji, jak dávky chtěly odvést.²⁹⁴ O tyto peníze jednotlivé jednotky musely zažádat, a pokud se stalo, že žádost poslaly o něco později, tak si na vyplacení musely počkat do dalšího vyúčtování. Toto vyúčtování se dělo buď v měsíčních, půlročních nebo ročních intervalech.²⁹⁵

Z korespondence vyplývá, že krajský hejtman fungoval jako prostředník mezi vojskem, místodržitelstvím a vrchnostmi. Komunikace probíhala všemi směry. Místodržitelství informoval o veškerém dění. S vojskem vyjednával kvartýrování a vyplacení dávek. A v neposlední řadě oznamoval vrchnosti výši dávek. Jednotlivé seznamy byly vydávány tak, aby bylo jasné, kolik a kdo má přispět na armádu. Dávky se udávaly podle počtu osedlých. Ale i ty nejmenší statky se podílely na vydržování vojáků.²⁹⁶

Pokud se pak jedná o stížnosti ze strany obyvatel na ubytované vojáky, tak i ty se řešily před krajským úřadem. Jednalo se především o stížnosti na kvartýrování,²⁹⁷ okrádání poddaných vojáků nebo dokonce vraždy.²⁹⁸ Příklad toho, jak krajský hejtman a jeho úřad zafungoval, když se stala mimořádná událost, si představíme v následující kapitole.

3.2.4.1 Ubytování Montecuccolliho pluku v roce 1665

Jednou z ústředních povinností krajského hejtmana bylo zajišťovat ubytování vojsk na přiděleném území. Především zajišťovat komunikaci mezi místodržitelstvím na straně jedné a ubytovaným vojskem na straně druhé, dále pak vyřizovat vzniklé problémy a zajišťovat peníze na ubytování vojska. Dá se předpokládat, že tato povinnost zabrala krajskému úřadu nejvíce času a energie. Jak bylo zmíněno, sloužili jako prostředníci mezi jednotlivými stranami, kde si mohli stěžovat jak vojáci, tak i obyvatelé kraje na ubytování, dále museli dohlížet na vybírání peněz, na jejich přerozdělení²⁹⁹ a následně organizovali

²⁹³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 21. 8. 1665, 13. 8. 1665. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁹⁴ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 352

²⁹⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 13. 8. 1665. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

²⁹⁶ TAMTÉŽ. inv. č. 265. nefoliováno. Ubytovací tabula 1665.

²⁹⁷ TAMTÉŽ. kart. 18, inv. č. 270b. nefoliováno.

²⁹⁸ TAMTÉŽ. kart. 20, inv. č. 294. nefoliováno.

²⁹⁹ TAMTÉŽ. kart. 17. inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 13. 8. 1665, Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

ubytování vojsk v kraji. S plukem jednali jak krajští hejtmané z obou stavů³⁰⁰, tak i krajský sekretář.³⁰¹

Pro tuto kapitolu jsem vybrala rok 1665, jelikož se k tomuto roku dochovalo nejvíce pramenů. Především se dochovaly tabely o nákladech na ubytování, krajském rozpočtu a informace o místech, kde v kraji byli vojáci ubytováni.

V Žateckém kraji byl po dobu sledovaného období ubytován jezdecký Montecuccolliho pluk. Nařízeným plukovníkem tohoto regimentu byl kníže Maxmilián z Lichtenštejna.³⁰² Montecuccolliho regiment čítal celkem pět jednotek. Jednalo se především o tzv. osobní jednotku, dále o jednotku zástupce plukovníka³⁰³ a konečně o tři jednotky, jimiž veliteli byli rytmistři Lespins, Carl Garisch³⁰⁴ a Hans Caspars.

Jednotky byly ubytovány ve městech a přilehlých vesnicích, ale štáb regimentu byl ubytován pouze v Kadani, kde přespávali plukovník Lichtenštejn spolu s cvičitelem, sekretářem a proviantmistrem. V přilehlých vesnicích pak byli ubytováni ubytovací mistr, kaplan a pobočník. V roce 1665 vyšlo ubytování regimentu po 80 dní (od 29. července 1665) celkem na 3 163 zlatých a 5 krejcarů. Jak je vidět v tabulce níže, jednotky přišly vesměs na stejnou částku. Každá měla k dispozici vlastního lékaře, písaře, trubače, sedláře, kováře a platněře.³⁰⁵

Tabulka 4: Rozložení Montecuccolliho pluku v Žateckém kraji

Montecuccolliho regiment	Město	Cena ubytování na 80 dní
Štáb	Kadaň	272 zlatých a 48 krejcarů
Osobní jednotka	Most a okolních 16 vesnic	603 zlatých a 40 krejcarů
Jednotka plukovníka Lichtenštejna	Žlutice a okolních 20 vesnic	580 zlatých a 36 krejcarů
Jednotka rytmistra Lespins	Louny a okolních 37 vesnic	579 zlatých a 43 krejcarů
Jednotku rytmistra Carla Görischena	Žatec a okolních 25 vesnic	550 zlatých a 3 krejcarů
Jednotka rytmistra Hanse Caspare	Chomutov a okolí	582 zlatých a 15 krejcarů

³⁰⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 16. 8. 1665, Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³⁰¹ TAMTÉŽ. inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 27. 7. 1665, Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; TAMTÉŽ. Dopis z 21. 8. 1665, Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³⁰² TAMTÉŽ. inv. č. 265. nefoliováno. Tabela z 29. 7. 1665.; TAMTÉŽ. Dopis z 24. 9. 1666, Maxmilián Lichtenštejn píše Christianu Ferdinandu Ungarovi.

³⁰³ „obrist leutenant“.

³⁰⁴ Uváděn také jako Görish.

³⁰⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 265. nefoliováno. Tabela z 29. 7. 1665.; TAMTÉŽ. Tabela 28. 9. 1665.

Krajští hejtmané museli v kraji tyto peníze vybrat a vést si poctivou agendu berních seznamů, kdo jim již zaplatil a kdo naopak ještě dlužil, popřípadě, jaké vesnice či města nebyla zatížena.³⁰⁶ Mimo jiné také potřebovali vědět, na kolik je daný pluk přijde. Podle tabely z roku 1665 bylo svoleno k vybrání 10 000 zlatých a na každého osedlého v Žateckém kraji tedy připadal 1 zlatý a 16 krejcarů. Na výcvik vojáků a koní dávali po 33 krejcarech z osedlého. Hejtmané využívali berní seznamy pro výpočet dávek. Seznamy byly řazené podle panství (jeho milosti císařské, duchovní, panský, rytířský stav, horní města, města královská, svobodníci pod ochranou nejvyššího komorníka a svobodné dvory). V září roku 1665 vybrali na ubytování celkem od všech stavů 6 796 zlatých a 18 krejcarů ze všech osedlých v kraji. Na výcvik vojska pak vybrali 2 951 zlatých a 9 krejcarů a na „servitě“ 670 zlatých a 43 krejcarů.³⁰⁷

Už v říjnu roku 1665 byl Montecuccolliho pluk rozdělen a ubytován do krajů Litoměřického a Žateckého. To se pravděpodobně nezamlouvalo veliteli pluku a v roce 1666 si Maxmilián z Lichtenštejna požádal, aby byl jeho kvartýr z Kadaně přesunut do Mostu, aby byl blíže k ubytovaným jednotkám v Litoměřickém kraji. Tuto žádost nejdříve poslal krajskému sekretáři, který ji přeposlal hraběti Verdugovi a ten tuto žádost tlumočil do Prahy. Nastalou situaci také hrabě Verdugo v dopise určenému místodržitelství komentuje, a to, že kníže Lichtenštejn chce Most využít ne proto, aby byl blíže ke své jednotce, ale aby pak mohl následně požádat o ubytování přímo v Litoměřickém kraji.³⁰⁸ Jak vyplývá z dopisů mezi sekretářem Ungarem a hrabětem Verdugem, tak se osobní jednotka přestěhovala do Mostu, ale velitel byl stále nespokojen a stěžoval si na ubytování,³⁰⁹ jenže na ubytování si nestěžoval jen velitel regimentu, ale i samotná města.

Krajský hejtman tedy sloužil jako prostředník mezi městy, ubytovanými pluky a místodržitelstvím v Praze.³¹⁰ Organizování ubytování vojsk Verduga zaměstnávalo i v době, kdy už nezastával funkci a vypomáhal nově nastoupenému hejtmanovi se zabydlet na pozici. Ale také krajský sekretář Christian Ferdinand Ungar po něm několikrát žádal o přeposlání rozkazů nebo seznamů určených na ubytování vojsk.

³⁰⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 265. nefoliováno. Specifikace z 26. 11. 1665.

³⁰⁷ TAMTÉŽ. Repartita z 1. 9. 1665.

³⁰⁸ TAMTÉŽ. Dopis z 24. 9. 1666, Maxmilián Lichtenštejn píše Christianu Ferdinandu Ungarovi.

³⁰⁹ TAMTÉŽ. inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 23. 12. 1666, Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³¹⁰ TAMTÉŽ. inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 27. 2. 1668, Adam Felix Údrčky z Údrče píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; TAMTÉŽ. inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 13. 8. 1665, Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; TAMTÉŽ. inv. č. 263. nefoliováno. Bez datace, Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; TAMTÉŽ. inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 23. 3. 1666, Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

3.2.5 Berně

Řešení berní se v korespondenci překvapivě neodráželo tolik, jako ubytování vojsk. Většinou se jednalo o zmínky o vypracování krajského vyúčtování, které se mělo zaslat do Prahy, popřípadě jak jsou na tom s výběrem pивní daně, nebo kdo ještě nepodal daňové přiznání.³¹¹ Hlavní náplň tedy spočívala v tom, že kontrolovali, kdo ještě neodevzdal daň a kolik je toho ještě potřeba vybrat.³¹² O vybírání daní pak museli informovat místodržitelství. Pokud se někdo zdráhal platit, mohli dotyčného vsadit do vazby, popřípadě na něj uvalit exekuci. Stejně jako v případě neplacení vojenských kontribucí.³¹³

Praxe bývala taková, že v Praze vyhotovili seznam a hejtmané jej měli vyhlásit. Dále měli kontrolovat stav usedlostí a evidovat, zdali nebyly poškozeny přírodní katastrofou nebo vojskem a případně provést srážky.³¹⁴

3.2.6 Vnitřní správa kraje

Jednou z kompetencí bylo řešit spory. Ty, které se dostaly k Verdugovi, nabývaly různých podob. Jednalo se jak o rozepře mezi stavy, městy, tak o spory mezi poddanými. Krajskému hejtmanovi nepřípadlo je soudit, ale mohl strany „porovnat“, popřípadě využít komise³¹⁵ k urovnání vztahů.³¹⁶ V ideálním případě situace probíhala tak, že když přišla stížnost, tak hejtmani jednotlivé strany vyslechli a všichni se tak mohli k danému problému vyjádřit. Toto vyjádření mohlo probíhat i písemnou formou, nebo se dotyční dostavili do sídla krajského hejtmana, ale mohli se sejít i v Žatci. Spisy ohledně sporu si museli projít jak oba hejtmani, tak i členové komise. V některých případech se obraceli na místodržitelství, aby přenesli kompetenci na vyšší orgán, který rozhodl o tom, jak spor vyřešit.³¹⁷ Ve sporech se pak museli řídit Obnoveným zřízením zemským a jeho články.³¹⁸

³¹¹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 21. 9. 1665, 8. 5. 1666, 21. 9. 1665. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³¹² TAMTÉŽ. Dopis z 8. 5. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³¹³ TAMTÉŽ. inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 21. 8. 1665. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³¹⁴ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 321–323.

³¹⁵ Od r. 1652 měli záležitosti obyvatelů rozhodovat za pomoci komise, kterou svolávali většinou v krajském městě. RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 240.

³¹⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 6. 4. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888. Článek B. XV.

³¹⁷ TAMTÉŽ. Dopisy z 29. 3. 1666; 6. 4. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³¹⁸ TAMTÉŽ. kart. 20, inv. č. 295a. nefoliováno. Dopis z 6. 5. 1666. Místodržitelství v Praze píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

V jednom případě, který se odrážel v korespondenci mezi Verdugem a Orinem z Arina, se bývalý hejtman panství Vintířov jménem Gemperger odmítal dostavit před komisi. Když mu bylo předáváno předvolání, tak se nedostavil a ještě pánům zanádal: „*Betrefend meinen sachen wegen des Gemperges habe ich mit höchster verwunderung vernommen, das er morgen zu der commission abermahlen nit erscheinen, sondern meines hochgeehrten herr citation verschimpffen undt die herrn commissarien, die beÿsammen sein werden, durch seine nichtig undt verschrauffen alle zeit beauchende aus [p]flick verschenhen wiell, unndt also die bemühung bemelte herrn comisarien wiederumben vergebens hinlaufet.*“³¹⁹ Tento muž nebyl stíhán jen žateckými hejtmany, ale také v Litoměřickém kraji,³²⁰ takže bylo nutné, aby spolu kraje spolupracovaly.³²¹ V případě, že komisaři shledali dotyčného vinným, mohli ho zatknout. U výše jmenovaného Gempergera se tak stalo. Zároveň ho nechtěli propustit, dokud nezaplatí dlužné peníze.³²² Na tomto jednom případě je vidět, jak mohli využít vězení k vymáhání peněz. A zároveň Gemperger posloužil jako exemplární příklad pro ostatní a pro posílení autority krajských hejtmánů. Podle Obnoveného zřízení zemského na takové jednání měli právo. Zločince mohli vyslyšet a vsadit ho do vězení. Mohli využít vězení v královském městě nebo to na svém panství. Co jsme se však z pramenů už nedozvěděli, je to, jak výše zmiňovaný případ skončil. Avšak Obnovené zřízení zemské také nařizovalo, aby byl obviněný po čtrnácti dnech propuštěn, pokud nebyla prokázána jeho vina. Spolupráce měla probíhat nejen mezi hejtmany jednotlivých krajů, ale i mezi lidmi usedlými v kraji. Ti měli krajského hejtmana zpravovat o všem podezřelém. Hejtmani měli zase povinnost o všem informovat místodržitelství.³²³

Krajští hejtmané řešili i spory mezi poddanými a vrchností. Poddaní se mohli odvolat ke krajskému hejtmanovi a ten měl spor urovnat.³²⁴ Pravidlo o podání stížnosti ke krajskému hejtmanovi ustálil až patent z roku 1680, do té doby to nebylo dáno

³¹⁹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 29. 3. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³²⁰ TAMTÉŽ. Dopis z 29. 3. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³²¹ Krajská spolupráce je doložena ve vícero případech, ať už při ubytování vojsk (SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 265. nefoliováno), nebo u stíhání zločinců (například Gemperger, nebo dopadení zloděje koní, který byl hledán jak v Žateckém, tak i Slánském a Litoměřickém kraji). SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno, dopisy z 13. 11. 1665; 21. 9. 1665; Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³²² SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 30. 3. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³²³ JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888. Článek R.I.–R. IV.

³²⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 16. 6. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

jednoznačně. Avšak i tehdy si poddaný musel nejprve stěžovat u své vrchnosti a až poté přijít k hejtmanovi.³²⁵ Z doby Verdugovy správy víme o případech několika poddaných, kteří si stěžovali na svou vrchnost u krajského hejtmana. Verdugo s kolegou pak strany urovnali, popřípadě se znovu obrátili na místodržitelství, které jim nařídilo, jak v případě dále postupovat.³²⁶ Tato osa fungovala i opačným směrem. Pokud místodržitelství potřebovalo informovat obyvatele kraje, napsali krajským hejtmanům vyhlášku nebo nařízení, a ti to dále šířili po kraji. Nehledě na to, že také dohlíželi na jejich vykonávání a dodržování.³²⁷ Například ve sporu, který vedl Inigo de Contreras s Alžbětou Krämerovou, se odkazoval de Contreras na rozkaz místodržících, který vydali: „...*auch albereids, von Ihr ex[cellenz] und gnaden herren statthaltern, destwegen ein befehl an den herren brudern erhalten, damit derselbe mich bey meinem recht (vermög landsordnung M: 26) schützen solle...*“³²⁸

Krajský hejtman také řešil spory mezi vrchnostmi o zběhlé poddané. Tyto záležitosti měl vyřešit do šesti týdnů, avšak jen pokud byla poddána stížnost k jeho úřadu.³²⁹ Za Verdugova působení se to stalo několikrát.³³⁰ Například musel řešit spor Jaroslava Arnošta Štampacha ze Štampachu o poddaného s paní Martou Kropfovou, nebo spor Jana Jiřího Kulhánka s baronkou de Clary o poddaného, který se dokonce táhl od května 1666 do srpna 1667. Dokonce i samotní Verdugo a Orin z Arina mezi sebou řešili zběhlé poddané. Orinovi z Arina utekl ovčák s celou rodinou a sháněl za ně náhradu. Při této příležitosti napsal Verdugovi o pomoc a prosil, zdali neví o nějakém poddaném, který by tuto práci rád zastal.³³¹

Další, co hrabě Verdugo a jeho kolegové řešili, byly exekuce a sekvestrace. Obojí nastávalo, pokud dotyčný neplatil dluhy nebo berně. Krajský úřad mohl navrhnout exekuci na šlechtice místodržitelství, ti pak postoupili řízení dále, a když se u soudu rozhodlo o sekvestraci, mohl krajský úřad exekuce provádět. Tento proces měl několik etap. První fází byla „úmluva“, kdy byl dotyčný varován před exekucí. Druhá fáze („zvod“) nastala,

³²⁵ MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958. s. 10.

³²⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 20, inv. č. 295a. nefoliováno.; TAMTÉŽ. kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 6. 4. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³²⁷ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 264–265

³²⁸ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 20, inv. č. 295. nefoliováno. Dopis z 30. 6. 1666. Franz Inigo de Contreras píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³²⁹ JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888. Článek Q. I.

³³⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 20, inv. č. 292b. nefoliováno.; TAMTÉŽ. kart. 21, inv. č. 304. nefoliováno.

³³¹ TAMTÉŽ. kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 16. 6. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

pokud dlužník neodpověděl na „úmluvu“, a věřitel mohl formálně převzít správu nad jeho statky. Poslední etapa („panování“) znamenala, že byl majetek odhadnut a posléze předán věřiteli. Celé toto řízení vedlo skrze úřad desek zemských. V případě krajského hejtmána to znamenalo, že zařizoval, aby statky byly zapečetěny a případně i odhadnuty.³³² Krajský úřad exekuce používal také jako prostředek k vymáhání berní, které ještě nebyly zaplacený.³³³

O sekvestraci rozhodoval císař, který celou věc projednával s Českou dvorskou kancelář. Sekvestrace znamenala mnohem rozsáhlejší postihy. Mohl se zabavit například jak movitý, tak i nemovitý majetek, ale i privilegia nebo listiny. Správu nad majetkem přebíral tzv. sekvestrátor, který byl vybrán místodržitelstvím, které si většinou nechalo poradit s výběrem od krajského hejtmána. Ti většinou žádali o pomoc krajský úřad, který jim pomohl vybrat vhodného sekvestrátora. Ten spravoval majetek a z příjmů vyplácel věřitele a zároveň z příjmů dostával i svůj plat.³³⁴ Krajský hejtmán v našem případě nehrál jen pomocnou roli při výběru sekvestrátora, ale také řešili vyúčtování při sekvestraci, prováděli kontrolu nad sekvestrátory a také řešili případný prodej sekvestrovaného majetku a o všem informovali místodržitelství v Praze, které jim v některých případech předávalo další rozkazy.³³⁵

Asi největší sekvestrace v době Verdugova působení probíhala na panství Valeč, které patřilo Jaroslavu Arnoštu Štampachovi ze Štampachu.³³⁶ Na Valči se pak vystřídali dva sekvestrátoři. Prvním byl Adam Ferdinand Strojetic z Libyni a druhý byl Jan Adam Nesslingerm ze Schelchengrabu na Drahonicích. Sekvestrátoři se vystřídali v roce 1668. Valeč byla postoupena už v roce 1660 a nucená správa probíhala až do roku 1669. Verdugo se ke sporům vyjadřoval i poté, co v krajském úřadě přestal působit. Hrabě tuto záležitost probíral především s krajským sekretářem, ale také komunikoval s místodržitelstvím, sekvestrátorem a majitelem panství.³³⁷

³³² VALENTA, Aleš. *Lesk a bída barokní aristokracie*. České Budějovice, 2011. s. 119–121.

³³³ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopisy z 13. 8. 1665, 21. 8. 1665, 9. 11. 1665, 7. 6. 1669. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³³⁴ VALENTA, Aleš. *Lesk a bída barokní aristokracie*. České Budějovice, 2011. s. 121–122.

³³⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopisy z 13. 8. 1665, 21. 8. 1665, 7. 6. 1669. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi. TAMTĚŽ. Dopis z 9. 11. 1665. Christian Ferdinand Ungar a Johann Hoffman píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

³³⁶ TAMTĚŽ. inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 13. 11. 1665, Ferdinand Johann Verdugo píše Jaroslavu Arnoštovi Štampachovi ze Štampachu.

³³⁷ Alespoň podle zachované korespondence. K tomuto tématu se zachovala četná korespondence v SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 20, inv. č. 307. nefoliováno.

Od roku 1640 se měli hejtmané podílet také na pozůstalostním řízení. Pokud se stalo, že zemřel šlechtic, nebo byl vážně nemocen, měli se bez prodlení vydat na jeho statky a v přítomnosti vdovy nebo příbuzného „*zamknouti a zapečetiti různé skříně a komory, také stodoly, sýpky a sklepy.*“³³⁸ Rodině se nechávaly jen potřebné věci k zajištění chodu statku a k pohřbu. Poté měli krajští hejtmani vše ohlásit úřadu desk zemských, a pokud měli testament při ruce, měli ho odeslat k úřadu desk zemských. Pokud se stalo, že po zemřelém zůstali sirotci, měli se postarat o jejich ochranu, zjistit, kdo jsou jejich poručníci, a o počtu sirotků a dalších informacích, které se jich týkaly, informovat úřad desk zemských. Pokud poručník nebyl stanoven, měl tuto záležitost vyřídit úřad desk zemských.³³⁹ Jelikož krajští hejtmani znali poměry v kraji, mohli řešit spory mezi pozůstalými a pomáhali s uzávěrou pozůstalostí.³⁴⁰

Krajský hejtman musel být také informován o morových epidemiích. Jedna taková zpráva přišla v roce 1666, v návaznosti na mor z roku 1665, který propuknul v Anglii. Londýn byl morem zasažen v roce 1665 na začátku dubna a poslední nakažení byli zaznamenáni v listopadu 1666. Snad i díky velkému londýnskému požáru se město sanovalo od moru a oheň tak pomohl ukončit tuto strašlivou epidemii.³⁴¹ Nicméně z Londýna se mor šířil dále do Flander, do říše a následně do Čech. Oproti ostatním zemím Čechy tento mor nezasáhl nijak výrazně. V dopise jsou uváděny především Klatovy. S informací o moru přicházejí také zprávy o rozkazu, který vydal bavorský kurfiřt. Především, že pokud někdo bude chtít navštívit Bavorsko, musí se prokázat osvědčením, že přišel z nenakaženého prostředí a že za posledních 40 dní nepřišel do styku s morem. V Bavorsku byly dále hlídány silnice a byly prováděny kontroly převážených věcí. Případný náklad měl mít převozní povolení s bližším popisem zboží a jeho váhy. Tato různá opatření se dotýkala českých zemí, jelikož sousedily s Bavorskem. Důvody, proč tyto informace byly zaslány krajským hejtmanům, jsou zjevné. Ti měli nařízení rozšířit a zařídit, aby všichni měli potřebné doklady. Informace krajskému hejtmanovi musely být podávány také proto, aby v případě nutnosti mohl zasáhnout a řídit se infekčním řádem. V tomto případě to nebylo třeba, jelikož mor Žatecký kraj nezasáhl, a tak nebylo nutné, aby použili radikální kroky. Zprávy o moru, které přišly na Doupov, byly odeslány

³³⁸ RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 315.

³³⁹ TAMTÉŽ. s. 315–316.

³⁴⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 6. 4. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; Dále pak například: TAMTÉŽ. kart. 18, inv. č. 271b, 271c. nefoliováno.; TAMTÉŽ. kart. 19, inv. č. 282. nefoliováno.; TAMTÉŽ. kart. 20, inv. č. 296. nefoliováno.; TAMTÉŽ. kart. 21, inv. č. 299. nefoliováno.

³⁴¹ WONDRAK, Eduard. *Historie moru v českých zemích: o moru, morových ranách a boji proti nim, o zoufalství, strachu a nadějích i o nezodpovězených otázkách*. Praha, 1999. ISBN 80-7254-073-4. s. 57–60.

z Amberku 2. srpna 1666 a na místo určení dorazily 12. srpna 1666, ale ne do rukou Verduga ani Údrčkého z Údrče, ty v té době zastupoval sekretář Ungar.³⁴² Toto jednání bylo vcelku normální. Mimo toho, že Bavorsko kontaktovalo své sousedy, byl vydán patent v Řezně, který výše jmenované opatření opakoval a byl rozšířen o další zákazy a doporučení.³⁴³

Avšak české země byly zasaženy mnohem výrazněji o pár let později, v letech 1679–1680, takzvaným „vídeňským morem“. Mor se téměř vyhnul západním Čechám, ale o to více se projevil v Čechách středních. Praha hlásila obrovské ztráty. Přes české země prchal před morem císař Leopold I., který si udělal zastávky například v Pardubicích nebo Brandýse nad Labem. Při této epidemii hráli svou roli také krajští hejtmané. Ti vyhotovovali celkový přehled o počtu mrtvých v kraji. Tyto seznamy se používaly především jako doklad o úbytku daňových poplatníků.³⁴⁴

V kraji měli hejtmané zachovávat klid a pořádek. S tím souvisel dozor nad lidmi na okraji společnosti. Jednalo se pak především o cikány³⁴⁵, židy³⁴⁶, vrahy, žebráky, povaleče, tuláky, cizince nebo zběhlé vojáky. Ohledně těchto lidí měli dostávat informace od obyvatel.³⁴⁷ Avšak k tomuto tématu se v pramenech dochovalo jen několik málo zmínek. Například na podzim 1665 byl stíhán zloděj koní a krajské správě s tím pomohla majitelka Vikletic. Jí samotné byli odcizeni koně. Po tomto zloději pátrali také ve Slánském kraji. Nakonec byl ale vypátrán a vsazen do vazby.³⁴⁸

Hejtman měl dohlížet na správné používání měr a vah a také na kvalitu mince a zboží. V roce 1666 řešili hejtmané případ s ražením falešných mincí, který se odehrával

³⁴² SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 266. nefoliováno. Dopis z 2. 8. 1666, místodržící Horní Falce a sekretář Gunkhel píše krajským hejtmanům Žateckého kraje. ; TAMTÉŽ. Dopis z 12. 8. 1666, Christian Ferdinand Ungar píše místodržícím hornofalcké vlády a sekretáři Gunkelovi.

³⁴³ RYANTOVÁ, Marie, Ochrana před morem v českých zemích, Bavorsku, Sasku a Prusku ve světle pramenů a úředních nařízení z let 1625–1720. In *Documenta Pragensia* 20, 2002, s. 313–327.

³⁴⁴ Další informace o moru například: WONDRAK, Eduard. *Historie moru v českých zemích: o moru, morových ranách a boji proti nim, o zoufalství, strachu a nadějích i o nezodpovězených otázkách*. Praha, 1999. ISBN 80-7254-073-4.; MAUR, Eduard, Člověk a mor v dějinách. Eduard Maur. In *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje* 37, č. 1, 1995. s. 36–41.; ČERNÝ, Karel. *Mor 1480–1730: epidemie v lékařských traktátech raného novověku*. Praha, 2014. ISBN 978-80-246-2297-2.; ČÁŇOVÁ, Eliška, Mor v Čechách roku 1680. In *Sborník archivních prací*. 31, 1981, s. 265–339.

³⁴⁵ Bylo nařízeno, aby cikány vykazovali nejen z kraje, ale také ze země. Pokud tak nebylo učiněno do 8 dnů, bylo nařízeno je potrestat oběšením. Obyvatelé měli zakázáno jim poskytovat jídlo nebo ubytování. RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 291–292.

³⁴⁶ U židů se jednalo především o to, aby se nezvyšoval počet rodin v kraji přes nařízený limit. RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 308.

³⁴⁷ JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888. Článek R. I.–R. IV.; TAMTÉŽ. Článek Y. I.–Y. XIV.; RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 292–294.

³⁴⁸ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 21. 9. 1665; 23. 10. 1665. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

v Kadani. Takovouto informaci museli prošetřit a být v kontaktu s purkmistrem města.³⁴⁹ Dále řešili opravy silnic. Silnice po celém kraji měly být v dobrém stavu, a pokud tomu tak nebylo, bylo na majiteli, aby silnice dal opravit. Avšak když byly cesty nebo mosty ve špatném stavu a nikdo je nechtěl opravovat, měli hejtmané nárok na to sekvestrovat výběr cel a mýt a tyto peníze použít na opravu.³⁵⁰

V neposlední řadě hejtmani v kraji dohlíželi na dodržování katolického pravověří. Jedná se o dobu barokní rekatolizace obyvatelstva a i krajští hejtmané přikládali ruku k šíření katolického náboženství a stíhání nekatolíků. V kraji pak měli udržovat mezi lidmi dobré mravy, dohlížet na dodržování svěcení neděle a svátků. S tím souviselo vyhledávání kacírství a informace o nekatolickém obyvatelstvu se měly zasílat na místodržitelství.³⁵¹

Jak je vidět, kompetence krajských hejtmanů byly rozmanité. Byl to nejnižší správní orgán v zemi a fungoval nejen jako prodloužená ruka panovníka, ale také jako pomocník při vyhlašování patentů, nařízení apod. Zařizovali kvartýrování vojska, podíleli se na výběru berní, urovnávali spory. Při sekvestraci a exekuci úřad krajského hejtmana sloužil jako výkonný orgán. A jelikož měli ze zemských úředníků nejbližší k lidem v kraji, tak řešili problémy související s kriminalitou a dodržováním katolické víry.

Ačkoliv měli krajští hejtmané široké kompetence, v pramenech z Verdugovy doby se objevují obavy ze ztráty prestiže, moci nebo respektu úřadu krajského hejtmana. Orin z Arina si v dopise z 29. března 1666 v souvislosti s nepřevzetím předvolání stěžoval: „*undt da bleibt auch unßere authoritet, das man unsere citacionen so wenig in acht niembt.*“³⁵² Obava ze ztráty autority se netýkala jen obyvatel kraje, ale vážnost mohli ztratit i u místodržících a nejvyššího kancléře. To by znamenalo vážnou věc a zhoršilo by to nejen postavení úřadu krajského hejtmana, ale také ohrozilo čest hejtmanů samotných.³⁵³ Dalo by se tedy říci, že krajské hejtmany občas někdo nebral moc vážně.³⁵⁴

³⁴⁹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 18, inv. č. 269. nefoliováno.; JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888. Článek R. I.–R. IV.

³⁵⁰ TAMTÉŽ. kart. 19, inv. č. 273. nefoliováno.; TAMTÉŽ. kart. 19, inv. č. 273. nefoliováno.; TAMTÉŽ. kart. 20, inv. č. 295B. nefoliováno.; TAMTÉŽ. kart. 17, inv. č. 260. nefoliováno. Dopis z 16. 6. 1667. Johann Goltz píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.; RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 308–314.

³⁵¹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 265. nefoliováno. Koncept nařízení z 19. 11. 1665. Podepsání Ferdinandu Johannovi Verdugo a Franz Orin z Arina.; RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889. s. 258; 299–304.

³⁵² SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 29. 3. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³⁵³ TAMTÉŽ. Dopisy z 30. 3. 1666 a 29. 5. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³⁵⁴ TAMTÉŽ. Dopis z 29. 3. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

3.3 Nevšední záležitosti v úřadování krajského hejtmana

3.3.1 Zabití žateckého měšťana Rudolfa Münicha

V této podkapitole budeme navazovat na informace o ubytovaném Montecuccolliho pluku v kapitole 3.2.4.1 a ukážeme si na tomto příkladu, jak krajský hejtman jednal v případě zabití měšťana členem ubytovaného pluku. Tato situace by se zdála být mimořádná, ale předpokládá se, že nebyla zas až tak neobvyklá, ale určitě v tomto případě měla nešťastný konec. Vojáci ubytovaní ve městech měli často malé konflikty s měšťany.³⁵⁵ Otázkou však je, jak tyto konflikty řešili a u jakého soudu dotyčný stanul, jestli u městského, nebo vojenského. V případě zabití měšťana Rudolfa Münicha se nakonec strany dohodly na odškodnění a pachatel byl do té doby vězněn v žateckém žaláři a následně u pluku.

Někdy ke konci července roku 1665 byl smrtelně zraněn žatecký měšťan Rudolf Münich rejtarem jednotky rytmistra Lespinse (tato jednotka měla přespávat v Lounech) Petrem Nyesackem. Podle svědků přijel rejtář Nyesack velice opilý do měšťanského domu Georga Zuba a dožadoval se piva. Zub o tom vypověděl: „...*komet unversehens ein reitter gerietten (welcher wohl berauscht war) in mein hauß undt saget, man solte ihm bier geben, darbey mich nicht ein sondern zum öfftermahl (reverent) vor einen schölmen geschalten...*“.³⁵⁶ Poté, co mu nebylo měšťanem Georgem Zubem vydáno, protože za něj nezaplátil, tak Nyesack odjel na svém koni na náměstí.³⁵⁷ Tam mu na zem spadl klobouk a dožadoval se nejdříve po purkmistrově služebné, aby mu klobouk podala. Když se k rejtárovi rozešla, tak si všimla, že sáhl po meči a následně odmítla pokračovat a nechtěla k němu jít. Načež si rejtář Nyesack všiml Rudolfa Münicha (který si chvilku před tím koupil tabák) a křikl na něj velice nevybíravým způsobem: „*du hundert, hebe mier dem huet auf*“.³⁵⁸ Měšťan Münich to odmítl se slovy „*waß hab ich mit dem huet zue thuen*“.³⁵⁹ V tom ho rejtář sekl po hlavě, až mu začala téct krev. Münich si šel stěžovat ke kapitánovi do kvartýru, ale nenašel ho a na zpáteční cestě na náměstí omdlel. Zranění bylo velice těžké

³⁵⁵ Dalo by se tak předpokládat z vydaných nařízení, kde se zakazuje pouštění do roztržek a v případě, že k nim dojde, tak nařizují potrestat viníka.

³⁵⁶ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 18, inv. č. 268c. nefoliováno. Výpověď Georga Zuba ve věku 58 let z 1. 8. 1665.

³⁵⁷ TAMTÉŽ. Výpověď Georga Zuba ve věku 58 let z 1. 8. 1665 a 9. 8. 1665.

³⁵⁸ TAMTÉŽ. Výpověď Kathariny Assmanové ve věku 17 let z 1. 8. 1665.

³⁵⁹ TAMTÉŽ. Výpověď Kathariny Assmanové ve věku 17 let z 1. 8. 1665.

a samotný lékař konstatoval, že Můnich nepřezijí.³⁶⁰ Na následky zranění zemřel 8. srpna 1665 a po sobě zanechal ženu a děti.³⁶¹

I v této situaci sloužil krajský hejtman jako prostředník mezi radou města Žatce a vdovou na jedné straně a veliteli Montecuccolliho pluku na straně druhé. Obě strany (Žatec a pluk) se domnívaly, že právo soudit viníka náleží jen jim.³⁶² V našem případě však soud neproběhl a podařilo se sjednat finanční náhradu. Právě při této domluvě figuroval krajský hejtman jako zprostředkovatel a snažil se o příměří mezi oběma stranami.

Vyjednávání nemuselo probíhat zrovna lehce, i když z pramenů to vypadá na lehkou domluvu. Velitel jednotky žádal, aby byl viník osvobozen od trestu smrti s tím, že by vdově a sirotkům vyplatil finanční odměnu.³⁶³ Ještě 8. srpna 1665 psal purkmistr města Žatce hraběti Verdugovi a rytíři Orinovi z Arina: *„umb Gottes willen, selbsten dorob zu sein, damit dießer thäter, andern der gleichen leüchtsinnig undt muthwilligen leüthen zum exempel, abgestrafft, die arme burgerschafft aber in undt außer der stadt unangetaster bleiben, undt der betrübtten wittib, mit ihren kleinen kindtern satisfaction gethan werdt möge“*.³⁶⁴ Purkmistr tedy chtěl, aby byl vrah náležitě a exemplárně potrestán a vdově a sirotkům se dostalo zadostiučinění.³⁶⁵ Sám obviněný se logicky chtěl finančně odškodnit a napsal krajským hejtmanům dopis s pokáním a návrhem změnit trest smrti na finanční odškodnění: *„aber hoffente, (...) diese sündt wirdt mir, zu forthfristung meines zeugen lebens, [a]uf dieser welt, undt dort in jenen leben, auch vergeben werden, undt weillen nuhn des verstorbenes hinterlaßenen wittib, undt khindern, mit meiner handt voll bludt, oder todt, wenig oder gar nichts beholffen sein wirdt, sie aber zu fortfristung ihres lebens, auch erhaltung ihrer khinder, mit einen stükel geldt, wie ich weitleüfftig vernohmmen, sich contentiren laßen möchte“*.³⁶⁶

Zdá se, že tuto nabídku vdova nakonec přijala a dospěla k názoru, že 100 tolarů v hotovosti by odčinilo jeho hříchy. Radní se jí snažili přesvědčit o snížení částky na 40

³⁶⁰ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 18, inv. č. 268c. nefoliováno. Výpověď Kathariny Assmanové ve věku 17 let z 1. 8. 1665 a 9. 8. 1665.

³⁶¹ TAMTÉŽ. Dopis z 8. 8. 1665, purkmistr a rada píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

³⁶² TAMTÉŽ. Dopis z 6. 8. 1665, Caspar Hall píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

³⁶³ TAMTÉŽ. Dopis z 5. 8. 1665, purkmistr a rada Žatce píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

³⁶⁴ TAMTÉŽ. Dopis z 8. 8. 1665, purkmistr a rada píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

³⁶⁵ TAMTÉŽ. Dopis z 8. 8. 1665, purkmistr a rada píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

³⁶⁶ TAMTÉŽ. Dopis z 20. 8. 1665, Peter Nyesack píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

tolarů, avšak neúspěšně.³⁶⁷ Verdugo o tom obratem informoval plukovníka Casparse, jenž o tom napsal hraběti Montecuccolimu (pravděpodobně ho informoval o celém případě průběžně). O tom, jak vše dopadlo, prameny zatím mlčí. Zřejmá je však jedna věc. A to, že krajští hejtmané se snažili uspokojit obě dvě strany, aby byl viník náležitě potrestán a vdova i děti dostali odškodnění a zároveň došli klidu, ale na druhou stranu museli vyhovět i požadavkům velitelů, kteří chtěli zachovat život svého rejtara, jenž byl údajně srdnatý a tento ohavný čin spáchal neúmyslně pod vlivem alkoholu.

3.3.2 Spor de Contreras vs Krämerová

V tomto případě se jedná o konflikt mezi poddanou a vrchností. Alžběta Krämerová byla sice urozená, ale v tomto sporu vystupovala vůči Franzi Inigovi de Contrerasovi jako poddaná. Rod de Contrerasů přišel do českých zemí po roce 1630, tehdy Andreas de Contreras získal inkolát. Jeho syn, výše jmenovaný Franz Inigo de Contreras, obdržel titul rytíře v roce 1680 a roku 1713 pak postoupil mezi pány. Kromě Neprobylic vlastnili také Prelas neboli Přílezy.³⁶⁸ Alžběta Krämerová,³⁶⁹ rozená Schönová ze Schönau,³⁷⁰ byla pravděpodobně dcerou svobodného pána, ale zřejmě se provdala za jistého Krämera, jenž vlastnil grunt na statku Neprobylice.³⁷¹

Na tomto sporu si ukážeme, jak krajský hejtman jednal a jak rychle se mu případ podařilo vyřešit. Spor se odehrával v roce 1666 o poddanský dvůr Alžběty Krämerové na panství Neprobylice, které v té době vlastnil Franz Inigo de Contreras. K tomuto sporu se dochovalo deset dopisů a několikrát byl zmíněn v dopisech od Orina z Arina a Ungara. Dopisy pocházejí z období od 20. února 1666 do 12. července 1666 a jedná se o dopisy od de Contreras, Krämerové, místodržících a Verduga. Orin z Arina se ve svých dopisech zmínil o sporu dvakrát a Ungar jednou. Přesto jsou tyto zmínky k tomuto sporu zajímavé.

Jak se zdá, Orin z Arina byl na tomto případě osobně zainteresován, jelikož Alžběta Krämerová byla dočasně ubytovaná u něj doma, jelikož neměla nic, z čeho by byla

³⁶⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 18, inv. č. 268c. nefoliováno. Dopis z 26. 8. 1665. Purkmistr a rada Žatce píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³⁶⁸ Mašek tuto lokalitu blíže neurčil, ale mělo by se jednat o Přílezy, které se v pozemkových knihách velkostatku Toužim nazývají jako Pröles nebo Prelas. MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti: díl I. A–M*. Praha, 2010. ISBN 978-80-257-0027-3.

³⁶⁹ V pramenech Krämerová uváděna jako Krammerin, Cramerin. SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno.; TAMTÉŽ. kart. 20, inv. č. 295. nefoliováno.

³⁷⁰ Pravděpodobně byl jejím příbuzným Arnold Schön ze Schönau, který vlastnil Minice v Žateckém kraji. Ale statek Minice byl r. 1664 připojen k panství Klášterec nad Ohří. Další možným příbuzným mohl být Jan Maxmilián Schön ze Schöneku, majitel panství Hořany (Haret). LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. II. díl*. Praha. 1954. s. 484, 498, 754.

³⁷¹ V Berní rula uváděn jako Gramer, jméno Krämer je pak uváděno také jako Grobner. LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. II. díl*. Praha. 1954. s. 446, 504.

schopná žít. To však ale nic neměnilo na tom, že se podílel na jeho vyřizování. I samotný Verdugo měl osobní vazby k Franzi de Contrerasovi. Franz Inigo de Contreras byl synem jeho sestřence z Guillermovy strany. De Contreras oslovoval hraběte Verduga „brueder“ a Orina z Arina „schwager“. Nejednalo se jen o příbuzenskou vazbu, ale v té době probíhal také Verdugův osobní spor o Neprobylice právě s de Contrerasem. V dnešní době by se asi těžko mohl účastnit rozhodování na takovém případě, protože by se jednalo o střet zájmů.

Samotný spor začal pravděpodobně ještě před prvním dochovaným dopisem. De Contreras píše Orinovi z Arina, že psaní ze 17. února 1666 obdržel hned 19. února téhož roku. Nutno podotknout, že odepisoval hned následující den a v ten samý den si Orin z Arina poznamenal, že mu byl dopis doručen. Jelikož se jednalo o spor mezi vrchností (de Contreras) a poddanou (Krämerovou), chtěl de Contreras vyřešit spor v Neprobylicích, tedy na svém statku. Spor o poddanský dvůr měl být vyřešen hned v následujícím týdnu za přítomnosti krajského hejtmana Orina z Arina, de Contrerasa, jeho dvou svědků a Krämerové a jejích dvou svědků. Jak sám de Contreras navrhol Orinovi z Arina: „*als kan sie sich mit zwey personen auff ihrer seiten versehen, welches ich in gleichen auch thon werde und zu kunfftigen Donnerstag mit selbige nacher Neprowitz zu mir kommen, soll als dan schleinig in der sachen ein end besehen, bevor aber muste ich wissen, ob sie kommen wurd*“³⁷² a ještě před tím k tomu dodal „*Damit nun derselbe so wohl als ich der importunet von frauen Crämerin eintmahls überhaben werden*“³⁷³ To se ale nestalo a Krämerová se pravděpodobně nedostavila a také zřejmě roznesla nějaké pomluvy o Franzi Orinovi z Arina a de Contrerasovi. To poté vedlo ke slovní hádce mezi těmito dvěma v kostele. De Contreras si 25. února stěžoval Verdugovi na chování Orina z Arina a svou stížnost směřoval na místodržitelství do Prahy.³⁷⁴ Mezitím krajští hejtmani předvolali de Contrerasa i Krämerovou do Žatce, ale de Contreras se omluvil, že do Žatce nepojede: „*die citation nacher Saatz, betreffent der frauen Crammerin disputat halber, habe ich zu recht empffangen, dieweilen aber bemehlter frauen intimiret worden, sich nebst zweyen persohnen auf ihre seyden anhero zu verfügen, umb eine abrechnung zu halten, welches sie nit willens, sondern in einen andern ohrt, wordurch ich mein recht, alß grundt obrigkheit vergeben sohlte, mich hien zue sprengen vermeinet, wie auch nothwendtig nacher Praag verreÿssen mueß, waran mir ein mehrers gelegen, alß gelanget*

³⁷² SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 20, inv. č. 295. nefoliováno. Dopis z 20. 2. 1666. Franz Inigo de Contreras píše Franzi Orinovi z Arina.

³⁷³ TAMTÉŽ.

³⁷⁴ TAMTÉŽ.

*an meine hoch geehrte herren, mein dienst[liche] bieten, mir zu verzeyhen, daß ich vor dießmahl nit compariren kan“.*³⁷⁵

Ke konci března se do sporu vložilo místodržitelství, reagovalo na stížnost od Alžběty Krämerové, která tak předběhla de Contreras. Z Prahy přišel rozkaz, aby je krajští hejtmané porovnali a o jejich rozhodnutí dále informovali.³⁷⁶ Na základě tohoto rozkazu Verdugo s Orinem z Arina žádali, aby se de Contreras dostavil 13. dubna na osmou hodinu ranní do Žatce, aby mohli spor vyřešit.³⁷⁷ V tomto případě bylo zřejmě rozhodnuto, že de Contreas není v právu a Krämerové má vrátit poddanský dvůr, který měla před třiceti lety koupit, a on jí z něj chtěl vyhnat.³⁷⁸ Proto pak musela bydlet u Orina z Arina, aby neskončila na mizině.³⁷⁹ De Contreras se s tím ale nesmířil, napsal na místodržitelství, a to 6. května 1666 nařídilo, že podle článku M 26 v Obnoveném zřízení zemském je de Contreras v právu a jakožto vrchnost má právo k využívání poddanské půdy. Zároveň také připoměli, že: *„immettelst sie Krammerin zu schuldigen respect ihrer grundt obrigkeit verweißen solle.“*³⁸⁰ Toto rozhodnutí následně podpořil i Orin z Arina, který, jak se zdá, měl Krämerové také už víc než dost. Také své jednání obhájuje tím, že jí nikdy nechtěl nadřizovat, nebo jí naopak uškodit.³⁸¹

Dne 28. května 1666 odeslal Verdugo Krämerové rozhodnutí v jejím sporu. Upozornil jí na dvoutýdenní lhůtu k odvolání nebo připomínkování. Pokud by tak neučinila, měla uposlechnout nařízení z místodržitelství. Krämerová tak pravděpodobně neučinila, ale ještě 12. července 1666 se ozvala, že jí de Contreras posekal veškerou trávu a neuposlechl tak nařízení od místodržitelů. Pravděpodobně se odvolávala na první rozhodnutí z Žatce.³⁸²

Na tomto případě je tedy krásně vidět, jak mohl krajský úřad fungovat při řešení sporu. Důležitá nebyla Verdugova ani Orinova z Arina nestrannost a mohli se na

³⁷⁵ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 20, inv. č. 295. nefoliováno. Dopis z 25. 2. 1666. Franz Inigo de Contreras píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

³⁷⁶ TAMTÉŽ. Dopis z 27. 3. 1666. Místodržitelství píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

³⁷⁷ TAMTÉŽ. Dopis ze 7. 4. 1666. Ferdinandu Johannovi Verdugo a Franz Orin z Arina píše Franzi Inigovi de Contreras.

³⁷⁸ TAMTÉŽ. Dopis z 27. 3. 1666. Místodržitelství píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

³⁷⁹ TAMTÉŽ. kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopis z 29. 5. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³⁸⁰ TAMTÉŽ. kart. 17, inv. č. 263. nefoliováno. Dopis z 12. 5. 1666. Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³⁸¹ TAMTÉŽ. kart. 17, inv. č. 261. nefoliováno. Dopisy z 8. 5. 1666 a 29. 5. 1666. Franz Orin z Arina píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

³⁸² TAMTÉŽ. kart. 20, inv. č. 295. nefoliováno. Dopis z 12. 7. 1666. Alžběta Krämerová píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

řešení případu podílet. Tento spor dokazuje, že nejen krajští hejtmané psali na místodržitelství o pomoc a rady, ale i sami účastníci sporu se mohli dovolávat spravedlnosti na vyšších místech, pokud jim připadalo, že krajští hejtmané neplní své povinnosti podle přísahy a nejednají čestně. Dále je také vidět, že při prvním odvolání na místodržitelství bylo sice rozhodnuto, ať daný spor vyřeší hejtmané, ale u následujícího odvolání už rozhodlo samo místodržitelství a své rozhodnutí odůvodnili odkazem na Obnovené zřízení zemské.

Tento případ krásně ilustruje, jak rychle dokázali krajští hejtmané jednat. Dne 6. května odeslalo místodržitelství rozhodnutí, které obdrželi 24. května a hned v následujících několika dnech toto rozhodnutí přeposlali de Contrerasovi a Krämerové. Také první rozhodnutí od místodržitelství bylo doručeno 5. dubna 1666 k Verdugovi a Orinovi z Arina a hned za dva dny už odesílali dopis de Contrerasovi, aby se dostavil další týden do Žatce k porovnání.

3.3.3 Stížnosti židů

Židé v raném novověku žili na okraji společnosti a byli trnem v oku křesťanským obyvatelům. Židům se dařilo v podnikání a uměli vydělávat peníze. Nejčastěji je křesťané spojovali s lichvou a jejich řemesla byla považována za nečistá. V raném novověku byli židé utiskováni a vyháněni z královských, ale také poddanských měst. Z Žatce byli vypovězeni v roce 1637 a nesměli tu bydlet a dokonce ani přenocovat. Roku 1650 byli vyhnáni z Kadaně. Pokud se městu nedařilo židy vyhnat, snažilo se alespoň o regulaci počtu rodin.³⁸³

Vyhánění z měst zapříčinilo rozkvet židovských obcí na venkově. Židé se usídlili například v Liběšicích, Čeradicích, Libořicích, Mašťově nebo Široké Třebčici. V 17. století židovská komunita začala značně narůstat i v okolí Žatce.³⁸⁴ Židé sídlili též v Údlicích³⁸⁵, ze kterých si stěžovali židé v roce 1666 krajskému hejtmanovi Ferdinandovi Johannovi Verdugo na špatný rozvrh židovské daně.

³⁸³ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2011, 8 sv. ISBN 80-85983-12-5. s. 751–752.; PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha, 2001. ISBN 80-85924-33-1. s. 88–90.

³⁸⁴ KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2011, 8 sv. ISBN 80-85983-12-5. s. 751–752.; TAMTÉŽ, 7 sv. ISBN:978-80-7277-041-0. s. 794, FIEDLER, Jiří. *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha, 1992. s. 153–154.

³⁸⁵ O židovskou obec Údlice se v rámci rozvržení daní zajímala BALÁŠOVÁ, Michela. Židovská čtvrť v Údlicích z pohledu daňové evidence. In *Židé v Čechách 4. Sborník příspěvků ze semináře konaného 17. a 18. října 2012 v Trutnově*. Praha, 2013. s. 3–14.

Každá židovská obec byla jak náboženskou, tak i administrativní jednotkou. Duchovní hlavou obce byl rabín. Obecní starší a rychtář pak měli na starost světskou správu obce. V radě většinou zasedali členové nejbohatších rodin. Tato rada a židovský rychtář měli na starosti také vybírání daní, které platili panovníkovi.³⁸⁶ Vrchnosti platili takzvaný ochranný poplatek a majitelé panství měli židům poskytovat pomoc. Rychtář následně vyřizoval stížnosti a v případě nutnosti mohl i soudit, avšak vážné případy byly předávány městskému nebo vrchnostenskému soudu a výsledky vždy musela potvrdit vrchnost. Dále rychtář dohlížel na pořádek v obci a také mu náleželo hospodařit s obecními penězi. Rychtáře potvrzoval hejtman na daném panství.³⁸⁷ V případě, že někdo našel nejasnosti ve výběru daní, měl se v první řadě obrátit na hejtmana panství, který měl provést šetření.³⁸⁸ Tak to bylo i v našem případě, kdy se židé obrátili nejdříve na Johanna Neumana, hejtmana panství Červený Hrádek. Ten poté požádal o pomoc krajského sekretáře Christiana Ferdinanda Ungara, jenž následně informoval krajského hejtmana za panský stav Ferdinanda Johanna Verduga. Důvodem, proč se tato záležitost dostala až na stůl ke krajskému hejtmanovi, bylo, že se jednalo o kontribuce, na jejichž výběr dohlížel krajský úřad.³⁸⁹ O tom, jak vysoké daně budou židé v kraji platit, rozhodovali zemští židé.³⁹⁰ Jedním z nich byl i Jakub Aron, na kterého si židé z Údlic konkrétně stěžovali.

Židé v Údlicích (panství Červený Hrádek) sídlili zhruba od první poloviny 16. století, ale je možné, že zde první rodiny byly už od 15. století. Roku 1727 byla židovská obec umístěna na severozápadě města. Židé zde měli vlastní náměstí, synagogu, školu a špitál. Žilo zde okolo čtyři sta židů ve 27 domech. Ve své době se jednalo o jednu z největších židovských obcí v Čechách.³⁹¹

Vybírání kontribucí probíhalo v Žateckém kraji v roce 1666 tak, že pro výběr židovské krajské kontribuce měly být zvoleny tři osoby. Ty pak měly spolu s dvěma výběřčími vybrat danou částku podle rozdělení. Toto nařízení přišlo od České komory

³⁸⁶ O této dani se zmiňují prameny v SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 267b. nefoliováno.

³⁸⁷ LEGNEROVÁ, Hana. Formování samosprávy židovské obce Postoloprty na sklonku 17. století. In *Židé v Čechách. Sborník příspěvků ze semináře konaného 24. a 25. října 2006 v Liberci*. Praha, 2006. s. 105–112. ZENTNER, Jakub Václav. *Židovská obec v Libochovicích v raném novověku*. Praha, 2009. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická Fakulta. s. 95–96.

³⁸⁸ LEGNEROVÁ, Hana. Formování samosprávy židovské obce Postoloprty na sklonku 17. století. In *Židé v Čechách. Sborník příspěvků ze semináře konaného 24. a 25. října 2006 v Liberci*. Praha, 2006. s. 105–112.

³⁸⁹ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 267b. nefoliováno.

³⁹⁰ Zemské židovstvo a jeho pravomoci a vliv zatím výrazně zpracováno. LEGNEROVÁ, Hana. Formování samosprávy židovské obce Postoloprty na sklonku 17. století. In *Židé v Čechách. Sborník příspěvků ze semináře konaného 24. a 25. října 2006 v Liberci*. Praha, 2006. s. 105–112.

³⁹¹ BALÁŠOVÁ, Michela. Židovská čtvrť v Údlicích z pohledu daňové evidence. In *Židé v Čechách 4. Sborník příspěvků ze semináře konaného 17. a 18. října 2012 v Trutnově*. Praha, 2013. s. 3–14.

a zemské židovské obce a krajští hejtmané měli dohlížet na jeho dodržování.³⁹² Židé z Údlic si zvolili jistého Lösera (protože se jednalo o velkou židovskou obec a největší tíha kontribuce spočívala právě na nich, tak uplatňovali nárok na svého vlastního zástupce). Problém nastal ve chvíli, kdy zemský žid Jakub Aron³⁹³ vybral výběřčího sám, a to bez souhlasu Údlických židů. Jednalo se o jistého Wölfela.³⁹⁴ Dokonce si údličtí židé stěžovali, že když Löser přišel ke krajskému výběřčímu, tak byl pokutován 100 dukáty a uvržen do vězení, jelikož se spolu s ním nedostavil Wölfel, kterého vybral Jakub Aron. Toto nařízení však Údličtí neobdrželi a proto se jím nemohli řídit.³⁹⁵ V této rovině se Údličtí ještě obraceli na Johanna Neumana, hejtmana panství Červený Hrádek, pod které Údlice spadaly v rámci vrchnostenské správy. Mimo jiné také prosili, aby ochraňoval jejich práva, a doplnili, že kdyby museli vyplatit větší daně pro krále, tak by jim pak už nemuselo zbývat na vrchnostenský poplatek pro majitele panství Červeného Hrádku Jana Adama Hrzána z Harasova. V tomto momentě hejtman Červeného Hrádku napsal krajskému hejtmanovi Ferdinandovi Johannu Verdugo a krajskému sekretáři Christianovi Ferdinandovi Ungarovi dopisy, aby je informoval o stížnosti údlických židů a zpravil je o daném problému. Mimochodem v dopise zmiňuje svůj názor, že Údličtí chtějí překazit Wölfelovu účast na výběru daní. Verdugo se svým kolegou Orinem z Arina se zastali Wölfela a nařídili, aby hejtman Červeného Hrádku zajistil, aby žid Wölfel, kterého si vyžádali, dorazil do Žatce ke krajskému sekretáři a byl přítomen daňové sbírky.

Údličtí židé si ke konci roku 1666 ještě stěžovali také na nesprávné uložení daně. Ve chvíli, kdy žádali o účetní knihu u výběřčího v Žatci, ten jim ji odmítl vydat, protože k těmto údajům měl přístup pouze Jakub Aron, který podle Údlických vybral více peněz na daních a ty si následně schoval u sebe. Proto také židovská obec žádala o kontrolu vyúčtování.³⁹⁶ Toto jejich přání krajští hejtmané přijali a nařídili, aby došlo k přezkoumání vyúčtování krajské sbírky, a to za tři roky zpětně. Následně také napsali Jakubu Aronovi, aby výběřčímu pomohl.

³⁹² SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 267b. nefoliováno. Dopis z 21. 8. 1666, koncept Ferdinanda Johanna Verduga a Franze Orina z Arina píše pravděpodobně Hansu Neumanovi hejtmanovi panství Červený Hrádek.

³⁹³ Byl knížecí saský dvorní žid a zemský starší a také židovský rabín v Libochovicích, kde žil od roku 1651 a zemřel r. 1702. ZENTNER, Jakub Václav. *Židovská obec v Libochovicích v raném novověku*. Praha, 2009. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická Fakulta. s. 42.

³⁹⁴ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17, inv. č. 267b. nefoliováno. Dopis z 14. 8. 1666. Židovská obec v Údlicích píše Hansi Neumanovi, hejtmanovi panství Červený Hrádek.

³⁹⁵ TAMTÉŽ. Dopis z 28. 8. 1666. Židovská obec v Údlicích píše Hansi Neumanovi hejtmanovi panství Červený Hrádek.

³⁹⁶ TAMTÉŽ. Dopis nedatován. Židovská obec v Údlicích píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

Bohužel se k dané problematice nedochovalo potřebné množství informací, aby mohla být stížnost podrobněji zrekonstruována a vyvozeny z ní nějaké závěry. Z dochovaných dopisů není zřejmé, zdali Jakub Aron skutečně zpronevěřil peníze na daních, nebo si židovská obec v Údlících jen vymýšlela a hledala možnost, jak snížit kontribuce, aby ušetřili. Tak nebo onak se jedná o doklad toho, že krajský hejtman mohl řešit i židovské daně. Dále se potvrzuje, že zemští židé se účastnili nejen na výběru daní, ale také mohli rozhodovat o jejich rozdělení v rámci celé země na jednotlivé kraje.

3.3.4 Věznění francouzského kupce (1666–1667)

Obchodník původem z Francie Johann Forst (Horst) byl zatčen v Jindřichovicích odhadem v polovině listopadu roku 1666. Byl obviněn z lákání různých pracovníků cínových a plechových hamrů do Francie. Měl být ihned převezen do pražského vězení, ale místo toho skončil ve vězení v Žatci. Odtud byl pak převezen až ke konci ledna 1667 na rozkaz místodržících. Ve vězení v Žatci se následně přiznal, že není žádný kupec, ale že je na tajné misi, o čemž psal Verdugo pravděpodobně místodržícím do Prahy: „*welcher sich zwar keinen kauffman nennen laßet, sondern sich hoch angelegenen gehaimben commission bekennet*“³⁹⁷. Bohužel bližší informace dopis neobsahoval.³⁹⁸ To, jak to s vězněným Francouzem bylo či nebylo, je teď pro tuto práci druhořadé a vyžadovalo by to podrobnější výzkum.

Důležitá je role krajských hejtmanů v této situaci. Ti měli pomoci s informováním dalších horních měst v kraji, aby učinila potřebná opatření proti takovým lidem a v případě, že by královská horní města potřebovala pomoc, měla se obrátit právě na krajské hejtmany.³⁹⁹ Mimo jiné také řešili stížnosti ze strany města Žatce. Uvězněný Francouz totiž ve vězení žádal, aby mu servírovali zvěřinu, bažanty a podobná jídla, to ale královské město Žatec nebylo schopno financovat.⁴⁰⁰ A v neposlední řadě dohlíželi na převoz vězně do Prahy na staroměstskou radnici. Především ale měli zajistit strážu a případné výlohy naučtovat české komoře.⁴⁰¹

³⁹⁷ SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 18, inv. č. 268e. nefoliováno. Koncept z 23. 12. 1666, Ferdinand Johann Verdugo zřejmě píše na místodržitelství v Praze.

³⁹⁸ TAMTÉŽ.

³⁹⁹ TAMTÉŽ. Dopis ze 17. 1. 1667, místodržitelství v Praze píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina.

⁴⁰⁰ TAMTÉŽ. Dopis z 23. 12. 1666, rychtář, purkmistr a rada píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Adamovi Felixovi Údrčkému z Údrče.

⁴⁰¹ TAMTÉŽ. Koncept z 23. 12. 1666, Ferdinand Johann Verdugo zřejmě píše na místodržitelství v Praze. TAMTÉŽ. Dopis z 20. 1. 1667, Christian Ferdinand Ungar píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi.

Francouzi byli nepřátelé Habsburské monarchie. Strach z nich a nenávisť k nim pramenila z několikaletých bojů. I tady se pravděpodobně projevila tato zášť k francouzskému národu. Francouzi se pohybovali po českých zemích nejen jako obchodníci, ale další možností bylo stát se řemeslníkem, učitelem tance, hofmistrem nebo kuchařem.⁴⁰² Nevraživost vůči Francouzům tu byla od dob válek a stupňovala se postupně. Nejsilněji se projevila v 70. letech 17. století, za války Ludvíka XIV s Nizozemím až přešla k obvinění Francouzů ze žhářství v roce 1689, tehdy shořela severní část Starého a Nového Města pražského spolu s Židovským městem.⁴⁰³ Doklady o tom, že požár skutečně založili Francouzi, neexistují, ale pro nás v tuto chvíli je to doklad o nevraživosti k Francouzům v Čechách, která narůstala dlouho před požárem v roce 1689.

⁴⁰² PAŽOUTOVÁ, Jana. „*Francouzský*“ požár Prahy (1689). Praha. ISBN 978-80-87271-45-2. s. 51.

⁴⁰³ PAŽOUTOVÁ (KOPEČKOVÁ), Jana. "Francouzský" požár Prahy v roce 1689 a jeho pozadí. In *Celostátní studentská vědecká konference Historie 2000. České Budějovice 5.–6. prosince 2000*, České Budějovice, 2001 s. 97.

4. ZÁVĚR

Stěžejní postavou v této práci byl Ferdinand Johann Verdugo a čerpala jsem především z korespondence, která mu přicházela, jakožto hejtmanovi za panský stav v Žateckém kraji, v letech 1665–1667. Ve třech tematických kapitolách jsem se snažila vždy z jiného pohledu nahlížet na danou problematiku. V první kapitole byl představen vývoj krajské správy. Tato kapitola byla nezbytná pro pochopení toho, kdy a za jakých situacích sílila pozice krajských hejtmanů, popřípadě kdy docházelo k oslabení jejich vlivu. V době, kdy byl hejtmanem Ferdinand Johann Verdugo, byla krajská správa využívána jako nejnižší státní orgán pro komunikaci s obyvatelstvem a k řešení malých sporů v kraji, dále pak pro výběr kontribucí a pro řešení ubytování vojsk. Hejtman měl poměrně jasně dané kompetence různými nařízeními, ale také byly zakotveny v Obnoveném zřízení zemském. Krajského hejtmana v 17. století mohl jmenovat pouze král a mohl to být pouze šlechtic usedlý v kraji.

Druhá kapitola se zaměřila na život samotného Ferdinanda Johanna Verduga. Přestože byl v letech 1665–1667 hejtmanem za panský stav v Žateckém kraji, což je stěžejní období pro tuto práci, tak byl především celý život šlechticem a členem rodu Verdugo. Tyto dva aspekty ovlivňovaly jeho chování, myšlení, jednání a spoustu dalších činností. I když nepatřil mezi zámožné šlechtice a neměl tedy prostředky na hvězdnou kariéru, uplatnil se alespoň jako krajský hejtman za panský stav. Nutno podotknout, že ne všichni šlechtici měli zájem o to stát se krajskými hejtmany, ale hrabě Ferdinand Johann Verdugo o tuto pozici zřejmě zájem měl. Byl hejtmanem tři roky, a to i přesto, že po roce služby mohl své znovujmenování odmítnout. To však neudělal a působil na pozici až do roku 1667, s tím, že se ke krajským záležitostem vyjadřoval ještě několik let poté, co funkci opustil. Jako šlechtic měl tak možnost zaujmout místo ve státní správě a alespoň do určité míry se podílet na chodu království. Krajský hejtman sice nepatřil mezi nejprestižnější pozice v českých zemích, ale mohl posloužit panovníkovi a své zemi. To mohlo být v očích barokního šlechtice pocházejícího z nově nobilitovaného rodu, kdy jeho předci působili v armádě a bojovali za Habsburky, velice důležité.

Ferdinand Johann Verdugo patřil mezi ty šlechtice, co zůstávali většinu svého života na svých panstvích, a jen v nutných případech je opouštěli, aby zařídili různé záležitosti, které vyžadovali jejich přítomnost. Jak již bylo naznačeno, pocházel z nově nobilitovaného rodu, který z konfiskací získal statky v Čechách. Stejně jako jeho otec Francisco II. pojal za svou choť ženu ze starého českého rodu, snad proto, aby se lépe

asimiloval do českého prostředí. Na rozdíl od svých předků, kteří působili v armádě rakouských Habsburků, se ujal pozice v krajské správě. Ovšem při pohledu na jeho přiřazené příbuzné už to nepůsobí tak odlišně. Jeho manželka Maxmiliána Apolonie byla rozená Libštejnská z Kolovrat a její otec, bratři a další příbuzní se objevují v krajských seznamech poměrně často. Je tedy možné, že Ferdinand Johann Verdugo si vzal příklad z manželčiny příbuzných.

Třetí kapitola, dle mého názoru nejtěžší, se věnuje Ferdinandovi Johannovi Verdugovi jakožto krajskému hejtmanu a krajskému úřadu v šedesátých letech 17. století. Především na základě korespondence Ferdinanda Johanna Verduga s jeho kolegy krajskými hejtmany za rytířský stav a krajským sekretářem vznikla podkapitola s názvem „3. 2. *Fungování krajského úřadu*“. Zde jsou rozebrány nejen kompetence krajského hejtmana, ale především pak jeho každodenní praxe v úřadu. Kolegy v úřadě Ferdinanda Johanna Verduga byli Franz Orin z Arina a Adam Felix Údrčský z Údrče. Tito dva hejtmané za rytířský stav, jak se zdá, bez hraběte Verduga nic nepodnikali a ve většině případů čekali na jeho souhlas. Oba dva byli usedlí v Žateckém kraji, Orin z Arina patřil mezi nově nobilitované, zato Adam Felix Údrčský z Údrče pocházel ze starého českého rodu. V tomto ohledu nemohli být odlišnější. Franz Orin z Arina neuměl česky a nařízení, která chodila v češtině, mu byla překládána do němčiny. Doklad o tom, že by se musela nařízení překládat i Údrčskému z Údrče nebo hraběti Verdugovi se nepodařilo nalézt. Ale vzhledem k tomu, že Údrčský z Údrče pocházel ze starého českého rodu, to v jeho případě nebylo pravděpodobně potřeba a u Verduga se uvádí, že uměl česky. Z korespondence vyplývá, že hlavní slovo měl Verdugo a oni byli pověřováni úkoly, které následně plnili. Avšak navenek pro veřejnost museli hejtmané působit rovnocenně. Další, koho měl Ferdinand Johann k dispozici, byl Christian Ferdinand Ungar, krajský sekretář. Ukázalo se, že byl pro fungování úřadu téměř nepostradatelný. V krajské kanceláři působil cca od roku 1655 a pracoval tam ještě dlouho po roce 1667, kdy Verdugo skončil v hejtmanování. To z něj dělalo cenného a zkušeného člověka. Však Ferdinand Johann Verdugo nechtěl, aby odešel, a snažil se zabránit jeho odchodu. Dokonce si tak krajský sekretář mohl diktovat podmínky, za jakých je ochoten na svém místě zůstat.

Komunikace mezi těmito třemi muži byla velmi aktivní. Dokázali případy řešit velmi rychle a o všem se informovali. Komunikace neprobíhala jen formou písemnou, ale také ústní. Několikrát je v korespondenci zmíněno, že onu záležitost budou muset probrat ústně, až se spolu uvidí, nebo že za sebou míří na návštěvu a podobně. V případě korespondence trvala cesta dopisu cca jeden až dva dny. Pokud bylo nutné vyjádření

vyššího orgánu, tak krajský úřad informoval většinou místodržitelství v Praze, aby vydali rozkaz, jak pokračovat, nebo jak zasáhnout. To fungovalo i naopak, když například místodržitelství potřebovalo o něčem informovat obyvatele království, tak kontaktovali krajské hejtmany a ti pak rozkazy či nařízení šířili dále po kraji. Při psaní dopisů používali většinou dobový úzus a dodržovali klasicky stanovená pravidla pro barokní dopisy, ale v dopisech od Franze Orina z Arina se objevila krásná výjimka. Rytíř Orin z Arina oslovil několikrát hraběte Verduga „pane kolego“. Toto oslovení je pro tehdejší dobu velice neobvyklé a nezvyklé. Franz Orin z Arina tím nechtěl naznačit, že by byl stejného postavení a ani nechtěl snížit postavení hraběte Ferdinanda Johanna Verduga. Chtěl tím pouze říci, že jsou kolegové v krajském úřadu. Toto oslovení použil také Údrčský z Údrče, ale oproti Orinovi z Arina, jej použil jen jednou.

Jak bylo řečeno v instrukcích, a korespondence Ferdinanda Johanna to potvrdila, hlavní náplň krajského hejtmána bylo řešit záležitosti ohledně ubytovaného vojska. Především kvartýrování, vybírání kontribucí a řešení stížností na vojáky od obyvatelů kraje, ale také stížnosti od ubytovaných vojáků, respektive jejich plukovníků a kapitána. To znamená, že krajský hejtman sloužil jako prostředník. V některých záležitostech informoval místodržitelství a chtěl znát postup nebo další rozkazy, a ty pak tlumočil dál k ubytovanému regimentu nebo obyvatelům. Další, co krajští hejtmani poměrně často řešili, byly spory mezi obyvateli. Nejen mezi vrchností, městy, ale i mezi samotnými poddanými. Rozkmořené strany mohl porovnat anebo spor mohla urovnat komise. Pokud nepomohlo ani jedno, musel případ poslat na příslušná vyšší místa.

V dosavadní literatuře se většinou uvádí, že krajský úřad v 17. století neměl stálé sídlo a úřad sídlil na panství současného hejtmána. To nerozporuji, avšak z korespondence vyplývá, že nejen Doupov (tedy sídlo krajského hejtmána za panský stav hraběte Verduga) potažmo Široká Třebčice a Stroupeč (sídlila krajských hejtmánů za rytířský stav Orina z Arina a Údrčského z Údrče), ale i Žatec (krajské město) měl své důležité postavení. Do Žatce byla svolávána komise a i samotní hejtmáni jezdili do Žatce vyřizovat krajské záležitosti. Dále se zde většinou drželi provinilci ve vězení, i přesto, že to bylo vězení městské. V Žatci sídlil krajský sekretář Christian Ferdinand Ungar, který byl i členem městské rady. To, že Žatec měl významné postavení v krajské správě a odehrávala se zde spousta jednání, komisí a podobně, neznamená, že to tak fungovalo po celou dobu, natož aby to tak fungovalo i v ostatních krajích. To se zatím nepodařilo prokázat a bylo by zapotřebí udělat sondy do dalších krajů, aby se potvrdilo, nebo naopak vyvrátilo toto tvrzení. To, že Žatec byl jedním z center, může být i díky osobě Christiana

Ferdinanda Ungara. Snad díky němu vzniklo toto spojení a je tak možné, že se jedná o výjimku a Žatec byl sídlem krajského úřadu jen ve sledovaném období.

Krajský úřad měl dále vykonávat sekvestrace a exekuce. I tato kompetence byla doložena prameny a jednalo se o problém, který byl řešen poměrně často. V letech, kdy byl hejtmanem Ferdinand Johann Verdugo, se řešila sekvestrace panství Valeč, kterou zdědil po svých předchůdcích. Krajský úřad byl vyřizováním sekvestrace poměrně zatížen. Krajští hejtmané pomohli s výběrem sekvestrátora, na starosti měli vyúčtování při sekvestraci, prováděli kontroly sekvestrátorů, pomáhali při prodeji majetku a hlavně o všem informovali místodržitelství. Měli výhodu toho, že znali kraj a měli to blíže než pražští úředníci. Místodržitelé neznali kraje tak dobře jako krajští hejtmané a neměli takový přehled o dění v kraji jako oni. A tak je využívali jako prostředníky, zdroj informací a svoji prodlouženou ruku.

Další podkapitola poukazuje na nevšední záležitosti, které přicházely k řešení do krajského úřadu. Z příkladů zjistíme, jak postupovali, když se v kraji stala vražda, jak vyřešili spor mezi de Contrerasem a jeho poddanou Krämerovou nebo jak dokázali pomoci židům, kteří si stěžovali na špatné kontribuce.

Ve všech konkrétních případech vystupovali zejména jako prostředníci mezi jednotlivými stranami, především informovali místodržitelství o dění kraji. Ve zmíněných případech dokázali jednat velice rychle. Daný případ se snažili co nejrychleji vyřešit a ideálně ke spokojenosti obou stran. V případě zabití žateckého měšťana se pak snažili o to, aby byl vrah potrestán, ne však zbaven života, jelikož to nebylo přání vojákových nadřízených. Zároveň však museli hejtmané dát zadostiučinění vdově a pozůstalým sirotkům. Ve sporu de Contrerasa a Krämerové pak museli nalézt, kdo je v právu. Nakonec se věc rozhodla podle Obnoveného zřízení zemského a za pravdu bylo dáno majiteli panství Neprobylic, de Contrerasovi. Do tohoto případu bylo zapojováno místodržitelství, ale nejen ze strany hejtmanů, ale především rozkmotřenými stranami. Jak bylo ukázáno na případě francouzského kupce, měli informovat další horní města v kraji a varovat je před lákáním svých horníků do francouzských služeb. Dále dohlíželi na převoz vězně do Prahy. Měli tedy zajistit stráž a vynaložené peníze poté naučtovat české komoře. Tedy i v tomto případě měli funkci prostředníka a zařizovali potřebné záležitosti týkající se podání informací poddaným.

Předkládaná práce tedy některé informace potvrdila, ale především zjistila několik nových informací o fungování krajského úřadu. Zajímavé bylo zjištění o tom, jak mezi sebou krajští hejtmané komunikovali a jak rychle dokázali řešit spory nebo nastalé

problémy v kraji. V práci jsou nastíněny rodinné vazby mezi krajskými hejtmany. Mnoho krajských hejtmanů bylo příbuzensky provázáno, avšak zjistit, jak časté, a jak silné tyto vazby byly, by potřebovalo větší pramenný výzkum, a to především v matrikách. V práci byly pouze nastíněny tyto rodinné vazby a bližší výzkum tak byl ponechán pro další badatele.

Další zajímavou informací byla zmínka o „úplatcích“, které, jak se zdálo, dostávali hejtmané pravidelně jednou za rok na Nový rok. O této praxi zatím nebylo nikde psáno, pokud je mi známo, a tak není jasné, jestli se jednalo o ojedinělý případ jen na Žatecku ve sledovaném období, nebo o normální dobovou praxi. I tento závěr je nutné ověřit dalšími sondami z jiných krajů.

Co ovšem z pramenů zcela jasně vychází, a později vydaná instrukce z roku 1695 toto tvrzení podporuje, je role krajského sekretáře. Ten patřil mezi neinformovanější lidi v krajském úřadě, a kdo měl informace, měl i moc. Nechci však tvrdit, že krajský sekretář Christian Ferdinand Ungar byl mocnější než hejtmané za panský nebo rytířský stav, ale vzhledem k tomu, že na svém postu působil mnoho let, tak měl rozhodně větší přehled o dění v kraji nežli krajští hejtmané. Především pak o případech, které se protáhly a řešily se více než jeden nebo dva roky. Christian Ferdinand Ungar byl velice schopný a dokonce to dotáhl do šlechtického stavu, ale nikdy si nedovolil přesáhnout své kompetence a nerozhodoval bez souhlasu hraběte Verduga nebo hejtmana za rytířský stav. Jak naznačuje instrukce z roku 1695, tak jiní krajští sekretáři toto pravděpodobně dělali. Instrukce totiž zakazovala sekretářům cokoli podepisovat nebo o čemkoli rozhodovat bez krajských hejtmanů.

Závěrem je možné konstatovat, že práce přinesla alespoň trochu více světla do dějin druhé poloviny 17. století. Sice neobjasnila všechny aspekty fungování krajského hejtmana a krajské správy ke konci 17. století, ale její snahou bylo upozornit na předkládané téma a poukázat na další možnosti, které v sobě (s ohledem na výzkum krajské správy) skrývají rodinné šlechtické archivy. Každodenní život krajských hejtmanů a jejich úřadů patří mezi ta témata, která nejsou badatelsky tolik probídaná a mají stále ještě hodně co nabídnout.

5. PŘÍLOHY

5.1 Edice

5.1.1 Ediční poznámka

Předkládané editované dopisy jsou pouhou selekcí, kdy byly vybrány jen ty nejdůležitější dopisy. Konkrétně se jedná o dopisy mezi Ferdinandem Johannem Verdugem a jeho kolegy krajskými hejtmany za rytířský stav Franzem Orinem z Arina, Adamem Felixem Údrčkým z Údrče a krajským sekretářem Christianem Ferdinandem Ungarem z let 1665–1667. Celkem edice obsahuje 25 vybraných dopisů, které jsou řazeny chronologicky.

Dopisy byly transliterovány z novogotické kurzívy, zásahy do textu byly učiněny pouze v nejnnutnějších případech. Například při použití velkých písmen v osobních jménech či místních jménech a také v titulatuře. Zkratky jsou následně rozepsány za použití symbolu hranatých závorek „[]“ a humanistické písmo bylo zvýrazněno kurzívou. Kulaté závorky „()“ znázorňují použití závorek v originálním textu. Každý dopis (pokud to pramen umožňoval) je opatřen hlavičkou, kde je uveden adresát, pisatel, datum odeslání a doručení, místo odeslání a doručení. Po hlavičce následuje regist v českém jazyce, jenž je oddělen od originálního textu kurzívou. Poznámky pod čarou poté posloužily k identifikaci osob, míst či k vysvětlivkám.

5.1.2 Edice korespondence Ferdinanda Johanna Verduga z let 1665–1667

5.1.2.1 Franz Orin z Arina, krajský hejtman za rytířský stav, 1665

- 1) **List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Franze Orina z Arina, odesláno z Široké Třebčice 16. srpna 1665, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.**

Regest: Franz Orin z Arina obdržel dopis od Ferdinanda Johanna Verduga 15. srpna i s příloženými stampachovskými akty s tím, že to zařídí druhý den ráno až pojedou do Valče. Ferdinanda Johanna Verduga pochvaluje, že vydal šest prázdných papírů, ale že více k tomu ví Christian Ferdinand Ungar. Na Verdugův rozkaz poslal k daňovému úřadu záležitosti týkající se Montecuccolliho pluku a peněz co na to mají přijít včetně odpovědi od velitele pluku. Mezitím se Orin z Arina pokusí vybrat 30 mandel obilí za rok 1664, které ještě nevybrali. Ve věci paní Mirošovské a jejího nevlastního syna pak považuje za

nezbytné, aby se to neřešilo přes komisi, ale aby to zařídili oni sami. Franzův tchán si myslí, že by se ho měli zbavit, protože podle zemského práva to tak udělat nemůžou. Dále informuje Verduga, že pan velitel Montecuccolliho pluku opustil Žatec a tudíž tam už oni sami nemusí. Bylo by však dobré tu věc s vdovou uzavřít.

Hoch und wohlgebohrner graff etc[et cetera].

Besonders hochgehrter herr x. Daß unten dato 15ten *huius* an mich dirigirte schreiben, habe nebst bin Stampachischen⁴⁰⁴ *acten*, auch waß bey dem ambt eingelaufen, sambt den schriffthen so die frau Miroshowskyn⁴⁰⁵ und ihren herrn stieff sohn⁴⁰⁶ *concerirt*, zu recht erhalten. Warauf in verlangender antwortd dienet, daß ich geliebst gott morgen mich nacher Waltsch⁴⁰⁷ verfügen, und des werckh vornemben werde.

Belangende die craiß ampts *expedition*, hat mein hochgeehrter herr graff gar gueth gethann, ds[das] die 6. *chartabiancen* zur berusten anweißung sein ausgehändiget worden dan herr Ungar⁴⁰⁸ in diesem schann weiter zu *disponiren* wissen wirdt, dero befehl aber, so von dem löb[lich] aber steuer ambt wegen des lobl[liche] *Montecucolischen*⁴⁰⁹ *regts march* unkosten, unß einkommer, auch its nebst der antwortd von (titul[us]) heren obr[isten]leutenandt⁴¹⁰, auch gedachtes herrn Ungars *missiu* hinwieder zue empfangen, und wolle mein hochgeehrter herr graff hieruber beÿ me[h]r beruhrten herrn Ungar dem bericht aufsetzen = und dem lob[lich] steuer ambt einschickhen zulassen, unterdessen werde ich auch wegen des 30ten mändels vors abgerichene 1664^{iste} jahr, zu einbringung der außen bliebenden bekandtnuß briff mit der *exceution*, zu dem ende der befehl beÿ mir verblieben, wie billich verfahren.

Was die Frau Miroshowskyn, und ihren herrn stieff sohn betriff, liegh unß nothwendig ob solches, aber nit *commissions* weißer, sondern daß wier herren *commissarien* verordnen sollen, damit die sachen womöglichen in der güete auß einander gesäzt werden möchte, auf unß zunemen, dann ich dieß falbs mit meinem heren schwiger

⁴⁰⁴ Štampachové ze Štampachu byl rod usídlený v Žateckém kraji, mezi jejich panství patřila například Valeč. Spisy se týkají pravděpodobně Jaroslava Arnošta Štampacha ze Štampachu majitele panství Valeč.

⁴⁰⁵ Rytířský rod Mirošovský z Mirošic. Predikát získali v roce 1595.

⁴⁰⁶ Osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴⁰⁷ Valeč, dnes obec ležící v Karlovarském kraji.

⁴⁰⁸ Christian Ferdinand Ungar, sekretář krajského úřadu.

⁴⁰⁹ Montecuccolliho pluk ubytovaný v Žateckém kraji. Název nese po slavném Raimundu Montecuccolli, vévodovi z Melfi, jenž byl generálem ve službách Habsburské monarchie.

⁴¹⁰ Vrchním velitelem Montecuccolliho pluku byl Maximilian II. Jakub Moritz kníže z Lichtenštejna (1641–1709).

vater⁴¹¹ shann zu werde geslanten, und vermeinte solliches von unß abzuwenden, aber wir ich vernunbern vermög der rechten und landes ornung nit sein kann.

Was herr obr[isten] leütenandt wegen des entleibten burg zu Saaz⁴¹² vor antwordt ergehen lassen, gibt der beÿ schlueß mit mehren, und ist (dach alles umkorphreibe) mein meinung daß, weir unß, oder weinsstens von unß einer ehe ist wegen nacher Saaz verfüesten, und des fahls mit eniem erstamben stath, und der wittib unter rideten, damit wier hierinen aus sicheristen gehen und all bested schliessen möchten, zu erwartung nach richt samber antword verbliebe.

Meines hochgeehrter herrn graff

Weiten Trebetitsch⁴¹³ den 16ten aug[usti] A[nno] 1665

Dienst gesliessnesten diener

Frantz Orin von Arino⁴¹⁴

2) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Franze Orina z Arina, odesláno z Široké Třebčice 10. října 1665, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.

Regest: Franz Orin z Arina se ujišťuje, že Verdugo zařídil ty věci v záležitosti s Gempergerem a nechá mu je doručit. Gempergerovi poslali druhé předvolání a dosáhli tak kontumace. Ke konci ještě Orin z Arina prosí hraběte Verduga, aby prostudoval spisy (protože nebudou potřebovat, aby zasedla komise, jelikož se Gemperger už dvakrát neobjevil) a aby vše zařídil podle práce a pokud se ho zastane, zůstane mu vděčný.

Hoch und wolhgeborner graff etc[et cetera].

Besonders hochgeehlisten herr *collega* es zweifel mie mihl der selben wirdt in guben andenken tragen wie das mein hochgeehrten herr graff mir verschprechug gethan meine sachen wagen das Gempergers⁴¹⁵ bestend *recommendirt* sein zu lasen.

Wann dann nun ich gerne einmahl aus diesen sachen kommen, undt den schann zu zwaÿmahlen in wient geschlagenen *citationen* undt dardunch in *contumaciam* erkente werks genusen möchte.

⁴¹¹ Johann Georg Proy von Geisselberg und Findelstein sídlící na Malém Březně nad Labem.

⁴¹² Žatec, královské město ležící dnes v Ústeckém kraji.

⁴¹³ Široká Třebčice, sídlo France Orina z Arina v Žateckém kraji, dnes v Ústeckém kraji.

⁴¹⁴ Franz Orin z Arina byl hejtmanem za rytířský stav v roce 1665.

⁴¹⁵ Gemperger byl hejtman panství Vintířov. V roce 1664 byl majitelem Jan Antonín Losy z Losinthalu (cca 1650–1721).

Dero wegen meinen hochgerhrlisten herrn graffen nachmahlen dienst freund[liche] bitte, die scheissen bester maßen (weillan es keinen *commision* durch sein vorig zweymahliges nit erscheinen mehr von nölten) zu beobachten undt mir vermög nachkans, zu dann ich deroselben alles anhaimb gebe, die bielligkeit wiederfahren laßen wollen, warnik zu gewehriger vor beschaidung verbleibe.

Meines hochgeehlisten herrn graffen

Tröbeditsch⁴¹⁶ den xb[decembris] A[nno]

Dienst willigster diener

Franc Orin von Arino M[anu] p[ropria]

3) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Franze Orina z Arina, odesláno z Široké Třebčice 29. března 1666, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.

Regest: Franz Orin z Arina sděluje Ferdinandu Johannovi Verdugovi, že jeho dopis z 28. března mu dorazil v pořádku i s krajskými účty. Děkuje, že se optal na jeho zdraví a ujišťuje Verduga, že už mu je lépe, a doufá, že i jemu zdraví slouží. Co se týče záležitosti ohledně Gempergera, tak ten se zase neobjevil na komisi a dokonce ještě na předvolání na pány komisaře zanadával. Tím nejen, že zničil snahu komisařů, ale případ zneplatnil a zkroutil. Takže čas, který na tom strávili, byl zbytečný a vše bylo zastaveno. Gempergerovi ta akta nebyla předána a on z toho nebude mít žádné potíže, protože pro ex contra už odešla, a tak už o tom musí rozhodnout soud. Komisaři pak z těchto vyúčtování jasně uvidí, která strana je v právu. Dále má Gemperger nějaké nevyřízené věci také v Litoměřickém kraji a ve Žďáru, kde si na něj stěžují, jenže některé věci jsou zamlčené a tak některé stížnosti byly propásnuty. Franz Orin z Arina ještě zmiňuje, že kdyby se to netýkalo dalších krajů, tak to budou mít dávno vyřešené, ale protože se Gemperger v Žateckém kraji zdržel jen krátce, tak se celá záležitost táhne. Také Orin z Arina znovu jel za hrabětem Hrzánem z Harasova a požadoval schůzku, přičemž s ním hrabě Hrzán z Harasova souhlasil.

Gemperger znovu odešel do Loketského kraje a když tam vstoupil do služby, kterou znovu opustil a pak se zase vrátil domů, tak o tom Orin z Arina informoval Verduga a doufá, že mu vyjde Verdugo vstříc a bude jeho spravedlivé požadavky zastupovat a hejtmanovi z Přísečnice podá správné informace o Gempergerovi, aby o tom věděl tribunál v Přísečnici, který by tam měl být. A tak Verduga znovu prosí, aby okamžitě tu informaci

⁴¹⁶ Široká Třebčice, sídlo France Orina z Arina v Žateckém kraji, dnes v Ústeckém kraji.

hejtmanovi z Přísečnice dal a předvolal Gempergera do Doupova a až tam bude, tak aby dal Orinovi z Arina vědět (aby to neuškodilo reputaci krajským hejtmanům). Co se týká hejtmana ze Žďáru ohledně Gempergera, tak se domnívá, že nařízení ještě neudělali a jeho excelenci panu nejvyššímu kancléři snad ještě nedali vědět, a budou ho ještě žádat o pomoc. Co by však bylo proti Verdugovi a Orinovi z Arina není ještě známo, ale Orin z Arina pochybuje, že se jim podaří znovu svolat komisi, protože Gemperger komisaře urazil a komisaři si na to stěžovali. A tak nejen, že utrpěla jejich autorita, ale ještě nikdo nebude brát vážně jejich předvolání, když to takhle zpochybnil Gemperger.

Hoch wohlgebohrner graff

Besonders hochgeehrtister herr *collega*, deselben schreiben untern *dato* 28. dieß ist mir nebst denen *craÿs* reitungen, die ich schleinigst befördern werde, zu recht eingehendiget wordenn, bedamke mich also der nachfrag meinen gesundheit schonstens, undt berichte das es sich mit mier wiederumben einwenig zur beßerung anlast, den höchste gebe gradt das es beiderseits *continuirhn* möchte.

Betrefend meinen sachen wegen des Gemperges habe ich mit höchster verwunderung vernommen, das er morgen zu der *commission* abermahlen nit erschainen, sondern meines hochgeeheten herrn *citation* verschimpffen, undt die herrn *commissarien*, die beÿsammen sein werden, durch seine nichtig undt verschrauffen alle zeit beauchende aus [p]flick verschenhen wiell, unndt also die bemühung bemelte herrn *commissarien* wiendenumben vergebens hinlaufet undt sie schon zum offtermahlen wegen daß, wegen daß gottloßen menschen, beunruhigen müßen, das aber der verschmitce vorgiebt es vehren ihne die *acta* aniezo nit *communicir* worden, thut sich keine noth er finden, auß ursachen weillen es schon *pro ex contra docirter* ergangen ist undt ist bleß das absehen nur dahien gericht, damit die herren *commissarien* auß dem reýtungs schrifften hellen ersehen sollen, welche partheÿ recht, od[er] unrecht habe, undt dar zu wirdt er Gemperger in erligkeit nit er weÿßen komen, das die sachen durch mich verschwigen worden, undt weher er da ich ihme beÿ dem gott ser[ligen] herrn Ölbögner⁴¹⁷ verklagt undt solches nur zu einem auß spruch kommen sollen, nicht auß dem Saazne in dem Leütmeritzen⁴¹⁸ cräÿß, füleicht dießen ursachen danih nit gevust wo er hinkommen verschwurden worden, undt darinen dienst angenommen, undt sich nit solange zeit auf gehalten hette, wurde die sache

⁴¹⁷ Maxmilián Ladislav Elbogner z Dolního Šéňfeldu, hejtman Žateckého kraje 1648–1657, 1659.

⁴¹⁸ Litoměřický kraj.

gewieß zu einen ende gelanget sein so balden er aber sich in hiesigen craiß⁴¹⁹ ver mörken laßen, bien ich also balden beÿ (titul[us]) herrn von Hirschan⁴²⁰ wiederumben einkommen, undt eine *commission* begehret er gleich wie anietzo nicht *compariret* undt weiderumben in Elbogener⁴²¹ crayß daimen er eber maßen dienst bestensten gangenen, so balden er aben dein dienst quitiret undt nacher hauß kommen, habe ich selben beÿ meinen hochgeehrtisten herrn graffen mehrmahlen *incaminirt*, mit ungezweisleter hoffnung mein hochgeehrlisten herr werde der billigkeit undt löb[lich] *justitia* gemäß mich zu vertreten undt den hauptman zu Präßnitz⁴²² eine rechte *information* wegen dießes verwegenen menschen, damit kein *tribunal* zu Preßniz sein solle zu wießen, alß billen nachmahlen mein hochgeehrtisten herrn graffen erwolle unmaßgebig mit der *information* an den hauptman zu Preßniz dem Gemperger eine *peremptorische citation* das er sich nach Tupau⁴²³ stelle, undt wan we altovzen sein wierdt mein hochgeehrlisten herr (damit es nit daßelben *reputation* noch chailich) zu thun wißen wierdt.

Belangende des herrn hauptmans zu Saar⁴²⁴ bewuste undt auf den Gemperger angefende sachen bielede mir gentslich ein (wie es auch wilaicht schon beschehen) das er solches umb willen keine auß einsrichtung erfolget (titul[us]) Ihr excell[enz] herrn obristen canzlar⁴²⁵ alß seinen gnädigen herrn herrn hinterbringen undt umb fernere hieff in gnaden anhalten wierdt was nun diesfalß uns zu wieder lauffen möchte, wierdt die zeit geben dan waß thuet ein böster *obstinater* mensch undt werden auch solcher gestelten umb das zu gesugben schimps wiellen keine herres *commissarien*, die sich ohne das hierwieder höstig beschwerdt haben, bekömmen kömmen undt da bleibt auch unßere *authoritet*, das man unsere *citacionen* so wenig in acht niembt, doch güntzlichen hoffende mein hochgeehrlister herr graff wierdt solchen stolzen getellen einmahl wohl vermegent zukempffen wiesen, worbey zu gleichelünphen der hoshenung bechären.

Meines hochgeehelisten herr collega

Trebetitsch denn 29. marty 1666

Dienst willissten

Franz Orin von Arino M[anu] p[ropria]

⁴¹⁹ Žatecký kraj.

⁴²⁰ Hrzán z Harasova, Jan Adam Hrzán z Harrasova byl hejtmanem za panský stav v Žateckém kraji v letech 1661–1664.

⁴²¹ Loketský kraj.

⁴²² Přisečnice bylo hornické město v Žateckém kraji, dnes v Ústeckém kraji.

⁴²³ Doupov je zaniklé město v Žateckém kraji, dnes v Karlovarském kraji na území Doupovských hor.

⁴²⁴ Žďár je dnes zaniklá obec nacházející se v dnešním Karlovarském kraji na území Doupovských hor.

⁴²⁵ Jan Hartvík z Nostic (1610–1683). Ve funkci nejvyššího kancléře působil v letech 1652–1683.

- 4) **List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Franze Orina z Arina, odesláno z Široké Třebčice 30. března 1666, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.**

Regest: Franz Orin z Arina informuje Verduga o tom, že zadrželi Gempergera v Žatci. Ale Gemperger nepřijel na rozkaz Verduga, ale protože zjistil, že bude zasedat komise. Komisaři v jednání pokročili a tuto záležitost vyřídili. Franz doufá, že se Ferdinand Johann brzy dozví výsledek komise. Gemperger nemá být propuštěn, dokud nezaplatí žateckému úřadu 21 zlatých. Hlavně Orin z Arina zdůrazňuje, aby Gempergera nepropouštěl, dokud vše nezaplatí. Kdyby takto nepostupovali tak by ztratili autoritu i u nejvyššího kancléře a dalších velkých pánů.

Hoch und wohlgebohrner graff x.

Hochgeehrtister herr collega x. Negst *offerirung* meiner schuldtwilligisten dienste und fr[eundlichen] gruestes, kann ich meinen hochgeehrtisten herrn graffen berichtent nit laßen, wie daß der Gemperger gestriges tags nacher Saaz kommen, aber wie mich herr craiß *secretario*⁴²⁶ bericht, nicht wissen wollen, daß er auf deroselben befehl, sondern nur weillen er vernehmbe daß die herrn *commissarien* wegen seiner beÿsamben wären, sich beÿ ihnen auf begehren, mitvorbehalt seines rechts, sehen lassen wolte, zumahlen er auch von seinen herr h[au]btmann zu Pröbniz keine erlaub[t]nuß hette, sondern verschikhet worden seÿe. Jedoch haben die herren *commissarien* forth geschritten und ihre *commission* verrichtet, auch dem Kämperger[Gemperger], daruber vernemben, der hoffnung lebende sie werden den verabschiedt meinem hochgeehrtisten herrn graffen eheistes *comuniciren* vor welche *communication* zu meiner fernern nachricht auch fr[eundlichen] bitten, und für alles schuldigster massen dankhbar erzeigen werde.

Nach diesen aber, weillen ich in meinem zu Saaz sein in unser beÿ der namben befehl hinterlassen, ist gedachter Kämperger[Gemperger] wegen der Saazer sachen auf rathhauß zu Saaz in der herrn gemein etisten rathsueben in *arrest* gemomben worden, und ehender nit zu entlassen sein wirdt, bieß er nach unßerer jüngsten erkanndtnuß die 21 fl[oren] dem ambt Saar wirdt gueth gethann haben, und wann wir dergleichen *exempl* nit ins werkh richten sollen, wurde sich ein jeder hierauf verlassen, auch gar beÿ großen herrn, und sonderlich beÿ Ihr *excell[enz]* herrn obr[isten] canzler unßere *authoritat* verlihren.

Dahero meinem hochgeehrtisten herrn graffen als hochver stendig hiermit dienst schuldigist erindert haben wollen dem Kämperger[Gemperger] vermög unßerer

⁴²⁶ Krajský sekretář Christian Ferdinand Ungar.

erkanntnuß des *arrests* nicht zu entlaßen biß daß das ambt Saar wegen der 21 fl[oren] auf gewenter unkosten vergnügung haben, auch wier künfftiger ungelegenheiten entübriget bleiben möchten. Worbey negst göttlicher gnaden beharre.

Meines hochgeehrtisten herrn graffen

Trebetitsch den 30. martý A[nno] 1666

Dienst schuldiger diener

Franz Orin von Arino M[anu] p[ropria]

5) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Franze Orina z Arina, odesláno z Široké Třebčice 6. dubna 1666, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.

Regest: Franz Orin z Arina obdržel dopis od Ferdinanda Johanna Verduga 5. dubna, který se týkal Jakoba Hölla z Olešky. Höll požaduje 15 kop míšenských ve dvou termínech a pak bude spokojen. Mimo jiné zprostředkoval záležitosti ohledně Christlových dědiců.

Jaroslav ze Štampachu píše ohledně svého bratra Franzi Orinovi z Arina. Dopis přeposílá Verdugovi včetně předchozího dopisu. Podle názoru Franze Orina z Arina by mu měli pomoci a jeho bratrovi říci, aby napříště zanechal zbytečných stížností a nátlaků.

Na závěr informuje, že mu dorazil rozkaz od místodržících týkající se sporu mezi paní Waldhauserovou a de Contrerasem. Ti rozkázali, aby je porovnali. Paní Waldhauserové je ale zle a tak to budou muset nějak zprostředkovat.

Hoch und wohlgebohrner graff

Besonders hochgeehrtister herr collega. Negst offerirung meiner jeder zeit wielligten dienste habe [... nečitelné] geliebtes vom 5ten hius[an] betreffend seinen unterthanen Jacob Höll⁴²⁷ von Ollischau⁴²⁸ zu recht erhalten, warauf zu schuldigen bericht dienet, das ich die sachen weegen der Christlischen⁴²⁹ erben der gestaldt vermitelt, das er Höll die selbst begehrende 15 s[chock] mei[ßner] auf zwey termin, warmit er auch zufrieden, erhalten solle.

Waß (titul[us]) herr Jarislav von Stampach⁴³⁰ x. an unß abermahlen wegen seines herrn brudern⁴³¹ gelangen laßen, das ist auß dem *original* in schluß nebst den vorigen

⁴²⁷ Jakub Holl – osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴²⁸ Oleška, dnes již zaniklá obec v Karlovarském kraji na území Doupovských hor.

⁴²⁹ Christlových dědiců – nepodařilo se blíže určit.

⁴³⁰ Jaroslav Arnošt Štampach ze Štampachu (+1694).

⁴³¹ Erazim/ Jiří/ Jan Štampach ze Štampachu.

schreiben mit mehren zue ersehen, ist also hirauf meine meinung, das man getachten herrn Stampach in seinem petitum billichen wiellfahren = undt seinem herrn brudern auferlegen solle, damit er ihme prayen, undt von dergleichen unnöthigen zutringungen abstehen wolle.

Beÿnebst verhalte auch nicht, das göstriges tages von Ihr excel[lenz] unndt gnad[en] denen könig[liche] herrn herrn stadthalteren wegen der frau Waldthaußerin⁴³² *contra* herrn de Contreras⁴³³ ein gnad[iger] befehlich, damit wier die sachen möglichest vergleichen sollen, an unnß ergangen ist.

Weillen dann nun ernente frau Waldthaußerin stetigs übel auf undt mit leibes schwachheit beladen ist, allß werden die sachen zu vermitteln unndt deme allen abzuhelffen wießen. Warbey nebst göttlicher *obumbration* beharre.

Meines hochgeehrtisten herrn collega

Trebetitsch 6 aprillis 1666

Dienst willigsten diener

Franz Orin von Arino M[anu] p[ropria]

- 6) **List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Franze Orina z Arina, odesláno z Široké Třebčice 6. května 1666, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.**

Regest: Franz Orin z Arina pojede v pondělí nebo úterý do Prahy a tak jestli tam Verdugo něco potřebuje, tak se to pokusí zařídit. Jede tam zařídit přípis od pana Fouriera u místodržitelů. Tento dopis může Verdugo opravit a poté poslat hned zpět, aby to mohl přepsat. Pan Fourier přemýšlí nad tím, že by jel s ním do Prahy. Franz Orin z Arina bude Verduga průběžně informovat.

Hoch und wohlgebohrne graff x.

Besondes hochgeehrtister herr collega x. Negst offerirung meiner schultwilligsten dienste berichte hiermit, daß ich auf junst kommenden monn[tag] oder dinnstag mein raiß (nebst der hilff gettes) gevieß nacher Prager⁴³⁴ vornemben werde. Wann nur mein hochgeehrtister herr graff etwas dahei zu befelchen haben möchte, werde solches schulden gehorstambist zuwallziechen wir eriffrig angelegen sein lassen. Hierbey wirdt auf der

⁴³² Waldhauser. Rod získal predikát v roce 1649 „z Trattenheimbu“. Prvním nositelem Waldhauser z Trattenheimbu byl Daniel Waldhauser.

⁴³³ Franz Inigo de Contreras vlastnil Neprobylice, titul rytíře získal v roce 1680 a roku 1713 pak postoupil do panského stavu.

⁴³⁴ Praha.

auffsaz an Ihr *excel[lenz]* und gn[a]d[ig] die könig[liche] heren stadthalteren x. wegen des herrn *Fouries*⁴³⁵ zu empfangen sein so mein hochgeehrter herr graff dem gefahlen nach zu *corrigiren* und mir widerumbei damit es zue stenten geschreiben werden kann, anhero zu senden, wiessen wurden dan nich die soch, weillen gedachter herr *Fourier* nit nacher Prag zu raiben gesunen, gehrn gehoriger orthen besördert weissen mögte. Waß aber in dessen mir einkommen follen, will ich nit unter lassen solleches zu *comuniciren*. Warbey vegst gottlicher *pronident* beharre.

Meines hochgeehrten herrn graff

PS: die andere wegen des heren *Fourier* nit kambende schriften leitte dies gehorsambe wiederumben nit zu senden.

Trebetitsch den 6ten may A[nno] 1666

Dienst williger diener

Franz Orin von Arino M[anu] p[ropria]

7) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Franze Orina z Arina, odesláno z Široké Třebčice 8. května 1666, adresováno na Doupov, datum doručení 8. května 1666.

Regest: Franzi Orinovi z Arina přišel dopis od hraběte Verduga i se specifikací a přiznávacím dopisem a dalšími písemnosti. Za první dovybrali pivní velikonoční daně a tak se o to sekretář už nemusí starat. Za druhé zařídil ty relace. To co se týkalo toho žida, tak to už taky vyřídil a ještě před jeho odjezdem to odešle. Za třetí tu záležitost týkající se pana Fouriera zařídil a hned, jak to bude možné, odešle to k podpisu. Následně děkuje, že to za něj vymyslel. Za čtvrté píše co pan Luck požaduje a že to přeposílá a doufá, že to urychlí. Za páté, ten rozkaz pro pana de Contrerese podpořil a poslal to Jaroslavu ze Štampachu, aby to celé urychlil. Za šesté, pan nejvyšší zemský sudí dostal doporučení a byl o všem Orinem z Arina informován. Za sedmé, ty ostatní věci co zanedbali, přepošle.

Ps: Manželka France Orina z Arina děkuje za přání od Verdugovi manželky, které jí poslala.

Hoch und wohlgebohrner graff etc[et cetera].

Besonders hochgeehrter herr x. Aus dessen hochgeliebte schreiben dient nischuldigster antwordt und zwar erstlichen daß mir die *specification* wegen der

⁴³⁵ Fourier je funkce. Osobu nebylo možno blíže určit.

trankhsteuer bekandtnus brieff so noch in rest verbleibent ein alberest vor denen h[eylen] oster[ferer] freitagen zur konnen, und schann unterscheidliche örther dessmtwegen *exequiret* worden, hette also herr *secretario* sich kenier weitem sorig dies fahls gebrauchen können (2) die *relationen* betr[ef]ende ist die wegen kiesz bestermassen (so auch hiermit zu empfangen ist) eingerichtet aber wegen des iueden in dem schluß ich ein bedemlechen trage und nach beÿ mir verbleiben thuert, dochwerde nit unterlaßen selbte vor meiner abraiß hinwieder zu senden (3^{li^o}) belangent die sach wegen des herrn *Fourier* stelle ab nach meines hochgeehrten herrn graffen gegebenen meinung aller sitchs eingerichtet. Und wohmöglichen wiedernumben zur unterschrieff überschlehet werden, und ist die *corrigirung* dessen, mir sehr liebent gewest (4ro) herrn von Luckh⁴³⁶ (titul[us]) begerhtes (so ich gestern abents erhalten) wirdt auch heirmit überschickhet welches, gehörigen orthen zu beschlenigen sein wirdt (5um) den befehl an herrn Contreras habe also balden befördert auch die sach an (titul[us]) herrn Jaroslau von Stampach x. nunmehr bescheleingen lassen, (6^t) beÿ Ihr Exel[enz] herrn obr[iste] landtrichter⁴³⁷ solle ich die gehorsambe empfelchnung schuldigist ablegen und von allen und jeden *relation* geben (7te) die sonsten etwann hinterbleibende crays geschefften will ich auch durch meinen Moser⁴³⁸ *parte* geben und alles verschickhen ubrigens bedankhe mich gegen meinen hochgeehrtiste herrn graffen der glürckwünschung auf die rais dienst gehorsambst gott gebe gnad der erstmöglichen wieder zusamben kunfft. Worbey negst göttlichen allmacht verbliebe. Trebetisch den 8ten may 1666

Meines hochgeehrtisten herrn graffen

Ps: Mein liebste⁴³⁹ bedankht sich gegen ihr gnaden der frauen gemahlin⁴⁴⁰ der gethreuen anwünschug gehorstaml ist.

Dienst willister deiner

Franz Orin von Arino M[anu] p[ropria]

⁴³⁶ Pan Luck – pravděpodobně se jedná o člena rodiny Luck z Boguslawitz. Prefikát získali v druhé polovině 17. století.

⁴³⁷ Nejvyšší zemský sudí byl Vilém Albrecht Krakovský z Kolovrat, ve funkci působil v letech 1656–1678.

⁴³⁸ Moser – osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴³⁹ Elisabeth Constantia dcera Johanna Georga Proy von Geisselberg und Findelstein.

⁴⁴⁰ Manželka Ferdinanda Johanna Verduga byla Maxmiliána Apollonie Verdugo, rozená Libštejnská z Kolovrat (1637–1695).

- 8) **List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Franze Orina z Arina, odesláno z Široké Třebčice 29. května 1666, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.**

Regest: Spisy k paní Alžběty Krämerové poslal Orin z Arina Verdugovi. Franz Orin z Arina píše, že paní Krämerová chce celou jeho domácnost vést. Ale Krämerová nemá vlastní dům a hospodářství a nemá z čeho žít, a tak jí u sebe nechal bydlet. Orin z Arina nikdy nechtěl Krämerové nadržovat nebo jí znevýhodňovat a doufá, že celá záležitost bude dobře vyřízená.

Rozkaz od místodržících byl publikován, ale nic si z toho nedělali. Pan de Contreras na jejich doporučení daroval paní Krämerové pivo. Ale i přesto musí sledovat, aby jejich autorita nepoklesla. Také musí nařízení a relace hájit, jelikož je to i jejich povinnost.

Hoch und wohlgebohrner graff x.

Hochgeehrtister herr gevatter x. Weist offerirung meiner schuldtwallogisten einnste, habe hiermit anhüegent nicht lassen sollen. Dennach ich heüdt auß der fr[au] Elisabeth Krämmerein⁴⁴¹ *comunieirter* schriefften, wie das herr de Contreras darnien welden zarff das sie Krämmerein mein ganzes haußhalten verwalten thette, und also scheinbahr abzunercken, das die sach gleich samb *parcial* wehre vehenüettig vermunben.

Nun beriste erstlihen mein hochgeehrtisten herr gevatter vahrhafflig, daß mehrbenante Krämmerein in meiner geringen hauß wüthschafft (so mit allen meinen leüthen zu bezeügen ist) daß aller wenigste mir vernichtet, sonden auß garnbherzeigkeit weillen sie ganz keine lebensmittl hatt daß besl broth raichen lassen waraus clar erhelet das ich dies falls von berührten herrn de Contreres all zu milder beschuldiget worden, zum andere kann ich auch mit meinen gueten gerwißen sagen das ich nihenahlens willens gerest viel weniger in meinen gedanten gehabt off erhalten Krämmerein das den gegentheil hette zuschaden oder nachteil gerichen sollen, was bey zurathen, und allezeit in bedacht gelebt danit die sach (in dehne es von keiner großen richtigkeit und nur bloß an einer ab[reitung] und auffraittung bestehen thuet) rechtens gemeiß in der güete hindangesezt werden möchte.

Zum driten, die weillen aber vermög euer *excel[lenz]* undt der konig[liche] heren stathaltere gnadig ergangenen befelchs unßer hierauf erfolgte *citation* wie meinen hoch geehrtisten herr gevattern selbst gennugsamb wessenden glenih samb vor nihts ge[d]achten worden. Als ist solches (in *obsernirung* auf dieses, das er herr Contreras auf unßer

⁴⁴¹ Alžběta Krämerová – vlastnila poddanský dvůr v Neprobylicích.

fr[eundliches] zur schreiben mit schemkehnug als beiers in der Krämmerin benaußung zu Nepprivuz⁴⁴² nit abgestanden) unseres *authoritat* halben billechrmassen zu berachten.

Dahero meinen hochgeehrlisten herrn gevattern dienst schuldigst leittende bey einrichtnug der *relation* mich der billigkeit gemeßen zu schuzen und zu vertretten. Worbey negst göttlicher vorsogen beharre.

Meines hochgeehrtisten herr gevattern

Trebetitsch 29ten Maÿ A[nno] 1666

Diens schuldigest diener

Franz Orin von Arino M[anu] p[ropria]

9) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Franze Orina z Arina, odesláno z Široké Třebčice 16. června 1666, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.

Regest: Franz Orin z Arina prosí Verduga o pomoc se sehnáním náhrady za uprchnutého ovčáka s celou rodinou (žena a tři děti). Kdyby se tak Verdugo o někom doslechl a dal mu o nich vědět, bude mu velice vděčný.

Dále má Verdugo domluvit de Contrerasovi, protože nechce dovolit paní Walthausarové, aby si posekala trávu, kterou chce následně prodat. Načež je zřejmé, že ona de Contrerasovi nic nedluží, ale naopak že on jí něco dluží.

PS: Orin z Arina pojede do Líšnice, kde předá zprávy.

Hoch undt wohlgebohrner herr herr x.

Imsondters hochgeehrtester herr gevatter. Nebst ieder zeit meiner wollig besleisemen deinsten, gleich bey meiner in Kaaden⁴⁴³ verbeachter wollfarthen nach hauß kunft befünde ich daß mir mein schaffer mit dem weib und drey kinder ohne enige ursach außser daß dißer dem haber zu dakh gesehet sich deßentwegen beförchtet, entlaufen aniezo aber von meinen leüthem meinen anderen in dero still zu nehmen kann darzu richtig bekeidt. Dahero gelanget an meinen hochgeehrtesten herrn gevattern mein dienst schultige bitt, zum fall sie etwann einem der sich zum schaffer diest möchte gebräuchen laßen entubrigt haben möchten, sie beliben mir die habe gnadt zu erweisen undt gegents mit einen guthen nam gegen guther besoltung auf ein jahrlang auß zu holfen, welche mir hirdurch ereingeten gnadt ich und meinen hoch geehrtesten herr gevatter mit meinen

⁴⁴² Neprobylice je obec, která se nachází ve Středočeském kraji.

⁴⁴³ Kadaň je bývalé královské město nacházející se dnes v Ústeckém kraji.

geringen diensten möglichest hinwiderrumbten bedinen werde. Wegen frau Waltthaußerin bitte auch schönitez weillen ihr herr Contreras das graß auf ihren in Neprovitz gehörigen weißen nit will gefolgen laßen ihre an zu befohlen damit ihr benantes graß so welches sie verkäuffen will undt (under desten umb solches lebentsmittol bekommen möchte). Möge von besagsten herrn Contreras gepaßieret werden denicht auß ihrer abraitung (welche meinen hochgeehrtesten herrn gevatter mit möchte solle *commoniciret* werden) so weilen sehen daß nit sie herr Contreras etwaß orierdt restirent, sondtern er ihr schuldig verbleibe, worbey dem unß aller sets gott[liche] obsicht ensolle *actum* Trebetich den 16 juni 1666.

Meines hochgeehrtesten herrn gevatter

PS: Gleich diese stundt nehme ich mein reis nacher Liesch⁴⁴⁴ aldorfen die bericht solches vor zunehmen.

Dienst willigen diener

Frantz Orin von Arino M[anu] p[ropria]

5.1.2.2 Adam Felix Údrčský z Údrče, krajský hejtman za rytířský stav, 1666–1668

- 1) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Adama Felixe Údrčského z Údrče, odesláno z Žatce 27. února 1668, adresováno na Doupov, datum doručení 27. února 1668.

Regest: Adam Felix Údrčský z Údrče píše Ferdinandu Johannovi Verdugovi o tom, že překročil nebezpečnou vodu za sekretářem Ungarem a informoval ho o dvou posledních dopisech, které obdržel a zároveň na ně odpovídá. Ve věci paní Kropové nic nezmůžou a tak si může stěžovat, kde chce, ale hejtman se sekretářem se už dohodli s Michaelem Schneiderem a děkanem z Radnice. Vše je v příloze. Dopis od knížete Lichtenštejna a jeho pluku byl odeslán na místodržitelství a musí se počkat na jejich rozhodnutí. Komise v Kozlově už rozhodla a tak Údrčský z Údrče pojedje za panem Preu a promluví s ním, o jeho názoru pak bude informovat Verduga.

Mezi tím chce Údrčský z Údrče poslat krajského sekretáře s ročním vyúčtováním od 1. března 1667 do 29. února 1668 do Prahy, a to nejpozději 1. března a proto se komise musí odložit.

Hoch und wohlgebohrner reichs graff,

Hochgeehrter herr bruder, dem herrn graffen annehmliche dienste zu erweißen verbleibe ich jederzeit obligat, worbey meinen hochgeehrten herrn collega dienstl[liche]

⁴⁴⁴ Líšnice je obec nacházející se ve Středočeském kraji.

berichte, wie daß gleich zwar mit großer gefahr über daß waßer,⁴⁴⁵ mich zu herrn *secretario* Ungar begeben, welcher mir zwei von deroselben. An ihme abgelassene schreiben *referiret*, worauf nun kürzlich meine gemühs meinung entdeckhe pro 1° betr[efend] die frau Kropin,⁴⁴⁶ weilen sich der Michael Schneider⁴⁴⁷ mit dem herrn dechant zu Radniz,⁴⁴⁸ in *proaesentia* unßer selbsten, vermög bey liegenden vergleichßabschriffit und anderer dieß sach betr[efend] und mitkombente schriffiten, inder güte vergleich und wier auch hierin fahls keinem spruch gethan, alß unß es ein vor allemahl bey solchen gütlichen vergleich verbleiben und mag die frau Kropin klagen, wo sie will.

Waß nun anlanget, daß schreiben so ihre fürst[liche] gnad[en] (titul[us]) von Lichtenstein⁴⁴⁹ an unß wegen eines deßen *commando* untergebenen regts[regiment], zu ruck bleibenden tags, abgehen laßen, ihne beir bey verwahrtes darauf eine *relation* an ihre *excel[enz]* und gnad[en] die könig[liche] herrn stadthaltere übersenden und wolle den herrn graff ohne mein dienst[liche] maßgeben, interim hochgedacht ihre fürst[liche] gnaden nur zu einer wenigen gedult verweißen biß dis fahlls eine *resolution* er solgen möchte.

Wegen der zu Koslau⁴⁵⁰ angeordneten *commission*, werde selbsten zu herrn Preu⁴⁵¹ zeitten und mich dißfahls mit ihne unterreden, und diesen meinung dem herrn graffen mit nechsten verständigen, und weilen dan der herr craiß *secretarius* befehlicht mit unßer raythung von 1. martÿ 1667 bis ult[ima] february 1668 nacher Prag⁴⁵² zukomben und aldort in allen richtigkeit nach und seine reiße lengstens den 1. martÿ forthsetzen nuß, dahero wirdt solche *commission* wohl in etwas versehoben werden müßen. Wormit schlüße und nebst gott empfehlung bist und verbleibe.

Meineß hochgeehrten herrn graffen und br[uder]

Saaz den 27. feb[ruary] 1668

Dienst schulfistgster

Adam Felix Udritzky von Udritsch M[anu] p[ropria]

⁴⁴⁵ Ohře. Mezi Žatcí a Stroupcí teče jediná větší řeka, a to je Ohře.

⁴⁴⁶ Marta Kropová (někdy také jako Kropfová), majitelka Chrášťan.

⁴⁴⁷ Michael Schneider – podle berní ruly 1654 jsou na Žatecku dva Michalové Schneider, sedlák a chalupník.

⁴⁴⁸ Bartoloměj Tornazoll – osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴⁴⁹ Maximilian II. Jakub Moritz, kníže z Lichtenštejna (1641–1709).

⁴⁵⁰ Kozlov, dnes již zaniklá obec na Doupovsku v Karlovarském kraji.

⁴⁵¹ Preu – osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴⁵² Praha.

2) **List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Adama Felixe Údrčkého z Údrče, odesláno ze Stroupče 11. března 1669, místo doručení neuvedeno, datum doručení neuveden.**

Regest: Adam Felix Údrčský z Údrče si stěžuje na to, že nedostal polovinu ze 300 zlatých, které dostávali během svého dvouletého působení v krajském úřadě od Montecuccolliho pluku vždy na Nový rok. A nemá pochyb o tom, že si je toho Verdugo vědom. Avšak Údrčský z Údrče byl informován, že Verdugo si nechal 200 zlatých a jemu dal tedy jen jednu třetinu z celé sumy. To mu nepřijde správné, jelikož měli stejnou odpovědnost a práci a měli si tu sumu rozdělit napůl. Údrčský z Údrče se ptal i rytíře Gariše za účasti krajského sekretáře a ti mu to potvrdili s tím, že i zesnulý pan Elbögnér to říkával, že se takové dary mají dělit na půl, a že hejtmané takové dary nikdy nevyžadovali. A tak Údrčský z Údrče doufá, že mu Ferdinand Johann Verdugo pošle část, která mu náleží, jelikož je on sám ve špatné situaci.

Wohlgeborner graff und herr herr,

Mein insonders hochgeehrtister herr bruder nebenst ablegung meiner dienste, winsche demselben sambt dero gantzen graf[liche] hauß durch gott dem allmächtigen erfreglichen wohlstandt.

Und zweifelt mir keineswegs eß wirdt meinem hochgeehrten herrn bruter unentfallen sein, welcher gestalt in werenten znsern 2 jährigen könig[liche] craißambts bedienung von dem hoch löb[liche] Montecucolischn regimenth⁴⁵³ unß beeden zweyen mahlen 300 fl[oren] zum meien jahr vohhrehret worden, von welchen mihr jetes mahl die helffte rechts wegen gebühret hatt die weilen ich aber berichtet worden, das mein hochgeerter herr bruder von selbichen present 200 fl[oren] erhoben undt mir also nur das dtittel darvon gelaßen, als kombt eß mir etwas schwär undt verwunderlich vor das mir der ich aber so viel mühe undt travalien ausgestandten als auch verantwortung, ob mir gehabt, ein geringers zu gemuthet werden wolte zu mahlen daß löbl[liche] reg[iment]th keines wegs zu sothaner ungleichen theilung gemeinet geweßen sondern zu unßerer bederseiths disposition praesentirt, wie dan der (titul[us]) herr rittmeister Garisch⁴⁵⁴, auff mein unlengst gefhanes nachfragen, in beisein des herr creiß *secretary*⁴⁵⁵ clärlich gemeltet hatt.

⁴⁵³ Montecuccolliho pluk ubytovaný v Žateckém kraji. Název nese po slavném Raimundu Montecuccolli, vévodovi z Melfi, jenž byl generálem ve službách Habsburské monarchie.

⁴⁵⁴ Pravděpodobně se jedná o rytmistra Carla Görischena z Montecuccolliho pluku.

⁴⁵⁵ Christian Ferdinand Ungar.

Wie wohl ich zwar von weilant herrn Elbögn⁴⁵⁶ seel viel mahl gehöret daß von dergleichen praesenten seine herrn Consorten gar nichts begeret, gleichwohl aber weilen solches unß beyten praesentirt Worten, ist mir niemahlen zu entgegen gewesen, die gebirende helffte meinen hochgeehrten herrn bruter billich zu vergirnen undt lebe dagegen der gantzlichen hoffnung, mein hochgeehrter herr bruter werde sonderlich anjetzo in meinen habenten zustandt undt betersten mir ein so schlechtes nicht entziehen, sondern vielmehres mit solchen ja billig von gott undt reg[imen]tes wegen gebirenten halben theil beforder samb zu hilffe kommen. Dahero beschihet an meinen hochgeerten herrn brutern mein dienst vleißiges bitten, er geruhe in betrachtung oban gezogener motiven mir die noch dato auß stendige 50 fl[oren] kan ich heütt oder morgen demselben undt deßen gräfligen familiae mit meiner persohm hinwiderumb etwas angenehmbes erzeigen, werde mitt allen cräfte dahin trachten dam it ich die hirinfals mir erweißende gnad in andern getoppelt einbringen undt ersetz kennen, worüber im gereriger antwortt undt unß sämbt[lichen] gott[lichen] empfehlung verbleibe.

Meines hochgeertisten herr bruter

Straupitz⁴⁵⁷ den 11. marty A[nno] 1669

Dienst schultichster knecht

Adam Felix Udritzky von Udritsch M[anu] p[ropria]

5.1.2.3 Christian Ferdinand Ungar, krajský sekretář, 1665–1666

- 1) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Christiana Ferdinanda Ungara, odesláno z Žatce 27. července 1665, adresováno na Železnou, datum doručení 27. července 1665.

Regest: Christian Ferdinand Ungar informuje hraběte, že rozdělení ubytování vojska nalezne v příloze. V Žatci pobývala osobní jednotka bez poručíka, a to tak nemůže být. Proto ho musí přestěhovat k jeho jednotce, jelikož i ostatní jednotky u sebe mají velící důstojníky. Dále se zmiňuje, že už nakoncipoval patent. Ve čtvrtek pak bude hotový a připravený rozkaz pro jednotlivá města. Bohužel je zaneprázdněn a nezvládne expedici listů pro krajskou kancelář, ale později už bude připraven k další pomoci pro hraběte.

Ps: Christian Ferdinand Ungar se připravil k odjezdu do Prahy, mezitím zadal opsání patentů. Jelikož ale pojede do Prahy, tak nestihne vyřídit ty záležitosti, které mu akorát dorazily od hraběte. Navíc jeho písař má plné ruce práce s přepisem těch patentů.

⁴⁵⁶ Maxmilián Ladislav Elbogner z Dolního Šéňfeldu hejtman Žateckého kraje 1648–1657, 1659.

⁴⁵⁷ Stroupeč, obec ležící v Ústeckém kraji.

Hoch und wohlgebohrner Graff und herr herr x.

Ewer hoch gräf[lichen] gn[a]d[en] thue ich meinen wortten gemäß, die außtheilung der quartier beÿgeschloßen übersendten, auß welchen zue ersehen, daß die ietzt zue Saaz stehente leib compagnia, ohne leutenant ein quartirt ist, sofernn aber dem verlautt nach herr capitän leutenant nicht zue Saaz⁴⁵⁸ verbleiben, und an ein ander orth dessen quartier nehmben wolte, so müse weg[en] deß leutenants eine änderung beschehen, dam alle compagnien ihre leutenants haben, außer die leib compagnia.

Das pattent ist beraith concepirt und wirdt zum donnerstag verfertigt werden, die *Citation* befehl an die städte, werden hierbey auch zu empfang[en] sein, und verhoffe daß also ewer gn[a]d[en] mir gnädig nicht verarg[en] werden, daß weg[en] meiner obhabenten vielfaltig[en] schwär[en] verrichtung, ich weitters mich mehr in könig[liche] creißambtssachen *expediren* helfen kann, wofern aber in andern mögligkeiten, meine wenige, persohn gebraucht werden kante, will mich unvertroßten (iedoch nach dero gn[a]dig[en] gefallen) willig erzeigen und verbleiben.

Ewer hoch gräff gnd[gnaden]

PS: Gleich stelle ich meine reiß fort nach Praag⁴⁵⁹ entzwischen werds die *patenta* abgeschrieben. Diese[en] augenblick habe ich einen aigenen pothen forthschicken wollen, so kombet ewer hoch graff[lichen] gnad[en] laquey, weilen ich dan gleich nacher Prag forth reise, als bitte umb verzeihung daß zuruck kombenten befehl nicht auß gefertiget und hat mein schreiber auch seine handsvoll zuthun daß er seine sachen wie auch die *patenta* verfertigen.

Saaz den 27. juli 1665

Gehorsambster diner

Christian Ferd[inandt] Ungar M[anu] p[ropria]

⁴⁵⁸ Žatec, královské město ležící dnes v Ústeckém kraji.

⁴⁵⁹ Praha.

2) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Christiana Ferdinanda Ungara, odesláno z Žatce 5. srpna 1665, místo doručení neuvedeno, datum doručení 5. srpna 1665.

Regest: Ungar obdržel psaní a další přílohy od Verduga a vše pochopil. Christian Ferdinand Ungar prosí Ferdinanda Johanna Verduga, aby ho pro příště ušetřil podobných expedicí, o což ho prosil již dříve osobně i písemně. Slíbil, že tuto ještě osobně vyřídí, a přijde s ní za Verdugem. Pokud by měl hrabě nějakou další práci, tak jí hned vyřídí.

Hoch und wohlgebohrner herr herr x.

Ewer hoch gräff[lichen] gnädiges schreiben sambt denen beischlüssen habe ich mit gebührenden *respect* wohlerhalten, und alles darauß bestermaßen mit mehrem vernohmben.

Weilen ich dann bey ewer hoch gräff[lichen] gnad[en] vorhero beraith so wohl mündt[lichen] alß schriftlich[en] gehorsamb[lichen] gebetten wie auch hiermit nochmahlen bitten thue, daß mit dergleichen expeditionen in gnaden entubriget bleiben möchte, nichts desto weniger aber, werde noch dießes *expediren*, und mit solchen zu ewer hoch gräff[lichen] gnad[en] selbsten koben. Ubrigenß waß sonst in andern begebenheiten meine wenigkeit Ewer hoch graff[lichen] gnad[en] dienen kan, geruhen sie nur zu schaffen und zuebefehlen, werde so dan so viel mög[lich] in werck erzeigen, daß nebst empfangung] gött[lichen] *protection* bin und ersterbe.

Ewer hoch Graff[lichen] gnad[en]

Saaz den 5. aug[ust]. 1665

Gehorsamber diener

Christian Ferdinand Ungar M[anu] p[ropria]

3) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Christiana Ferdinanda Ungara, odesláno z Žatce 13. srpna 1665, adresováno na Doupov, datum doručení 16. srpna 1665.

Regest: Christian Ferdinand Ungar pracoval na těch nezbytných věcech pro krajský úřad, jak dostal vzkázáno od Verduga po jeho písaři. To, co dorazilo od místodržících, dal vědět plukovníkovi a dal to do přílohy jedna a dvě. V třetí příloze jsou přiznávací listy měst, která ještě neodebrala 30 mandel za rok 1664, jelikož už propásly poslední termín vše řádně odevzdat a nikdo je neohlásil, tak asi budou muset přistoupit k exekuci. Prosi Verduga o rozhodnutí, jak dále pokračovat. Ze čtvrté přílohy Verdugo zjistí, jak rozhodli

předchozí krajští hejtmani ohledně paní Mirošovské a jejího nevlastního syna. Jejich rozkaz dorazil včera, když byl Ungar u pana Preu na Červeném hrádku, který mu rozkaz předal a pozdravuje Franze Orina z Arina. Preu doufá, že Verdugo a Orin z Arina se zachovají podle zemského zřízení a dokončí komisi a nebudou proti tomu dotáhnout vyjednávání svých předchůdců do konce. Dále poslal soupis kvartýrů, ale neměl čas na to to udělat dříve. Páter Příchovský Ungarovi slíbil, že vyhledá ten rozkaz od místodržících ohledně sekvestrace panství Valeč. Ungar ale nebyl tři dny doma a tak nemůže vědět, zdali to už našel. Ubytovací plukovník chce směnku na peníze, které mu náleží, protože už uběhla půlka měsíce. Ungar žádá od Verduga šest prázdných směnek, jednu pro důstojnický štáb a pět pro jednotky, a vše poté řádně odešle, aby vojáci dostali to, na co mají nárok. Ostatní záležitosti vyřídí až se spolu Ungar a Verdugo uvidí.

Hoch und wohlgebohrner graff, und herr herr,

Auf ewer hoch gräff[lichen] gnad[en] mir durch meinen schreiber am jüngst gnädig verlaßene mündtliche post, habe ich bißhero die nothwendigkeit deß könig[lichen] craißambts *expediret*, und waß von ihre *excell[enz]* und gnad[en] denen könig[lichen] herren stadthaltern eingeloffen auch darauf dem herrn obristen leütenant⁴⁶⁰ *zuecommuniciren* vonnöthen, wirdt n[umero] 1. und 2do erklären wie nicht wenigens gibt N[umero] 3^{tio} zu vernehmben, welche orth und herrschafften ihre bekandtnüß brieffe deß 30ten mandelß deß verwichenen 1664 jahrs nit abgelegt haben, dieweilen sie dann nun den lezern *termin* bereith auch verstreichen laßen, und keiner sich eingestellet, alß wirdt kein anders mittel zu ergreifen sein, alß daß man jedoch ummaßgeblich die *execution* gebrauchen müße, dahero ewer hoch gräf[lichen] gnad[en] ferner ohne mein gehor[samben] ziehlsezen zu disponiren haben.

Ingleichen belieben ewer hoch graf[lichen] gnad[en] ob dem beýschluß N[numero] 4to gnädig zu vernehmben, waß an die vorige herrn herrn craißhaubleithe, wegen der frau Miroschowskyn⁴⁶¹, und ihren herrn stieffsohn, vor gnädig[er] befehl gestert, alß ich beý herrn Preü⁴⁶² zu Rothenhauß⁴⁶³ war, erst eingebracht, von ihme herrn Preü aber mir, ewer hoch graff[lichen] gnad[en] und dem (titul[us]) herrn Arin,⁴⁶⁴ mit einen schönen grüß zu zusenden, mit gegeben worden, so der hoffnung lebent, daß dieselben vermög könig[liche]

⁴⁶⁰ Velitel Montecuccolihho pluku Maximilian II. Jakub Moritz, kníže z Lichtenštejna (1641–1709).

⁴⁶¹ Rytířský rod Mirošovský z Mirošic. Predikát získali v roce 1595.

⁴⁶² Preu – osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴⁶³ Červený Hrádek, bývalé panství v Ústeckém kraji.

⁴⁶⁴ Franz Orin z Arina.

landsordnung ihnen solche *commission* zu vollziehen, nit zu wieder sein laßen werden, immaßen sie eben auch ihren herren vofahrenn derley *negotien* vollenten haben müßen.

Die verlangete *quartirs* abschrift ist hiebey zu empfang[en], habe ehenter nit zeith gehabt, solche abzuschreib[en]. Dem bewuesten lob[lichen] könig[lichen] statthalterischen befehl weg[en] deß *sequesters* zue Waltsch,⁴⁶⁵ hatt der herr pater Prichovský⁴⁶⁶ versprochen, außsuch[en] zu lassen und außzuehendtig[en], weilen ich aber 3 tag nit zue hauß geweßen, kan ich nit wissen, ob er gefundten worden od[er] nicht, der reg[imen]ts quartiermeister will nun mehro, weilen beraith der halbe monath vorbeygeheth, die anweißungkh und auch gehöriges geldt haben, sofern eß ewer gn[a]d[en] belibet, kennen sie mir 6. *chartabiancen* nehmlich eine vor dem staab und 5. dehnen compagnien anvertrauen, will solche gehörigermassen expediren, damitt die soldaten daß ihrige bekommen mög[en], daß übrige verbleibet biß zue dero gn[ä]dig[en], gott geb glichlich[en] anherokunfft und verharre.

Ewer hoch gräfflich gnad[en].

Saaz den 13. aug[usti] 1665

Gehorsambster diener und knecht

Christian Ferdinand Ungar M[anu] p[ropria]

4) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Christiana Ferdinanda Ungara, odesláno z Žatce 21. srpna 1665, místo doručení neuvedeno, datum doručení 23. srpna 1665.

Regest: Ungar obdržel dopis od Verduga 18. srpna a informuje 21. srpna, že těch šest prázdných směnek, které si vyžádal, bylo využito na zaplacení výživného štábu pluku a pěti jednotek vojska. Ty jednotky, které se ohlásily nedávno, byly odkázány na další vyúčtování. Požadují sice nad to ještě výplatu hotových peněz, ale to je zatím dočasně suspendováno, dokud se Ungar a Verdugo nedomluví, jak dále postupovat.

Ungar také vyhotoví odpověď pro královský nejvyšší berní úřad a co nejdříve ji Verdugovi přepoše. Ungar dodává, že nejlepší je, že těch 3 500 zlatých na pochod vojska nepřipadá jen na Žatecký kraj, ale na kraje Plzeňský, Rakovnický a Bechyňský. Dále Verduga informuje, že podle rozkazu od místodržitelů bylo uzavřeno vyúčtování s plukem až do 28. července, bylo to zcela vyplaceno a předchozí krajští hejtmani vyhotovili pololetní vyúčtování. Ještě ale nebylo dovybráno 2 800 zlatých, které u sebe mají stále ty

⁴⁶⁵ Valeč, dnes obec ležící v Karlovarském kraji.

⁴⁶⁶ Pravděpodobně se jedná o člena rodu Příchovských z Příchovic.

vrchnosti, které po odchodu metternichovských jednotek zůstaly do 28. července nezatiženy, a tak na ně budou muset uvrhnout exekuci. Dále by byl Ungar rád, kdyby Verdugo napsal plukovníkovi, aby jim na konci každého měsíce přeposlal bez otálení a výmluv seznamy velitelského štábu a těch pěti jednotek, aby je pak mohli poslat podle rozkazu místodržícím do Prahy.

Ten rozkaz bude Ungar následovat a při vyúčtování se jím bude řídit, navíc důstojníci obcházející mužstvo a hned nahrazují chybějící vojáky, o čemž v rozkazu místodržících nebylo ani slovo. A tak Ungar a Arino chtějí napsat místodržícím, aby jim řekli, jak v takové věci vyúčtovat. Kvůli tomu Ungar vypracoval příložený projekt.

Hoch und wohlgebohrner reichsgraff gnädig gebittenter herr herr x.

Ewer hoch gräff[lichen] gnad[en] von 18 diß an mich abgelaßenes gn[ä]diges schreiben, habe ich anheut den 21 dito mitt gebührender reuerenz empfangenen, worauf dero gräf[lichen] gnad[en] gehorßamb[lich] berichte, daß die am jungst auf mein begehren überschikte 6 *chartablanca*, zue außferttigung daß reg[imen]tstaabs und der 5 *compagnien* verpflegungsgebühr gebraucht, und dehnen *compagnien*, welche sich biß dato angemeldet, auf fernere abraittung zuegestellt wordten seint, waß ihnen aber überdißes, noch an baaren geldt gebühren thuet, daß verbleibet *interim*, bieß etwa dessenthalben weittere unterredung gepflog[en] werden mögte, in *suspense*.

Daß zum könig[lichen] obersteýerampt gehörige antworttschreiben werde ich eheists verferttig[en] und euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] gehorßamb[lich] uberschick[en], eß ist daß beste, daß dieße 3500 fl[oren] march kosten, dem Saazer⁴⁶⁷ craißambt nicht, sondern dem Pülßner,⁴⁶⁸ Rakoniz⁴⁶⁹ und Pechiner⁴⁷⁰ craiß angehorig sein, sonsten berichte euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en], daß vermög Ihr *excell[enz]* und gn[ä]d[en] der königl[ichen] herren statthaltere, hierbey geschloßenen gn[ä]dig[en] befehl, die abraittung mitt dem reg[imen]th bieß 28 July völlig geschlossen, dasselbe in allen bezahlet, auch der vorig[en] herren herren craißhaubtsleuthe halb jährige raittung verferttiget worden ist, und wolte gernnen dem rest, so sich in die 2800 fl[oren] erstreckhet, mitt ablegung sothaner raittung in richtigkeitd bring[en], allein eß stehen solche gelter annoch bey dehnen herrschafften, welche nach abzueg der 3 Mötternikhischen⁴⁷¹ *compagnien* unbelegt biß

⁴⁶⁷ Žatecký kraj.

⁴⁶⁸ Plzeňský kraj.

⁴⁶⁹ Rakovnický kraj.

⁴⁷⁰ Prácheňský kraj.

⁴⁷¹ Metternichovské jednotky. Jednotky pojmenové po rodu Metternichů.

28ten julý bliben seint x. wirdt also wohl entlich die *execution* gebrauchet werden müssen. Übrigens belieben euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] ohne gehorßambes maßgeben, dehm herrn ob[e]rleut[nant] zue zueschreiben, daß er alle monath gegen dessen entung, die lüstes uber dem staab und die 5 *compagnien*, dem könig[lichen] craißambt, und zwar *authentisch* einzueschickhen unbeschwärt zue dießem ente einschickhen mögte, damitt vermög Ihr *excell[enz]* gn[ä]dig[en] befehlchs (umb welchen ich wied[er]umb zue empfangen bitte) monathlich die quartiers zett[el] nacher Prag verschaffet werden kenten, waß sonsten dießer befehlch in sich helt, wirdt biß dato vleißig beÿ der raittung *observiret* x.

Und dieweilen die herrn *officier* die abgehenten mannschafft alsobalten mitt anderen ersezen, dießer befehlch aber nichts davon meltet, alß kente eß nit scha[den], wann euer hoch graf[liche] gn[a]d[en] nebenst ihren herrn *conhorten* dem (tit[tulus]) herrn Arin, umb eine belärmung (iedoch ohne mein gehors[amben] maßgeb[en]) zue ihre *excell[enz]* und gn[a]d[en] die könig[lichen] herren statthaltere recuriren thete, auf daß man ins künftigt mitt der raittung sicher were, zue welchen ente dann euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] ich beÿ kombentes projecte entworffen, gehorßamb[lich] ubersendten, und mitt gött[lichen] empfeh[lung] verbleiben wollen.

Euer hoch gräf[fliche] gn[a]d[en]

Act[um] Saaz den 21. Aug[ustus] 1665

Gehors[amber] diener

Christian Ferdinand Ungar M[anu] p[ropria]

5) **List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Christiana Ferdinanda Ungara, odesláno z Žatce 21. září 1665, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.**

Regest: Ungar prosí o prominutí, že se nemohl dostavit na Verdugův příkaz do Doupova. Důvodem bylo, že pracoval na vyúčtování císařské pivní daně. Dále přeposílá projekt pod číslem jedna a taky to, co mu psal Franz Orin z Arina pod číslem dva. V příloze číslo tři Verdugo nalezne rozkaz od místodržitelů včetně Štampachovských spisů a Ungar doufá, že brzy dorazí odpověď od Valečského sekvestrátora na ty dva body, které jsou označeny písmenem A) a jsou součástí čtvrtého paklíku příloh. Ten se může poslat zpátky místodržícím. Ungar je hodně zatížen celokrajským vyjádřením a navíc k němu pořád někdo chodí. Dnes strávil celé odpoledne s císařským rychtářem, panem primasem a panem Kodischen řešením toho prokletého podvodného koňského obchodu. Slečna z Vikletic osobně poslala toho ptáčka do vězení do Žatce. Zjistilo se, že pašoval kradené

koně také ze Slánského kraje a i Chomutovští na něj mají spadeno. Podrobnosti nalezl Verdugo v relaci.

Hoch und wohlgebohrner reichgraff x

Gnädig gebittenter herr herr x. euer hoch gräff[lichen] gn[a]d[en] bitte ich gehorßam[lich] umb verzeihung, daß ich auf dero gn[ä]dig[en] befehl nicht nach Tueppau⁴⁷² komben kan, dann ich wegen meiner raittung deß kayser[lichen] dranckhsteÿer alß 30igsten mandelß ambtsverrichtung nicht möglich abkomben kennen, nichts destominterß aber habe euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] ein *proiecte* hierbey geschlossen N[umero] 1° gehorßamb[lich] ubersendten und darbey aß mir eben in Pasu hoc, der (titul[us]) herr Arin zuegeschriben *sub* N[umero] 2do *comuniciren* sollen.

Dem hoch löb[lich] könig[lichen] statthalterischen gnädig[en] befehl sambt anteren Stampachischen⁴⁷³ schrifften thue gleichergestalt hierbey geschlossen *sub* N[umero] 3^{tio} liefern, und will hoffen, deß Waltscher *sequesters*⁴⁷⁴ antwort auf die 2 *puncten*, wirdt zu recht einkomben sein, welche iedoch ohne gehorßambes maßgeben, mitt A. *literirt* und bey der *relation* sambt denen *comunicirten* schrifften in *Pacuetl* N[umero] 4to Ihr *excell[enz]* dehnen königl[ichen] herren herren statthaltern uberschikhet werden kanten.

Ich werde mitt der haubt abraitung deß ganzen craißes so hoch beängstiget, daß ich keine halbe v[ie]rttel stundt ohne hauß und stuben voll leuth binn, und habe heutt dem ganzen nachmittag, nebst herr kaißerrichter⁴⁷⁵, herrn *Prima*⁴⁷⁶s und herrn Kodtischen⁴⁷⁷, mitt dem verfluchten *reverent* pferdt diebstendeln zugebracht.

Ihr gn[a]d[en] die jungk frau⁴⁷⁸ zu Wicklotiz⁴⁷⁹ hatt dem vogl selbsten gestert anhero in das gefengknuß geschickt und ist heitt heraußkomben, daß er eben auch daß gestohlene pferdt auß dem Schlaner⁴⁸⁰ craiß verpaschet hatt, dahero die Comothauer⁴⁸¹ ihren *regress* auch ahn ihme haben. Wie dann die *relation* mitt mehrern erclähret, zu beharlich[en] gn[a]d[en] mich empfehle und bleibe.

⁴⁷² Doupov je zaniklé město v Žateckém kraji, dnes v Karlovarském kraji na území Doupovských hor.

⁴⁷³ Štampachové ze Štampachu byl rod usídlený v Žateckém kraji, mezi jejich panství patřila například Valeč. Spisy se týkají pravděpodobně Jaroslava Arnošta Štampacha ze Štampachu, majitele panství Valeč.

⁴⁷⁴ Valečskými sekvestátory byli Adam Ferdinand Strojetický ze Strojetic na Libyni a Jan Adam Nesslinger ze Schelchengrabu na Drahonicích.

⁴⁷⁵ Císařský rychtář v Žatci – osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴⁷⁶ Primas – osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴⁷⁷ Pan Kodischen – osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴⁷⁸ Apolonie z Knodt, majitelka Vikletic. Rod Knodt byl povýšen do rytířského stavu v roce 1652. Prvním nositelem tohoto přídomku byl Baltasar Filip Knodt.

⁴⁷⁹ Vikletice je vesnice v dnešním Ústeckém kraji.

⁴⁸⁰ Slánský kraj.

⁴⁸¹ Chomutovští – Chomutov je město ležící v Ústeckém kraji.

Euer hoch gräff[lichen] gn[a]d[en]
Saaz den 21 7bris [septembris]1665
Dienst gehorßamben
Christ[ian] Ferd[inand] Ungar M[anu] p[ropria]

6) **List adresovaný Vilému Albrechtovi Krakovskému z Kolovrat od Ferdinanda
Johanna Verduga. Koncept napsaný 25. září 1665.**

Regest: Verdugo píše nejvyššímu zemskému sudí, že zjistil, že na pozici krajského sekretáře je už deset let Christian Ferdinand Ungar, měšťan a člen městské rady v Žatci a přeje si funkci sekretáře opustit. Verdugo by však byl rád, kdyby mu ještě rok sekretáře dělal, o čemž s ním jednal. Ungar mu odpověděl, že ještě zůstane, ale pouze za podmínky, že se nebude muset účastnit zasedání městské rady. A tak prosí, zdali by se Vilém Albrecht Krakovský z Kolovrat přimluvil u císařského rady, komorníka, královského místopředsedy a podkomořího království českého pana Františka ze Scheidlern, který mu v této záležitosti může pomoci. Kdyby se to celé podařilo, bude se Verdugo Krakovskému z Kolovrat stále odvděčovat a dále sloužit.

An Ihr excell[enz] h[ern] obr[isten] landtrichter⁴⁸² den 25 7bris[septembris] 1665
Hoch und wohlgebohrner herr herr x.

Euer excell[enz] mitt dießen zu behölligen kann ich nit umbgehen, waß massen bey antretung der könig[liche] Saazer craißambts administration befunden, daß der in die 10 jahr bey solcher function geweßene craißambtssecretary Christian Ferd[inand] Ungar mittburger und rathßverwanter in Saaz, sich von solcher expedition liberiren wollen, und mir aber villieber wäre, daß ich ihme noch dießes jahr lang bey solcher *expedition* haben mögte, wesbentweg[en] ich so wohl münd[lich] alß schriefflich demselben anlangen laßen.

Waß nun mir er in andtwortt ertheilet, und darbey *conditionate* versprochen, daß geruh[en] euer excell[enz] unbeschwärt auß dem inschluß gn[ä]dig zu vernehmben x. Sintemahlen dann euer excell[enz] hohe vermögenheit und gn[ä]diges vorwortt bey der röm[ischen] kay[serlichen] may[estät] rath, cammerern, könig[lichen] herrn statthaltern und unter cammerern in königreich Böhaimb (titulus) herrn Francisce von Scheidlern,⁴⁸³ viel *cooperiren* kann.

⁴⁸² Nejvyšší zemský sudí byl Vilém Albrecht Krakovský z Kolovrat, ve funkci působil v letech 1656–1678.

⁴⁸³ František Scheidlern (†1682) byl doktor práv, působil od roku 1663 jako purkrabí hradeckého kraje a roku 1664 se stal podkomořím. Koupil Kácov a Chabeřice roku 1657 a Liběchov a Sukorady roku 1664.

Alß gelanget an euer *excell[enz]* mein unterd[ä]nigst gehor[samben] bitten, sie geruhen, unmaßgebig mir die gnad zu erzeigen, bemelten orthß mitt einer gn[ä]digen intercession einzukomben, damitt besagter crayßsecr[etarius] Christian Ferd[inand] Ungar, auf ein jahrlang seines pflichts der rathßsession entlediget und desto füglicher dießes jahr noch bey den könig[lichen] sraÿßambt mitt mir elaboriren helffen könte.

Wie nun mir hierine ein sonderbahre gnad beschiehet, alß werde es gegen euer *excell[enz]* zu bedienen mich wie ohne dieß stehts verpunden bevließen zu verharren.

7) List adresovaný Franzi Orinovi z Arina od Christiana Ferdinanda Ungara, odesláno z Žatce 23. října 1665, adresováno na Třebčici, datum doručení 23. října 1665.

Regest: Christian Ferdinand Ungar obdržel odpověď od France Orina z Arina a předal poslaného Sebastiana místnímu městskému soudu. Důrazně nařídil, aby ho až do dalšího rozkazu vsadili do klády.

Hoch wohlgebohrn[er] und bestrenger ritter,

Ewer gnad[en] andtworthschreiben habe mit gebührenden respect wohlerhalten, und dem überschickten Sebastian⁴⁸⁴ denen alhießigen stadtgerichten also bald übergeben und darbey ernst[lich] anbefohlen, d[ab] sie solchen biß auf fernere verordnung an händt und füß schlüssen⁴⁸⁵ sollen welcheß auch also geschen[en]. Wormit nebst gött[lichen] empfeh[lung] bin und verbleibe.

Euer gnaden

Saaz den 23. October a[nn]o 1665

Ewer gnaden gehorßambster

Christian Ferd[inand] Ungar M[anu] p[ropria]

8) Příloha k dopisu adresovaná Franzi Orinovi z Arina od Christiana Ferdinanda Ungara, odesláno z Žatce 23. října 1665, adresováno na Třebčici, datum doručení 23. října 1665.

Regest: Christian Ferdinand Ungar píše Franzi Orinovi z Arina ohledně nadcházejícího jednání v Chyších a posílá k tomu potřebné spisy, a to místodržitelský rozkaz v češtině s německým překladem. Rozkaz se týká uvěznění Francouze a Sebastiána. Dále posílá

⁴⁸⁴ Sebastian. Pravděpodobně se jedná o výše zmíněného zloděje koní.

⁴⁸⁵ Vsadit do klády.

německý překlad českého místodržitelského rozkazu datovaného 15. října 1665 a pak český místodržitelský rozkaz o restituci včetně jeho německého překladu datovaného 17. října 1665. Za čtvrté přeposílá originál od pana Michny datovaný na Chyši 18. ledna, z něhož je vidět, že je k vlastní restituci proti podané stížnosti na zabránění výmalby. Další je pak psaní z Chyše od pana správce, v němž si stěžuje na způsobenou urážku.

Wohl edel gebohrner undt gestreger

Insonders hoch geehrter herr, auff desselben verlangen zu der nacher Kisch⁴⁸⁶ bevorstehender verrichtung folgen hiebey die nothwendige schrifftten alß neblichen, ain statthalterischer gnädtiger befehl in Bohmischer sprach sambt der teutschen⁴⁸⁷ translation umb verarrestirung deß Franzosen⁴⁸⁸ undt Sebastian, mehr ain andere teutsche translation eines böhmischen stadthalterischen befehl detatto Prager schloß den 15 oct[o]ber 1665 mehr ain böhmischer stadthalterischer befehl die restitu[ti]on lebel sambt seiner teutschen tra[n]slation de dato Prager schloß den 17. octob[ris] 1665 4to ein original missiv von h[errn] Michna⁴⁸⁹ de dato Kisch 18. Jan[uarii], in welchen zu sehen, daß er sich zu ainiger restitution x. 4to ain original missiv vom h[errn] Michna entgegen eingebrachte beschwerde der verhinderten mahlweerkhs. Ain schreiben von Kisch vom h[errn] verwalter, in welcher er sich beklaget uber die empfangene schläg x.

9) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina od Christiana Ferdinanda Ungara a Johanna Hoffmana, odesláno z Žatce 9. listopadu 1665, adresováno na Doupov, datum doručení 10. listopadu 1665.

Regest: Christian Ferdinand Ungar a Johann Hoffman napsali Ferdinandu Johannovi Verdugovi a Franzi Orinovi z Arina, že na jejich rozkaz se 9. října 1665 dostavili ke komisi do Žatce. Mimo jiné vyslechli Semmechovské poddané včetně obou rychtářů. Zjistili, že ve věci exekuce Semmechovských podle přílohy A vydané 3. října 1665, Semmechovští za celý rok nezaplatili vůbec nic (podle vydaných patentů měli pravidelně co dva týdny posílat krajskému úřadu seznamy vojáků). Semmechovští tedy odvedli 6. října kvartýrovací seznamy krajskému úřadu a rovnou si vyzvedli příkaz k exekuci. Semmechovský rychtář nevěděl nic o říšském tolaru, který si nárokoval Moser (a jezdec jménem Michael Conti to potvrdil). Semmechovský rychtář žádal Ferdinanda Johanna Verduga o vyzvednutí

⁴⁸⁶ Chyše je město na území dnešního Ústeckého kraje.

⁴⁸⁷ Deutschen – německý.

⁴⁸⁸ Francouz vězněný v Žatci v roce 1666–1667. Johann Forst.

⁴⁸⁹ Vilém Fridrich Michna z Vacínova, majitel panství Chyše.

říšského příkazu, a měl ten říšský tolar zaplatit Moserovi a vyžádal si na to cedulku pod písmenem B, aby tu platbu mohl doložit své obci. Jenže Semmechovský rychtář lhal své obci i svému správci Hansu Petru Dreselovi, že exekuce byla uložena kvůli tomu říšskému tolaru. Semmechovský rychtář, který ale v té době nebyl rychtářem (byli jimi tehdy Schelleman v Semmechu a Hans Mates v Ploschen) prohlásil, aby ten tolar uhradil sám Hans Mates. Mezitím Christian Ferdinand Ungar obdržel psaní od pana Dresela z Prahy, ve kterém byly napsány urážky na pana Mosera (v příloze C). Semmechovský i Ploschenský rychtář tvrdili, že o ničem nevěděli, že by jeden z nich měl rozšířit tu lež (která se stala Moserovi) až k jejich panu správci. Oba pisatelé se diví, že Dresel celou záležitost urgoval a napadl Moserovu čest, i když je nevyvratitelné, že jeden z těch dvou rychtářů lhal (podle nich to byl Semmechovský rychtář a on by měl Moserovi vrátit jeho čest a uhradit škody a náklady). A tak nechtějí oba rychtáře pustit z Žatce, dokud Verdugo nevyšle rozkaz.

Hoch und wohlgebohrner herr graff x. wie auch wohl edl gebohrn[er] und gestreng[er] ritter x.

Gnädig gebietende herrn herrn x. Auf ewer gnad[iger] und gestr[enger] gnädig[en] befehl, haben wier unß den 9ten huius zu dero gnädigen angeordneten *commission* in die könig[liche] craißstadt Saaz verfüget, und unter andern die Semmecher⁴⁹⁰ unterthanen, nebst denen beeden richtern gründtlichen abgehöret und so viel befunden, daß vermög beýlag *sub lit[tera]* A. den 3ten 8to[bris] instehenten jahrs von ewer hoch gräff[liche] gnad[en] und gestr[engen] die *execution* denen Semmechern, wegen der zu unterschiedlichen mahlen, durch patenta ambefohlene von 14. zu 14. tagen zum könig[lichen] craißambt schuldig abzulegende soldaten *specificationen* (deren sie bemeltem *dato* der *execution* ordere, daß ganze jahr hero nicht ein einzige abgeföhret hetten) eingelegt. Und also sie Semmecher darauf den 6. *octobr[is]* solche quartiers lista den könig[lichen] craißambt abgeföhret, so ist solche *execution* von ihnen alsobalden den 6. *octobr[is]* erhoben, und wie der Semmecher richter selbst bekennet, und der reitter nahmens Michael Conti⁴⁹¹ der die *execution* verrichtet, außsaget, daß er reitter nicht ein einziges worth von dem reichßth[a]ler, so der Moßer⁴⁹² *praetendirt*, gewust, noch gedacht hat, sondern alß er Semmecher richter beý ihr gnad[en] herrn craißhauptman umb erhebung der *execution* angelanget und gebetten, hette er dem versprochenen reichßth[a]ler

⁴⁹⁰ Semechov, místo se nepodařilo blíže určit.

⁴⁹¹ Michael Conti. Osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴⁹² Moser. Osobu se nepodařilo blíže určit,

dem Moser entrichtet, und dießes beyliegende zettele *sub lit[tera]* B. begehret, damit er solchen r[eichs]th[a]ler seiner gemein, damit beleg[en] könnte, mit welchen aber Semmecher richter, solche falsche arglistigkeit verubet, die gemein wie auch seinen herrn verwalter berichtet, alß ob dieße *execution* deß versprochenen r[eichs]th[a]ler wegen, dahin geleget worden seÿ, und weilen er zu selben zeit, alß der gemelte r[eichs]th[a]ler versprochen worden, nicht sondern der Schelleman zu Semmech⁴⁹³ und der Hanß Mattheß zu Ploschen⁴⁹⁴ richter geweßen, hat er jeziger Semmecher richter betrüglich dahin geziehlet, daß der noch lebente Hanß Mattheß dem *executorem* allein bezahlen solle, worauf er zu beßern durchdruck, die sach also fälschlich und reverent unwahrheitsamb seinen herrn verwalter Hanß Peter Dreßel⁴⁹⁵, angebracht.

Waß nun entzwischen untern dato Prag den 21. *8toabr[is]* der herr Dreßel an dem Moser mit zimblichen ehrenrührigen wortten zugeschrieben, gibt die beÿlag *lit[tera]* C. mit mehrem zu vernehmben, undt weilen darauf der offft gemelte semmecher: noch der Ploschner richter gestehen noch wissen wollen, daß einer auß ihnen, dieße reverent unwahrheit (so dem Moßer vor gott unredst geschicht) seinen herrn verwalder berichtet, so ist sich zu verwundern, daß gleichwohl herr Dreßel die sach hoch urgiret, und dem Moser an seinen ehren zimblich angrüffen hat, ist also unwiedersprechlich einer auß denen beeden richter, und unßerer muthmaßung nach, einzig allein der semmecher richter straffwürdig und solte billich dem Moser, seiner ehren restituiren, wie auch allen schaden und unkosten bezahlen, weßentwegen wier dieselben beede richter alhier von der könig[lichen] craißstadt Saaz nit zugehen, biß von ewer gräff[liche] gnad[en] und gestr[enger] weitter gnädiger befehl, deßentwegen an unß ergehen werden, angehalten, und verbleiben.

Ewer hoch gräff[liche] gnaden gestr[enger]

Saaz den 9. novemb[ris] 1665

Gehorßambe

Johann Hoffman⁴⁹⁶ M[anu] p[ropria]

Christian Ferd[inand] Ungar M[anu] p[ropria]

⁴⁹³ Schelman ze Semechova. Praviděpodobně člen rodiny Semechovských ze Semechova, ti získali predikát v roce 1544.

⁴⁹⁴ Hans Mates z Ploschen. Osobu se nepodařilo blíže určit.

⁴⁹⁵ Hans Peter Dressel.

⁴⁹⁶ Johann Hoffman, pravděpodobně člen městské rady v Žatci.

10) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Christiana Ferdinanda Ungara, odesláno z Žatce 13. listopadu 1665, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.

Regest: Christian Ferdinand Ungar obdržel rozkaz 11. listopadu a na jeho základě informuje Verduga, že Vinterický hejtman Andreas Gemperger byl na rozkaz Franze Orina z Arina uvězněn. Udělal to snad proto, že Gemperger neposlechl komisi (svolanou 13. října) a nezaplatil škody a výdaje Žďárskému ševci. Pan Orin z Arina se divil, že Verdugo nepřikázal Gempergerovi to udělat, když Verdugo sám tu komisi nařídil. Pan hrabě Nostic podpořil Franze Orina z Arina a hrabě Nostic se již dvakrát ptal, když Verdugo nebyl přítomen, zda se to už vyřídilo. Tak tam Orin z Arina Gempergera nechal ve vězení (ovšem s vědomím pana hraběte z Losinthalu). Kdyby ho propustili, tak by krajští hejtmané upadli v nemilost hraběte Nostice. Christian Ferdinand Ungar doufá, že Verdugo už nebude nadále chránit Gempergera a donutí ho vše zaplatit, s tím, že pokud to tak Verdugo neudělá, tak už nikdo nikdy nepůjde do komise, kterou svolají krajští hejtmani, když poté rozhodnutí komise nikdo nerespektuje.

Dále Ungar informuje Verduga o exekuci ve Žluticích a že Orin z Arina o tom neví vůbec nic a Moser říkal, že tam nebyla žádná exekuce uložena, takže bude muset ten voják říct, kdo mu vydal rozkaz. Dále pak, co se týkalo těch dvou ukradených jáchymovských koní, tak to Ungar všude rozhlásil a když něco zjistí, bude Verduga informovat. Další zmínka je o dvou rychtářích, kteří už byli propuštěni z vězení na kauci. Dále pan Orin z Arina se chce s Verdugem co nejdříve sejít, bude totiž potřeba svolat krajský sněm a všechny obyvatele, kterých se to týká předvolat k ústnímu pohovoru.

Hoch und wohlgebohrner graff

Gnädig gebittenter herr herr x. Auf euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] von 11 hui[us] abgelassenen gn[ä]dig[en] befehl berichte ich gehorßamblich, daß der geweßene haubtmann zue Winteriz Andreß Kämperger⁴⁹⁷, auf befehl deß (tittul[us]) herrn Orins⁴⁹⁸, dießer uhrsachen halben in *arrest* genomben worden, alldieweilen er zue der von euer hoch graff[lich] gn[a]d[en] jungst verschinnenen 13 8br[is] angestellten commission abermahl

⁴⁹⁷ Gemperger byl hejtman panství Vintířov. V roce 1664 byl majitelem Jan Antonín Losy z Losinthalu (cca 1650–1721).

⁴⁹⁸ Franz Orin z Arina.

nicht *compariret*, und also dem Saarischen⁴⁹⁹ schuester die schäden und unkosten zue erstatten auf sich gebürtthet hatt.

Nun ist gleich der herr von Arino selbst allhier geweßen, und hatt sich verwuntert, daß Ewer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] dem bemelten Kämperger weiter nicht anzuehalten anbefohlen, da doch euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] die *commission* selbst angeordnet und Ihr *excell[enz]* (tittul[us]) herr graff Nostiz⁵⁰⁰ beÿ herrn Orino die sach der billigkeit gemäß *recomendiret* hatt, und weilen die *commission* vor recht befundten, daß der Winterizer dem Saarischen unterthan alle schäden und unkosten zue ersezen schuldutig sey, welches nun der saarische haubtmann Ihr *excel[enz]* herrn graff Nostiz beraith berichtet) auch dessentweg[en] schon zum zweÿtenmahl, in abweßenheit ewer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] umb prosequirung der *commissariat relation* euferig angehalten, alß hatt er herr Arin anderst nit thun kennen, ihme Kämpergern (iedoch mitt vorwissen deß herrn graff[en] von Loßinthal⁵⁰¹) nach dehme er seines ampts entsezet war, allhier mitt *arrest* anzuehalten, dann in verbleibung dessen Ihr *excell[enz]* herr graff Nostiz füeglich eine ungnad auf Ihr gn[a]d[en] (titt[ulus]) die königl[iche] herren craißhaubleuth werffen mögten, verhoffet also ewer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] werden fernner dem Kämperger nicht schuezen, vielmehro zue der billig[en] *satisfaction* anhalten lassen, zumahlen sich niemantens mehr zue einziger *commission* gebrauchen laßen wurdte, wann ihnen andersts nichts alß *respect* dardurch zuegefüget wurdte x.

Von der zue Ludiz⁵⁰² stehenten *execution* weiß herr Arin ganz nichts und saget der Moser, daß keine dahin gelegt wordten ist, wirdt also der soldat sag[en] müssen, wer ihme order geben. Wegen der 2 abgenombenen Jochimbsthaler pferdt habe ich allerhandt kundtschafft angestellet, so balt ich etwaß heraußkombt, werde ichs gehors[amb] berichten, die zweÿ richter seint beraith vor 3 tag[en] deß arrests gegen caution erlaßen wordten.

Übrigens hatt herr Arin vor guet angesehen, negster tags mitt euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] zue *conferiren* und wirdt vonnöthen sein, daß auf einliegenden gn[ä]dig[en] befehl ein craißtag gehe [?] und alle herrn innwohner, die dieße sach *concerniret*, zue mündlicher *examination* vorberueeffen werden müssen. Wormit zue dero beharrlichen gn[a]d[en] mich gehors[ambst] befehle, *Raptim* Saaz den 13ten 9br[is] 1665.

⁴⁹⁹ Žďárecký – Žďár je dnes zaniklá obec nacházející se v dnešním Karlovarském kraji na území Doupovských hor.

⁵⁰⁰ Jan Hartvík z Nostic (1610–1683). Ve funkci nejvyššího kancléře působil v letech 1652–1683.

⁵⁰¹ Losy z Losinthalu, majitel Tachova.

⁵⁰² Žlutice je město na území dnešního Karlovarského kraje.

Euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en]
Gehorsamster
Christian Ferd[inand] Ungar M[anu] p[ropria]

**11) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Christiana Ferdinanda
Ungara, bez datace, místo doručení neuvedeno, doručeno v říjnu 1665.**

Regest: Ungar přeposílá kvartýrovací seznamy, které by měl Verdugo co nejdříve zpečetit. Dále přišel rozkaz od královských místodržících, který je v příloze. Budou kvůli němu muset jednat s páterem vikářem.

Ps: Ten posel může ty kvartýrovací seznamy[...ustřižený papír]

Hoch und wohlgebohrner reich graff x. Gnädig gebittenter herr herr

Auf dero gnädigen verlaß überschickhe die hierbey begrüffene quartiers ballethen, welche Euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] unmaßgebig zue unterschreiben und besiegeln zue lasßen belieben werden.

Waß sonsten von Ihr excell[enz] und gn[a]d[en] dehnen könig[lichen] h[erren] h[erren] statthaltern vor ein gn[ä]diger befehl eingeloffen, geruhen dieselben ob denn inschluß in gnaden zu vernehmben, wessentwegen, ohne gehorßambes maßsetzen, mitt herrn p[ater] vicario conferiret werden kann, wormitt euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] ein schuez deß allerhöchsten mich zue beharlich[en] gn[a]d[en] gehorß[amblich] empfehlente.
Euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en]

PS: Der poth kan die quartiers ballethen [... ustřižený papír]

**12) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Christiana Ferdinanda
Ungara, odesláno z Žatce 27. prosince 1665, adresováno na Doupov, datum
doručení 28. prosince 1665.**

Regest: Christian Ferdinand Ungar obdržel přání k Vánocům od Verduga a také přiložené spisy. Zjistil z toho, že projekt poslaný panu Michnovi je velmi dobře sestaven. Ungar vyhotovil spisy, které Verdugo požadoval, a všechny je vyhledá a co nejdříve přepošle. Mezitím však prosí o strpení a ujišťuje Verduga, že kdyby hrozilo nějaké nebezpečí nebo se mělo něco špatného stát, tak ať ho Verdugo informuje a on splní svou povinnost. K dopisu přiložil specifikaci Verdugového poplatku za oves.

Hoch und wohlgebohrner reichsgraff gnädig gebittenter herr herr x.

Nebst wintschung glichseeliger nach feyertag habe euer hoch gräff[liche] gn[a]d[en] gnädiges schreiben sambt dehnen *communicirten* beylagen mitt gebührenten *respect* empfangen und meines wenigen bedunkhens befunden, daß daß an herrn Michna (titt[ulus]) eingerichtes *proiect* haubt wohl incammniret sey.

Die gnädig verlangente schrifften will ich alle so viel deren bey mir vleißig zuesamben such[en], und eheister tag[en] euer hoch gräff[liche] gn[a]d[en] überschickh[en], unterdessen bitte ich umb gn[ä]dige gedult, und versichere euer hoch gräff[liche] gn[a]d[en] einziger gefahr oder ungelegenheit und so etwaß vorfallet geruh[en] euer hoch gräff[liche] gn[a]d[en] ohne gehorßambes maßgeben mir nuer anzubefeh[en] werde geweiß meine schuldtigkeitt erzeig[en].

Die *specification* deroselben haber gebührs ist beygeschlossner zu empfang[en], wormitt zu dero beharlich[en] gnad[en] mich befehle alß.

Euer hoch gräff[liche] gn[a]d[en]

Saaz den 27 Xb[decembris] 1665

Untergehorßambster

Christian Ferd[inand] Ungar M[anu] p[ropria]

13) List adresovaný Ferdinandu Johannu Verdugovi od Christiana Ferdinanda

Ungara, odesláno z Žatce 6. dubna 1666, adresováno na Doupov, datum doručení neuveden.

Regest: Na poslední Verdugův rozkaz, který byl doručený po panu Paulovi, se Christian Ferdinand Ungar snažil najít nějakého dobrého člověka k mladým pánům. Našel místního člověka jménem Jan Klabka. Ten pocházel ze sezdaných rodičů a narodil se v Žatci. Ungar následně dodává, že Klabka je docela studovaný, zběhlý v češtině i němčině a i trochu zcestovalý, a tak by se mohl hodit na tento úkol. Ungar by mu věřil více než nějakému neznámému člověku.

Hoch und wohlgebohrner reichsgraff gnädig gebiettender herr herr x.

Auf ewer hoch gräff[lichen] gnaden mir jüngsthin durch dem herr Paulen⁵⁰³ gegebenen gnädigen befehl, habe ich mich eüferigst bemühet, damit einen guten menschen vor dero junge herren bekommen könnte, und befunden, daß gegenwertige *persohn* nahmens

⁵⁰³ Pan Paul. Osobu se nepodařilo blíže určit.

Johann Klabka⁵⁰⁴, von ehrlichen eltern alhier in d[er] könig[lichen] stadt Saaz erbohren und zimblicher maßen *studiret* in Böhmischer alß deütscher sprach wohl erfahren, auch etwas geraißet ist, *capax* genug hierzu sein möchte, immaßen ihme dann auch viel ehr alß einen unbekandten zu trawen,

Dahero ewer hoch gräff[liche] gnad[en] ich solchen dienstschuldig überschicken und zu derer beharrlichen gnaden *recommendiren* wollen, alß verbleibendter,

Ewer hoch graff[lichen] gnaden

Saaz den 6. aprilis 1666

Untertheniger diener

Christian Ferd[inand] Ungar M[anu] p[ropria]

**14) List pro Ferdinandu Johanna Verduga od Christiana Ferdinanda Ungara,
odesláno z Žatce 23. prosince 1666, místo doručení neuvedeno, datum doručení
neuveden.**

Regest: Christian Ferdinand Ungar obdržel dopis od Verduga včetně příloh, a ty zas posílá zpátky. Ungar skutečně neví, jak vyhovět kornetovi od osobní jednotky, a stejně tak i panu kapitánovi. Navíc pan kapitán má ubytovaných v Kadani a okolních vesnicích 308 vojáků včetně jednoho korneta a 10 jezdců. Takže nemají důvod si stěžovat a především si pak nebudou vážit ani toho, když dostanou od krajského úřadu půlku kraje a ostatním jednotkám zmenší prostor. Ungar to dále rozvíjí, že kdyby tomuto kapitánovi vyhověli, tak to spustí nepopsatelný příliv místních obyvatelů i vojáků ke krajskému úřadu. Takže by se měli pokusit to tomu kapitánovi rozmluvit, a to i protože Kadaňští měli ubytovaných 312 vojáků, Mostečtí měli jen 309 a ještě museli udržovat kapitána, korneta, důstojníky a šestnáct jezdců. Tudiž by Kadaň a okolní vesnice měli kornetovi a poddůstojníkům a deseti jezdcům stačit. A svou myšlenku Ungar zakončuje tím, že přeci nepotřebují nic jiného, než střechu nad hlavou, obydlí atd. Tu kvitanci tímto poslal zase zpět. Dále Ungar informuje Verduga, že dorazil rozkaz od místodržitelství k tomu uvězněnému obchodníkovi, který přijal Údrčský a přivezl ho do Žatce. Místodržící si mysleli, že zatčený má být převezzen do Prahy a nevěděli, že je v Žatci (to nařídil hrabě Nostic). Jak Ungar, tak Údrčský si myslí, že by měl prozatím zůstat v Žatci, dokud nedorazí další rozkaz.

Dále Ungar informuje, že ten den pan primas něco vyhlásil, ale o tom mu bude psát Údrčský. Zčehož pak Verdugo pochopí jaký je to falešný člověk a doufá, že Verdugo zařídí,

⁵⁰⁴ Jan Klabka byl žateckým měšťanem.

aby primas o vánočních svátcích přiznal svému falešnému židovskému slovu. Ungar se loučí s přáním k vánočním svátkům a k novému roku, jak pro Verduga tak i celé jeho rodině.

Hoch und wohlgebohrner reichsgraff gnädig gebittenter herr herr x.

Euer hoch gräf[liche] gn[a]d[en] gnädiges schrieben sambt den innschluß, welcher hiermitt wiederumb zurukh zue empfang[en] ist, habe ich mitt gebührenter *reuerent* empfangen, weiß aber meines theiß inn warheit ganz kein mittel, waß weiß dem korneth von der leib *compagnia*, wie auch ihme herrn *capitan* leutenanten selbsten, kante gewillfahrt werden. Und zue dehme bemelter h[err] capitan leut[enandt] inn der statt und dorffschafften Caaden⁵⁰⁵ 308 angesessene mitt dem corneth und 10 reittern hatt, wueste ich ia nit, wornuben sich die selben beschwähren wollen, ja sie werdens nit achten, wann mann ihnen allein dem halben craiß geben, und andere *compagnien* inn die enge zihen wurde, damitt nuer bemelter h[err] cap[itan] leut[enandt] seinen gefallen nach die quartier stände schätzen und nuz kante.

Aber waß vor unbeschreiblich[en] anlauff, so wohl von denen heren innwohnern, alß soldaten, d[aß] könig[liche] craißambt haben und erdulden wurdte, dörrften euer hoch gräff[liche] gn[a]d[en] allzuesehr erfahren, dahero wäre mein gehorbambes guetachten, daß unmaßgebig euer hoch graff[liche] gn[a]d[en] demselben dahin verabscheiden laßen thäten, weilen die Caadner aniezo $312\frac{5}{8}$ angesessene haben, die Brüxer⁵⁰⁶ aber nuer 309 geweßen, und gleichwohl ihme herrn capitan leut[enandt], herrn corneth sambt ihren leuthen, officiren und 16 reittern stettigs halten müssen, daß er sich auch zu Caaden und ihren dörrfern mitt herrn corneth und anderen unterofficiern und N[ota]B[ene] nuer 10 reittern behelffen wolle, zumahlen er anderst nichts, alß dach und fach zu fordern hatt x. Die quittung ist hierbey kombent wied[er] zurukh zu empfangen.

Seint auch dato wegen deß *arrestirten* kauffmans, keine schreiben, alß einzig allein dießer beÿgeschlossener hoch löb[liche] könig[liche] statthalterische befehl eingeloffen, welch[en] herr Uderizky⁵⁰⁷ selbst empfang[en] und darmitt anhero nach Saaz komben, aber wier findten anderst nicht, alß daß die könig[liche] h[erren] h[erren] statthalter vermeinen, der arrestirte soll nach Praag überschaffet werden, sie wissen aber nit, d[aß] er zu Saaz ist. Und weilen Ihr *excell[enz]* (tittul[us]) herr graff de Nostiz, solchen nacher Saaz verordnet

⁵⁰⁵ Kadaň, bývalé královské město v dnešním Ústeckém kraji.

⁵⁰⁶ Mostečtí – Most je město v dnešním Ústeckém kraji.

⁵⁰⁷ Adam Felix Údrčský z Údrče.

haben, vermeinet herr Udrizky, daß er auch ohne fernneren befehl von hier nit movirt werden kente, welchen ich eben auch beÿfall geben thue.

Waß dießer tags allhier von heißig[en] *primas*, öffentlich an helles licht komben, werden euer hoch graf[liche gnaden] nitt negsten von denn (tittul[us]) herrn Uderizky vernehmben und darauß clahr findten, daß er *reverent*, ein falscher luegenhaffter mann ist, ich bitte aber eur hoch graf[liche] gn[a]d[en] umb gottes willen, sie belieben mir nuer die ainzige gnad zuerweihen und nach dennen heÿ[ligen] feyertäg[en] ihme primasen anzuhalten lassen, damitt er seinen, reverenter unwarheitsamben wortten gemäss, seine falsche juedische wortt erweißen wolle, alß dann werden euer hoch graff[liche] gnad[en] erkennen, waß vor ein schalckh inn seiner hautd steckhet. Innmittels aber thue euer hoch graf[liche] gn[a]d[en] dero gn[ä]dig[en] frauen gemahlin und jung[en] herrschafft durch gott glichseelige heÿ[lige] weihnacht ferien nd darauf folgentes auch viel unzehbar nachkombente heÿ[lige] neue jahr mitt dero aigenen verlang[en] zu uberleben allergehorßambist mich aber zu dero gnaden empfehlen und bleibe.

Euer hoch gräff[liche] gn[a]d[en]

Sigl Saaz den 23. Xbr 1666

Untertheniger gehorsa[m]ben] diener

Christian Ferd[inand] Ungar M[anu] p[ropria]

6. RESUMÉ

This master thesis is about Ferdinand Johann count of Verdugo (1635–1672), who was a regional governor (*Kreishauptmann*) for the *Herrenstand* in Žatec region in 1665–1667. Count Verdugo most of his live he lived in Doupov and owned another domination in Žatec region, but he visited them not that often. That makes him a perfect candidate for the regional governor because one of the rules was that the governor has to live in region and cannot leave it while he works for regional office.

The thesis is based on correspondence between Ferdinand Johann Verdugo and his colleague knight state. In ages 1665–1667 had change two knights. The first one was Franz Orin von Arino in the year 1665, and the second was Adam Felix Údrčský z Údrče in years 1666–1667. The regional office had many of employees. However the most important were the regional governor (one for *Herrenstand* and one for knight state) and regional secretary (*Kreissecretary*). The research of sources proves that the leader of the regional office was Ferdinand Johann Verdugo as a governor for the *Herrenstand*. Also was proving that the regional secretary was very important, he was the heart of the entire regional office. In our case the secretary was Christian Ferdinand Ungar. He was a Žatec burgher, and work for the office for very long time. He started working there sometime around 1665 and left the position long time after count Verdugo's departure. Other employees were also typists, courier and other support staff.

On the basic of the source research this master thesis deals with the competencies of the regional governor. Above all is taken a big care to everyday life. The regional governors have to inform governorate in Prague, which was their superior authority. It was found that this also worked in the other direction, so the governorate in Prague used the region governors to decree orders and patents from the king/emperor.

The survey shows that the governor has to deal with the disputes, complaints, sequestrations and larceny and even murders. However most of the time he spends with dealing accommodation or deliveries food supplies of the regiment, in this case it was Montecuccolliho regiment. They were able to communicate about those cases very quickly. Most of the letters was delivering in the one day, some of them were deliver next day or two days later, but that was very extraordinary. It is important to realize that communication was not only going through letters. The governors and the secretary were meeting in person in the regional town Žatec and discussed cases. They mention the personal meetings and visits in some letters. Franz Orin of Arin sometimes used the accost

“colleague” for the count Verdugo. That is very unusual at those times. Orin of Arin did not want to say that they were equality in state, but equality in office.

From the correspondence can be seen that the main centre was residence of regional governor (Doupov and Široká Třebčice or Stroupeč) but surprisingly also Žatec (regional town). The commission was meeting in Žatec and most of the stuff was discuss in Žatec. The secretary lived in Žatec, so maybe that why most of the important thing was discuss in Žatec.

In the end, it can be stated that the work bring some interesting information about the regional governor (*Kreishauptmann*) and his office, based on the personal correspondence. The years 1665–1667 are very short to make some serious conclusions, but this thesis would like to only draw attention to regional governor. The daily lives of regional governors and their offices are not one of the favourite topics for researchers, and it still belongs to the topics that can offer many options.

7. SEZNAM PRAMENŮ A LITERATURY

7.1 Prameny

Národní Archiv, Česká dvorská kancelář, kart. 334–335, inv. č. 651, sign III A5

Národní Archiv, České gubernium-contributionale, kart. 104–106, inv. č. 102–103, sign H 1/1–17, H 2/1–14.

Národní Archiv, Desky zemské větší, sign. 112, Registra starostova práv vedení modrá od léta 1642–1657, E20–E21.

Národní Archiv, Desky zemské větší, sign. 152, Kvatern trhový 1. břeskvový barvy vkladův a odevzdání statkův od 1652, M5 + připsané juxty.

Národní Archiv, Sněmovní artikule, inv. č. 115 a, 1695.

Národní Archiv, Stará manipulace, kart. 1130–1135, inv. č. 1605, sign. K 26/1 a K 26/2.

SOA Plzeň, pracoviště Klášter, RA Verdugo, kart. 17–21, inv. č. 260–311.

SOA Litoměřice, sbírka matrik, farní úřad Žatec, inv. č. 9178 a 9132.

7.2 Vydané prameny

JIREČEK, Hermenegild (ed.). *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království Českého 1627*. Praha, 1888.

7.3 Literatura

ADAMOVIČ, Karolína – LOJEK, Antonín – SCHELLE, Karel – TAUCHEN, Jaromír. *Velké dějiny země Koruny české*. Tematická řada, Stát. Praha, 2015. ISBN 978-80-7432-000-2.

AUSTOVÁ, Ivana. *Býti šlechticem: šlechtické nobilitace v letech 1627–1657 v českých a rakouských dědičných zemích*. České Budějovice, 2016. ISBN 978-80-88030-14-0.

BALÁŠOVÁ, Michela. Židovská čtvrť v Údlicích z pohledu daňové evidence. In *Židé v Čechách 4. Sborník příspěvků ze semináře konaného 17. a 18. října 2012 v Trutnově*. Praha, 2013. s. 3–14.

BAUER, Otakar. *Berní rula. Sv. 1, K edici Berní ruly (úvodní pojednání)*. Praha, 1950.

BÍLEK, Tomáš Václav. *Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618. Část 1–2.* Praha, 1882.

- BINTEROVÁ, Zdeňka. *Zaniklé obce Doupovska v bývalém okrese Kadaň*. Chomutov, 1998. ISBN 80-238-2668-9.
- BORŮVKA, Vlastimil. *Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolovrat*. Praha, 2000. ISBN 80-85228-61-0.
- BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Pražský agent Ferdinanda Jana Verdugo ve druhé půli 17. století*. Pardubice, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš.
- BURIÁNKOVÁ, Michaela. *Systémy právních poradců hraběte Ferdinanda Johanna Verduga (1653–1672) a hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka (1739–1742)*. Pardubice, 2013. Diplomová práce. Univerzita Pardubice, Fakulta Filozofická, vedoucí práce: Jiří Kubeš.
- BŮŽEK, Václav – SMÍŠEK, Rostislav (ed.). *Habsburkové 1526–1740: Země Koruny české ve středoevropské monarchii*. Praha, 2017. ISBN 978-80-7422-572-7.
- BŮŽEK, Václav a kolektiv. *Společnost českých zemí v raném novověku: struktury, identity, konflikty*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7422-062-3.
- BŮŽEK, Václav a KRÁL, Pavel (ed.). *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*. České Budějovice, 1999. ISBN 80-7040-331-4.
- BŮŽEK, Václav a Pavel KRÁL. *Člověk českého raného novověku*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7203-694-3.
- BŮŽEK, Václav. *Nižší šlechta v politickém systému a kultuře předbělohorských Čech*. Praha, 1996. ISBN 80-85268-54-X.
- BŮŽEK, Václav. *Poslední páni z Hradce*. České Budějovice, 1998. ISBN 80-7040-267-9.
- BŮŽEK, Václav. Šlechta v předbělohorských Čechách. In *Šlechta v proměnách věků*, Brno, 2011, s. 95–121.
- BŮŽEK, Václav. *Život na dvorech barokní šlechty: (1600–1750)*. České Budějovice, 1996. ISBN 80-7040-188-5.
- CERMAN, Ivo. *Chotkové: příběh úřednické šlechty*. Praha, 2008. ISBN 978-80-7106-977-5.
- CERMAN, Ivo. Pojmy "frakce", "strana" a "kabala" v komunikativní praxi dvořanů Leopolda I. In *Český časopis historický = The Czech Historical Review*, 100, č. 1, Praha, 2002, s. 33–54.

- CERMAN, Ivo. Raimundo Montecucoli a "válečná strana" na dvoře Leopolda I. In *Historie a vojenství. Časopis Historického ústavu Armády České republiky*. 51, č. 3, 2002, s. 568–603.
- COGAN, Rudolf. *Krajské zřízení*. Praha, 2004. ISBN 80-7357-041-6.
- ČÁŇOVÁ, Eliška, Mor v Čechách roku 1680. In *Sborník archivních prací*. 31, 1981, s. 265–339.
- ČERNÝ, Karel. *Mor 1480–1730: epidemie v lékařských traktátech raného novověku*. Praha, 2014. ISBN 978-80-246-2297-2.
- D'ELVERT, Christian. *Zur oesterreichischen Verwaltungs-Geschichte mit besonderer Rücksicht auf die böhmischen Länder*. Praha, 1880.
- DOSKOČIL, Karel. *Berní rula. sv. 2, díl 1, Popis Čech r. 1654*. Praha, 1953.
- DOSKOČIL, Karel. *Berní rula. sv. 2, díl 2, Popis Čech r. 1654*. Praha, 1954.
- DVORSKÝ, František (ed.). *Zuzana Černínová z Harasova: Dopisy české šlechtičny z polovice 17. století*. Praha, 1886.
- DVORSKÝ, František. Hejtmané krajští po Čechách. I. 1605, I. 1609, I. 1610, I. 1612. In *PAM* 10, 1878, s. 374–376.
- DVORSKÝ, František. Hejtmané krajští po Čechách. I. 1613. In *PAM* 10, 1878, s. 628.
- DVORSKÝ, František. *Hejtmané krajští r. 1562*. In *PAM* 9, 1874, s. 561.
- DVORSKÝ, František. Hejtmané krajští v Čechách. I. 1614, I. 1615, I. 1616. In *PAM* 10, 1878, s. 852–854.
- DVORSKÝ, František. Krajští hejtmané r. 1540. In *PAM* 9, 1874, s. 149–150.
- DVORSKÝ, František. Seznam krajských hejtmanův v království Českém léta 1571. In *PAM* 9, 1874, s. 960.
- DVOŘÁK, Max. *Geschichte des Raudnitzer Schloss-Baues 1652–1684*. Praha, 1873.
- DVOŘÁK, Max. *Stručný nástin dějin panství a hraběcího rodu Šlikovského*. Jičín, 1895.
- EVANS, Robert John Weston. *Vznik habsburské monarchie 1550–1700*. Praha, 2003. ISBN 80-7203-463-4.
- FALKE, Jacob von. *Geschichte des fürstlichen Hauses Liechtenstein I–III*. Wien, 1868–1882.

FIEDLER, František. Krajské zřízení v Čechách. In *Česká politika II/2*, Praha, 1907, s. 352–391.

FIEDLER, Jiří. *Židovské památky v Čechách a na Moravě*. Praha, 1992.

FLEISCHER, Victor. *Fürst Karl Eusebius von Liechtenstein als Bauherr und Kunstsammler*. Wien-Leipzig, 1910.

FORBELSKÝ, Josef. Španělé, Říše a Čechy v 16. a 17. století: osudy generála Baltasara Marradase. Praha, 2006. ISBN 80-7021-812-6.

HAUBERT, Jan. Rodinný archiv Verdugo – Doupov (1590–1705), (inventář SOA v Plzni). Plzeň 1973.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Praha, 2007. ISBN 80-7106-709-1.

HOJDA, Zdeněk – CHODĚJOVSKÁ, Eva – HAJNÁ, Milena – TESAŘÍKOVÁ, Alexandra. *Heřman Jakub Černín na cestě za Alpy a Pyreneje: I. Kavalířská cesta českého šlechtice do německých zemí, Itálie, Francie, Španělska a Portugalska a II. Cestovní deník Heřmana Jakuba Černína z let 1678–1682*. Praha, 2014. ISBN 978-80-7422-281-8.

HOMS, George J., *Isabella Clara Cecilia, Gräfin von Nogarola. Profil osobnosti na stránce Geni.com.; 5 April 2015 [cit. 2019-10-9]. URL: < <https://www.geni.com/people/Isabella-Clara-Cecilia-Gr%C3%A4fin-von-Nogarola/6000000017146103070>>*.

HRBEK, Jiří. *Barokní Valdštejnové v Čechách 1640–1740*. Praha, 2013. ISBN 978-80-7422-233-7.

HRDLIČKA, Josef. Synové "velkých" otců. Vídeňský dvůr očima Adama Pavla Slavaty. In *Šlechta v habsburské monarchii a císařský dvůr (1526–1740)*. České Budějovice, 2003. s. 249–273.

IGÁLFFY-IGÁLY, Ludwig. Verdugové, hrabata z Talaverry v Čechách a ve Slezsku. In *Heraldika a genealogie* 23, č. 3, 1990, s. 121–132.

JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha, 1987.

JANÁČEK, Josef. *Valdštejnova smrt*. Praha, 1970.

JANÁČEK, Josef. *Ženy české renesance*. Praha, 1976.

JENŠOVSKÝ, Bedřich – KRISTEN, Zdeněk. Historicko-právní nástin vzniku a vývoje nadání hraběte Straky. In *Zprávy českého zemského archivu* Sv. 9. Praha, 1946, s. 321.

- JIREČEK, Hermenegild. Župa Litomyšlská, Vratislavská a Chrudimská do r. 1200. Příspěvek ke starému místopisu země České. In *PAM* 2, 1856, č. 1, s. 25–31.
- KALISTA, Zdeněk (ed.). Humprecht Jan Černín jako mecenáš a podporovatel výtvarných umění v době své benátské ambasády (1630–1663), *PAM* 36, 1928–1930, s. 53–78.
- KALISTA, Zdeněk (ed.). *Korespondence císaře Leopolda I. s Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*. Praha, 1936.
- KALISTA, Zdeněk (ed.). *Korespondence Zuzany Černínové z Harasova s jejím synem Humprechtem Janem Černínem z Chudenic*. Praha, 1941.
- KALISTA, Zdeněk. *Čechové, kteří tvořili dějiny světa*. Praha, 1939.
- KALISTA, Zdeněk. *České baroko*. Praha, 1941.
- KALISTA, Zdeněk. *Úvod do politické ideologie českého baroka*. Brno, 1934.
- KATZEROWSKY, Wenzel. Die königlichen Richter von Saaz. In *Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen*. ročník 18, 1880. č. 1.
- KLINGENSTEIN, Grete. *Der Aufstieg des Hauses Kaunitz: Studien zur Herkunft und Bildung des Staatskanzlers Wenzel Anton*. Göttingen, 1975.
- KNESCHKE, Ernst Heinrich. *Neues allgemeines Deutsches Adels-Lexicon im Vereine mit mehreren Historikern*. Bd. IX. Leipzig, 1870.
- KNOZ, Tomáš. Finanční aspekty pobělohorských konfiskací. In *Český časopis historický = The Czech Historical Review: Historický ústav AV ČR*, 100, č. 4, Praha, 2002, s. 774–814.
- KNOZ, Tomáš. *Pobělohorské konfiskace: moravský průběh, střeoevropské souvislosti, obecné aspekty*. Brno, 2006. ISBN 80-210-4130-7.
- KOLDINSKÁ, Marie – CERMAN, Ivo. *Základní problémy studia raného novověku*. Praha, 2013. ISBN 978-80-7422-251-1.
- KRÁL, Pavel. Konec manželství Adama Pavla Slavaty z Chlumu a Košumberka a Marie Markéty z Eggenberku. In: *Opera historica : časopis pro dějiny raného novověku*. České Budějovice. roč. 16, č. 2, 2015, s. 185–206.
- KRÁL, Pavel. *Mezi životem a smrtí: testamenty české šlechty v letech 1550 až 1650*. České Budějovice, 2002. ISBN 80-7040-463-9.

KUBEŠ, Jiří – PRCHAL, Vítězslav. *Tobiáš Antonín Seeman a jeho kalendářové zápisy z let 1726–1747*. In *Theatrum historiae* 9, 2011, s. 9–23. ISSN 1802-2502.

KUBEŠ, Jiří – Vítězslav Prchal. *Aristokratický sport v deníkových záznamech*. In Rostislav Švácha (ed.), *START. Sport jako symbol ve výtvarném umění*, Praha, 2016, s. 55–60. ISBN 978-80-7467-089-3.

KUBEŠ, Jiří a kol. *V zastoupení císaře: česká a moravská aristokracie v habsburské diplomacii 1640–1740*. Praha, 2018. ISBN 978-80-7422-574-1.

KUBEŠ, Jiří. Hlavní sál - sebereflexe šlechty ve výzdobě společenských místností venkovských rezidencí (na příkladu českých zemí 17. a první poloviny 18. století). *Česko-slovenská historická ročenka* 2005, Brno, 2005, s. 31–59. ISBN 80-210-3895-0. ISSN 1214-8334.

KUBEŠ, Jiří. *Náročné dospívání urozených: kavalírské cesty české a rakouské šlechty (1620–1750)*. Pelhřimov, 2013. ISBN 978-80-7415-071-5.

KUBEŠ, Jiří. Sídlní strategie knížat z Lobkovic ve Vídni v raném novověku (1624–1734). In *Porta Bohemica. Sborník historických prací* 3, 2005, s. 86–119. ISBN 80-86971-01-5.

KUBEŠ, Jiří. Tři pohledy na kavalírskou cestu Franze Julia hraběte Verduga v letech 1681–1683. In *Folia Historica Bohemica* 25, č. 2, Praha, 2010, s. 29–65. ISBN 80-85268-56-6

KUBEŠ, Jiří. Ze Španělska až do Horního Slezska: osudy Verdugů v habsburské monarchii v raném novověku. In *Šlechtic v Horním Slezsku: vztah regionu a center na příkladu osudů a kariér šlechty Horního Slezska (15.–20. století) = Szlachcic na Górnym Śląsku. Relacje między regionem i centrum w losach i karierach szlachty na Górnym Śląsku (XV–XX wiek)*, Ostrava - Katowice, 2011, s. 223–240. ISBN 978-80-7368-936-0.

KUBÍKOVÁ, Anna. *Eggenberkové: z bankéřské lavice na knížecí stolec*. Praha, 2016. ISBN 978-80-7422-411-9.

KUČA, Karel. *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha, 2011, 8 sv. ISBN 80-85983-12-5.

LEGNEROVÁ, Hana. Formování samosprávy židovské obce Postoloprty na sklonku 17. století. In *Židé v Čechách. Sborník příspěvků ze semináře konaného 24. a 25. října 2006 v Liberci*. Praha, 2006. s. 105–112.

LIŠKOVÁ, Marie (ed.). *Berní rula. 33. Kraj Žatecký. I. a II. díl*. Praha. 1954.

MACEK, Jaroslav – ŽÁČEK, Václav. *Krajská správa v českých zemích a její archivní fondy (1605–1868)*. Praha, 1958.

MALÝ, Karel – SIVÁK, Florian. *Dějiny státu a práva v Československu*. I. díl, Praha, 1988.

MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. Praha, 1997. ISBN 80-7201-045-X.

MAREK, Pavel. *Pernštejnské ženy: Marie Manrique de Lara a její dcery ve službách habsburské dynastie*. Praha, 2018. ISBN 978-80-7422-641-0.

MAREŠ, Petr. Krajské mustrunky a krajští mustrheři v organizaci vojenské správy předbělohorských Čech (1565–1618). In *Paginae historiae. Sborník Národního archivu* 21/2, 2013, s. 298–32. ISSN 1211-9768.

MAREŠ, Petr. Obsazení úřadu krajského hejtmana v Čechách v letech 1553/1554–1556/1557. In *Časopis Národního muzea, řada historická – Series Historia* 179, č. 1–2, 2010, s. 42–62. ISSN 1214-0627.

MAREŠ, Petr. Obsazování úřadu krajského hejtmana v Čechách za vlády Ferdinanda I. a soupis krajských hejtmanů z let 1537/1538–1560/1561 podle register české královské kanceláře. In *Paginae historiae. Sborník Národního archivu* 19, 2011, s. 7–93. ISSN 1211-9768.

MAREŠ, Petr. *Obsazování úřadu krajského hejtmana v předbělohorském období a soupis krajských hejtmanů na základě dochovaných seznamů z let 1563/1564–1616/1617*. Praha, 2009. ISBN 978-80-86712-75-8.

MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti: díl I. A–M*. Praha, 2010. ISBN 978-80-257-0027-3.

MAŠEK, Petr. *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti: díl II. N–Ž*. Praha, 2010. ISBN 978-80-257-0027-3.

MAŤA, Petr. Soumrak venkovských rezidencí. "Urbanizace" české aristokracie mezi stavovstvím a absolutismem. In *Aristokratické rezidence a dvory v raném novověku*, České Budějovice, 1999, s. 139–162. ISBN:80-7040-331-4.

MAŤA, Petr. *Svět české aristokracie: (1500–1700)*. Praha, 2004. ISBN 80-7106-312-6.

MAUR, Eduard, Člověk a mor v dějinách. Eduard Maur. In *Demografie: revue pro výzkum populačního vývoje* 37, č. 1, 1995. s. 36–41.

NOVOTNÝ, Václav. *České dějiny. Dílu I. část 1, Od nejstarších dob do smrti knížete Oldřicha*. Praha, 1912.

Ottův slovník naučný VI. Praha, 1893, heslo: Čechy (dějiny právní: děj, ústavy, střední doba), 6. Zřízení krajské, s. 510–512 a s. 531.

PALACKÝ, František. Pomůcka ku poznání řádů zemských královstev českého v druhé polovici XIII. Století. In *Časopis českého muzea* 5, 1831, č. 1, s. 302–325.

PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové: Velmoži české renesance*. Praha, 1989.

PÁNEK, Jaroslav. *Výprava české šlechty do Itálie v letech 1551–1552*. Praha, 1987.

PÁNEK, Jaroslav. *Zápas o Českou konfesi*. Praha, 1991.

PAŽOUTOVÁ (KOPEČKOVÁ), Jana. "Francouzský" požár Prahy v roce 1689 a jeho pozadí. In *Celostátní studentská vědecká konference Historie 2000. České Budějovice 5.–6. prosince 2000*, České Budějovice, 2001 s. 97–123.

PAŽOUTOVÁ, Jana. „Francouzský“ požár Prahy (1689). Praha. ISBN 978-80-87271-45-2.

PEKAŘ, Josef. *Knihy o Kosti: kus české historie*. Praha, 1998.

PEKAŘ, Josef. O správním rozdělení země České do polovice 13. století. In *Sborník prací historických. K šedesátým narozeninám dvorského rady prof. dra Jaroslava Golla vydali jeho žáci*, Praha, 1906, s. 81–123.

PĚKNÝ, Tomáš. *Historie Židů v Čechách a na Moravě. 2.*, přeprac. a rozš. vyd. Praha, 2001. ISBN 80-85924-33-1.

PREISS, Pavel. *František Antonín Špork a barokní kultura v Čechách. 2. rozšířené a přepracované vydání*. Praha, Litomyšl, 2003. ISBN 80-7185-573-1.

PRCHAL, Vítězslav. Sídlo a jeho pán: rezidenční strategie hraběte Františka Karla Swéerts-Sporcka ve 2. čtvrtině 18. století. In *Theatrum historiae* 9. Pardubice. 2011. s. 45–78. ISSN 1802-2502.

PRCHAL, Vítězslav. *Společenstvo hrdinů: Válka a reprezentační strategie českomoravské aristokracie 1550–1750*. Praha, 2015. ISBN 978-80-7422-279-5.

PUSCH, Oskar, *Die Breslauer Rats – und Stadtgeschlechter in der Zeit von 1241 bis 1741*. Dortmund, 1986. s. 328.

RIEGER, Bohuslav. O krajském zřízení pro království české. In *Osvěta: listy pro rozhled v umění, vědě a politice* 30, č. 1, (1900), s. 7–28, č. 4, s. 342–355.

RIEGER, Bohuslav. *O samosprávě v Uhrách*. Drobné spisy II, Praha, 1919.

RIEGER, Bohuslav. *Přehled novějších návrhů zřízení krajského: dle přednášky v Českém klubu 22. prosince 1902*. Praha, 1903.

RIEGER, Bohuslav. *Ústavní dějiny Rakouska: do Ottova Slovníku naučného*. Praha, 1903.

RIEGER, Bohuslav. Z novějších dějin ústavních. In *Beseda Učitelská, týdeník pro učitele a přátele školství národního* 37, Praha, 1905, č. 9–24, s. 117–122, 137–139, 153–157, 185–188, 197–200, 213–217, 225–228, 241–245, 265–269, 281–283, 295–297, 309–311, 321–323.

RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Historický vývoj do r. 1740)*. Část I. Praha, 1889.

RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách (Ústrojí správy krajské v l. 1740–1792)*. Část II. Praha, 1892.

RIEGER, Bohuslav. *Zřízení krajské v Čechách*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa, 1893.

ROJEK, Jan Karel. Hejtmané kraje Hradeckého. In *PAM* 10, 1878, s. 121–124.

RYANTOVÁ, Marie. Ochrana před morem v českých zemích, Bavorsku, Sasku a Prusku ve světle pramenů a úředních nařízení z let 1625–1720. In *Documenta Pragensia* 20, 2002, s. 313–327.

RYBIČKA, Antonín. Hejtmané a úředníci krajští v Čechách r. 1774–1776. In *PAM* 8, 1870, s. 505–508.

RYBIČKA, Antonín. Hejtmané kraje Čáslavského. In *PAM* 13, 1886, s. 133–135.

RYBIČKA, Antonín. Hejtmané kraje Chrudimského od r. 1440 až do r. 1850. In *PAM* 8, 1870, s. 223–230.

SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království Českého I–XV*. Praha, 1882–1927.

SEDLÁČEK, August. *O starém rozdělení Čech na kraje*. Praha, 1920.

SEDLÁČKOVÁ, Helena. Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 aneb císařské rozhodnutí nadevše. Příloha - Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 za panský stav. Krajští hejtmané Podbrdského kraje 1640–1713 za rytířský stav. In *Našim*

jubilantkám: sborník příspěvků k poctě životního jubilea Věry Beránkové, prom. hist., PhDr. Dagmar Culkové a PhDr. Marie Liškové, Praha, 2000, s. 231–237. ISBN 80-85475-64-2.

SEDLÁČKOVÁ, Helena. *Krajští hejtmané v Čechách 1537–1848*. Praha, 2016. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, vedoucí práce: Ivana Ebelová.

SINAPIUS, Johannes. *Des Schlesischen Adels: Oder Fortsetzung Schlesischer Curiositäten, Darinnen Die Gräflichen, Freyherrlichen und Adelichen Geschlechter/ So wohl Schlesischer Extraction, Alls auch Die aus andern Königreichen und Ländern in Schlesien kommen, Und entweder darinnen noch floriren, oder bereits ausgangen, In völligem Abrisse dargestellt werden, Nebst einer nöthigen Vorrede und Register. Anderer Theil*. Leipzig, 1728.

SLÁMA, Jiří. K počátkům hradské organizace v Čechách. In *Typologie raně feudálních slovanských států: Mezin. konf. Praha 18.–20. listopadu 1986, Ústav čs. a světových dějin ČSAV: Sborník příspěvků*, Praha, 1987. s. 175–190.

SMÍŠEK, Rostislav. *Císařský dvůr a dvorská kariéra Ditrichštejnů a Schwarzenberků za vlády Leopolda I*. České Budějovice, 2009. ISBN 978-80-7394-165-9.

STARÝ, Marek. *Vývoj veřejné správy v českých zemích do roku 1848*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86754-79-6.

ŠIMŮNEK, Robert. *Obraz šlechtického panství v Čechách 1500–1750*. Praha, 2018. ISBN 978-80-7422-654-0.

THÜRHEIM, Andreas von. *Feldmarschal Ernst Rüdiger Graf Starhemberg: 1683 Wiens ruhmvoller Verteidiger (1638–1701)*. Wien, 1882.

TISCHER, František. *Heřman hrabě Černín z Chudenic: Obraz ze života a činnosti jeho*. Praha, 1903.

TOMEK, Václav, Vladivoj. O starém rozdělení Čech na župy a pozdějším na kraje. In *Časopis českého muzea* 32, 1858, č. 2, s. 222–252.

TŘÍSKA, Karel. *Černínský palác v Praze (stavební dějiny jednoho barokního paláce)*. Praha, 1940.

TŘÍSKA, Karel. Vývoj Černínské ústřední správy. In *Sborník archivních prací* 18, č. 2, 1968, s. 363–376.

- ÚLOVEC, Jiří. *Ohrožené hrady, zámky a tvrze Čech. Díl 2. N–Ž*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-208-2.
- ÚLOVEC, Jiří. Zaniklá tvrz a zámek v Doupově. In *Historický sborník Karlovarska 7*, Karlovy Vary, 1999, s. 14–33. ISSN 1210-9401.
- VALENTA, Aleš. *Lesk a bída barokní aristokracie*. České Budějovice, 2011.
- VANĚČEK, Václav. *Dějiny státu a práva v Československu do roku 1945*. Praha, 1975.
- VOKÁČOVÁ, Petra. *Příběhy o hrdé pokoře: aristokracie českých zemí v době baroka*. Praha, 2014. ISBN 978-80-200-2364-3.
- VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna (Českomoravský rod v zrcadle staletí)*. Pardubice, 1993.
- VOREL, Petr. *Páni z Pernštejna (Vzestup a pád rodu zubří hlavy v dějinách Čech a Moravy)*. 2. vyd. Praha, 2012. ISBN 978-80-87067-21-5.
- VOREL, Petr. *Rezidenční vrchnostenská města v Čechách a na Moravě v 15.–17. století*. Pardubice, 2001. ISBN 80-86046-47-8.
- VOREL, Petr. *Říšské sněmy a jejich vliv na vývoj Koruny české v letech 1526–1618*. Pardubice, 2005. ISBN 80-86046-74-5.
- WOLF, Adam. *Fürst Wenzel Lobkowitz, erster geheimer Rath Kaiser Leopolds I., 1609–1677: Sein Leben und Wirken*. Wien, 1869.
- WONDRÁK, Eduard. *Historie moru v českých zemích: o moru, morových ranách a boji proti nim, o zoufalství, strachu a nadějích i o nezodpovězených otázkách*. Praha, 1999. ISBN 80-7254-073-4.
- ZEDLER Johann Heinrich, *Grosses vollständiges universal Lexikon Aller Wissenschaften und Künste*. Leipzig, 1743.
- ZENTNER, Jakub Václav. *Židovská obec v Libochovicích v raném novověku*. Praha, 2009. Rigorózní práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická Fakulta.
- ZOUBEK, František Jan. Hejtmané krajští r. 1552. In *PAM 8*, 1870, s. 69.
- ZOUBEK, František Jan. Hejtmané krajští r. 1553. In *PAM 8*, 1870, s. 149.

8. SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

8.1 Seznam ilustrací

Obr. 1 Dopis pro Ferdinanda Johanna Verduga od krajského sekretáře Christiana Ferdinanda Ungara	17
Obr. 2 Erb rodu Verdugo	42
Obr. 3 Zámek Doupov	44
Obr. 4 Müllerova mapa Čech z roku 1720 – Žatecký kraj.	51
Obr. 5 Podpisy krajských hejtmanů Ferdinanda Johanna Verduga, Adama Felixe Údrčkého z Údrče a krajského sekretáře Christiana Ferdinanda Verduga.....	62

8.2 Seznam tabulek

Tabulka 1: Obsah kartonů 17–21 v RA Verdugo (výběr): Veřejná činnost krajského hejtmana	13
Tabulka 2: Krajští hejtmané za panský stav v Žateckém kraji pro roky 1660–1669	53
Tabulka 3: Krajští hejtmané za rytířský stav v Žateckém kraji pro roky 1660–1669	53
Tabulka 4: Rozložení Montecuccoliho pluku v Žateckém kraji.....	66